RADU TEODORESCU

FIRESCUL ÎN RELIGIA CREŞTIN ORTODOXĂ

Cugir, 2014

CUPRINS

INTRODUCERE

În rândurile care vor urma vom vorbii şi vom stărui mai mult aspra noţiunii de firesc. Poate v-a părea mai nepotrivit sau de ce nu chiar destul de ciudat pentru unii să afle că am ales să scriem o carte despre firesc. Termenul de firesc, este un termen grecesc sau elin la origini φισις şi înseamnă în greceşte natură sau fire.[1] Din rădăcina termenului de natura avem în ştiinţă termenul de fizică care este o ştiinţă ce studiază legile lumii naturale. În acest sens, se cunosc mai mulţi mari fiziceni ai lumii dintre care amintim pe Arhimede, Isaac Newton, Niels Bohr, Albert Einstein şi mulţi alţii ca să enumerăm numai pe câţiva dintre cei mai importanţi şi mai cunoscuţi. Această carte însă nu este o carte de fizică ci este o carte despre noţiunea de firesc. Dacă vom căuta în dicţionarul explicativ vom găsii mai multe denumiri sau mai mulţi termeni pentru firesc: 1. ceea ce este conform legilor naturii, ceea ce este natural; 2. care este conform aşteptărilor, cum era să fie, obişnuit, normal, natural; 3. Un alt sinonim al firescului este naturaleţe.[2] Firescul este însă o noţiune pe care o găsim şi în lumea religiei şi în rândurile care vor urma vom lua timpul necesar să vorbim despre acest lucru. Ştim din acest punct de vedere că sunt lucruri fireşti şi sunt lucruri nefireşti. Este firesc ca omul să fie bun, drept, cumpătat, virtuos şi răbdător şi evident este nefiresc ca omul să fie rău, violent, lacom, agresiv sau războinic. Aceste noţiuni sunt prezente în orice om de bună credinţă şi ele se subînţeleg pentru toţi oamenii de bine. Se ridică întrebarea: cum se face sau de ce avem în noi înşine noţiunea de firesc? De unde vine această noţiune? Cine este autorul sau creatorul ultim al noţiunii de firesc? Răspunsul este simplu: tot ceea ce este firesc vine de la Dumnezeu. Noţiunea de firesc pleacă în cele din urmă de la Dumnezeu şi Dumnezeu este Cel care conferă omului sensul firescului şi a tot ceea ce este natural. Acest lucru însă a fost contestat de mai multe ori mai ales sau în special de atei şi de necredincioşi. Din punct de vedere al teologiei creştin ortodoxe tot ceea ce vine de la Dumnezeu este firesc şi ceea ce vine de la cel rău sau diavolul este nefiresc. Răul în sine este nefiresc şi din acest motiv pentru a convinge de mai multe ori el i-a masca înşelăciunii. Este nefiresc ca oamenii să se omoare între ei dar vor fii mulţi aceia care vor găsii extrem de multe dovezi care să ne arată contrariul.

Firescul este o temă care pe marea parte dintre noi nu ne preocupă fiindcă credem că nu este o noţiune de importanţă sau de semnificaţie. Binele este din acest punct de vedere întotdeauna firesc şi răul este întotdeauna nefiresc. Acest lucru este bine să îl ştim şi este bine să îl avem în vedere. Problema se schimbă când vorbim despre ceea ce este firesc în religie şi ce este firescul în religie? Poate fii firescul o noţiune care se potriveşte sau care se potriveşte cu religia creştin ortodoxă? Răspunsul este da. Tot ceea ce este firesc ţine de noţiunea de ortodoxie şi s-a mai afirmat de mai multe ori că „ortodoxia este firea omului" (Rafail Noica). Este din acest punct de vedere surprinzător că atunci când vom căuta în interiorul nostru vom descoperii că natura noastră internă [gânduri, sentimente, emoţii, dispoziţii şi cele asemenea] sunt fireşti atunci când suntem ortodocşi sau când ne raportăm la ele în mod ortodox. Din punct de vedere al lăuntrului său omul este o fiinţă religioasă, mai bine spus, fiinţa sau firea ultimă a omului este religioasă. Prin fire, omul este religios, adică are nevoia şi simte necesitatea de a fii în comuniune cu Dumnezeu.[3] Deşi există o singură noţiune de firesc această noţiune a firescului este experimentată şi trăită de fiecare în mod personal. Mai bine spus, firescul este o noţiune pe care fiecare dintre noi o percepem în mod propriu sau privat. Firescul religios pentru unii este viaţa de parohie, în timp ce pentru alţii este viaţa de mănăstire. Evident nu vom vorbii aici despre cei care nu cred că este firesc să ai o viaţă religioasă. Din nefericire sunt mulţi de aceştia. Vom enunţa faptul că este firesc să avem o viaţă religioasă şi este nefiresc să fim necredincioşi şi atei. Evident, acest lucru este contestat de necredincioşi şi atei care vor spune că este nefiresc să avem o viaţă religioasă. Când omul se înrăieşte de mai multe ori el găseşte nefiresc faptul de a

---

[1] Aristotel, *Fizica* (Editura Ştiinţifică: Bucureşti, 1966).
[2] A se vedea Dicţionarul explicativ.
[3] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate şi comuniune în liturghia ortodoxă* (EIBMBOR: Bucureşti, 2004 reeditare).

fii în comuniune cu Dumnezeu. Ortodoxia afirmă că legătura noastră cu Dumnezeu trebuie să fie firească. Sunt mulți care cred că nu este firesc sau în orice caz, nu este firesc să avem o legătură cu Dumnezeu. Acest lucru este fals. De ce este aşa? Fiindcă Dumnezeu este autorul a tot ceea ce este firesc şi nu poate exista firesc în afară de Dumnezeu. Necredința şi ateismul sunt lucruri nefireşti sau mai bine spus ele nu sunt fireşti omului. Este asemenea ca şi cum am spus că un copil nu trebuie să cinstească pe părinții săi şi să se poarte cu ei ca şi cu nişte deținuți din puşcărie. Ce om se poartă cu părinții săi ca şi un deținut? Ce om găseşte nefiresc a nu crede în Dumnezeu?

Aceste lucruri marea majoritate dintre noi le luăm de bune şi nu credem că trebuie să insistăm asupra lor. Sfinții părinți ne spun că atunci când omul este în comuniune cu Dumnezeu el se simte firesc. Mulți însă susțin că în orice caz, comuniunea cu Dumnezeu este un lucru nefiresc. Un prim stadiu al comuniunii cu Dumnezeu este firescul. După ce vom ajunge la comuniunea cu Dumnezeu vom ajunge la concluzia că acesta este un lucru firesc. Ce duce la ruperea comuniunii cu Dumnezeu? Păcatul este cel care ne duce la ruperea comuniunii cu Dumnezeu. Păcatul este din acest punct de vedere una dintre formele de manifestare ale răului. Păcatul este cel care introduce la nivel moral în om noțiunea de nefiresc. Atunci când păcătuim, de cele mai multe ori ştim că facem un lucru nefiresc. După cum am spus, răul are mai multe forme de manifestare, dar una dintre cele mai evidente este păcatul. Acesta este cel care aduce în interiorul omului noțiunea de nefiresc. Când omul este moral şi bun, el simte un sentiment al firescului, când păcătuieşte, chiar dacă se lasă amăgit de anumite plăceri pe care le oferă păcatul el ştie în interiorul său că ceea ce face nu este firesc.[4] Din punct de vedere al psihologiei religioase, atunci când omul ajunge la starea de nepătimire, când nu mai este nici un păcat care să îl stăpânească, omul trăieşte starea adevărată a firescului. Firescul în plan religios se manifestă prin blândețe, pace internă, linişte sufletească, fericirea sufletului şi o stare de mulțumire pe care omul o are în mod continuu. Firescul prin urmare nu trebuie confundat cu ceea ce este mediocru sau mai bine spus cu ceea ce este la limita vieții. Firescul în sine se identifică în sens originar cu binele. Nu putem să disociem noțiunea de bine de noțiunea de firesc. Dar pentru cei care nu sunt obişnuiți să gândească în termenii binelui de mai multe ori binele este considerat ca şi o noțiune care nu are nimic de a face sau mai bine spus nu este cu nimic legat de noțiunea de firesc. Prin urmare, în sens original, binele, moralitatea, frumosul şi virtutea cu toate sunt noțiuni care țin de firesc. Din acest punct de vedere de mai multe ori ceea ce noi luăm ca şi fiind firesc nu este de fapt firesc. Lumea de a azi de mai multe ori ne învață cu lucruri care nu sunt fireşti. Pentru a ne putea da seama de ceea ce este firesc trebuie să avem o noțiune extrem de bine definită despre ceea ce este firescul. Sunt foarte multe filosofii şi concepții despre viață care ne spun ceea ce este firesc şi ceea ce nu este firesc.

Se spune că mai de mult a existat un sculptor celebru. Acest sculptor a ajuns să sculpteze atât de bine încât atunci când sculpta un om nu puteai să îți dai seama de diferența dintre sculptură şi omul în carne şi oase. S-a întâmplat că sculptorul nostru a îmbătrânit şi se apropia de moarte. În ceruri Dumnezeu a chemat pe îngerul morții şi i-a spus:

- Te-am chemat fiindcă vreau să mergi pe pământ şi să aduci în rai sufletul sculptorului aceluia celebru.
- Bine, Doamne voi merge pe pământ şi voi face ceea ce mi-ai cerut.

Îngerul morții a venit pe pământ. Sculptorul a simțit că i se apropie ceasul morții şi s-a gândit la un şiretlic pentru a face ca îngerul morții să îl mai lase să trăiască. El a sculptat 12 statui ale sale care semănau atât de mult cu sine că nu puteai să îți dai seama de diferența dintre original şi statuie. Atunci când îngerul morții a intrat în casa şi camera sa pentru a îi lua sufletul sculptorul s-a pus între cele 12 statui ale sale. Confuz, îngerul morții s-a uitat mai multă vreme prin cameră pentru a îl găsii şi mai apoi s-a oprit la statui. Statuile erau atât de perfecte încât îngerul morții nu a putut să îşi dea seama cine este sculptorul care stătea nemişcat între ele. Învins, îngerul morții s-a întors înapoi în ceruri la tronul lui Dumnezeu.

- De ce ai venit singur? A întrebat Dumnezeu.
- Doamne îmi este teamă că sculptorul a dispărut de pe pământ.
- Cum să dispară de pe pământ?
- L-am căutat peste tot pe pământ şi în casa lui şi nu l-am găsit.
- Nu era nici la el în cameră?

[4] Nicolae C. Paulescu, Răzvan Codrescu, *Insticte sociale: patimi şi conflicte; remedii morale* (Editura Anastasia: Bucureşti 1995).

- Erau numai 13 statui de ale sale.
- 13 statui?
- Da. Doamne.
- Eu cred că pot să îți spun unde să îl găsești.
- Unde Doamne?

Dumnezeu i-a şoptit îngerului morții la ureche nişte cuvinte şi acesta a plecat vesel înapoi să aducă sufletul sculptorului în rai. Îndată ce îngerul morții a intrat în camera cu cele 13 statui, îngerul a spus:

- Ştii ce? Statuile tale sunt foarte bune dar nu sunt perfecte. Le mai lipseşte un singur lucru.
- Care este acela? a răspuns curios sculptorul fără să se mai poată abține să îşi ascundă identitatea.

Atunci, fără să mai stea pe gânduri, îngerul moții i-a luat sufletul şi l-a dus în rai.

Această poveste aparent morbidă am spus-o pentru a arăta că de mai multe ori firescul este aparent. Aceasta mai ales în probleme sau în materie de religie. De mai multe ori întâlnim oameni care se poartă extrem de firesc când vine vorba despre credință, biserică, religie şi Dumnezeu. Dacă vom sta mai mult cu ei la poveşti şi discuții vom vedea că ei de fapt sunt doar prefăcuți. De acest lucru ne avertiza însuşi Domnul Iisus Hristos când ne spunea că: „nu tot cel ce îmi spune Doamne, Doamne v-a moştenii împărăția cerurilor ci tot cel care face voia Tatălui Meu care este în ceruri.” (Matei 7, 21). Adevărul este că de mai multe ori în lumea noastră găsim agenți care să ne spună că este firesc haosul, anarhia, tirania, terorismul şi violența. Aceasta ca să enumerăm numai câteva dintre principalele maladii ale lumii secolului al XXI-lea şi nu numai. Din acest punct de vedere odată ce perversiunea se stabileşte în om, ea devine o a doua natură. Aceste lucruri şi realități îngrijorătoare sunt foarte mult din acest punct de vedere ceea ce am putea spune sensuri şi realități care au ridicat un imperativ al problemei originii şi ontologiei firescului. Firescul în sine este o stare sau o realitate care îşi are origine în Dumnezeu. Însă din nefericire de mai multe ori putem vedea că firescul nu are o origine sigură. Mai toate marile religii ale lumii ne prezintă concepțiile lor ca fiind cele care definesc ceea ce este firesc în religie şi în probleme legate de viață şi de existența omului. Religia este din acest punct de vedere cea care are un rol în a definitiva ceea ce ține de originea şi de sensul sau de realitatea ultimă a ceea ce noi denumim ca şi firesc. După cum am spus, firescul poate fii de mai multe ori contrafăcut sau mai bine spus falsificat. Este de importanță aici să arătăm că acest gen de contrafacere poate avea loc la mai multe nivele şi ceea ce este cel mai trist este că poate avea loc şi la nivel ontologic.[5]

Din acest punct de vedere atunci când nefirescul nu se impune în om prin înşelăciune sau manipulare, în cele din urmă, cum este în cazul tiraniilor şi a dictaturilor el se v-a impune prin violență sau război. Este cât se poate de adevărat că de mai multe ori anumite state sau puteri au schimbat ordinea firească din lume şi din om şi au descentralizat ceea ce am putea denumii sensul şi starea de existență ultimă a omului şi a vieții sale. Un astfel de caz a avut loc în antichitate când evreii au fost luați în sclavie de egipteni. Faraonii au făcut în aşa fel ca evreii să se creadă sclavi pe vecie şi în cele din urmă ei nu mai puteau gândii astfel. A fost nevoie de o intervenție directă şi concretă a lui Dumnezeu care a înecat armatele asupritoare egiptene în Marea Roşie despărțind această mare în două. Este cât se poate de evident că omul poate modifica sensul firescului sau ceea ce este firesc cu alte sensuri pe care el le dă lumii şi creației. Firescul după cum am spus, este o stare sau un lucru care ține de Dumnezeu şi de existența Lui sau de sensul său ultim şi final. Ontologia firescului prin urmare poate fii manipulată şi de mai multe ori ea poate fii falsificată. În această carte vom vorbii mai multe despre aceste lucruri şi vom arăta că starea de firesc a venit în sens inițial de la Dumnezeu. Pe parcursul timpului însă lumea de a devenit conştientă că o stare ontologică a firescului poate să ne vină numai din religie sau mai bine spus din legătura cu Dumnezeu. Acest lucru a fost cât se poate de mult demonstrat de sfinții părinți. Religia este cea care conferă din acest punct de vedere o stare sau ontologie a firescului. Viața noastră este o contradicție continuă cu contrastul dintre firesc şi nefiresc. Din acest punct de vedere pentru om se mai poate spune că ceea ce este firesc este bine şi ceea ce nu este firesc este rău. Realitatea este firescul este un lucru care este greu de determinat atunci când trăim într-un mediu viciat. Viciul este un lucru sau o realitate care ține de faptul că omul

[5] Constantin Noica, *Tratatul despre ontologie: devenirea întru ființă* (Editura Humanitas: Bucureşti 1998).

se vede pe sine ca şi firesc atunci când face păcatul. Conştiinţa omului de mai multe ori se poate pervertii şi poate ajunge moartă. În momentul în care conştiinţa din noi moare, firescul dispare şi el.

Trăim într-o lume a contrastelor: binele şi răul, întunericul şi lumina, viaţa şi moartea, fericirea şi tristeţea sau bogăţia sau tristeţea. Din acest punct de vedere de mai multe ori suntem cât se poate de mult obligaţi să ne definim concepţia despre firesc în funcţie de libertatea cu care suntem înzestraţi. Libertatea nu defineşte ceea ce este firesc şi ceea ce nu este firesc. Libertatea este cea care îi oferă omului alternativa de a „dezerta" sau mai bine spus de a abdica de la ceea ce este firesc. Prin urmare, firescul pleacă de la Dumnezeu dar în cele din urmă şi în ultimă instanţă el se poate să nu se mai întoarcă la Dumnezeu. Firescul după cum am spus este o realitate care are o ontologie ce se poate definii numai de sentimentul religios sau mai bine spus de sentimentul a ceea ce înseamnă legătura sau comuniunea cu Dumnezeu. Comuniunea şi legătura cu Dumnezeu şi tot ceea ce izvorăşte din ea este ceea ce duce în cele din urmă la starea de firesc şi de natural. Acest lucru a fost de mai multe ori trecut cu vederea sau mai bine spus neglijat de cei care sunt adepţi ai răului. Firescul îl simţim atunci când suntem în comuniune cu dumnezeu şi cu tot ceea ce ţine de Dumnezeu. Un om cu mare faima avea un servitor cu un chip hidos şi cu fire nesuferită. Nu putea primi nici o poruncă fără să se mânie, se purta grosolan la masă, nu-şi făcea treaba cum se cuvine, se împiedica de oaspeţi şi-şi lăsa stăpânul să rabde de sete. Nici că-i păsa de mustrări şi dojeni, care nu făceau, oricum, decât să înrăutăţească lucrurile. În timpul nopţii, casa răsuna de paşii lui grei şi de zgomotul vaselor sparte. I se întâmpla să arunce găinile în fântână şi să pună mănunchiuri de vreascuri în mijlocul drumului pe unde urma să treacă stăpânul său. Nu te puteai bizui pe el cu nici un chip. Nişte prieteni ai stăpânului l-au sfătuit să se descotorosească de servitorul cel nesuferit şi să caute altul.

- Dar de ce? a răspuns stăpânul, zâmbind. Îi datorez servitorului meu o adânca recunoştinţă, pentru că m-a ajutat să mă îndrept. M-a învăţat ce înseamnă răbdarea şi continuă să mă înveţe asta în fiecare zi. Iar aceasta îmi îngăduie să trec mai uşor peste toate necazurile vieţii.[6] De mai mult ori pentru a descoperii firea unui lucru trebuie să avem răbdare şi să dăm dovadă de maturitate. Trăim într-o lume care ne învaţă cu o modalitate sau un fel superficial de a privii sau de a lua lucrurile. De mai multe ori suntem manipulaţi de marii politiceni sau suntem furaţi de cei care duc jocul cu finanţele lumii. După cum am spus, există o stare a firescului care ne vine de la Dumnezeu şi pe care trebuie să învăţăm să o păstrăm aşa cum este ea. Se spune despre un rabin că trăia într-o sărăcie vecină cu mizeria. Cu toate acestea, părea întotdeauna nespus de vesel. Unul dintre prietenii săi l-a întrebat:

- Cum faci să-i mulţumeşti în fiecare zi Domnului şi sa-i spui: "Fii binecuvântat, Tu care îi ajuţi pe toţi cei ce sunt în nevoie!" Tu n-ai nimic, abia o duci de pe o zi pe alta!

- Un lucru este limpede, a răspuns rabinul. Lucrul de care am cea mai mare nevoie este sărăcia. Iar Dumnezeu mi-o dăruieşte, binecuvântat fie numele Lui![7]

După cum am spus firescul este un lucru pe care îl stabileşte legătura sau relaţia omului cu Dumnezeu. Ceea ce vine de la Dumnezeu este în cele din urmă cât se poate de mult firesc şi adevărat şi ceea ce nu vine de la Dumnezeu nu poate fii firesc şi nici adevărat. Sfântul Nicolae, care mergea odată pe ţărmul mării, a dat peste un om care se ruga cu glas tare şi striga:

- Ai milă, Doamne, şi nu mă ajuta! Binevoieşte şi nu mă ajuta, Doamne!

Sfântul Nicolae s-a oprit şi l-a mustrat pe omul acela care se ruga împotriva firii, îndemnându-l să spună tocmai pe dos, adică "Ajută-mă, Doamne! Doamne, ajută-mă!"

Omul s-a supus şi a început să se roage după cum fusese sfătuit. Sfântul Nicolae s-a urcat pe o corabie care s-a avântat în larg. După câteva clipe, omul uitase îndemnurile Sfântului Nicolae şi nu mai ştia cum să se roage. L-a chemat pe sfânt, dar acesta n-avea cum să-l audă. Atunci şi-a scos mantia, a întins-o pe apă, s-a aşezat pe ea şi a început să vâslească cu braţele. A ajuns din urma corabia pe care se afla Sfântul Nicolae şi i-a strigat:

- Ei! Am uitat! Cum ziceai să mă rog?

- Roagă-te cum ştii! I-a răspuns sfântul.[8]

---

[6] Povestire de inspiraţie persană atribuită filosofului antic Saadi.

[7] Martin Buber, *Povestiri hasidice* (Editura univers: Bucureşti, 1998).

[8] Poveste din viaţa Sfântului Nicolae.

Este cât se poate de evident că firescul nu este o noțiune care este identică pentru toți. De mai multe ori suntem puşi să ne definim firescul dar dacă voim să ajungem la profunzimile firescului o vom face numai din legătura sau din relația pe care o avem cu Dumnezeu. La măsurile mari duhovniceşti acest lucru se realizează foarte mult prin comuniunea şi comunicarea cu Dumnezeu. De mai multe ori însă trebuie să stabilim nişte parametrii generici sau mai bine spus nişte lucruri generice care țin de sensul profund a ceea ce înseamnă să fim fireşti sau să acționăm în mod firesc. Este firesc din acest punct de vedere să îl căutăm pe Dumnezeu şi să fim în comuniune cu Dumnezeu. Gradele de comuniune cu Dumnezeu nu sunt identice pentru toți. În timp ce sfinții ajung la o comuniune deplină sau desăvârşită cu Dumnezeu, marea parte a celor dintre noi şi a laicilor nu ajungem la mari măsuri de comuniune cu Dumnezeu. Dar este bine să ştim că sunt puțini cei care îşi ridică problema firescului prin raportarea sau prin comuniunea cu Dumnezeu. Comuniunea cu Dumnezeu este cât se poate de mult o realitate care ține de ceea ce defineşte starea de firesc. Lăcomia, iubirea excesivă de bani, mânia, melancolia sau mândria nu sunt stări fireşti şi ele ajung să îl îndepărteze pe om de comuniunea cu Dumnezeu. Din acest punct de vedere starea de comuniune cu Dumnezeu de mai multe ori se atrofiază. Este bine din acest punct de vedere să avem o privire în adâncul tematicii firescului. Se spune din acest punct de vedere că ceea ce este firesc este ceea ce urmează sensurilor pe care Dumnezeu le-a lăsat la începuturi în creația sau în lumea şi universul pe care El le-a creat. Firescul este în plan ontologic sensul pe care Dumnezeu l-a lăsat de la începuturi în existență. Dincolo de voia şi de intențiile lui Dumnezeu cu universul, lumea şi omul, se pierde din acest punct de vedere sensul firescului. Firescul este o temă care trebuie să ne preocupe în timpurile şi în vremurile noastre. Avem nevoie de o viață şi de un timp firesc. Acest lucru ține foarte mult în sens profund de comuniunea pe care o avem cu Dumnezeu.

CAPITOLUL 1

FIRESCUL ÎN ISTORIA LUMII

Firescul este o temă extrem de diversă atunci când ne raportăm la istoria sau la trecutul lumii. Din acest punct de vedere există cei puțini trei categorii de firesc în sens primar care definesc ceea ce am putea denumii sensul şi realitatea ultimă a firescul în istorie: 1. a existat un firesc antic, care a fost tipic pentru lumea antică şi din acest punct de vedere sunt lucruri care erau fireşti numai lumii antice. 2. a existat un firesc medieval care era tipic lumii medievale şi în ultimul sens, 3. există un sens modern al firescului care este specific lumii contemporane. Sunt mai multe periodizări ale istoriei dar în mare acestea trei sunt principalele trăsături ale firescului din punct de vedere istoric. Evident, firescul nu se reduce la istoric sau la ceea ce este istoric dar de mai multe ori, el are profunde implicații în istorie. Este bine din acest punct de vedere să ştim care este sensul firescului sau cum îl putem definii.[9] Deşi în sens real noțiunea de firesc nu a fost intenționată de Dumnezeu să fie una de natură istorică, datorită păcatului primilor oameni Adam şi Eva, firescul a ajuns de mai multe ori să fie considerat un fel de realitate care ține de sensul şi de realitatea a tot ceea ce este istoric. Din acest punct de vedere este o sumă mare de lucruri pe care Dumnezeu nu le-a intenționat în lumea noastră. A devenit astfel după căderea primilor oameni firesc în istoria omului rebeliunile, revoltele, răscoalele, revoluțiile, războaiele sau demonstrațiile de protest. Istoria omului din acest punct de vedere este o istorie trecută în care alterează perioade de prospețime şi de glorie cu perioade de război şi de violență. Ceea ce istoricii numesc de fapt un „firesc” istoric în realitate nu este. Biblia şi sfinții părinți ne spun că istoria s-a denaturat şi că este greu de crezut că în sens inițial Dumnezeu a voit să creeze pe om într-un timp istoric. Aceasta fiindcă în rai şi la Dumnezeu nu există istorie ci un timp continuu.

Firescul din punct de vedere al istoriei a fost de mai multe ori o noțiune aproape inexistentă. Se ştie astfel că în jurul anului 1484 papă al catolicilor era Inochențiu al VIII-lea. Acesta a trăit pe vremea în care Europa avea obsesia vrăjitoarelor. Mai multe aşa numite vrăjitoare erau prinse şi arse pe rug. Acest papă însă a ajuns la concluzia că şi pisicile sunt animale periculoase şi a dat un ordin ca toate pisicile din Italia şi acolo unde sunt catolici să fie prinse şi

[9] Edward Grant, *A history of natural philosophy* (New York, 2007).

omorâte sau arse. Consecinţele însă au fost cât se poate de mult grave. Şoarecii răspândeau ciuma şi fără să mai fie pisici care să le omoare foarte mulţi oameni s-au îmbolnăvit de ciumă şi au murit. Evident, istoria ne spune că multe lucruri sunt fireşti din punct de vedere istoric dar atunci când le vom vedea cu ochii credinţei şi a religiei foarte multe lucruri sunt de fapt departe de a fii fireşti. Acest lucru este bine să îl ştim. Se poate spune atunci: cum putem reconcilia ideea de istorie cu ideea de religie sau de firesc al religiei? Acest lucru poate fii reconciliat având în vedere că putem spune că sunt mai multe nivele de înţelegere sau mai multe grade de pricepere. Sunt mulţi care ajung să fie sfinţi în timp ce alţii doar pot fii credincioşi. Acest lucru este bine să îl ştim şi să îl avem în vedere. Parafrazându-l pe Albert Einstein putem spune că firescul în istorie este o noţiune extrem de relativă. Istoria a cunoscut „firesc" prin ceea ce am putea denumii Nerone, Caligula, Domiţian, Hitler, Stalin sau Franco. Din acest punct de vedere istoric este firesc să existe dictaturi şi tiranii. La o percepţie religioase asupra istoriei ajungem să ne întrebăm: chiar este firesc sau chiar este natural să existe acest fel de alteraţie sau de schimb între vremuri de pace şi vremuri de război, vremuri de bunăstare şi vremuri de tiranie? Este firesc ca în istorie să existe tirani după care să vină conducători buni şi iubitori. Ceea ce vom demonstra şi exprima în rândurile care urmează este că de mai multe ori ceea ce este „firesc" în istorie este departe de a fii firesc. Mai toate regimurile istorice care există vin cu o viziune proprie asupra istoriei şi a existenţei şi le impun pe aceste lucruri ca fiind fireşti fără să se mai raporteze la Dumnezeu. În vechime lumea era firesc să fie feudalistă, mai apoi a fost firesc să fie iluministă, mai apoi a fost firesc să fie comunistă şi este firesc ca lumea să fie socialistă sau este firesc ca lumea să fie capitalistă. Acestea sunt mari postulate ale lumii în care trăim. Istoria prin urmare în sine a fost din începuturi un lucru nefiresc. Omul nu a fost intenţionat să trăiască în istorie. Din acest punct de vedere de mai multe ori istoria a devenit un lucru cât se poate de firesc. Binele şi răul alterează în istorie şi de mai multe ori este greu să ne dăm seama de ceea ce înseamnă sau de ceea ce este firescul în istorie. Istoricii sunt de mai multe ori de părere că războiul este un lucru firesc în istorie. Se cunosc multe războaie şi se ştie şi de cele două războaie mondiale. Din acest punct de vedere ceea ce noi denumim firescul istoric este departe de a fii un firesc istoric. Istorie au făcut şi marii dictatori şi tirani ai lumii. Se poate să spunem că cu adevărat ei au făcut istorie? Este greu de spus acest lucru. Istoria are din nefericire un curs care nu merge după voia lui Dumnezeu. Deşi timpul a fost dat de Dumnezeu omului, este greu de spus dacă în sine putem vorbii de o istorie în timp. Acest lucru a apărut după căderea omului din rai.[10] Prin urmare firescul este o noţiune care există dincolo de realitatea finală istorică. Istoria a ajuns din acest punct de vedere atât de obişnuită şi de naturală lumii în care trăim în cât este greu să concepem o lume fără de istorie. Adevărul este că iniţial Dumnezeu nu a intenţionat o lume care să existe în şi spre istorie. Omul însă prin căderea sa din starea paradisiacă a ajuns să fie o fiinţă care există în şi prin istorie sau sub auspiciile istoriei. Istoria din acest punct de vedere este cea care ne defineşte sensul şi realitatea ultimă a existenţei şi a vieţii. Începând din copilărie ne întâlnim cu realitatea istorică care există şi pe care trebuie să o cunoaştem. Este din acest punct de vedere greu de crezut că există istorie în rai. Raiul este din acest punct de vedere un loc în care nu există istorie ci totul este un timp prezent. Acest lucru este bine să îl ştim şi să fim conştienţi de el.

După cum am spus din punct de vedere istoric omul este liber să îşi facă sau să îşi determine propria lui nuanţă a ceea ce înseamnă firesc. Din acest punct de vedere unii găsesc că este firesc să fie buni în timp ce alţii găsesc că este firesc să fie răi. Libertatea de a determina firescul vine prin urmare din alegerea pe care fiecare dintre noi o facem. Dar în sens iniţial Dumnezeu nu a intenţionat să facă o istorie a omului. "Era odată un bărbat care şedea la marginea unei oaze, la intrarea unei cetăţi. Un tânăr se apropie într-o bună zi şi îl întreabă:

— Nu am mai fost niciodată pe aici. Cum sunt locuitorii acestei cetăţi?

Bătrânul îi răspunse printr-o întrebare:

— Cum erau locuitorii oraşului de unde vii?

— Egoişti şi răi. De aceea mă bucur că am putut pleca de acolo.

— Aşa sunt şi locuitorii acestei cetăţi, răspunse bătrânul.

Puţin după aceea, un alt tânăr se apropie de omul nostru şi îi puse aceeaşi întrebare, iar acesta îi răspunse în acelaşi mod. Răspunsul a fost însă diferit.

---

[10]Kathleen Crowther, *Adam and Eve in protestant reformation*, (New York, 2010).

— Oamenii erau buni, mărinimoşi, primitori, cinstiți. Aveam mulți prieteni şi cu greu i-am părăsit.

— Aşa este şi populația acestei cetăți, răspunse înțeleptul.

Un negustor care îşi aducea pe acolo cămilele la adăpat auzise aceste convorbiri şi, pe când cel de-al doilea tânăr se îndepărta, se întoarse spre bătrân şi-i zise cu reproş:

— Cum poți să dai două răspunsuri cu totul diferite la aceeaşi întrebare pe care ți-o adresează două persoane?

- Fiule, fiecare poartă lumea sa în propria inima. Acela care nu a găsit nimic bun în trecut nu va găsi nici aici nimic bun. Dimpotrivă, acela care a avut şi în alt oraş prieteni va găsi şi aici tovarăşi credincioşi şi de încredere. Pentru că, vezi tu, oamenii nu sunt altceva decât ceea ce ştim noi să găsim în ei."[11]

Din acest punct de vedere este bine să ştim că de cele mai multe ori firescul este o noțiune care ține de om şi nu de istorie. Au existat mai mulți istorici care au încercat să ne spună că trecerea de la o epocă istorică la alta aduce cu sine un nou firesc. Ce denumim firesc din punct de vedere istoric? Era firesc în antichitate ca oamenii să se deplaseze pe distanțe mari pe cai ceea ce nu mai este cazul în zilele noastre. Deşi în zilele noastre mai există locomoția cu animale, marea majoritate a noastră când avem de mers pe o distanță mare o facem cu automobilul. Acest lucru nu era firesc în antichitate şi probabil lumea din antichitate ar găsii cât se poate de ciudat şi nepotrivit modul în care ne deplasăm noi în zilele noastre. Mai multe lucruri pe care noi le găsim în zilele noastre fireşti nu erau fireşti în antichitate. În acest sens, este firesc în zilele noastre să vorbim la telefon pe distanțe lungi. Nu era firesc în antichitate să vorbim la telefon cu atât mai mult la telefoanele celulare. La fel de bine, în antichitate nu era firesc să ne uităm la televizor cum o facem noi în zilele noastre. Anticii nu se uitau la televizor. Televizorul este un lucru cât se poate de firesc în zilele noastre. Acest lucru nu era însă în antichitate şi anticii îl găseau cât se poate de nepotrivit modului şi ritmului lor de viață. Este evident că din punct de vedere istoric, noțiunea de firesc este extrem de diversă şi de separată. Ceea ce noi în secolul al XXI-lea găsim ca fiind firesc este posibil ca cei care vor venii după noi în secolele care vor urma să nu mai găsească ca şi firesc. Lumea se schimbă sau mai bine spus, lumea este de mai multe ori într-un proces de schimbare continuă. Acest proces de schimbare este cât se poate de mult motivat şi din punct de vedere istoric. S-a spus din acest punct de vedere că istoria este scrisă de cei puternici şi de cei care înving. Este oare firesc să fie aşa? Răspunsul este că de cele mai multe ori când raportăm marile noastre concepte istorice la Dumnezeu şi la existența lui Dumnezeu istoria devine un eşec. A fost un eşec faptul că în antichitate sclavia a fost un lucru legitim şi firesc. Este cât se poate de nefiresc ca în zilele noastre să credem că sclavia poate fii un lucru firesc. Ca să ne dăm seama de faptul că sclavia era un lucru firesc în antichitate vom enunța o întâmplare care este inspirată din fapte reale. Se spune că la un moment dat un stăpân antic care avea mai mulți sclavi şi-a cumpătat unul nou. Din cauza tratamentului slab pe care sclavul l-a primit la puțină vreme sclavul s-a îmbolnăvit şi a murit. Unul dintre prietenii marelui stăpân de sclavi a venit la el şi i-a spus:

- Am auzit că sclavul tău a murit foarte recent.
- Da. Este adevărat.
- Este foarte trist. Ce s-a petrecut cu el?
- Păi s-a îmbolnăvit din lipsa de mâncare, îmbrăcăminte şi o locuință adecvată.
- Vai ce păcat. Ce o să faci acum?
- Nu este nici o problemă, o să cumpăr unul nou.

Am spus această poveste cu dorința de a amintii că sclavia era în antichitate şi în vechime un lucru firesc. Moartea unui sclav era considerară echivalent cu moartea unui animal şi de mai multe ori sclavii nu beneficiau nici măcar de slujbe de înmormântare fiindcă se considera că nu este nici o diferență dintre moartea lui şi moartea unui animal de lucru. Pare ciudat pentru noi cei din secolul al XXI-lea să amintim că sclavia a fost un lucru firesc şi normal din punct de vedere istoric. Istoria i-a făcut pe antici să considere că sclavia este un lucru firesc. Mai putem avem atunci încredere în istorie? Credem că nu. După cum am spus, căderea omului din rai a fost foarte mult o cădere în istorie. Sunt mulți dintre noi care îşi pun mari speranțe în istorie. Mai mult sunt istorici care susțin că istoria este cheia la marile probleme şi dificultăți cu care se confruntă omul. Sclavia, tirania, dictatura sau războiul sunt noțiuni fireşti

[11] http://prgabriel.wordpress.com/category/pilde-si-povestiri-pline-de-intelepciune/.

pentru istorie şi istorici. Ele fac parte din ceea ce am putea spune sensul vieții istoriei şi a istoricului. Realitatea însă este cu totul alta. Mari istorici au început de mai multe ori să ne ofere răspunsuri la marile probleme cu care se confruntă omul şi ne-au spus că omul este de cele mai multe ori o ființă care are o motivație istorică.[12]

După cum am spus, în sine firescul istoric nu este acceptat de religie şi nici nu a fost intenționat de Dumnezeu, dar în cele din urmă acest lucru a devenit atât de profund integrat în ființa umană că omul nu mai poate concepe existența sa fără de aspectul sau de sfera istorică a existenței. Este firesc să studiem istorie şi de ce să nu spunem de mai multe ori suntem încurajați să facem sau să creăm istorie. Istorie însă au făcut mai mulți oameni: Richard al III-lea al Angliei, Ivan cel Groaznic, Robespiere, Salin sau koreanul Kim Jong II. Din acest punct de vedere de mai multe ori se poate vedea că fenomenul istoric poate considera unele lucruri extrem de reprobabile ca fiind cât se poate de mult fireşti. Trebuie să spunem că istoricul poate ajunge numai la o aproximare a firescului. S-a putut vedea de mai multe ori că sunt istorici care fac din cursul istoric un absolut şi este greu de spus dacă se poate vorbii în sens real de un firesc în istorie. Istoria de mai multe ori a chestionat dacă firescul este o noțiune pozitivă. Din acest punct de vedere este bine să ştim care este firescul şi cum trebuie să înțelegem firescul. De mai multe ori din istorie ajungem să absolutizăm lucruri pe care le preluăm fără să ne dăm seama dacă cu adevărat ele sunt bune sau mai bine spus vin de la Dumnezeu. Istoria nu este mai presus de Dumnezeu. Dumnezeu îngăduie sau mai bine spus suportă istoria omului dar în sens inițial omul nu a fost pus să trăiască în istorie sau să fie o realitate care ține de istorie. Totuşi, din multa Sa iubire față de om Dumnezeu îi poate vorbii sau îl poate chema pe om la Sine şi în timpul sau în vremea istorică. De cele mai multe ori istoria este un lucru care nu ne duce la Dumnezeu. Atunci când lumea o apucă pe calea religioasă se spune că este posibil ca lumea să ajungă în pragul „epocii întunecate". Când lumea păşeşte pe calea ateismului se spune că din nou lumea păşeşte pe căi nesigure şi încâlcite. Istoria de mai multe ori a mutat absolutul lui Dumnezeu şi l-a centralizat pe om. În acest mod s-au născut mai multe curente ciudate care susțineau că nu mai este nevoie de credința în Dumnezeu şi de credința în om. Curentele antopocentriste au fost prezente de mai multe ori în istoria lumii şi a omului. Ele susțin că omul este mai presus de Dumnezeu. În sine, de mai multe ori putem vedea că istoria este antropocentrică, adică se rezumă numai la ceea ce ține de om. S-a vorbit de faptul că există o istorie religioasă dar acest lucru este din mai multe puncte de vedere reprobabil. Omul nu este o ființă care se raportează la Dumnezeu istoric fiindcă Dumnezeu este mai presus de istorie şi Dumnezeu este etern. Eternitatea este cea care ne face să ajungem la concluzia că timpul istoric este un timp fără de sens şi fără de noimă, fără de credința sau de prezența lui Dumnezeu. Aşa se face că există unele lucruri care sunt fireşti în istorie dar în mare istoria nu este un lucru sau o realitate care ține de ceea ce este firesc şi de ceea ce este natural.

Un agricultor îl întreba mereu pe un marinar cum de nu îi este frică să urce pe vas şi să se supună la atâtea pericole.

- Dar chiar nu ți-e frică, ai aşa mare nădejde în Dumnezeu că nu vei muri?"
- Am! răspunse marinarul.
- Dar tatăl tău şi bunicul tău cum au murit? întrebă țăranul…
- Păi cum să moară, pe vas! spuse marinarul.
- Păi şi după toate astea mai ai curajul să te urci pe vas.
- Da! răspunse marinarul, apoi întrebând:
- Dar părinții tăi, tatăl, bunicul tău unde au murit?
- În patul lor! spuse agricultorul.
- Păi şi după toate astea, zise marinarul, mai ai curajul să te urci în pat?"[13]

Este cât se poate de evident că de mai multe ori istoria ne face să trăim cu lucruri care nu sunt şi nici nu prea pot fii considerare ca fiind naturale dar noi ajungem să le preluăm şi să ne considerăm cât se poate de mult fireşti şi naturale. În secolul al XXI-lea psihanalistul elvețian Carl Gustav Jung, spunea la un moment dat că în istorie de mai multe ori se poate vedea ceea ce el spunea „inconştientul colectiv." Istoria operează cu mase, cu țări şi cu continente.

---

[12] Arnold Joseph Toynbee, *Studiu asupra istoriei* (Editura Humanitas: Bucureşti, 1997).
[13] http://cristiserban.wordpress.com/2011/05/03/taranul-si-marinarul/#more-2187.

De mai multe ori putem vedea că aceste lucruri sunt cât se poate de mult de proporţii mari în aşa fel că persoana umană este insesizabilă. Istoria reţine de mai multe ori nume haotice cum sunt Alexandru cel Mare, Napoleon Bonaparte, Musolini, Franco, Hrusciov sau Lenin. Aceasta ca să enumerăm numai câteva mari nume istorice. Din acest punct de vedere istoria uită nume cum sunt cele ale sfinţilor [Gheorghe, Vasile, Ioan, Grigorie, Nicolae etc]. Sfinţii nu sunt cei care primează în istorie şi din acest punct de vedere este adevărat că se confirmă că ceea ce este firesc în religie nu este firesc în istorie. Din acest punct de vedere teoria „inconştientului colectiv" a lui Jung este cea care spune că istoria este de fapt mediul prin care se manifestă tendinţele morbide sau cele care definesc sensul ultim al existenţei omului. Incoştientul colectiv este cel care ne cere eroi, vedete de cinema, superstaruri, aventură sau lideri politici. Istoria este din acest punct mediu prin care inconştientul colectiv al omului ajunge să dobândească aceste lucruri.[14] Din acest punct de vedere o modalitate a istoriei de a se eschiva din faţa a ceea ce este firesc este de mai multe ori colectivul. Masa de oameni din acest punct de vedere este forţa din umbră a istoriei. Istoria spune că masele sunt cele care fac sau stabilesc parametrii în care se poate definii pe sine firescul. Acest firesc de mai multe ori poate ajunge la ceea ce am putea denumii a considera firesc ceea ce vor masele de oameni sau colectivul. Dacă masele de oameni vor nazism, atunci nazismul este firesc, dacă masele de oameni vor comunism, atunci comunismul este firesc şi dacă masele se oameni vor violenţă atunci violenţa este firească. Acesta este unul dintre principalele postulate ale istoriei care ne face să ne gândim că masele în sine nu pot fii singurul criteriu care hotărăşte ceea ce este firesc. Poate unul dintre cele mai concludente exemple a fost chiar viaţa Domnului Iisus Hristos. Se ştie că după ce de Florii Domnul Iisus Hristos a fost primit cu osana şi cu strigări de bucurie de evrei în capitala de atunci Ierusalim, mai apoi la numai o săptămână El avea să fie răstignit dimpreună cu doi tâlhari. Este evident că acest lucru nu a fost firesc. În istorie însă acest lucru poate devenii firesc. Istoria se descoperă pe sine ca şi un lucru bun sau ca şi o realitate pozitivă numai atunci când este centrată sau când porneşte de la Dumnezeu. În momentul în care istoria se desprinde şi nu mai are nici o legătură sau relaţie cu Dumnezeu este devine nefirească. Dintre istorici sunt foarte puţini cei care ne pot să facem sau să avem un simţ al firescului în istorie. Ce poate fii firesc prin urmare în lagărele de exterminare, în actele teroriste din 11 septembrie 2001, în războiul din fosta Iugoslavie sau tirania instalată în Rusia de Stalin? Prin sine istoria nu poate oferii răspunsuri la aceste mari probleme şi greutăţi cu care s-a confruntat şi cu care încă se mai confruntă lumea.

Este de semnificaţie să spunem că de mai multe ori istoria omului şi istoria lumii nu ne aduce un sentiment al firescului. Lupta pentru putere politică, dorinţa de înavuţire excesivă, intriga istorică, conflictul de clasă sunt de mai multe ori teme centrale ale istoriei. Din acest punct de vedere în istorie ajungem de mai multe ori să apreciem şi să luăm drept fireşti lucruri care în realitate nu sunt. A fost nefiresc ca în Franţa de după anul 1789 legea să fie aplicată cu ghilotina, a fost nefiresc ca în România medievală Vlad Ţepeş să folosească moartea prin aruncarea în suliţă şi a fost nefiresc ca timp de 40 de ani lumea secolului al XX-lea să fie divizată de aşa numitul război rece care a separat lumea în două mari blocuri politice: cel comunist şi cel capitalist. Realitatea este că de mai multe ori lucruri nefireşti devin fireşti în istorie. Aceste lucruri ne fac să ne gândim ce este cu adevărat firesc în istorie? Din punct de vedere religios în istorie sunt fireşti pacea, înţelegerea, iubirea, virtuţile, dorinţa de a fii mai bun, cumpătarea, frăţietatea, îngăduinţa şi răbdarea. De mai multe ori în facerea istoriei noastre aceste lucruri lipsesc. Sunt mulţi care fac din istorie o superştiinţă care este capabilă să de-a răspuns la toate marile probleme şi la toate marile întrebări pe care şi le ridică omul. Din acest punct de vedere în istorie se vede mai multe ori nu o dorinţă de firesc ci o dorinţă de senzaţional şi de ceea ce este ieşit din comun.[15] Este evident că firescul istoriei poate fii descifrat sau mai bine spus găsit atunci când istoria are un scop. Acest scop însă poate varia. El poate fii: abolirea sclaviei, drepturile internaţionale ale omului, încetarea războiului, realizarea unui imperiu sau cum a fost cazul în trecut realizarea unirii Statelor Unite ale Americii. De mai multe ori însă istoria a fost cât se poate de mult falsificată.[16] Un astfel de caz este celebra piesă Hamlet pe care toată lumea o atribuie lui William Shakespeare. În realitate Shakespeare a preluat povestea dintr-un mit scandinav. Sunt

[14] Carl Gustav Jung, *Arhetipurile inconştientului colectiv* (Editura Trei: Bucureşti, 2003).

[15] Exploratorul portughez este cunoscut pentru ca a fost primul care a făcut înconjurul lumii, intre 1519 si 1522. Acesta a murit insa in 1521 in Filipine, ucis de localnici, iar secundul sau, Juan Sebastian Elcano a fost cel care a finalizat călătoria, înconjurând efectiv lumea. Acest lucru a fost consemnat de mai multe ori ca şi un important fapt istoric.

[16] Ştefan Pascu, Ştefan Ştefănescu, *Jocul periculos al falsificării istoriei* (Editura ştiinţifică şi enciclopedică: Bucureşti, 1986).

multe lucruri care din punct de vedere istoric sunt false. Falsul este o stare care nu este firească. Când cineva comite un lucru fals el face un lucru nefiresc şi prezintă ceea ce este nefiresc ca şi fiind firesc. Poate una dintre cele mai celebre dovezi de fals din punct de vedere istoric a fost descoperirea Americii. Deşi data descoperirii Americii se spune că a fost anul 1492 în realitate a fost anul 1003. Povestea pe care mai toată lumea o ştie este că navigatorul spaniol Christophor Columb a fost primul care a trecut oceanul Atlantic de la un capăt la altul şi la final a ajuns în America. Evident, el a întâlnit o populaţie autohtonă pe care el i-a denumit indieni. Aceasta fiindcă Columb a voit să găsească o rută sau o cale nouă de comerţ în spre India. În realitate în jurul anului 1003 vikingul [din regiunea de azi a Norvegiei] Leif Erikson a făcut o călătorie la polul nord în ceea ce este azi Groelanda. Plecând pe gheaţă Leif Erikson avea să ajungă în ceea ce este azi America de Nord. În realitate Leif Erikson a ajuns în Labrador în Canada din zilele noastre. Sunt foarte puţini cei care ştiu că denumirea pe care a dat-o Leif Erikson Americii a fost de Vinland, care în vikingă însemna pământul strugurilor. Imediat după descoperirea lui Vinland, mai mulţi eschimoşi aveau să se stabilească în Labrador Canada şi de acolo unii vor merge în spre vest şi sud. Cei pe care i-a întâlnit Columb în drumul său spre India nu au fost indieni ci foarte mult strămoşi ai eschimoşilor care acum au devenit americani. Este de interes să spunem că primul strat de populaţie americană au fost eschimoşii. Acest lucru însă este nefiresc pentru istoria din zilele noastre care ne spune că în realitate Columb este cel care a descoperit America.

Falsul istoric este o realitate pe care o putem întâlnii de mai multe ori. Acest fals este întotdeauna unul care se prezintă ca fiind firesc dar în realitate nu este. Un altfel de fals din punct de vedere istoric este realitatea care ţine de fondarea Italiei din zilele noastre. Sunt foarte puţini cei care ştiu că Italia nu este primul nume al acestei ţări. În antichitate Italia a fost denumită Magna Grecia sau Grecia cea Mare. Cei care au fondat Italia şi care au pus bazele culturii italiene au fost grecii care în mod iniţial s-au stabilit în sudul Italiei de azi. Aceştia au fost cei care au făcut un alfabet primar care este alfabetul latin de azi. În realitate marea parte a italienilor de azi nu mai vorbesc despre greci ca şi întemeietori ai Italiei. Formarea Italiei ţine foarte mult de teorii care implică prezenţa a mai multor popoare migratoare dintre care cei mai importanţi au fost etruşcii. Se ştie că grecii nu au fost etruşci. La fel de bine în istoria Italiei se vorbeşte ca fiind firesc faptul că Romulus şi Remus sunt cei care sunt consideraţi întemeietori ai Romei. Identitatea lui Romulus şi Remus sunt lucruri misterioase şi nici acum nu se ştie cu exactitatea cine au fost. La fel de bine sunt mai mulţi istorici italieni care susţin că de fapt Italia a fost primul mare popor european. Acest lucru evident este fals dar el este prezentat de mai multe ori ca fiind firesc. Firescul în istorie de mai multe ori poate fii fals. Din punct de vedere practic ceea ce nu poate fii considerat ca fiind firesc în istorie este foarte mult falsul şi ceea ce este neadevărat. Marii tirani şi dictatori ai lumii au creat fenomene ale falsului de masă care s-au bazat pe distorsionarea sau falsificarea adevărurilor de ordin istoric. În mod obişnuit firescul ar trebui să fie o stare care să se instaleze în om şi în lume prin istorie dar de mai multe ori nu avem un sentiment al firescului care ne vine din istorie. Dacă nu putem găsii firescul în istorie atunci unde îl vom găsii? Evident nu putem contesta că firescul nu se găseşte în religie sau în legătura omului cu Dumnezeu. Istoria însă nu urmăreşte în sine ca şi scop principal întâlnirea cu Dumnezeu. Din acest punct de vedere nu am putut avea încredere în istorie ca să ne ofere ceea ce este firesc. Istoria urmăreşte perioade de înflorire şi de glorie pe care omul le poate ajunge. Se poate afirma că de mai multe ori istoria nu îl duce pe om dincolo de efemer.[17] Este greu de determinat care este senul şi care este scopul istoriei. Aceasta fiindcă după cum am spus, istoria nu urmăreşte comuniunea sau legătura cu Dumnezeu. De mai multe ori cei care au fost „creatori” de istorie au fost fie păgâni, necredincioşi sau atei. Mai multe războaie nejustificate au fost duse în trecutului lumii ceea ce ne face să ne pierdem încrederea în istorie şi în modalitatea ei de a aborda ceea ce este firesc.

Totuşi, vorbind în termenii şi în cuvintele lumii se poate spune că este firesc sau mai bine spus nu poate să nu fie firesc faptul că omul este în căutarea a ceea ce am putea spun firescul. Prin firesc este înţeles ceea ce este obişnuit şi ceea ce este natural. Ce este natural atunci din punct de vedere istoric? Este foarte natural pacea, înţelegerea, comuniunea, iubirea dintre popoare şi state şi cele asemenea. Vedem însă că de mai multe ori aceste lucruri nu sunt realităţi curente ale lumii în care trăim. De mai multe ori istoria ne oferă un spectacol grotesc şi teribil: violenţă, război, crimă, ură, revoltă şi teroare. În acest mod se poate spune că istoria devine nefirească când nu mai are nici o tangenţă

[17] Christophe Midan, *Carol al II-lea şi teroarea istoriei* (Editura Militară: Bucureşti, 2008).

cu Dumnezeu. Fără de Dumnezeu istoria este ca şi un vapor care pluteşte pe mare fără să aibă o destinaţie anume. Istoria de mai multe ori s-a dovedit un fel de test limită prin care este trecut omul. Se spune despre Charles Dickens că el a provenit dintr-o familie săracă şi din acest punct de vedere viaţa lui a fost grea. Tătăl lui Dickens a făcut mai multe datorii şi prin urmare Dickens a trebuit să muncească în condiţii extrem de grele. El a trebuit să lucreze într-o fabrică şi acolo condiţiile de muncă erau extrem de aspre. Acest lucru ar fii trebuit să îl demoralizeze pe Dickens. Nu s-a întâmplat astfel fiindcă Dickens văzând condiţiile extrem de grele de muncă a făcut un fel de transfer creativ şi a pus în scris toate stările lui. Ceea ce părea un lucru fatal pentru Dickens s-a dovedit însă a fii esenţa prin care ce el avea să devină unul dintre cei mai mari scriitori ai tuturor timpurilor. De mai multe ori istoria funcţionează pe principii destul de brutale şi primitive cum sunt cele ale forţei şi ale puterii. Ajunge de cele mai multe ori să impună firescul şi ceea ce este firesc de cele mai multe ori omul care are cea mai mare putere. Fără nici o îndoială se poate spune că de mai multe ori s-a putut vedea că „legea junglei" domină istoria. Istoria s-a făcut de mai multe ori cu arma în mână. Este oare acest lucru firesc? Credem că nu. Nu este firesc ca în istorie să domine legea junglei şi acest lucru are loc de mai multe ori în lumea noastră. Se poate vedea acest lucru din mai multele situaţii limită sau de criză care au avut loc în istorie. Istoria ne-a demonstrat astfel că de mai multe ori există lucruri pe care noi le luăm ca fiind fireşti şi obişnuite în timp ce în realitate ele nu sunt. Marile noastre metropole ne spun că este firesc să avem un comportament violent şi agresiv pentru a ne atinge scopul. Acesta este un fapt istoric ce nu este contestat de nici un istoric şi este considerat ca fiind firesc din punct de vedere istoric. Istoria este din acest punct de vedere o derulare de mai multe evenimente şi fapte care după cum am spus se bazează pe principiul că cel mai puternic îl stăpâneşte pe cel mai slab. Acest lucru este eronat şi trebuie să îl avem în vedere. Se poate spune din acest punct de vedere că realitatea istorică este una care de mai multe ori s-a dovedit eronată. Cei puternici înving şi domină sau stăpânesc în timp ce cei slabi sunt stăpâniţi şi dominaţi. Din acest punct de vedere istoria nu are o orientare eshatologică. Ceea ce este firesc în istorie are de cele mai multe ori o valoare sau un rost sau o importanţă eshatologică. Ce înţelegem prin eshatologic? Prin eshatologic se poate înţelege tot ceea ce ţine de sensul şi de exprimarea a ceea ce v-a existat dincolo de timp şi de istoric. Sunt multe lucruri din această lume care sunt imitaţii sau aproximări ale raiului şi din acest punct de vedere se poate spune că scopul final al istoriei este unul eshatologic. Istoria are menirea în mod firesc de a ne duce în rai şi la Dumnezeu. Din nefericire, ea a eşuat în a realiza acestui lucru. Atunci când istoria nu ne duce sau mai bine spus când nu ne îndreaptă în spre Dumnezeu ea a eşuat sau mai bine spus a renunţat de a mai fii firească. Istoria este cât se poate de mult un lucru care ne ţine şi ar trebuie să ne lege de Dumnezeu. Fiind în legătură cu Dumnezeu vom ajunge la ceea ce am putea spune comuniunea cu Dumnezeu. După cum am spus, atunci când istoria este lipsită de ideea de religie sau Dumnezeu ea a eşuat în a mai fii firească. Firescul istoriei se găseşte de cele mai multe ori numai într-o legătură şi dialog permanent cu Dumnezeu.

Din punct de vedere ştiinţific, noţiunea de firesc în istorie are foarte multe valenţe şi implicaţii. Se ştie de un firesc antic, de unul clasic, de unul neoclasic, de un firesc iluminist, de un firesc umanist, de un firesc revoluţionar, de un firesc social şi enumerarea ar putea continua. Istoria a dat foarte multe definiţii sau definitivări ale conceptului de firesc în istorie. Atunci când vorbim de istoria lumii noţiunea de firesc devine o cacealma. Se pot vedea foarte multe lupte şi foarte multe conflicte care se dau pentru a păstra supremaţia asupra noţiunii de firesc al lumii. Ce este firescul lumii? Este o întrebare la care am putea scrie mai multe volume. De cele mai multe adevărul este că nu mai ştim ceea ce este sau ce este firescul lumii. Se spune că la un rabin mai de mult a venit un evreu care nu era un mod extrem de credincios.

- Aş vrea să te întreb un lucru, a spus omul.
- Îţi stau la dispoziţie, a spus rabinul.
- Care este sensul iudaismului?
- Aaaa.....asta este o întrebare care mi-ar lua 40 de volume să îţi răspund.
- Bine, dar nu poţi să îmi spui mai pe scurt?
- Eu nu pot, dar am un prieten alt rabin care poate să îţi răspundă.
- Poţi să mă duci la el.
- Da.

Omul nostru şi rabinul au mers celălalt rabin.

- Cu ce vă pot ajuta? A întrebat celălalt rabin.
- Uite am venit la tine să te întrebăm dacă poți să ne spui care este sensul iudaismului în numai o frază?
- Sensul iudaismului?
- Da.
- Este simplu: sensul iudaismului este: dreptate pentru toată lumea.
- Şi cum poate face iudaismul acest lucru?
- Ei, acest lucru mi-ar lua 40 de volume să îți răspund.

De mai multe ori putem vedea că istoria este simplă însă când este să îi facă pe toți oamenii fericiți acest lucru devine mai greu. Istoria este din acest punct de vedere un lucru mai greu şi mai dificil când vine vorba de interesele celor mulți. Sunt foarte mulți care au fost asupriți în istorie şi mai mult lipsiți de drepturi. Ceea ce este cel mai trist este că de cele mai multe ori raportarea istorică la Dumnezeu este foarte slabă şi din acest punct de vedere este greu să determinăm ceea ce este cu adevărat un lucru s-au un fenomen religios. În istorie este firesc ca omul să Îl caute pe Dumnezeu însă de cele mai multe ori omul nu Îl caută pe Dumnezeu. Căutarea lui Dumnezeu este ceea ce conferă firescul istoriei. Fără de acest lucru la un nivel generic istoria îşi pierde din sens şi din importanță. La fel de bine cei care conferă sensul final al istoriei nu sunt marii oameni politici ci sfinții.[18] Din nefericire de mai multe ori sfinții sunt lăsați undeva la periferia istoriei. Istoria a cinstit de mai multe ori pe războinici, pe gladiatori, pe marii magnați, pe vedetele de cinema sau pe superstarurile muzicale. Aceste modele pe care istoria de mai multe ori ni le pune în față se dovedesc a fii de cele mai multe ori eronate şi eşuate. Din acest punct de vedere sfinții de cele mai multe ori au fost ignorați şi lăsați undeva la periferia istoriei. Lumea de la vremea sfinților apostoli Petru şi Pavel era o lume care de cele mai multe ori privea cu mare admirație la Nerone unul dintre cei mai cumpliți împărați din istoria lumii. Lumea arabă a privit cu mare admirație la Mohamed care a creat o nouă religie care să se potrivească cu toate aspirațiile popoarelor arabice. În China lumea a privit cu admirație la Confucius care şi el a creat o nouă religie care sintetiza în sine toate marile idealuri ale chinezilor. Din acest punct de vedere este cât se poate de evident că istoria omului nu a voit de mai multe ori comuniune cu Dumnezeu. Au existat mulți în istorie care ne pun în față o istorie care ține foarte mult de un lucru care este fără de Dumnezeu şi fără de credința în Dumnezeu. Să ne aducem aminte de Karl Marx, la Friederich Nietzsche, Sigmund Freud, Ivan Pavlov, Alber Camus, Anton Cehov sau de Baudelaire. Aceasta ca să enumerăm numai pe câțiva dintre cei mai mari atei ai istoriei. De mai multe ori au existat încercări de a crea o istorie atee. Acest lucru este unul dintre cele mai nefireşti şi dintre cele mai nepotrivite modalități de a aborda problema istoriei şi a ceea ce ține de istorie. O istorie atee, adică o istorie fără de Dumnezeu nu mai este în nici un caz istorie. Ateismul este cel care creează o antiistorie şi ceea ce ține de refuzul de a avea o legătură cu Dumnezeu. Istoria este din acest punct de vedere un lucru care după cum am spus ajunge la o imitație a firescului când este în legătură cu Dumnezeu. Cum se menține legătura cu Dumnezeu? Acest lucru este foarte greu de realizat în istorie în zilele noastre fiindcă au fost foarte multe tendințe atee în trecutul istoriei şi din acest punct de vedere este greu să definim ceea ce este firesc în istorie. Istoria este din acest punct de vedere una reuşită când are foarte bine definit ceea ce este firesc sau cum este firescul în om. De cele mai multe noțiunea de firesc lipseşte din om şi din existența lui. Acest lucru este bine să îl ştim şi este bine să spunem că istoria îşi atinge scopul când este în acord cu ceea ce este firesc. Binele este un lucru firesc, natural şi obişnuit. La fel de bine sunt fireşti virtuțile şi frumosul. De mai multe ori istoria a fost într-o criză a firescului şi ceea ce trebuit să fie o istorie a firescului s-a dovedit a fii departe de a fii firesc. Firescul este un lucru care de cele mai multe ori ne duce cu gândul la repetiție. În sine, acest lucru este fals. A fii firesc şi a tinde spre firesc înseamnă a fii în comuniune cu Dumnezeu. De cele mai multe ori lumea consideră că a fii în comuniune cu Dumnezeu nu este un lucru firesc. A cea o istorie a necredinței şi a ateismului înseamnă a face din istorie un lucru nefiresc. Ceea ce este nefiresc este şi urât.

Se spune că la un moment dat un ateu celebru se plimba printr-o pădure şi admira frumusețile naturii. Dar evident, el nu Îl vedea pe Dumnezeu care este autorul sau creatorul acestor frumuseți ale naturii. El se uita la frunzele

---

[18] Ioannis Kotzabasis, *Din Tibet în sfântul Munte, la bătrânul Paisie* (Editura Cartea Ortodoxă: Bucureşti 2102).

verzi, la copacii maronii, la izvoarele cristaline de apă şi la cerul senin deasupra capului său. „Ce minunat" se gândea ateul în sinea sa. La un moment dat din adâncul pădurii, a venit un urs înfometat. Acesta a început să fugă în spatele ateului. Speriat acesta a început să strige:

- Doamne......ajută-mă.

Dintr-o dată ca şi prin minune timpul s-a oprit în loc şi ursul a rămas încremenit. Ateul a rămas uimit. El a putut auzii o voce care vedea de sus şi a putut o vedea o lumină puternică care l-a învăluit. Era vocea lui Dumnezeu. Acesta i-a spus:

- Toată viața M-ai negat. Ai spus că sunt o mit şi nu o existență reală. Ai spus că lumea este produsul evoluției şi nu este creația Mea şi acum mai vrei pe deasupra să Te şi ajut?
- Da este adevărat că nu pot să îți cer acest lucru dar poate ai putea face ca acest urs să devină mai creştin.
- Foarte bine a răspuns Dumnezeu.

Lumina care l-a învăluit pe ateu a dispărut şi ursul a început să ne mişte din nou. Ursul atunci s-a pus în genunchi şi-a împreunat mâinile în poziție de rugăciune şi zis:

- Doamne binecuvântează acest bucate.

Apoi acest urs l-a mâncat pe ateu.

Am ales să spunem această poveste pentru a arăta ceea ce este şi cum se manifestă ateismul. A crea o istorie atee şi o istorie a necredinței este fără nici o îndoială un lucru care nu este pe placul lui Dumnezeu. Acest lucru este bine să îl ştim şi să îl avem în vedere. Când avem de a face cu ateismul trebuie să îi opunem credința şi comuniunea cu Dumnezeu. Din punct de vedere istoric acest lucru trebuie să fie firesc. A face o istorie atee este un lucru nefiresc. Este în firescul lucrurilor ca omul să fie în comuniune cu Dumnezeu care l-a şi creat şi cu Dumnezeu care i-a dat viață.[19] După cum am spus istoria este într-o evoluție care se măsoară în mai multe în elemente religioase decât în elemente financiare. Există din acest punct de vedere un concept care ne spune că atunci când în istorie lumea este bogată şi are mulți bani de mai multe ori se poate vedea ceea ce se spune împlinirea istoriei. Se poate ajunge la o împlinire a istoriei numai când suntem în comuniune cu Dumnezeu şi se poate spune că nu putem ajunge la o comuniune cu Dumnezeu numai prin finanțe. Finanțele nu sunt cele care îl fac să pe om să nu fie violent şi să nu fie războinic. Din contră, când un stat sau o țară are mai multe bogății de cele mai multe ori ea ajunge să fie foarte mult predispusă la război şi la conflict. Acest lucru este bine să îl avem în vedere şi să îl ştim. Istoria are menirea să ne ducă în spre ceea ce este firesc. Sunt multe lucruri care aparent sunt fireşti dar în realitate nu sunt bune. Ce este firescul în istorie? Firescul în istorie este că în vreme de nuntă nu ascultăm muzică de înmormântare, că pe timp de pace nu facem arme de luptă, că la un concert de muzică clasică nu mergem îmbrăcați în haine de vânătoare, că la pescuit nu mergem cu mingea de fotbal. Sunt lucruri care după cum am spus, au un fond rațional de a se manifesta sau mai bine spus au multă raționalitate în modul în care se exprimă. Raționalitatea este la fel de bine un lucru care este cât se poate de mult firească în istorie. Pentru a face ca lumea să fie fericită în istorie trebuie să ne folosim foarte mult de raționalitate şi de ceea ce este rațional sau de tot ceea ce duce la realizarea sau la împlinirea în scopul a tot ceea ce este bine în facerea istorică. Istoria este se poate afirma ceea ce ține de creativitatea sau de faptul de crea. Istoria are funcția în firescul ei de a crea capodopere şi lucruri frumoase şi tot ceea ce ține de realitatea esențială a lucrurilor bune.[20]

Din cele mai vechi timpuri istoria a fost în firescul sau în elementul ei când în lume a înflorit comerțul, artele, ştiințele, economia, cultura şi civilizația. Din acest punct de vedere istoria a fost cât se poate de mult o realitate care ține de sensul şi de scopul a tot ceea ce este creativ. Omul are în sine mai mult potențial creativ. Acest potențial creativ se manifestă în istorie cât se poate de mult spontan şi neaşteptat. Se ştie că una dintre cele mai celebre simfonii care au fost scrise în istorie a fost simfonia a V-a a Destinului de Bethoween. Cum a ajuns Bethoween să compună această celebră piesă simfonică? Se spune că la timpul compunerii acestei piese de muzică celebră, Bethoween stătea în chirie. El rămase în urmă cu plata chiriei şi la un moment dat a venit proprietarul la care stătea acesta în casă. Acesta a început să bată în uşă un ritm care este similar cu cel din simfonia a V-a a destinului. Acea bătaie în uşă se spune că a fost cea

[19] Nicolae Dascălu, *Comunicare pentru comuniune: o perspectivă ortodoxă pentru mas media* (Editura Trinitas: Bucureşti 2000).
[20] Guy Claxton, Bill Lucas, *The creative thinking plan* (Londra, 2008).

care l-a inspirat pe Bethoween să compună această capodoperă a muzicii simfonice. Spontaneitatea este din acest punct de vedere un lucru cât se poate de firesc în istorie. Istoria este cea care ne face de cele mai multe ori să ne dăm seama de un anumit principiu dual care există în timp şi în parametrii căruia se manifestă istoria. Aceşti parametrii sunt foarte mult ceea ce am putea denumii sensul şi scopul ultim al istoriei: binele şi răul. Principiile de bază al istoriei sunt din acest punct de vedere binele şi răul. Aceste principii se manifestă în sens generic în istorie prin două stări de fapt: pacea şi războiul. În timp ce pacea este binele, războiul este răul. Istoria însă nu este duală şi nici dualistă.[21] Dualitatea este un lucru care se poate întâlnii de mai multe ori în istorie. Dar dualitatea nu este firească istoriei. Acest lucru este bine să îl ştim şi să îl avem în vedere. Exponenţii istoriei sunt de mai multe ori clasificaţi şi exprimaţi în diferite clase: împăratul, regele, preşedintele, eroul, filosoful sau sfântul. Istoria operează din acest punct de vedere cu o categorie limitată de noţiuni. Dar ceea ce este de interes este că această categorie limitată de noţiuni este de mai multe ori diversă. S-a spus că este firesc şi istoria funcţionează firesc atunci când în ea se implementează conceptul de diversitate în unitate şi de unitate în diversitate.

După cum am spus, istoria este în mare în balanţa a două mari noţiuni metafizice: a binelui şi a răului. Aceste noţiune au ca şi spaţiu transcendent de manifestare angelicul şi diabolicul. Este impropriu să vorbim despre o istorie angelică şi despre o istorie diabolică, dar în sens transcendent aceste două principii sunt cele care îşi dispută supremaţia în istorie. S-a spus de mai multe ori că istoria este cea care ne aduce aminte de trecut. Dar vedem că în trecut au existat lucruri bune şi lucruri rele. Din acest punct de vedere trebuie să facem o diferenţă dintre bine şi dintre rău. S-a spus din acest punct de vedere de mai mulţi că este firesc ca în istorie să ne amintim şi de cei buni şi de cei răi. De cele mai multe ori istoria nu îi mai aminteşte sau mai bine spus nu îi pomeneşte pe cei răi. Acest lucru este firesc fiindcă pomenirea răului şi a răutăţii aduce cu sine de cele mai multe ori un cumul de negativ şi de negativitate. Negativitatea este din acest punct de vedere un lucru care izvorăşte din demonic. Este bine să ştim că deşi mai mulţi istorici nu sunt de acord cu acest lucru Dumnezeu este prezent peste tot în istorie după cum El este prezent peste tot în natură.[22] Fără nici o îndoială se poate spune că Dumnezeu este prezent şi este absent în acelaşi timp în istorie. Deşi sunt foarte mulţi care neagă prezenţa lui Dumnezeu în istoria omului, în cele din urmă Dumnezeu este Cel care are ultimul cuvânt sau El decide în cele din urmă ceea ce are loc sau cum se petrece istoria. Încercările de crea o istorie a ateismului şi a necredinţei vor fii întotdeauna mai devreme sau mai târziu sortite eşecului. După cum se ştie există o istorie religioasă dar acest lucru are loc sau mai bine spus, se poate vorbii despre o istorie religioasă numai când ne raportăm la Dumnezeu şi numai când suntem aproape de Dumnezeu. Religia din acest punct de vedere este metaistorică, sau mai bine spus supraistorică. Actul religios, nu este un act istoric dar fiindcă omul trăieşte în istorie percepţia actului religios este de cele mai multe ori una istorică. S-a vorbit astfel pentru a face ca istoria să fie firească şi de o istorie a religiilor. Sunt multe cărţi de istorie religiilor şi de ceea ce ţine de modul în care omul s-a apropiat de Dumnezeu în istorie. După cum am spus şi repetăm acest lucru, istoria nu este un lucru care a fost intenţionat de Dumnezeu. Din acest punct de vedere este greu să ni-i imaginăm pe protopărinţii noştri Adam şi Eva citind manuale sau cărţi de istorie în rai sau Eden. Astfel de mai multe ori istoria se manifestă ca şi o tendinţă după trecut, după recuperarea a ceea ce este trecut sau a ceea ce a avut loc în timpul trecut. Istoria însă trebuie să fie raţională pentru a fii firească. De mai multe ori se poate vedea cum în istorie se manifestă iraţionalitatea sau ceea ce nu este raţional.[23] Istoria din acest punct de vedere trebuie să fie un garant al firescului şi a tot ceea ce este natural. Atunci când istoria nu mai este un garant al naturalului ea nu mai este folositoare. Din acest punct de vedere se poate spune că există o anumită creştere a istoriei. În istorie în mod firesc persoana trebuie să crească sau mai bine spus să se dezvolte. Acest proces după cum am spus trebuie să fie firesc. Evident se poate vedea de mai multe ori o lipsă de firesc. Aceste lucruri sunt cât se poate de mult adevărate şi reale şi au în sine ceea ce duce la realizarea istoriei sau a ceea ce este menirea istoriei. Istoria este din acest punct de vedere un lucru care trebuie să fie permanent o explorare în lumea firescului. Suntem fireşti atunci când istoria îşi face datoria faţă de noi. Nu trebuie să uităm din istorie lucrurile bune şi morale. Se poate spune că este bine să ştim care sunt condiţiile

[21] Ioan Petru Culianu, *Gnozele dualiste ale occidentului* (Plon, 1990).
[22] Barry McDonald, *Seeing God everywhere: esseys on nature and the sacred* (Indiana, 2003).
[23] Hohn Sallis, *Being and logos: reading the platonic dialogues* (Universitatea Duqusquene, 1975).

care duc la realizarea firescului. Din mai multe punct de vedere se poate spune că firescul se leagă de sfinţenie. Sfinţenia este poate ştiinţa şi arta prin excelenţă a firescului. În firesc omul nu simte frică, teroare, disperare sau nesiguranţă. Bazaţi pe avansările şi descoperirile din lumea ştiinţei, istoria trebuie să devină o disciplină care să ducă la implementarea firescului în rândul maselor. De mai multe ori masele sunt manipulate şi din acest punct de vedere se pierde noţiunea de firesc. Un mare părinte duhovnicesc din secolul al XX-lea, părintele Petroniu Tănase, spunea la un moment dat că în zilele noastre lumea nu mai are noţiunea de păcat şi astfel omul se simte liber să comită toate răutăţile din lume.

Firescul după cum am spus este un lucru pe care istoria trebuie să îl cultive şi acest lucru necesită multă răbdare. Atunci când avem de a face cu milioane şi sute de milioane de oameni nu putem decât să procedăm în alt fel decât prin răbdare. Răbdarea este din acest punct de vedere un lucru care duce la cea mai bună definiţie a firescului când îl aplicăm la istorie. Din acest punct de vedere este bine să ştim că istoria nu merge să funcţioneze cu puterea experimentelor. Ceea ce noi denumim un experiment din punct de vedere istoric este de cele mai multe ori denaturat şi cât se poate de mult primitiv. Firescul este din acest punct de vedere un lucru care se defineşte pe sine prin ceea ce se poate denumii realitatea ultimă şi finală a lumii şi a existenţei. Este din acest punct de vedere cât se poate de mult evident că din punct de vedere istoric se pot face mai multe cercetări şi se pot realiza mai multe investigaţii de ordin istoric care să ne ducă cu mintea la ceea ce este firesc şi la ceea ce este natural. Din acest punct de vedere, având în vedere mai multe eşecuri pe care le-a avut istoria, când avem de a face cu probleme de ordin istoric de cele mai multe ori trebuie să supunem aceste lucruri investigaţiei ştiinţifice. Vom enunţa în acest sens numai un singur lucru care ţine foarte mult de termenul de noroc. Evident, acest termen este folosit în mai multe limbi. Sunt puţini cei care ştiu că în vechime exista un cult adus unui demon pe nume Moloh. Cine era acest zeu [demon] Moloh? Acesta era un zeu care era în antichitate zeu al fericirii şi al norocului. Este de amintit că acest zeu cerea jertfe. În ce constau aceste jertfe? Aceste jertfe constau numai în omorârea în numele său a lui Moloh de bebeluşi sau de sugari. Era singura jertfă care era plăcută acestui zeu care în realitate era un diavol. Au existat în antichitate mai multe femei care şi-au dat bebeluşii acestui diavol care le promitea noroc. Acesta este un fapt istoric care ne face să ne gândim din acest punct de vedere la care este originea şi sensul cuvântului noroc. Se spune că o jertfă adusă lui Moloh putea varia între 30 sau 40 de bebeluşi care erau aduşi lui. Aceste lucruri ne fac foarte mult să se regândim sau să reevaluăm concepţia despre noroc. Firescul este din acest punct de vedere o noţiune care este cât se poate de mult o realitate care ţine de modul în care istoricii îşi fac meseria. Sunt mulţi istorici care nu îşi fac meseria şi de mai multe ori ei ajung să ne facă să credem că lucruri care nu sunt fireşti sunt de fapt fireşti. Unul dintre cele mai cunoscute cazuri din antichitate a fost fără de nici o îndoială păgânismului şi idolatria care au dominat lumea antică. Foarte mulţi istorici antici de fapt au fost adepţi ai păgânismului şi ai idolatriei.

Istoria după cum am spus are menirea de a îl ancora pe om în firesc şi în tot ceea ce este firesc. Din acest punct de vedere este bine ca istoricii să cultive foarte mult o psihologie a firescului în plan istoric. De ce să facă ei acest lucru? Îl vom ilustra cu o poveste din America de Sud. Se spune că la un moment dat în jurul anului 1989 trupele americane au invadat Panama. Panama era o ţară care la acel timp era condusă de un dictator pe nume Noriega. Când armatele americane au intrat în Panama, acest dictator s-a ascuns în ambasada Vaticanului din Panama. Această ambasadă a fost înconjurată de mai mulţi soldaţi. Modalitatea de a îl scoate pe Noriega din ambasadă a fost cât se poate de ingenioasă. Diplomaţii americani au aflat că lui Noriega nu îi plăcea muzica rock şi mai ales rock heavy metal. Aşa că zile întregi lângă ambasadă au fost plasate difuzoare cu muzică rock heavy metal. După mai bine de o săptămână acest dictator se spune că nu a mai rezistat şi s-a predat. După cum am spus istoria a ajuns de mai multe ori să manipuleze masele de oameni şi acest lucru este destul de rău. Istoria trebuie să ne ducă în spre ceea ce este firesc şi din acest punct de vedere nu poate ca firescul să fie dezlipit de noţiunea de bine. Binele şi firescul sunt două noţiuni cât se poate de înrudite şi nu le putem concepe una faţă de alta. În cele din urmă putem afirma că firescul este noţiunea care ţine foarte mult de modul în care istoria înţelege să fie una religioasă şi teistă. De ce este aşa? Fiindcă Dumnezeu este autor şi creator al lumii şi al existenţei.

În acest sens se spune că un bătrân înțelept şi-a întrebat ucenicii.
–Cum ştiți că s-a terminat noaptea şi începe ziua?
–Vă spun eu! s-a repezit un ucenic. Când de la distanță poți deosebi câinele de oaie!
–Nuuu! a răspuns bătrânul.
–Ar putea fi începutul zilei, a spus altul, când văzând de departe un arbore, poți spune dacă este piersic ori smochin.
–Nici! a insistat înțeleptul.
–Atunci cum putem şti? au strigat ucenicii.
–Când privind în față un om, vom vedea în el un frate! Altfel orice oră a zilei ar fi, tot noapte este.

CAPITOLUL AL II-LEA

FIRESCUL ÎN RELIGIA COMPARATĂ

Religia este un termen atât ştiințific cât şi unul moral şi care în sens real înseamnă legătură sau conectare cu Dumnezeu. Din acest punct de vedere religia defineşte ceea ce este fundamental pentru om sau mai bine spus ceea ce este vital pentru om: omul poate fii religios, adică el poate avea o legătură cu Dumnezeu prin viața religioasă şi omul poate să nu fie religios şi în acest sens el devine necredincios şi ateu. Se poate vedea foarte bine că ceea ce am putea denumii un firesc religios are ca şi centru de greutate pe Dumnezeu şi nu pe om. Sunt mai multe cărți care s-au scris de religie comparată şi este bine să le avem în vedere. Firescul nu este o noțiune străină de religia comparată doar că vom vedea că pe cât de multe religii sunt atât de multe noțiuni de firesc există. Există un firesc hindus, un firesc buddhist, un firesc taoist, un firesc zoroastrian, un firesc islamic şi în cele din urmă în firesc iudaic. Se poate spune cum se face că Dumnezeu îngăduie atât de multe noțiuni de firesc în atât de multe religii [acestea sunt numai principalele religii ale lumii, dar sunt mult mai multe dintre care amintim New Age, Bahai, gnosticismul şi multe altele].[24] Din acest punct de vedere este cât se poate de evident că de cele mai multe ori când vorbim de religie nu se poate să nu vorbim de religia comparată. S-a spus: cum se face că deşii există un singur Dumnezeu sunt mai multe religii? Dacă există un singur Dumnezeu de ce El îngăduie mai multe religii? Acest lucru este adevărat fiindcă de cele mai multe ori Dumnezeu lasă libertatea de opțiune omului. Omul este liber să aleagă sau nu pe Dumnezeu. Dar dacă omul este liber să facă orice religie doreşte, acest lucru nu înseamnă că Dumnezeu răspunde acelei religii. Un exemplu cât se poate de concret ne vine din viața Sfântului Ilie Tesviteanul care a fost un prooroc din Vechiul Testament. În timpul său, ceea ce înseamnă acum mai bine de 3000 de ani în urmă, oamenii au inventat o nouă religie care se închina la un dumnezeu pe nume Baal. Acest Baal cerea ca oamenii să se închine lui ca şi lui Dumnezeu şi la fel de bine să îi aducă jertfe de animale. Sfântul Ilie a demonstrat că acest Baal este numai o înşelăciune fiindcă atunci când a cerut ca Baal să primească jertfele aduse de cei care i se închinau, Baal nu a răspuns deloc, în timp ce când Sfântul Ilie a adus jertfă lui Dumnezeu s-a pogorât un foc mistuitor din cer care a ars jertfa semn că Dumnezeu a primit jertfa Sfântului Ilie.

Din punct de vedere religios, omul este o ființă liberă şi prin urmare el poate alege orice Dumnezeu voieşte. Realitatea este însă că există un singur Dumnezeu. Omul însă poate face dumnezei imaginari sau dumnezei falşi. Nu tot ceea ce vrea omul să creadă despre Dumnezeu este în cele din urmă şi adevărat. Libertatea de credință a omului nu se poate sau nu poate fii o libertate care ține de realitate. Acest lucru se leagă de ceea ce spunea în evul mediu Anselm de Caterbury: faptul că îmi imaginez că în buzunarul meu sunt două monezi de aur, nu înseamnă aceste monede chiar sunt acolo. Prin urmare, deşi omul este liber să creadă ce vrea despre Dumnezeu, acest lucru nu înseamnă că credința lui despre Dumnezeu este şi adevărată. Acest lucru aduce în discuție cu sine în cele din urmă religia comparată. Ce este religia comparată? Religia comparată este din acest punct de vedere cea care susține că la o cunoaştere şi experiență a lui Dumnezeu putem ajunge pe cale comparativă. Metoda comparației este cea care în cele din urmă ne spune cine este şi cum este Dumnezeu sau cum trebuie să avem o religie. De cele mai multe ori ştim că modul şi modalitatea în care omul se raportează la religie este una care ține de voința de a fii în comuniune cu Dumnezeu. Acest lucru este un fapt

[24] Ana Radu Chelariu, *Metafora metaforei: studiu de mitologie comparată* (Cartea Românească, 2003).

fundamental al existenței umane. Dumnezeu este din acest punct de vedere centrul tuturor încercărilor şi al dorinței de a ajunge la cunoaşterea lui Dumnezeu. La Dumnezeu însă ajungem şi comparativ. Deşi omul este liber să creadă orice vrea despre Dumnezeu, în cele din urmă numai revelația de Sine sau propria descoperire a lui Dumnezeu ne poate spune cine este cu adevărat Dumnezeu. Teologii creştin ortodocşi susțin că în persoana Domnului Iisus Hristos, Dumnezeu s-a revelat pe Sine omului, la un nivel accesibil şi pe înțelesul omului. Este cât se poate de evident că religia se adresează celor care sunt în căutarea lui Dumnezeu şi a celor care vor să aibă o relație sau legătură cu Dumnezeu. La fel de bine, nu oricine poate face religie şi trebuie să fie oameni care să aibă anumite aptitudini pentru religie.

Se spune că la un moment dat într-un oraş a venit un muzician care ştia că cânte extrem de bine. Acesta s-a pus într-o piață şi a început să cânte mai multe melodii. Lumea a trecut pe lângă el şi fermecată, a început să danseze. Un surd a trecut prin acea piață şi a văzut că oamenii dansau fără să se audă nimic. Atunci el s-a gândit că

- Lumea a înnebunit fiindcă dansează din senin.

Evident, religia comparată prinde sens atunci omul este în căutarea lui Dumnezeu. De ce vorbim de faptul că omul este în căutarea lui Dumnezeu? Omul este în căutarea lui Dumnezeu fiindcă este firesc să fie aşa. Poate unul dintre cele mai fireşti lucruri din religia comparată este căutarea lui Dumnezeu. Acest lucru este prezent în mai multe religii. Căutarea lui Dumnezeu este din acest punct de vedere un lucru care ține de sensul şi de exprimarea ultimă a iubirii de Dumnezeu. Trebuie să avem în vedere că nu toți sunt dispuşi sau interesați să îl caute pe Dumnezeu. Se ştie din acest punct de vedere că există mai multe grade sau nivele de a Îl cunoaşte pe Dumnezeu. Prin urmare, prin religia comparată noi nu facem decât să Îl căutăm pe Dumnezeu. Religia comparată ne spune din acest punct de vedere că de cele mai multe ori firescul este o noțiune care poate fii definită numai de Dumnezeu. Este firesc a fii în căutarea şi în comuniune cu Dumnezeu. Acest lucru nu este însă recunoscut de toată lumea.[25] Referitor la faptul că ceea ce este important într-o anumită religie poate să nu fie important într-o altă religie vom istorisii o pildă.

Se spune că la un moment dat, era un om extrem de sărac. Acest om a auzit că undeva într-o țară îndepărtă peste mări exista o regiune unde diamantele şi pietrele prețioase erau ca şi pietrele la noi. Acest om a mers în acea țară după ce a trecut prin mai multe primejdii pe mare. Cu adevărat, când a ajuns în acea țară, a putut vedea că era plin de diamante. Când a ajuns în acea țară omul a început să i-a cât mai multe diamante. Chiar şi nisipul din acea țară era praf de diamant. Mai mulți oameni din acea țară l-au văzut şi li s-a părut bizar comportamentul său. În cele urmă după ce omul a voit să meargă să mănânce una dintre cele mai scumpe mâncături. A intrat într-un restaurant din acea țară şi a comandat una dintre cele mai scumpe mese. Când a venit să plătească i-a pus chelnărului o mică piatră prețioasă în buzunar şi i-a spus:

- Poți să păstrezi restul.
- Îmi pare rău, în țara noastră totul se plăteşte în peşte.
- Peşte?
- Da.
- Păi nu am nici un peşte.
- Atunci veți plătii consumația făcând o noapte de muncă în bucătăria restaurantului.
- Bine, nu am de ales.

Omul nostru a muncit o noapte în restaurant. Şi apoi a voit să se întoarcă acasă. A muncit mai mult prinzând peşte şi a devenit unul dintre cei mai bogați oameni din acea țară. Când a avut bani suficenți să facă călătoria spre casă a trimis o scrisoare celor de acasă spunându-le: o să vin acasă cu foarte multe bogății. A aruncat tot peştele pe care l-a prins în țara străină şi a ajuns acasă. Era numai singur cu un singur bagaj în mână.

- Unde sunt bogățiile de care vorbeai? Te-ai întors numai cu o valiză.

Omul nostru a intrat în casă şi acolo şi-a scuturat buzunarele din care au căzut câteva bucăți de diamant. El şi familia lui nu au mai lucrat niciodată de atunci şi au dus o viață de bogăție. Am spus această povestire pentru a arăta că de mai multe ori ceea ce noi considerăm că este firesc într-o anumită religie nu este firesc în altă religie. Acest lucru este din acest punct de vedere o realitate care ține de modul în care lumea se comportă în religie. De cele mai multe ori

[25] Philiphe Gaudin, *Mari religii*, (Editura Orizonturi: Bucureşti, 1995).

însă când avem de a face cu lumea religioasă ne aflăm în situația acestui om care a văzut că în țara străină în care a ajuns nu erau de preț diamantele şi nestematele ci peştii. Cum poate fii acest lucru adevărat? Lumea din jurul nostru ne spune că faima şi celebritatea sunt lucruri extrem de bune. Religia ne spune că modestia şi smerenia sunt lucruri bune. Lumea din jur, ne spune că bogăția şi banii fără limită sunt lucruri bune. Religia ne spune că cumpătarea şi moderația sunt necesare când vorbim de bani şi de averi. Lumea din jurul nostru ne spune că sexualitatea şi viața erotică fără nici o îngrădire sunt fireşti. Religia ne spune că fecioria şi abstinența sunt lucruri care sunt de mare preț.[26] Din acest punct de vedere putem vedea de mai multe ori că religia şi lumea din jur nu sunt în aceiaşi ordine de idei.

Este cât se poate de evident că se poate spune că religia comparată este o decădere de la adevărata religie dar din mai multe puncte de vedere este bine să vedem cu alți ochi cum se pune sau cum se ridică problema religiei comparate şi a ceea ce înțelegem prin firesc în religia comparată. Se spune că undeva într-o țară îndepărtată era un rege care avea un diamant extrem de prețios. Acest diamant îi plăcea foarte mult regelui. Era perfect şi străveziu. Regele se gândea să îl pună în coroana sa ca şi piatra din față. Când într-o zii, regele s-a trezit s-a dus să îşi i-a din nou în mână diamantul. A putut vedea cum pe diamant a apărut o zgârietură. Regele a încercat să o şteargă dar în zadar. A dat diamantul reginei dar nici ea nu a putut să îl şteargă. Atunci a chemat pe bijutierul curții regele dar nici el nu a putut să îi facă nimic. Regele era deprimat şi nu ştia ce să facă. Diamantul pe care îl iubea cel mai mult arăta urât zgâriat. În cele din urmă, regele a dat de veste prin lume dacă poate venii un bijutier să îi repare diamantul zgâriat. Cei mai mari bijutieri ai lumii au încercat să îl repare dar nu au reuşit. În cele din urmă a venit un bijutier dintr-o localitate anonimă.

- Cine eşti tu? A întrebat regele.
- Sunt un bijutier din localitatea cutare, a spus omul.
- Şi crezi că poți să îmi repari diamantul meu mult iubit?
- Da maiestate.
- Hahahaha. Cei mai mari bijutieri ai lumii au încercat şi nu au reuşit, şi tu crezi că poți să îl repari?
- Da maiestate.

Regele şi-a dat seama că nu are nimic de pierdut. I-a dat diamantul acestui bijutier anonim şi i-a spus:

- Dacă o să reuşeşti vei fii răsplătit şi dacă nu vei fii pedepsit. Ai la dispoziție o singură noapte.
- Bine maiestate.

Bijutierul a luat diamantul şi s-a dus cu el în camera sa. Acolo a început să lucreze de cu zor. A doua zii toată curtea regală îl aştepta.

- Ai reparat diamantul meu? A întrebat regele pe un ton serios.
- Da maiestate.
- Dă-mi-l să îl văd.

Regele s-a uitat şi a putut vedea că din zgârietura care era pe diamant, bijutierul desenase un trandafir care era şi stema sau simbolul regatului. Trandafirul era perfect şi se potrivea deplin cu diamantul.

- Nu îmi vine să cred. Diamantul arată perfect. Luați-l şi îl răsplătiți, a spus regele.

Am spus această povestire pentru a arăta că de cele mai multe ori când avem de a face cu religia comparată trebuie să luăm din lucruri care sunt stricate ceea ce este bun şi ceea ce este bine. Religia comparată este cea care ne spune că atunci când avem de a face cu diversitatea din lumea religioasă este firesc să facem comparații. În ultimă instanță trăim într-o lume a comparației. Comparația este cea care ne face să ajungem la concluzia şi la ideea a ceea ce este cel mai bun. Cunoaşterea este comparativă şi din acest punct de vedere şi religia este comparativă. Principalii mari întemeietori de religie sunt Pantajali, Mohamed, Confucius şi Zoroastru. Mai multă lume Îl include în religia comparată şi pe Domnul Iisus Hristos, dar Domnul Iisus Hristos ca şi Fiul lui Dumnezeu întrupat este dincolo de posibilitatea omului de a face comparații în materie de religie. Acestea sunt câteva lucruri pe care este bine să le ştim atunci când vorbim de religia comparată. Hinduismul are o concepție anume despre firesc. Toate religiile lumii se prezintă pe sine ca fiind fireşti şi din acest motiv este cel mai bine să le studiem cu amănuntul şi să ne dăm seama care sunt cu adevărat fireşti. Proba firescului este un lucru care trebuie să îl treacă o religie pentru a fii considerată ca fiind adevărată. De ce

[26] Adrian Gheorghe, *Părintele Iustin Pârvu: o misiune creştină şi românească* (Editura Doxologia, 2013).

este aşa? Fiindcă de cele mai multe ori Dumnezeu nu cere lucruri omului care sunt dincolo de firescul firii umane. De ce să creeze Dumnezeu pe om şi să facă o religie pentru el care nu este firească? Din acest punct de vedere religia este un lucru sau mai bine spus trebuie să fie un lucru firesc şi care să fie în conformitate cu natura omului. Din acest punct de vedere este esenţial să spunem că omul în primul rând trebuie să aibă o religie şi mai apoi el trebuie să fie cât se poate de mult o realitate care ţine de esenţa sau de fiinţa intimă a lui Dumnezeu. Este din acest punct de vedere extrem de potrivit să ne dăm seama de ceea ce înseamnă şi de ceea ce este firescul. După cum am spus, este firesc ca omul să aibă o religie dar, nu este firesc ca omul să aibă orice religie. Din acest punct de vedere nu orice religie este firească. Adevărata religie trebuie să fie după firea omului.

Simţul firescului în religie nu îl avem din teroarea pe care o simţim sau din alte sentimente negative care eventual ar putea de curge din comuniunea cu Dumnezeu. Dumnezeu v-a rămâne centrul preocupărilor omului şi nu se poate concepe din acest punct de vedere o viaţă sau o existenţă fără de Dumnezeu. După cum am spus, este firesc ca omul să creadă în Dumnezeu. Poate dintre toate lucrurile fireşti din această lume, credinţa în Dumnezeu este una dintre cele mai fireşti. Este fără nici o îndoială un lucru cât se poate de evident că iubirea faţă de Dumnezeu este un alt lucru firesc. În timp ce un om credincios îl iubeşte pe Dumnezeu relativ, un sfânt ajunge la o iubire totală de Dumnezeu. Nu toţi oamenii Îl iubesc la fel pe Dumnezeu. Unii Îl iubesc pe Dumnezeu deplin în timp ce alţii numai parţial. Firescul în religie vine în mod practic din comuniunea cu Dumnezeu. Această comuniune a fost de mai multe ori simţită ca şi lumină, bucurie, pace, fericire sau extaz.[27] Din acest punct de vedere se poate spune că în urma experienţei religioase de cele mai multe ori ajungem la concluzia că este firesc să avem o religie fiindcă este firesc să fim în comuniune cu Dumnezeu. Această comuniune este din acest punct de vedere un lucru care ţine foarte mult de sensul şi de realitatea a ceea ce este experimentat şi a ceea ce este exprimat de Dumnezeu. Este cât se poate de firesc să Îl iubim pe Dumnezeu şi să avem din acest punct de vedere o religie care să ne pună în legătură cu Dumnezeu. Acest lucru este ceea ce este cel mai firesc. Firescul după cum am spus este un lucru care de mai multe ori îl găsim în religie. Mai mulţi oamenii care au voit să găsească un scop în lumea religiei sunt din acest punct de vedere în căutarea firescului. Trăim într-o lume nefirească din nefericire: crime, atentate teroriste, războaie şi lovituri de stat sunt din acest punct de vedere cele care ne fac să ajungem al concluzia că Dumnezeu este din acest punct de vedere un lucru cât se poate de evident ceea ce ne duce la firesc. Este din acest punct de vedere cât se poate de adevărat că atunci când omul ajunge la religie şi la credinţă în Dumnezeu el devine firesc sau mai bine ajunge la firesc. Religia este din acest punct de vedere o modalitate de fii fireşti. Ateismul şi necredinţa nu sunt fireşti.

Prin urmare, primul pas pe care îl facem în a ajunge la firesc este să avem o legătură cu Dumnezeu. Aici însă lucrurile sunt cât se poate de diferite. Sunt mai mulţi care susţin că hinduismul este de fapt cea ce este firesc din punct de vedere religios. Să fie acest lucru aşa? Hinduismul este o religie care a originat în regiunea Nepalului şi a Indiei de azi. Sunt mai multe opinii care susţin că nu există un anume fondator al hinduismului, dar s-a convenit că primul mare gânditor hindus a fost Pantajali. Vom vedea aici că ceea ce denumeşte Pantajali ca şi firesc în hinduism este departe de a fii firesc. Ce este firesc în hinduism? În hinduism sunt din mai multe punct de vedere lucruri care nu sunt fireşti: levitaţia, mersul pe jăratic, statul pe cuie, încrucişarea braţelor şi a mâinilor sau înghiţitul de săbii. Hinduismul are prin urmare mai multe practici cât se poate de mult neortodoxe. Acest practici sunt din mai multe punct de vedere cât se poate de mult străine de ortodoxie. La fel de bine în hinduism se poate spune că este cât se poate de nefirească credinţa în reîncarnare. Această credinţă prin urmare este cât se poate de străină de ortodoxie. Prin urmare, se poate spune că sunt multe lucruri nefireşti în hinduism. Sunt mai multe lucruri pe care guruşi yoghini le ţin la mare cinste în timp ce în realitate ele nu sunt. Credinţa în hinduism este foarte mult centrată pe Brahman care este un fel de realitate impersonală. După cum s-a mai scris hinduismul este cât se poate de mult o credinţă denaturată şi ciudată. Firescul în hinduism este din mai multe puncte de vedere o realitate care ţine de îndumnezeirea sinelui. În sine hindusul nu caută pe Dumnezeu, ci el caută mai mult ca el însuşi să devină Dumnezeu. Aceasta însă este un lucru care este comunicat adeptului numai în stadii mai avansate ale hinduismului. Din acest punct de vedere este foarte clar că noţiunea de firesc este cât se poate de mult o noţiune care a fost din cele mai vechi vremuri un lucru extrem de profund şi de amplu care

[27] Constantin Marin, *Isihasm în mănăstirile din spaţiul mioritic românesc: de la palamism la paisism* (Iaşi, 2009).

este mai puțin întâlnit în hinduism. Hinduismul cere de mai multe ori pierderea sinelui. Omul trebuie să se piardă pe sine definitiv şi în acest sens el nu mai trebuie să se găsească pe sine deloc. Este cât se poate de nefiresc crezul în reîncarnare. De ce este aşa? Fiindcă cei mai mulți dintre noi nu ne mai amintim de stadiile de mai înainte de a fii reîncarnați. Crezul în reîncarnare este din acest punct de vedere cât se poate de mult nefiresc şi nu poate fii firesc ca un om să treacă prin mai multe trupuri şi să fie acelaşi. Din acest punct de vedere hinduismul are o concepție eronată a firescului şi mai ales a firescului religios.

Din mai multe puncte de vedere religia comparată este o căutare sau o modalitate de a găsii firescul. Pentru ca să găsim firescul trebuie să mergem pe la mai multe religii care din acest punct de vedere pot să ne spună ceea ce este firescul. Sentimentul firescului este din acest punct de vedere un sentiment care trebuie să îl avem atunci când vorbim de religie şi de legătura noastră cu Dumnezeu. Legătura cu Dumnezeu este prin urmare un lucru care ține foarte mult de ceea ce înseamnă sau de ceea ce duce la definirea sensului ultim şi deplin al naturalului. Este natural să fim în comuniune cu Dumnezeu şi din acest punct de vedere de cele mai multe ori firescul se manifestă prin căutarea lui Dumnezeu. În aşramul hindus omul nu găseşte un firesc în sens real. De ce este aşa? Fiindcă hinduismul încă vorbeşte de mai mulți dumnezei. Aceşti dumnezei sunt prin urmare supremul Brahman care este cel în care se contopeşte omul. Tema firescului este o temă care nu preocupă pe foarte mulți. Din acest punct de vedere sunt mulți care cred că religia nu este un lucru firesc. Acest lucru este fals. Simțul de firesc vine de la Dumnezeu. Dumnezeu este cel care dă omului simțul de firesc şi de tot ceea ce este firesc prin faptul că Dumnezeu este autor al binelui. Binele este firesc numai când vine de la Dumnezeu. Sunt mulți care cred că nu este nevoie de bine când vorbim de Dumnezeu şi de faptul că binele în sens real există prin sine. Firescul este realitatea care după cum am spus trebuie să ne ducă şi să ne ancoreze în Dumnezeu. Ce este firescul? Este un lucru care în ultimă instanță îl învățăm numai din religie. Religia ne face în cele din urmă ca noi să fim fireşti. De ce este aşa? Fiindcă religia este cea care ne pune în legătură cu Cel care este autor al firescului. Dumnezeu este firesc şi fără de Dumnezeu nu putem să concepem că ceva este firesc. Se spune în Geneză că la început Dumnezeu a văzut că toate lucrurile erau bune. Acel firesc al lui Dumnezeu este din acest punct de vedere cel care ne spune cât se poate de mult ceea ce este şi cum se defineşte firescul. Este firesc să fim oameni religioşi şi să fim în comuniune cu Dumnezeu. Din acest punct de vedere atunci când intrăm într-un lăcaş de cult sau într-o biserică, trebuie să ne simțim firesc. Dintre toate Bisericile Creştine, Biserica Creştin Ortodoxă îi dă cel mai mult omului un simț al firescului. Atunci când omul trece pragul bisericii el trebuie să aibă un simț sau o experiență a firescului.[28]

Firescul este un lucru pe care îl putem cultiva în religie. De cele mai multe ori vom vedea că lumea în care trăim are nevoie de firesc şi nu ne putem gândii la o lume fără de firesc. Firescule este un lucru care după cum am spus se leagă foarte mult de ceea ce am putea denumii realitatea legăturii omului cu Dumnezeu. Suntem în legătură cu Dumnezeu şi acest lucru defineşte sensul nostru al firescului. În mod real, Bisericile Creştin Ortodoxe ies în relief prin firesc prin faptul că totul este firesc în ele. Muzica, pictura, iconostasul, veşmintele preoțeşti şi textele bisericeşti sunt dincolo de toate o cultură a firescului. Aflăm în acest firesc istoria mântuirii noastre. Cât de firească este Biserica Creştin Ortodoxă comparativ cu bisericile hinduse [aşramuri], şi cât de firească este Biserica Creştin Ortodoxă prin toate rânduielile ei față de exotismul senzațional al lăcaşurilor de cult ale extremului orient este un lucru cât se poate de evident şi care vorbeşte de la sine. Din acest punct de vedere, în ortodoxie, nevoia de firesc stă în strânsă legătură cu nevoia de smerenie şi de modestie. Omul modest şi omul smerit este întotdeauna firesc. Firescul este un lucru care de cele mai multe ori nu defineşte lumea în care trăim. Trăim într-o lume convulsivă şi agitată. Cei slabi sunt eliminați şi dați la o parte, în timp ce cei puternici continuă. Acest lucru este firesc în mentalitatea lumii noastre. Într-o astfel de lume în care de cele mai multe ori domină după cum s-a mai spus legea junglei, omul v-a căuta firescul în viața religioasă. Saturat de sexualitatea şi de erotismul de pe micul ecran şi de pe internet, omul v-a simții nevoia a ceva sau a unui lucru mai curat şi mai frumos şi de ce nu a unui lucru firesc. După cum am spus, religia ne spune că nu omul stabileşte firescul ci Dumnezeu. Din acest punt de vedere diavolii sunt cei care vor să ne facă să credem că firescul este iadul. Acest lucru este fals. Diavolii sunt cei care au fost primii care au distorsionat şi au stâlcit sensul firescului în aşa fel încât în ei nu mai este nimic firesc. În timp ce la Dumnezeu totul este firesc, la cel rău sau diavolul nimic nu este

[28] Marisu Lazurca, *Invenția trupului* (Anastasia: Bucureşti, 1996).

firesc. Realitatea firescului este una care ne spune că a duce o viață religioasă este lucrul pe care îl caută fiecare dintre noi. În sine lumea noastre este însetată de firesc. Cei mai de succes oameni nu sunt cei care ajung să dețină averi colosale ci sunt oamenii care sunt fireşti. Poate din acest punct de vedere sfântul Serafim de Sarov avea dreptate când spunea: „dobândeşte pacea lăuntrică şi mii de sufletele se vor mântui în jurul tău." Firescul este un lucru pe care nu toți oamenii îl au. Goana după senzațional şi după ceea ce este ieşit din comun ne face ca de mai multe ori să nu mai apreciem firescul.[29] Din viețile sfinților se ştie că în vechime la o mănăstire a venit să se călugărească un măscărici. Acesta fusese bufon de profesie dar se hotărâse să încerce şi viața monahală. Cu mai multe rețineri egumenul l-a primit pe acest fost măscărici la mănăstire. Măscăriciul care de acum era pe cale de a devenii călugăr ortodox a fost extrem de bucuros şi a început viața în mănăstire cu mult entuziasm, însă cu timpul vechile apucături de măscărici îi veneau înapoi şi el smintea pe mai mulți călugări cu glumele şi cu gesturile sale. Aşa s-a făcut că în decurs de 10 ani el era ca şi mai înainte, măscărici. Atunci egumenul mănăstiri s-a simțit obligat să i-a măsuri drastice împotriva lui. L-a chemat la sine şi i-a spus:

- De mâine v-a trebui să părăseşti mănăstirea.
- De ce?
- Fiindcă te comporți ca şi cum erai mai înainte, un măscărici.
- Vă rog să mă iertați.
- Nu mai există iertare. Toți călugării sunt de acord că a venit timpul să pleci.
- Vă rog să îmi mai dați o şansă.
- Bine, numai o singură şansă

Înduplecat egumenul i-a mai dat o şansă celui ce în urmă cu 10 ani fusese măscărici. Au mai trecut încă 10 ani şi măscăriciul nu a mai smintit pe nimeni. Mai înainte de a murii egumenul a chemat pe toți călugării. Apoi el le-a spus:

- V-am chemat aici pentru a vă spune un singur lucru. Mult nu mai am de trăit. Ceea ce vrea să vă spun este că în această mănăstire nu a existat niciodată un călugăr ca şi cel care mai înainte de a venii la noi a fost măscărici. El este un model pentru voi toți. După ce voi murii, pe el să îl urmați şi pe el să îl alegeți ca şi mai marele vostru.[30]

După cum am spus, de mai multe ori atunci când intrăm în viața religioasă trebuie să facem eforturi să ajungem la un control de sine sau la duhul stăpâniri de sine. Acest lucru se poate face numai prin smerenie. Sfântul Siluan Atonitul ne spunea la un moment dat că „nimic nu este plăcut lui Dumnezeu mai mult decât duhul smereniei." Timpurile pe care le trăim sunt timpuri care ne duc în cele din urmă la cunoaşterea faptului că avem nevoie să cultivăm sau mai bine spun să facem o religie a firescului. Trebuie să ne simțim firesc când mergem la biserică, când ne spovedim, când ne împărtăşim, când aprindem lumânarea de paşti sau când împodobim pomul de crăciun. Acestea sunt în cele din urmă acte religioase pe care noi le simțim firesc şi ele sunt de fapt fireşti. Ar fii firesc ca de paşti să facem yoga? Nu credem. Nimic nu poate înlocui cântarea Hristos a înviat pe care o rostim de paşti. Din acest punct de vedere după cum am spus, firescul are o anumită percepție sau înțelegere în religiile orientale. Acest lucru nu este firesc pentru religiile occidentale. Este bine să precizăm că sunt două marii spații de percepție religioasă: religiile orientale şi religiile occidentale. Orientul şi occidentul au ambele o anumită concepție despre firesc. În acest sens ceea ce este considerat ca şi firesc în orient nu este considerat ca şi firesc în occident. Concepția despre firesc în orient se poate spune că este de cele mai multe ori una mistică care ține foarte mult de contemplație, de viața internă, de actul religios. Concepția despre firesc în occident este una care ține foarte mult de actul intelectual, de ceea ce este mental şi de gândire. Din acest punct de vedere ceea ce este sau ceea ce pare a fii firesc în orient nu v-a fii şi nici nu v-a părea firesc în occident. În cele din urmă, occidentul este cel care s-a născut din orient. Occidentul a fost o modalitate de perfecționare a orientului. Ceea ce este firesc între orient şi occident este că aceste două sfere de influență geografică să fie complementare unul altuia. Sunt mulți care cred că din punct de vedere religios între orient şi occidentul nu poate fii nici o legătură. Orientul şi occidentul sunt spații menite să fie complementare unul altuia şi să se integreze unul pe altul

[29] Horia Alexandru, *Vorbirea în şoaptă: eseuri creştine* (Anastasia, 1995).
[30] Pavel Everghetinos, *Everghetinosul* (Veneția, 1783).

reciproc. Religiile orientare din acest punct de vedere au fost sursa de inspirație pentru religiile occidentale. Occidentul a preluat mai multe lucruri din orient pe care ulterior le-a dezvoltat şi le-a făcut ale sale. Orientul şi occidentul sunt doi plămâni ai aceluiaşi organism. Pentru a funcționa organismul are nevoie de cei două plămâni.

Religiile orientale au fost din cele mai vechi vremuri exotice şi cât se poate de mult pline de un simț al misticului. Simțul mistic nu a fost niciodată un lucru obişnuit sau firesc în occident care l-a găsit obscurantist. În timp ce în lumea religioasă orientală am putea spune că de cele mai multe ori s-a impus misticul, în lumea religioasă occidentală s-a impus savantul. Misticul oriental şi savantul occidental au acelaşi scop în cele din urmă, dar căile prin care ei ajung la acest scop sunt extrem de diferite. Atât misticul oriental cât şi savantul occidental vor să ajungă la Dumnezeu, diferența este că în timp ce primul foloseşte religia, cel de al doilea se rezumă la ştiință. În ultima perioadă de timp şi în contextul globalizării s-a simțit de mai multe ori nevoia de a apropia orientul de occident. S-au făcut mai multe eforturi pentru a realiza acest lucru. Din cele mai vechi vremuri orientul şi occidentul s-au simțit ca şi două sfere separate de gândire şi de acțiune. Lumea religioasă este un lucru care nu se defineşte în funcție de geografie. Astfel în trecut, se ştie că Buddha a fost cel care a venit cu o concepție proprie despre firesc. În ce consta firescul lui Buddha? Ceea ce este foarte firesc în buddhism este foarte mult îndumnezirea sinelui. În crezul în Buddha omul devine propriu său dumnezeu. Acesta este în mare firescul sau ceea ce se poate spune că defineşte viziunea buddhistă a firescului. Evident, este firesc în buddhism să credem în Buddha. Din acest punct de vedere buddhismul este foarte mult o religie care este tipică pentru orient. Sunt mai mulți derivați din buddhism cum este lamaismul tibetan dar în aceste rânduri nu vom vorbii despre aceste religii. S-a spus că occidentul este mai mult o reflecție a orientului sau mai bine spus o reflecție în oglindă a sa. Din nefericire de mai multe ori occidentul a devenit o caricatură a orientului.

Cu mult timp în urma, într-un sătuc se găsea un loc cunoscut drept "Casa celor 1000 de oglinzi". Un cățeluş mititel, vesel din fire, aflând de acest loc, s-a hotărât sa-l viziteze. Când a ajuns, sărea fericit pe scări şi a intrat în casă. S-a uitat pe hol cu urechiuşele late şi dând din coada. Spre marea sa surpriza, s-a trezit privind la alți 1000 de cățeluşi fericiți, care dădeau din coadă ca şi el. A zâmbit, şi a primit înapoi 1000 de zâmbete, la fel de calde şi prietenoase. Când a plecat, s-a gândit:

- Este un loc minunat. Mă voi întoarce sa-l vizitez!.

În acelaşi sat, alt câine, care nu era la fel de fericit ca primul, s-a hotărât şi el să viziteze casa. A urcat cu greu scările, cu coada intre picioare, şi capul lăsat. Când a văzut 1000 de câini neprietenoşi uitându-se la el, s-a speriat şi s-a zbârlit pe spate, mârâind. Când ceilalți 1000 de câini au început şi ei să mârâie, a fugit speriat. O dată ieşit afara, s-a gândit:

- E un loc îngrozitor, nu mă mai întorc acolo niciodată.

Toate chipurile sunt oglinzi. Ce fel de reflexie vezi pe chipurile celor pe care-i întâlneşti?[31]

Prin urmare, orientul şi occidentul sunt două realități pe care le creăm noi dar de cele mai multe ori după ce le-am creat le negăm. Ce este firesc pentru orient? Pentru orient este firesc de cele mai multe ori interiorizarea, o legătură puternică cu Dumnezeu care se manifestă prin mai multe mănăstiri şi prin mai multe biserici. Acest lucru nu este foarte obişnuit sau firesc în occident care are o altă modalitate de a percepe sau de a vedea viața religioasă. De cele mai multe ori, viața religioasă occidentală se manifestă prin mai multe sârguințe sau încercări de ordin intelectual.[32] Firescul în cele din urmă este un lucru sau un exercițiu care nu ține de lumea sau de practica religioasă dar în rândurile care vor urma vom vorbii mai pe larg de ceea ce înseamnă firescul din punct de vedere religios. Este cât se poate de adevărat că firescul nu este o stare sau un lucru care este definit de religie. Dar de ce să nu spunem că de mai multe ori sentimentul nefirescului există în religie. Avem acest sentiment al nefirescului în religie de mai multe ori şi acest lucru nu este bine. Se spune despre un pastor dintr-o sectă din America că la un moment dat a strâns aproape 800 de adepți. Acest pastor fanatic i-a chemat pe adepții săi cu scopul de a le ține o predică despre o temă importantă de religie şi de gândire religioasă. După ce cei 800 de adepți s-au adunat pastorul a dar ordin ca uşile să fie închise şi a adus un vas cu otravă pe care l-a pus în mijlocul adunării. Apoi a ținut o predică despre frumusețea actului de a murii. Toți cei care au fost

[31] http://www.editura-bo-yang.ro/pagini/pilde.php.

[32] Bonaventura, *Itinerarul minții în Dumnezeu* (Editura Polirom: Iaşi, 2012).

prezenți au fost obligați să bea din otravă. Când a venit poliția a găsit 800 de cadavre. După cum am spus, de mai multe ori nefirescul este prezent în religie şi din acest punct de vedere este bine să fim conştienți de care sunt consecințele sale. Atunci când firescul lipseşte din religie acea religie nu mai este inspirată de Dumnezeu. În firea lucrurilor este firesc să avem o religie, să credem în Dumnezeu, să facem tot ceea ce este plăcut lui Dumnezeu. Sunt mulți oameni care se infiltrează în religie nu pentru a aduce un mesaj de mângâiere ci pentru a îşi arăta ura pe care o au față de Dumnezeu. Sunt oameni care sunt potrivnici lui Dumnezeu cum sunt ateii şi sataniştii. Aceştia sunt cei care de cele mai multe ori ajung să facă şi să comită acte care nu au nimic cu simțul binelui şi cu ceea ce ține de Dumnezeu. Credința în Dumnezeu este de cele mai multe ori un lucru sau o realitate care ține de ceea ce este firesc. Această stare se manifestă în iubire şi îngăduință față de cei din jur. La un nivel generic mai toate religiile au propovăduit iubirea şi toleranța față de semeni. Acest lucru însă nu înseamnă că mai toată lumea face acest lucru. De mai multe ori sunt mulți care vorbesc un lucru dar fac altul. Acest lucru se demonstrează prin faptul că sunt multe religii sunt extrem de diverse în crezuri şi concepții. Ce ne spune acest lucru? Ne spune că sunt oameni care îl urăsc pe Dumnezeu şi la fel de bine sunt oameni care nu vor să aibă nimic de a face cu Dumnezeu. Aceste cazuri sunt cazuri pierdute pentru totdeauna. Sunt mulți care după cum am spus sunt dominați de ură împotriva lui Dumnezeu şi din acest motiv ei ajung să nu mai aibă de a face deloc cu Dumnezeu. Credința în Dumnezeu este din acest punct de vedere un lucru care ne face de cele mai multe ori să avem încredere în viitorul nostru şi să nu disperăm în probleme de religie.

Am putea spune că relația sau legătura dintre orient şi occident mai poate fii descrisă şi în alt fel: Un om s-a întors acasă de la muncă tarziu, obosit şi nervos, găsindu-şi baiatul de 5 ani aşteptând la uşă.

- Tati, pot să te întreb ceva?

– Da, sigur, despre ce e vorba? a răspuns omul.

- Tati, câ*ți bani câştigi pe oră?*

– Asta nu e treaba ta. De ce mă întrebi astfel de lucruri, spuse omul nervos.

- Doar vreau să *ştiu…Te rog, spune-mi, cât câştigi pe oră?*

– Dacă trebuie să *ştii, câştig 50 de euro pe oră.*

– Aha*,* a răspuns micuțul, cu capul plecat…

- Tati, îmi împrumu*ți, te rog, 25 de euro?*

Tatăl s-a înfuriat:

- Dacă singurul motiv pentru care m-ai întrebat asta este ca să-mi ceri ni*şte bani să îți cumperi o jucărie prostească sau alte porcării, atunci du-te direct în camera ta la culcare. Gândeşte-te de ce eşti aşa egoist. Nu lucrez din greu în fiecare zi pentru aşa copilării.*

Micuțul a mers în linişte în cameră şi a închis uşa. Omul s-a enervat şi mai tare pe întrebările băiatului: "Cum a putut să pună a*şa întrebări doar pentru a cere nişte bani?"* După o oră, omul s-a calmat şi a început să gândească: "Poate era ceva de care chiar avea nevoie să cumpere cu 25$ *şi chiar nu mi-a cerut bani des".* Omul a mers la uşa băiatului şi a deschis-o.

- Dormi? a întrebat…

- Nu tati, sunt treaz*,* a răspuns băiatul.

- *M*-am gândit, poate am fost prea dur mai devreme, spuse tatăl. A fost o zi lungă *şi m-am descărcat pe tine. Uite, aici ai 25 de dolari.*

Micuțul a sărit, zâmbind:

- Mul*țumesc, tati!* După aceea a scos un pumn de bani.

Omul a văzut că băiatul avea deja bani şi s-a enervat din nou. Micuțul şi-a numărat încet banii şi s-a uitat către tatăl său.

- De ce vrei mai mul*ți bani dacă deja ai?* a spus tatăl.

- Pentru că nu am avut de*stul, dar acum am,* a replicat băiatul. Tati, acum am 50 de dolari. Pot să cumpăr o oră cu tine? Te rog să vii mai repede acasă, mâine. Vreau să mănânc cu tine.

…Tatăl a fost distrus. şi-a luat băiatul în brațe şi l-a implorat să îl ierte…

Între orient şi occident există o distanță mare care de mai multe ori ne face să nu mai ştim unii de alții. Evident, din punct de vedere religios, relația dintre orient şi occident de mai multe ori a fost cât se poate de mult tensionată şi cât se poate de mult stricată. Acest lucru este din acest punct de vedere cât se poate de mult o realitate care ține de modul în care ne raportăm la Dumnezeu la existența Lui. Dumnezeu este o realitate care ține de sensul şi de finalitatea ultimă a ființei şi din acest punct de vedere occidentul şi orientul sunt foarte mult complementare unul altuia. Religia este un lucru care după cum am spus nu se defineşte de ceea ce constă conținutul relației dintre orient şi occident după cum cred mai mulți. Orientul şi occidentul sunt din acest punct de vedere lucruri care țin de sensul şi de expresia ultimă a cunoaşterii şi a vieții ca şi o realitate complementară şi care ține de sensul şi de expresia ultimă a iubirii de diversitate.[33] Din punct de vedere religios nu pot exista două noțiuni de firesc. Se spune de mai mulți că ceea ce este firesc în orient nu este firesc în occident, dar acest lucru este cât se poate de mult fals. Orientul şi occidentul nu pot să aibă două viziuni separate una de alte fiindcă ambele sunt expresii ale aceluiaşi Dumnezeu creator. Creația este din acest punct de vedere un lucru care ține de sensul şi de expresia ultimă a iubirii de Dumnezeu. Ceea ce este firesc din punct de vedere religios în occident nu este firesc din punct de vedere religios în orient. Această discrepanță a fost resimțită de mai multe ori şi este cât se poate de mult un lucru care ține de sensul şi de modalitatea ultimă a de exprimare şi de expresie a omului. Orientul şi occidentul sunt două spații care sunt cât se poate de mult divergente în probleme de religie. Aceasta fiindcă de cele mai multe ori orientul manifestă mai multă preocupare şi mai mult simț religios. Religia un lucru care nu defineşte sensul şi modalitatea de expresie sau de exprimare a orientului şi a occidentului.[34] Orientul este din acest punct de vedere un lucru care ține foarte mult de sensul şi de modalitatea de exprimare a iubirii de Dumnezeu în mod profund. Acest lucru lipseşte de cele mai multe ori din gândirea sau din simțirea occidentală. Este firesc pentru viața orientală ca de cele mai multe ori să avem un simț şi o gândire religioasă. Ritmul de viață în orient este de cele mai multe ori prin excelență unul religios. Se poate spune să orientul este superior occidentului. S-au făcut mai multe încercări de a compara orientul şi occidentul. Acest lucru a dus în cele din urmă la concluzia că orientul şi occidentul se diferențiază fundamental atunci când aducem în discuție problema religioasă. Spiritul oriental este în mod profund religios. Din acest punct de vedere ceea ce este valabil în orient nu este valabil în occident. O trăsătură de baza a orientului a devenit în cele din urmă ortodoxia. Când vorbim de orient nu putem să nu vorbim de ortodoxie.[35] Firescul după cum am spus, este un lucru care se defineşte în orient prin legătura cu Dumnezeu şi prin religie. Cele mai multe religii au apărut în orient şi din acest punct de vedere este cât se poate de bine să ştim care sunt valențele şi care sunt sensurile gândirii orientale. Astfel s-a spus că între orient şi occident există un ataşament foarte slab. Vom ilustra cum este acest ataşament în rândurile care vor urma:

Un alpinist a vrut să cucerească cel mai înalt munte. S-a pregătit pentru asta timp îndelungat şi în final a hotărât să se aventureze de unul singur, pentru a primi doar el laurii victoriei. Noaptea căzu grea pe înălțimile munților şi omul nu a mai văzut nimic. Totul era negru. Până şi luna şi stelele fuseseră acoperite de nori negri. Şi cum se cățăra el, la doar câțiva metri de vârful muntelui a alunecat şi a căzut în gol. Alpinistul văzu în acea îngrozitoare cădere episoade din viața lui, bune şi rele. Se gândi la moartea care era aproape, când deodată a simțit frânghia de siguranță că-i frânge mijlocul. Fusese oprit din cădere şi acum atârna în gol legat de acea frânghie. Urmă un moment de tăcere absolută, atârnat în neant şi singurul lucru ce-i veni în minte fu : "Ajută-mă Doamne". Deodată auzi o voce venită din depărtări:
- Ce doreşti fiule?
- Salvează-mă, Doamne! strigă alpinistul cuprins de frica morții.
- Chiar crezi că Eu te pot salva?
- Da Doamne, cred în Tine!
- Bine, dacă tu crezi în Mine şi în salvarea Mea, taie frânghia de care atârni! spuse Dumnezeu.

---

[33] Laurențiu Rădvan, *Oraşul din spațiul românesc: între orient şi occident* (Iaşi, 2007).
[34] Sabatino Moscati, *The face of ancient orient* (New York, 1960).
[35] Ioan Groşan, *O sută de zile la porțile orientului* (Editura Polirom: Iaşi, 2007).

Un moment de tăcere… alpinistul se îndoi şi pierdu credința, frânghia era singura care-l ținea în viață… aşa că nu o tăie şi hotărî să renunțe la ajutorul dumnezeiesc. A doua zi dimineață, echipele de salvare au anunțat că au găsit un alpinist legat de frânghia de siguranță la doar doi metri de pământ. Murise înghețat de frig.[36]

Relația dintre orient şi occident este de cele mai multe ori una care ne spune că de cele mai multe ori între orient şi occident nu există încredere şi la fel de bine nu există susținere mutuală. Acest gen de relație şi de legătură vine de cele mai multe ori pe fondul a ceea ce am putea denumii faptul că de mai multe ori occidentul a încercat să se debaraseze de orient. Occidentul s-a simțit de cele mai multe ori mai mult decât un simplu orient. Acest fapt ar putea să fie exprimat cel mai mult în sensul în care omul nu mai ajunge sau omul nu mai crede că orientul şi occidentul sunt compatibile. Sensul separației dintre orient şi occident de cele mai multe ori a venit pe fondul occidentului. Occidentul a considerat că şi în probleme de religie este nevoie o separație de orient şi din acest punct de vedere în secolul al XX-lea s-a putut manifesta o separație sau o ruptură fundamentală dintre orient şi occident prin ceea ce istoria a denumit ca şi războiul rece. De mai multe ori gnosticismul a fost o religie care a prins mai multe forme de manifestare în spațiul occidental. Ştim de mai multe forme de gnosticism. Aceste forme le vom prezența în rândurile care urmează. Gnosticismul este crezul dualist că omul ajunge la cunoaşterea sau la relația cu Dumnezeu prin gnoză sau printr-o anume cunoaştere spirituală. Această cunoaştere este în cele din urmă şi mântuitoare. Caracterul dualist şi gnostic al occidentului s-a putut remarca de mai multe ori. Orientul a avut şi el anumite deviații care s-au manifestat de cele mai multe ori prin panteism. Panteismul nu este la fel de mult prezent în occident după cum este prezent în orient. Tendințele panteiste s-au manifestat de mai multe ori în religiile orientale şi este bine să ştim care este sensul şi care este modul în care se manifestă panteismul. La fel de bine nu se poate să nu vorbim despre concepția despre firesc în zoroastrianism. Ştim că Zoroastru a fost o persoană care a trăit în Persia sau Iranul de azi. Zoroastru a voit să creeze o religie a firescului? Ce este firescul în zoroastrianism? Firescul este foarte mult crezul în doi dumnezei pe nume Ahuramazda şi altul pe nume Ahriman. Aceşti doi dumnezei sunt în antagonie unul cu altul şi sunt cât se poate de mult separați unul față de celălalt.[37]

Ceea ce este firesc în zoroastrianism este a accepta crezul în faptul că binele şi răul sunt două lucruri eterne şi au foarte mult ceea ce am putea denumii o convergentă numai aparentă. Acest lucru este prin urmare firescul zoroastrianismului şi a tot ceea ce ține de zoroastrianism. Din acest punct de vedere este cât se poate de reprobabil că unii oameni care susțin faptul că credința în Dumnezeu nu poate fii amplă şi diversă ci fixă şi fixistă se înşeală. Trebuie să fim cât se poate de mult deschişi la ceea ce se poate denumii libertatea de opțiune. Zoroastru a fost cât se poate de mult o persoană care a dus religia din timpul său înainte. De ce este aşa? Fiindcă în timpul său în Persia şi prin extensie în orientul mijlociu au existat numai puține religii monoteiste, mai bine spus, religii care credeau într-un singur Dumnezeu. Zoroastru a voit să ducă un pas înainte mentalitatea timpului său şi a venit cu alternativa dualistă a lui Ahriman şi Ahuramazda.[38] Este de remarcat aici că la naştere Zoroastru a râs, şi când s-a născut se spune că el râdea şi nu plângea cum se întâmplă cu marea majoritate a copiilor. Din acest punct de vedere, în credința zoroastriană este cât se poate de mult evident faptul că omul se poate desăvârşi pe sine indiferent de ceea ce săvârşeşte. Dualismul lui Zoroastru aduce cu sine crezul în predestinație. Binele şi răul sunt predestinate în această lume şi aşa vor fii în eternitate. Din acest punct de vedere trebuie să spunem că ceea ce este denumit firesc în zoroastrianism de fapt nu este. Acesta este unul dintre motivele pentru care am decis şi am considerat că este bine să scriem această carte. De cele mai multe ori sunt mai multe lucruri şi mai multe fapte care ne spun că crezul sau credința în dualitate este un lucru natural. Este nefiresc din acest punct de vedere să spunem că există dualitate din veşnicie. Aceasta fiindcă nu pot fii doi dumnezei. Acest lucru este bine să îl precizăm şi să vorbim de el fără prea multe rezerve.

Ceea ce este firesc din punct de vedere religios este să afirmăm că numai Dumnezeu este autor al binelui. Din acest punct de vedere la început mai înainte de facerea lumii a existat numai binele. Acest bine s-a descoperit pe sine ca fiind mai mult potențial şi o manifestare concretă a lumii a fost în momentul în care Dumnezeu a creat lumea care nu

---

[36] http://quotationsfreak.wordpress.com/2011/07/22/franghia-atasamentului.
[37] Emilian Vasilescu, *Istoria religiilor* (Bucureşti, 1975).
[38] Wihbeh Azzuheli*, Fondations of comparative study of religions,* (Dar Al Marifah, 1993).

poate fii decât produsul unui bine suprem.[39] Binele suprem după cum am spus nu putea rămâne doar ca şi o manifestare a virtuală care să nu se „întrupeze”. Acesta este un lucru care este găsit ca fiind nefiresc în zoroastrianism. Totuşi, trebuie să vedem lucrurile bune pe care Zoroastru le-a adus în lume şi mai ales în zoroastrianism. În zilele noastre însă zoroastrianismul antic a fost înlocuit din mai multe punct de vedere cu mahomedanismul sau islamul. Aceasta este o religie radicală care propovăduieşte crezul în Coran şi în Mohamed singurul profet al lui Alah. Mai mulți zoroastrieni antici au trecut la islam şi din acest punct de vedere este bine să spunem ceea ce este firesc în islam. O viziune a firescului în islam este extrem de greu de precizat. Islamul este religia care propovăduieşte că toată lumea trebuie să adopte modul de viață arabic şi cei care nu acceptă şi propovăduiesc acest lucru sunt denumiți infideli. Fidelitatea față de Mohamed este un lucru care este respectat cu fanatism de musulmani care unde se duc impun uneori chiar cu arma crezul lor. Este firesc în islam să crezi şi să citeşti Coranul care este văzut o carte mai superioară decât Biblia. Biblia este o carte inferioară la musulmani. Se poate spune că din mai multe punct de vedere mahomedanismul este o religie în declin în zilele noastre. Aceasta fiindcă sunt foarte multe grupuri radicale în islam care susțin că nu poate fii în nici un caz altă credință decât cea musulmană. O altă parte a mahomedanismului este foarte mult crezul în poligamie. Poligamia este un lucru firesc în islam chiar şi în zilele noastre de secol al XXI-lea. Viața de poligamie este ceea ce a definitivat respingerea islamului ca şi o religie morală. Islamicii nu respins credința în Dumnezeu dar se mulțumesc cu foarte puțin când vine vorba despre moralitate. Cea mai mare problemă morală a islamului poligamia. Lumea arabă trăieşte din acest punct de vedere într-o stare separată de viața şi de existența obişnuită. Multe lucruri care din punct de vedere moral sunt fireşti în mahomedanism nu sunt de fapt fireşti din punct de vedere moral. Nu este firesc ca după cum susțin musulmanii să existe credința în jihad sau în războiul sacru dus în numele lui Dumnezeu. După cum ştie mai multă lumea unul dintre cei mai mari exponenți ai jihadului islamic a fost Osama bin Laden.

În cele din urmă una dintre cele mai cunoscute religii ale lumii este iudaismul care a fost fondat de Moise. Ce este firesc în iudaism? Este firesc crezul în Mesia care este mântuitorul lumii şi al omului. La fel de bine este firesc în iudaism crezul că Palestina este poporul ales a lui Dumnezeu. Centrul cultului în mod firesc este în iudaism templul de la Ierusalim. Sunt mai multe lucruri care sunt fireşti numai iudaismului şi nu sunt fireşti pentru alte religii sau alte crezuri. Este firesc ca omul să mai creadă încă în aşteptarea lui Mesia care nu a fost Iisus Hristos ci trebuie să vină un altul.

CAPITOLUL AL III-LEA

FIRESCUL ÎN ŞTIINȚE

Sunt mai multe ştiințe şi acest lucru îl ştie mai toată lumea. Cunoaşterea este o arie care este împărțită în mai multe ştiințe. Sunt aceste ştiințe sau ştiințele în cele din urmă fireşti? Acest lucru este un fapt care îl vom demonstra în cele din urmă. Ştiințele sunt fireşti omului şi naturii umane cu numai câteva condiții. Care sunt aceste condiții? Le vom analiza în rândurile care vor urma. Ceea ce trebuie să spunem dintru început este că este firesc ca omul să voiască să cunoască. Dumnezeu a lăsat omului un univers al cunoaşterii. Acest univers este alcătuit din mai multe ştiințe: matematică, astronomie, geografie, logică, filosofie, sociologie, fizică sau economie. De fapt acestea sunt principalele ştiințe de care vom vorbii în rândurile care vor urma. Ştim că sunt mai multe alte ştiințe dar principalele ştiințe ale omului sunt cele pe care le-am enumerat mai sus. Omul este o ființă care voieşte să cunoască şi sunt din acest punct de vedere mai multe acțiuni care duc la actul de cunoaştere al omului. Au existat mai mulți care au spus că este firesc ca să absolutizăm cunoaşterea şi astfel au apărut mai multe gnoze. Ce sunt gnozele? Gnozele sunt lucruri sau fapte care sunt sau care țin de cunoaşterea religioasă şi de faptul că mântuirea poate fii dobândită sau realizată numai prin cunoaştere. Din acest punct de vedere omul îşi pune mari speranța în ştiințe. În antichitate atunci când Socrate a ajuns la concluzia complexității şi a mulții procesului cunoaşterii, el a spus că acest lucru l-a făcut să înțeleagă că „ştiu că nu ştiu nimic.”[40]

[39] Denise Lender Carmody, *Ways to the center,a introduction in world religions* (Wadsworth Pub, 1993).
[40] Petru Popescu, *Între Socrate şi Xantipa* (Editura Eminescu: Bucureşti, 1973).

Evident, ştiinţele sunt un lucru sau o temă care ne duce la ceea ce este firesc. Cât este firesc să cunoaştem sau în cele din urmă este firesc să cunoaştem?

Problema cunoaşterii a devenit o problemă religioasă în cele din urmă. Este nevoie să cunoaştem. În om Dumnezeu a sădit în mod natural nevoia de a cunoaşte şi sensul de a cunoaşte. Aşa se nasc marile genii sau mari savanţi care sunt prin excelenţă oameni ai cunoaşterii. Cunoaşterea este un proces amplu şi din acest punct de vedere este bine să ştim ceea ce implică sau mai bine spus care sunt implicaţiile cunoaşterii. Obârşia cunoaşterii este în cele din urmă Dumnezeu. Prin urmare când vorbim de ştiinţe este firesc să afirmăm faptul că ele îşi au originea în Dumnezeu. Dumnezeu este autor al cunoaşterii şi acest fapt este unul fundamental pentru cei care vor să ştie care este firescul în cunoaştere. Afirmăm acest lucru fiindcă sunt destui care susţin că în cele din urmă, cunoaşterea nu a originat din Dumnezeu. Cunoaşterea vine de la Dumnezeu şi are menirea în sens ultim de a îl duce pe cunoscător tot la Dumnezeu. Ştiinţa este un lucru frumos dar începând cu modernitatea au fost mulţi cei care au afirmat că ştiinţa sau ştiinţele în cele din urmă nu îşi au originea în Dumnezeu. Acest lucru s-a văzut cel mai bine în mai multe teorii cosmologice care neagă că autorul universului este Dumnezeu ci întâmplarea sau hazardul. De fapt în sens profund şi adânc în spre acest lucru ne duce în cele din urmă cunoaşterea: este Dumnezeu creator al lumii şi al universului sau nu? Dacă Dumnezeu nu a creat universul şi lumea, atunci Dumnezeu nu poate fii autor al ştiinţelor. Cunoaşterea este o temă amplă care a preocupat pe mai mulţi savanţi şi pe mai mulţi mari filosofi ai lumii. În sens real omul ajunge să cunoască în funcţie de cât a fost înzestrat de Dumnezeu. Unii au fost înzestraţi de Dumnezeu cu capacităţi mari cum sunt marile genii ale lumii: Einstein, Newton, Pitagora, Mozart, Shakespeare sau Bill Gates. Aria cunoaşterii şi a ştiinţelor a variat de la epocă la epocă şi de la timp la timp.[41] Lumea ştiinţei este din acest punct de vedere de cele mai multe ori o lume a intelectului. Intelectul este un lucru firesc în ştiinţe şi nu se poate ca inima sau sentimentele să fie un punct de interes pentru ştiinţe. Ştiinţele sunt de cele mai multe ori un lucru sau o realitate care ţine de experienţa şi de realitatea cunoaşterii omului. Omul ajunge la cunoaştere şi prin urmare el a simţit acest impuls primordial spre ştiinţă. Să nu uităm că în rai Eva a considerat că cunoaşterea binelui şi a răului „dă ştiinţă.” Ştiinţa este fără nici o îndoială un lucru şi un fapt care ne face şi ne pune în legătură cu sursa ştiinţei şi a cunoaşterii care este Dumnezeu. Este din acest punct de vedere cât se poate firesc faptul că de cele mai multe ori cunoaşterea ştiinţifică este cât se poate de mult bazată pe efort. Pentru a cunoaşte ştiinţific, omul trebuie să facă mari eforturi şi mari performanţe din punct de vedere academic. Acestea nu sunt însă mai presus de cunoaşterea care ne vine de la Dumnezeu. Vom ilustra acest fapt cu o întâmplare pe care o avem din viaţa cuviosului Porfirie Bairaktaris care mai recent a fost canonizat ca şi sfânt de patriarhia ecumenică. Ştim astfel că în jurul anului 1977 Părintele Porfirie a mers la o fabrică de materiale de construcţie din localitatea Kapandriti din Grecia. Aici părintele Porfirie l-a întrebat pe directorul fabricii prin ce metodă chimică produce aceste materiale de construcţii? Acesta i-a spus că se produce printr-o anumită metodă. Părintele Porfirie i-a răspuns că nu se produce prin acea metodă şi i-a spus el o metodă chimică prin care erau produse acele materiale. În cele din urmă directorul fabricii a recunoscut:

- Părinte, cine se pune cu tine îşi găseşte beleaua.

Evident, pentru a ştii cu se produc acele materiale de construcţii părintele ar fii trebuit să fie absolvent de chimie. Când a fost întrebat de unde ştia cu atât de mare exactitate aceste date ştiinţifice, părintele Porfirie a răspuns:

- Mi-a fost descoperit de harul lui Dumnezeu.[42]

Am ales să spunem această întâmplare mai puţin cunoscută pentru a arăta faptul că de cele mai multe ori lumea crede că cunoaşterea ştiinţifică în mod firesc nu vine de la Dumnezeu. Mai mulţi dintre noi eşuăm în a îl vedea pe Dumnezeu în matematică, fizică, chimie, economie sau geografie. Ori acest lucru este fals. Dumnezeu este autor sau sursă a tuturor ştiinţelor şi a tuturor cunoştinţelor. Cei care nu susţin acest lucru de cele mai multe ori se îndreaptă în spre ateism. Există şi o cunoaştere atee. De fapt au fost mai mulţi atei cum a fost Karl Marx care au susţinut că cunoaşterea nu vine de la Dumnezeu. Cunoaşterea este din acest punct de vedere un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere dar mai presus de orice trebuie să avem în vedere sursa sau originea cunoaşterii. Cunoaşterea vinde la

[41] Ilie Pârvu, *Istoria ştiinţelor şi reconstrucţia ei conceptuală: o antologie* (Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1981).
[42] Anastasios Sotirios Tzavaras, *Amintiri despre bătrânul Porfirie, părintele nostru duhovnicesc,* (Bacău, 1999).

Dumnezeu. Fără de Dumnezeu nu poate exista cunoaştere. De cele mai multe ori când vorbim de Dumnezeu este bine să avem în vedere toate implicațiile actului de a cunoaşte. Există o cunoaştere religioasă şi o cunoaştere teologică. Cunoaşterea în sine este fără nici o îndoială un lucru care este de cele mai multe ori o realitate sau un lucru pe care îl vedem exprimat în mai multe feluri sau în mai multe moduri. În sine, Dumnezeu a lăsat sau a insuflat în om o sete de cunoaştere. Această sete de cunoaştere de cele mai multe ori omul caută să o realizeze prin diferite acte sau prin diferite activități. Omul însă poate stopa setea lui de cunoaştere. Din acest punct de vedere este firesc ca omul să simtă foarte mult ceea ce se poate spune setea de a cunoaşte. O sete amplă pe care omul o resimte de cele mai multe ori este setea de cunoştințe cosmologice şi astronomice. Omul vrea să ştie din copilărie ceea ce este universul, de unde vine universul şi de unde sunt stelele. Din acest punct de vedere ceea ce se ştie este că Dumnezeu este autor al universului şi al stelelor. Sunt mai mulți care atunci când vine problema cunoaşterii universului şi a stelelor ajung la concluzia că nu există Dumnezeu şi din acest punct de vedere se poate spune că mai multe cunoştințe astronomice nu sunt teiste. Problema cunoaşterii care vine sau nu de la Dumnezeu este un lucru sau un fapt care ține foarte mult de sensul şi de ceea ce se poate denumii ca şi realitatea ultimă a ştiinței. Ştiința este un lucru care se leagă de cunoaşterea lui Dumnezeu şi din mai multe punct de vedere este numai un aspect al acestei cunoaşteri. Cunoaşterea este din cele mai vechi vremuri un lucru care este cât se poate de mult religios în cele din urmă. Primul imbold al cunoaşterii este de a Îl cunoaşte pe Dumnezeu. Dar mai există un alt imbold al cunoaşterii care este firescul. În cunoaştere pe lângă faptul că omul vrea să Îl cunoască pe Dumnezeu, omul mai vrea să ajungă la firesc. Cunoaşterea îi dă omului un simț al firescului. Cum se explică acest lucru? Tot ceea ce are o explicație rațională devine pentru om un lucru firesc. Ceea ce nu are o explicație ştiințifică sau rațională ori logică este un lucru nefiresc pentru om. Din acest punct de vedere ştiința poate aduce un sentiment de firesc. Una dintre ştiințele care aduce cel mai mult firesc în viața omului este matematica. Ceea ce este matematic este firesc. Ceea ce nu este matematic nu este sau mai bine spus nu poate fii firesc. Firescul este o stare care de cele mai multe ori ne duce sau ne îndreaptă spre ceea ce este matematic. Matematica are prin sine un simț al firescului. De ce este aşa? Fiindcă mai multe lucruri din lumea noastră se explică sau se motivează din punct de vedere matematic. Se poate spune că matematica este o ştiință a firescului. De ce este aşa? Fiindcă 2+2=4. Ce poate fii mai firesc decât atât? Din acest punct de vedere de mai multe ori în cultura noastră modernă ni se spune că este firesc să gândim matematic. Gândirea matematică este o realitate care ține de ființa sau de expresia ultimă a omului şi a existenței. Începând din primele vremuri ale matematicii, mai bine spus, din vechime omul s-a simțit firesc în marile concepte matematice fiindcă ele dau o explicație rațională la mai toate problemele sau la mai toate marile dileme ale omului. De mai multe ori s-a spus că matematica este un lucru sau o realitate care ține şi care se exprimă în sens ultim prin firesc. Lucrurile pe care ni le spune matematica sunt de cele mai multe ori fireşti fiindcă sunt cât se poate de mult naturale şi logice. Există din acest punct de vedere o legătură profundă între matematică şi logică şi este cât se poate de firesc ca acestea două să confere omului simțul siguranței. Este cât se poate de evident, că matematica îi dă omului un simț al siguranței care de cele mai multe ori se asimilează pe sine ca şi un fapt deplin şi real.[43]

Matematica este o ştiință a siguranței şi se poate spune că ea este o ştiință a firescului. Omul caută în matematică de cele mai multe ori firescul. Firescul este din acest punct de vedere lucrul care ține cel mai mult de sensul matematicii. Copii sunt puşi să facă matematică pentru a găsii un simț al firescului. Devine tangibil faptul că este cât se poate de evident că religia nu este împotriva cunoaşterii ştiințifice atâta vreme cât aceasta recunoaşte că vine de la Dumnezeu. Atunci când ştiința nu mai recunoaşte originea ei din Dumnezeu ea devine lipsită de sens. Sensul cunoaşterii este din cele mai vechi vremuri şi simțul sau sentimentul firescului. Este firesc să ne simțim în siguranță atunci când cunoaştem. De ce este aşa? Fiindcă de cele mai multe ori cunoaşterea elimină ceea ce este neştiut şi ceea ce este neştiut din acest punct de vedere nu are cum sau mai bine spus nu poate fii firesc. Firescul în matematică este un lucru pe care mai multă lume l-a certificat şi după cum am mai spus el se manifestă prin două lucruri:

1. siguranță
2. precizie sau exactitate.

[43] Nicolae Mihăileanu, *Istoria matematicii: antichitatea, evul mediu secolul al XII-lea* (Editura enciclopedică română, 1974).

Este cât se poate de evident că atunci când omul ştie exact unele lucruri el are un sentiment al firescului. Acest firesc se manifestă în mai multe feluri sau în mai multe modalități. Simțul precisului este un simț care îi dă omului sentimentul a ceea ce este firesc. Când omul face o călătorie lungă el ştie că avionul v-a pleca la ora exactă, el ştie că avionul v-a face o escală de exact atâtea minute şi el mai ştie şi alte lucruri exacte referitor la cât se lungă este călătoria şi cât de mare este distanța. Aceste lucruri sunt din acest punct de vedere cele care îi conferă omului un sentiment al firescului. Este firesc să fim interesați de matematică şi mai orice om are cunoştințe generice de matematică. Matematica a devenit un firesc al lumii în care trăim şi pe care copii îl învață din primii ani ai şcolii. O poveste cât se poate de frumoasă despre matematică o avem din viața lui Euclid. Se spune că la un moment dat al venit un nou elev la Euclid să învețe matematică. Acesta l-a învățat o axiomă extrem de grea.

- Bine şi la ce îmi v-a folosii această axiomă?
- Servitorule, haide şi dă acestui elev mai mulți bani fiindcă el vrea să câştige bani din matematică, a răspuns Euclid.

Este din acest punct de vedere foarte evident că marea majoritate a lumii şi a oamenilor sunt cei care susțin că matematica este firească numai atunci când aduce mari câştiguri. Acest lucru este firesc pentru marea majoritate a oamenilor şi a lumii. În sens real, adevărat matematica trebuie studiată şi făcută fiindcă după cum am spus, ea îl dezvoltă şi îl maturizează pe om din punct de vedere intelectual. După cum am spus marii matematiceni ai lumii au avut din un simț sau un sens al ceea ce este firesc sau al firescului. Din viața matematicianului Laplace se spune că a la un moment dat la Laplace a venit un guraliv care i-a vorbit vrute şi nevrute timp de 30 de minute în continuu. Laplace era scufundat în gândurile lui despre probleme de matematică. La un moment dar guralivul îi spune lui Laplace:

- Uite, dacă te plictisesc voi pleca.
- A nu, poți continua, oricum nu am auzit nimic, a răspuns Laplace.

Am spus această poveste despre Laplace pentru a arăta că matematiceni sau mai ales marii matematiceni se simt foarte bine sau sunt foarte mult în firesc când fac matematică. Nu toți au însă sensul firescului în matematică. Dar în mare se poate spune că pentru lumea în care trăim de mai multe ori matematica este asimilată cu noțiunea de firesc. Este firesc să facem matematică în şcoală fiindcă matematica este cea care ne învață precizia şi exactitatea. Din acest punct de vedere se poate spune că noțiunea de firesc se rezumă în matematică la sensul siguranței şi la sensul preciziei. Acestea sunt două noțiuni matematice extrem de ample şi extrem de profunde.

Astronomia este un alt lucru sau o altă temă care ridică cu sine tema sau problema firescului. Ce este firescul din punct de vedere astronomic? Astronomia este o ştiință care operează cu numere şi cu distanțe foarte mari. Se estimează că numai într-o galaxie sunt peste 5 miliarde planete şi în univers sunt poate la aproape 55 de triliarde de planete. Trăim într-un univers uriaş şi acest lucru se poate vedea de cele mai multe ori prin multitudinea de statele şi planete care sunt deasupra noastră. Omul se simte firesc când ştie că stelele sunt din acest punct de vedere prietenii lui sau mai bine spus că în univers nu poate exista nici un fel de pericol pentru el. De mai multe ori am putut vedea frica omului în fața universului când el ştie că sunt multe planete şi mai multe galaxii pe care el nu a ajuns să ne exploreze. Frica de necunoscut îl face pe om să se simtă nefiresc.[44] Din acest punct de vedere atunci când omul începe să studieze astronomie el începe să aibă un simț sau un sens al firescului. Devine firesc pentru om să ştie că în sistemul solar sunt 9 planete, de faptul că în spațiu nu există gravitație, că galaxia pe care suntem se numeşte Calea Lactee, că luna este singurul satelit al pământului, că soarele este o planetă pe care nu se poate locui din cauza temperaturilor mari şi multe altele asemenea. Din acest punct de vedere, dacă până la a studia nişte lucruri despre astronomie omul se simțea nefiresc, după ce a studiat astronomie omul se simte firesc şi îşi dă seama care sunt legile care guvernează spațiul cosmic. Se ştie că primul om care a ieşit în spațiul cosmic a fost rusul Iuri Gagarin. Acesta a ieşit pe orbită pentru prima dată în istoria lumii pe data de 12 aprilie 1961. Preşedinte al Rusiei la acea perioadă de timp a fost Nikita Hrusciov. Se spune că după ce Gagarin s-a întors din spațiul cosmic înapoi pe pământ Hrusciov a voit să vorbească personal cu Gagarin. Care a fost printre primele întrebări ale lui Hrusciov pentru Gagarin?

- Tovarăşe Gagarin, ai văzut vreun înger în spațiul cosmic?

[44] Arthur Koestler, *Lunaticii: evoluția concepției despre univers de la Pitagora la Newton* (Editura Humanitas: Bucureşti, 1995).

- Nu tovarăşe preşedinte.
- Păi vezi ştiam eu că sunt doar o simplă imaginaţie şi nu există, a răspuns Hrusciov.

Este de remarcat în acest context că de cele mai multe ori imaginaţia medievală îi aşeza pe Dumnezeu şi îngerii Săi în spaţiul cosmic. Faptul că Gagarin nu a văzut îngeri în spaţiul cosmic nu înseamnă că ei nu există. Din acest punct de vedere au existat mai multe concepţii contradictorii referitoare la astronomie şi aceste concepţii de cele mai multe ori au fost cât se poate de mult străine una de alta. În cele din urmă se poate întreba: ce este firesc în astronomie? Este firesc ca omul să vadă stele noaptea şi soarele ziua. Acest lucru este un fapt firesc pe care omul îl simte în fiecare zii. Până în evul mediu a fost firesc ca lumea să creadă că pământul este centrul universului. A fost o mare dezamăgire pentru lume să afle că pământul nu este centrul universului. Este firesc să credem că Dumnezeu a făcut stelele şi tot universul. Acest crez îi dă omului un sentiment al firescului. De cele mai multe ori atunci când se raportează la univers omul nu se simte firesc. Pentru omul de acum este nefiresc ca el să umble prin univers şi să treacă prim mai multe constelaţii. Firescul este din acest punct de vedere un lucru pe care de cele mai multe ori îl experimentăm când omul ştie că universul nu este un produs al hazardului. Este firesc să credem în univers şi în tot ceea ce ţine de el ca şi un fapt sau un lucru produs de Dumnezeu. Firescul este pentru cei mai mulţi un lucru sau o realitate care se descoperă pe sine şi se face cunoscut când omul devine deţinător de cât mai multe cunoştinţe astronomice. Nu toţi sunt astronomi dar toţi vor să ştie ce este dincolo de univers. Mi s-a întâmplat la un moment dat în viaţa mea personală să am o discuţie cu un adolescent. Acesta m-a întrebat curios:

- Cine a făcut universul?
- Dumnezeu a făcut universul, am răspuns eu.
- Bine şi pe Dumnezeu cine L-a făcut atunci? A continuat adolescentul.
- Ceea ce trebuie să îţi dai seama este dacă toate întrebările care le ridici merită un răspuns.
- Ce vrei să spui cu asta?
- Ceea ce vreau să spun este că întrebarea pe care ai ridicat-o nu are nici un sens.
- De ce?
- Fiindcă nu poate exista un lucru sau ceva dincolo de Dumnezeu.
- Vrei să spui că Dumnezeu nu are nici o cauză şi nici o origine?
- Evident, Dumnezeu este cauza cauzelor şi originea originilor. El este absolutul dincolo de care nu mai poate fii nimic gândit şi crezut. Acest lucru îl spunea şi Sfântul Ioan Damaschin: „Dumnezeu poate toate câte le voieşte dar nu vrea toate câte le poate fiindcă ar putea distruge lumea dar nu o face.”

Universul este cel care ne duce cu gândul la Dumnezeu. Mai multe producţii cinema l-au prezentat pe Dumnezeu ca şi o forţă personală care guvernează sau conduce universul. În acest sens, universul devine cât se poate de mult firesc şi natural. În faţa mărimii universului, de cele mai multe ori omul se simte nefiresc. Când omul raportează universul la Dumnezeu el se simte din nou firesc. Este firesc în acest sens pentru om să vadă în univers creaţia sau o lucrare a lui Dumnezeu. În acest sens, raportarea omului la univers devine firească. Sensul firescului este de cele mai multe ori prezent atunci când omul vede că stelele nu sunt agresive şi nu îi fac nici un rău. Universul prin urmare este obiect de studiu al astronomiei şi prin astronomie omul se simte firesc în ceea ce priveşte stelele şi galaxiile. Când omul se raportează la univers el se simte copleşit dar simte acest lucru ca şi fiind firesc. Firescul este un lucru sau o stare care ţine de studiul temeinic al astronomiei. Din acest punct de vedere omul simte că totul este bine şi nu are nici un motiv să se teamă de univers. Mai mult decât atât, omul simte şi o fascinaţie despre univers pe care de cele mai multe ori o găseşte firească. Este firesc ca omul să fie fascinat de univers şi de existenţa lui.

Un alt simţ al firescului îi vine omului din geografie. De mai multe ori omul se simte firesc în natură şi prin urmare un mare aport la acest lucru îl are geografia. Simţul firescului în natură poate prinde atâtea forme câte sunt în relief. Din acest punct de vedere au fost mai multe opere literare, muzicale sau de pictură care au analizat şi au pus în relief simţul firescului din punct de vedere geografic. Geografia lumii este extrem de variată şi ceea ce este firesc pentru oamenii de la câmpie nu este firesc pentru oamenii de la munte. Principalele două formă de relief în care oamenii pot exprima firescul este câmpia şi muntele. De exemplu în Grecia care este o ţară prin excelenţă maritimă, de

cele mai multe ori simțul firescului poate fii simțit în peisaje care țin de mare şi de insule. Sunt celebre mai multe insule nu numai din Grecia dar şi din alte părți ale lumii. Sunt mulți care îşi găsesc liniştea în insulă. Din acest punct de vedere simțul firescului poate fii găsit de mai mulți în viața liniştită de pe insulă. Un mare sfânt al secolului al XX-lea, sfântul Nectarie Kefalas şi-a găsit liniştea şi prin urmare simțul firescului pe o insulă, este vorba de insula Eghina din Grecia. După ce mai multă vreme Sfântul Nectarie a trăit în aglomerația Atenei, în cele din urmă sfântul Nectarie se v-a muta pe o insulă unde v-a fonda o mănăstire care îi poartă şi în zilele noastre numele.[45] După cum am afirmat, formele geografie sau geografia îi dau omului un simț al firescului. Omul se simte firesc în natură şi simte nevoia de a avea o legătură bună cu natura. Acest simț al firescului din legătura cu natura a dus în cele din urmă la naşterea unei discipline anume care doreşte să protejeze mediul înconjurător. Această disciplină se numeşte ecologie. Se poate spune din acest punct de vedere că ecologia este cea care urmăreşte simțul sau sentimentul echilibrului din natură. Omul vrea să protejeze natura fiindcă ştie că atâta vreme cât este în comuniune cu natură este un lucru firesc. Protecția mediului este un alt lucru care ține foarte mult de ceea ce am putea denumii simțul geografic sau firescul în geografie.

Din acest punct de vedere de mai multe ori omul are un simț al firescului când se află în spațiul geografic. Acest simț se poate manifesta prin mai multe feluri dar de cele mai multe ori el se leagă de frumusețea peisajelor şi a naturii. Natura încântă privirea omului. Ce frumos este un răsărit de soare de pe mare când este privit de pe plajă? Ce frumos este un peisaj de iarnă când este privit de lângă brazii munților. Natura îi dă de mai multe ori omului un simț al firescului. Acest simț al firescului însă trebuie bine protejat fiindcă dacă nu el dispare. Într-o zi, un agricultor ieşi pe ogor, la semănat grâu. Un grăunte de grâu, rămas pe vârful unui bulgăre de pământ, a început să se laude către altul, aflat adânc sub brazda:

- Vezi tu, frate, zaci acolo luptându-te cu frigul pământului şi cu bezna, tânjind după o rază de soare, după lumină şi căldură. Eu, frățioare, o duc mult mai bine, în timp ce tu te chinui. Dar, în clipa aceea, o cioara a coborât pe neaşteptate din văzduh şi a înghițit grăuntele de grâu rămas la vedere. În schimb, fratele său, aflat sub brazdă încolți peste puțin timp şi, din micul grăunte de grâu, a ieşit din pământ un spic de grâu frumos şi trainic. De-abia acum, lumina şi căldura soarelui îi făceau cu adevărat bine. Cu vremea, spicul deveni copt şi roada lui multă.

Din acest punct de vedere nu este bine să ne lăudăm unii în fața altora cu frumusețile noastre geografice. A devenit o modă ca între popoarele lumii lumea să se laude că este în stare de supremație față de alții. Cei care sunt la mare şi la fluvii se râd de cei care sunt în deşert şi nu au apă. Cei care sunt la munte se râd de cei care sunt la mare fiindcă nu au munți şi nici vegetație. Este bine să ştim care sunt principalele definiții şi care este sensul şi realitatea ultimă a frumuseții geografice. Sunt mulți care stau la polul nord sau sud şi din acest punct de vedere se simt nedreptățiți. Adevărul este că la polul nord sunt mai multe beneficii pe care cei care viețuiesc acolo le au. Ei nu plătesc impozite, au acces la mai multe produse naturale cum este carnea de focă care este destul de gustoasă. Geografia i-a dat omului din cele mai vechi timpuri un simț al firescului. Unii se simt firesc şi bine la munte, alții se simt firesc şi bine la mare. Indiferent de aceste lucruri, frumusețea geografică este un fapt pe care nu îl putem contesta. Este frumoasă marea şi oceanul şi sunt frumoase fluviile: Dunărea, Rinul, Sena, Tamisa sau Hundson în New York. Geografia este o sursă inepuizabilă de frumusețe care îi dă omului un sentiment al firescului. Ce poate fii mai firesc la a privii dintr-un port maritim cum vapoarele se deplasează pe mare, sau ce poate fii mai firesc să priveşti un câmp cu lanuri de grâu în august? Geografia este din acest punct de vedere o sură se firesc. Cei care studiază geografia devin cunoscători ai firescului geografic.

Un alt sentiment al firescului îl are omul atunci când devine conştient de logică. Ce este logicul? Este un lucru pe care îl ştie mai toată lumea. Logic înseamnă un lucru rațional, just, corect şi întemeiat. Din acest punct de vedere atunci când cineva gândeşte logic el gândeşte rațional. De cele mai multe ori oamenii studiază logică fiindcă vor să fie fireşti. Logica dă în cele din urmă un sentiment al firescului. Acest lucru însă nu toți sunt dispuşi să îl accepte. De cele mai multe ori ştim că ceea ce este logic nu poate fii decât firesc. De ce este aşa? Fiindcă în mod logic firescul este ceea

[45] Îmi aduc aminte cu mare plăcere când undeva prin anii 1990 am auzit pentru prima dată de sfântul Nectarie din Eghina. Ştim că sfântul Nectarie a murit în anul 1920. Prin urmare am auzit de sfântul Nectarie la mai bine de 70 de ani de la moartea sa. Ulterior am voit să aflu mai multe lucruri despre el şi acest lucru l-am făcut prin lectura a mai multor cărți despre viața sa. Ambroise Frontier, *Sfântul Nectarie din Eghina: schiță biografică* (Bucureşti, 2004).

ce este cursiv, ceea ce se poate deduce şi ceea ce este cât se poate de mult evident. Această asociere pe care mai mulți o fac între logică şi firesc este de cele mai multe ori un lucru la care mai toată lumea aspiră sau tinde. Marea majoritate a oamenilor sunt invidioşi pe ideea de logică şi ştiu că cel care este logic deține controlul asupra a tot ceea ce este firesc. Este firesc în logică ca cel care a învățat bine în şcoală să fie şi deştept. Este firesc în logică în acest sens ca un şef de stat să fie cel care deține conducerea totală în patria sa. Este firesc în logică ca cine are bani mulți să poată cumpăra orice îşi doreşte. Aceste lucruri sunt cât se poate de mult realități pe care nu le putem ignora. Logica este cea care de cele mai multe ori dă un sentiment de firesc omului. Ceea ce este logic prin urmare nu poate fii decât firesc şi ceea ce este firesc nu poate fii decât logic.[46] La prima vedere acest lucru este adevărat dar dacă vom studia mai mult vom vedea că nu neapărat ceea ce este logic este şi firesc. Din acest punct de vedere toți cei care iasă în natură ar trebui să se simtă firesc dar acest lucru nu se întâmplă întotdeauna fiindcă sunt mulți care se simt firesc în mediul urban. Prin urmare, există o legătură sau o relație cât se poate de controversată între firesc şi logic. În sens real este adevărat că nu poate exista firesc fără de logică. Prin sine firescul este logic. Aceste două noțiuni nu pot fii desprinse sau separate una de alta. Dar există şi o logică negativă care nu este firească. Această logică negativă se referă în special la răzbunare. Răzbunarea pare întotdeauna logică. Dacă el mi-a făcut nu ştiu ce răutate ca şi răspuns eu îi voi face lui un rău similar. Din acest punct de vedere se poate vedea foarte bine că deşi răzbunarea este logică din punct de vedere uman ea nu este firească. Numai unui caracter inferior îi face plăcere să se răzbune. Răzbunarea din punct de vedere uman este logică dar ea nu este firească. Omul nu se simte firesc când se răzbună ci simte mai multe o plăcere de a face celuilalt rău. Sunt foarte puține cazurile în care cineva se simte firesc când se răzbună. Dacă acea persoană simte acest lucru nu este bine şi trebuie să facă mai multe încercări pentru a se schimba.

Un tânăr se întoarce în satul lui, la casa părintească, după primul an de facultate, în vacanță. O găsește pe mama lui în curte trebăluind și după ce se îmbrățișează de bună revedere tânărul întreabă unde este tatăl.

-E în deal, cosește în livadă!

Tânărul, fără să-și schimbe hainele de orășean, cu mâinile în buzunare, merge în livada unde cosea tatăl lui. Se îmbrățișează și cu acesta și-și strâng mâinile bărbătește.

-Te-ai schimbat fiule, pari mai orășean...!

-Păi da tată că de aia am plecat la oraș!

-Dar puteai să-ți schimbi hainele și să iei și tu o furcă ceva să mă ajuți la adunatul fânului!

-Aaa nu, eu gata, am terminat cu munca la țară, că de aia fac facultate.

-Faci tu facultate fătul meu dar nu poți uita așa ușor de unde ai plecat!

-Ba de ce nu, școala e școală, țăranul e să muncească!

-Măi băiete dar ce ai putut tu învăța la școala aia de te-a schimbat așa de mult? Ce înveți tu acolo?

-De toate: matematică, fizică, chimie, filozofie...

-Matematica știu că se ocupă cu cifrele, fizica și chimia am eu habar cam despre ce e vorba, dar filozofia asta cu ce se ocupă?

-E complicat și n-ai să înțelegi dumneata! Se bazează pe logică și...

-Logică, ce mai e și asta?

-Păi cum să-ți explic eu ca să mă înțelegi? Uite vezi, cu ajutorul logicii eu pot să-ți demonstrez că dumneata în clipa asta nu ești aici!

-Ce spui acolo? Cum se poate asta?

-Uite așa! Uite, eu am să-ți spun câteva întrebări și dumneata să-mi răspunzi cu da și nu!

-Dacă zici tu! îi face jocul țăranul curios.

-Bine, fii atent! În acest moment dumneata ești la București?

-Ei ce întrebare e asta, cum să fiu la București?

-Te-am rugat să-mi răspunzi cu da și nu, așadar ești la București?

-Nu, bineînțeles că nu...

---

[46] Anton Dumitru, *Logica polivalentă* (Bucureşti, 1971).

-Bineee! Eşti cumva la Iaşi?
-Ei cum să fiu la Iaşi?
-Te rog încă odată să-mi răspunzi cu da sau nu!
-Bineînţeles că nu!
-Foarte bine! Dacă nu eşti nici la Bucureşti nici la Iaşi înseamnă că eşti în altă parte.
-Aşa e!
-Dacă eşti în altă parte înseamnă că nu eşti aici! Vezi, totul e logic!
Bătrânul îşi freacă bărbia gânditor câteva clipe în timp ce fiul zâmbea ironic de reuşita lui, se preface că se întoarce la coasă şi brusc se răsuceşte şi îi arde o palmă fiului.
-De ce dai bă tată, de ce?
Ţăranul se arată mirat:
-Eu măi, eu? Eu sunt în altă parte! arătând cu mâna către culmea dealului.

Din acest punct de vedere se poate vedea că logica trebuie să fie firească şi ea trebuie să se bazeze pe ceea ce este firesc şi pe ceea ce este obişnuit.[47]

În cele din urmă, un alt sentiment al firescului se poate desprinde fin filosofie. Ce este filosofia ştia mai toată lumea. Filosofia este ştiinţa care îşi propune să studieze ceea ce este şi cum se manifestă înţelepciunea. Prin urmare cine este un om înţelept este un filosof. Sentimentul firescului în filosofia se leagă prin urmare de noţiunea de înţelepciune. Înţelepciunea aduce cu sine de mai multe ori un sentiment al firescului. Este firesc să fim înţelepţi şi este nefiresc să nu fim înţelepţi şi netoţi. Înţelepciunea este prin urmare din mai multe puncte de vedere un sinonim sau o similar cu firescul. De fapt nu poate exista înţelepciune dincolo de noţiunea de firesc. Acest lucru a fost demonstrat de mai multe ori de mai mulţi mari filosofi. Termenul de firesc φυσικος este în limba greacă un termen care ţine foarte mult de ceea ce am putea denumii sensul şi realitatea a tot ceea ce este obişnuit. Înţelepciunea este cea care duce lucrurile pe făgaşul lor sau în matca loc în mod natural. Prin urmare, când vorbim de înţelepciune nu se poate să nu vorbim şi despre ceea ce este firesc şi despre ceea ce este natural. Sunt multe lucruri care nu sunt fireşti în lumea noastră dar atunci când omul le abordează cu înţelepciunea ele devin fireşti. În antichitate nu erau fireşti luptele şi războaiele care aveau loc între diferite oraşe sau regiuni ale Greciei şi din acest motiv s-a ajuns la concluzia că anumite competiţii sportive ar putea aplana aceste conflicte şi lupte. Aşa s-au născut jocurile Olimpice. Sunt puţini cei care ştiu că primele jocuri olimpice au avut loc pentru a evita luptele şi războaiele. Energia negativă pe care un soldat o consuma în război era schimbată în energie pozitivă care se consuma la o întrecere sportivă. Din acest punct de vedere primele jocuri olimpice au avut mai multe probe sportive care erau derivate din război cum ar fii: aruncarea cu suliţa sau trasul cu arcul. La fel de bine Maratonul care a fost tot un act care a ţinut de război a devenit şi el un sport în zilele noastre. Este produsul filosofilor care au schimbat sensul războiului cu sensul unei competiţii sportive. Prin urmare şi ca atare, filosofia a arătat ca fiind nefiresc actul de a omorî în război atâta vreme cât există alte metode pentru a demonstra supremaţia sau superioritatea în ceea ce priveşte o anumită regiune sau ţinut. Din acest punct de vedere s-a putut vedea că filosofia este extrem de eficentă în acest sens. Tot ceea ce este filosofic prin urmare trebuie să fie firesc. Noţiunea de firesc nu poate fii desprinsă de noţiunea de filosofie. Deşi acest lucru s-a încercat de mai multe ori, este firesc să fim înţelepţi şi este nefiresc să fim ignoranţi în ceea ce priveşte înţelepciunea. Se spune că la un moment dat cineva l-a întrebat pe filosoful antic Antistene:

- Ce folos ai dobândit din filosofie?
- Putinţa de a mă întreţine cu mine însumi.

Acest răspuns al lui Antistene se spune că de mai multe ori în filosofie omul caută firescul.

La fel de bine filosoful Aristip a fost întrebat ce a dobândit din filosofie:

- Putinţa de a mă simţii firesc cu oricine.

Un alt simţ al firescului îl are omul în viaţa socială sau în ceea ce se denumeşte ca şi sociologie. Omul este o fiinţă socială şi prin urmare în viaţa socială el trebuie să aibă un simţ al firescului. În antichitate omul se simţea firesc în

[47] Nae Ionescu, *Curs de logică* (Bucureşti, 1993).

agora sau în piața grecească în timp ce acum el se simte firesc când merge la mol sau la supermarket. Simțul firescului prin urmare a variat de mai multe ori şi a fost cât se poate de mult exprimat ca şi o condiție de viață socială a omului. Nevoia de socializare este un lucru firesc în viața omului. Omul se simte firesc când se socializează dar acest lucru nu este valabil pentru toată lumea. Există temperamente melancolice care nu simt nevoia unei socializări acute. Cumulul mare de socializare îl descoperă omul în popularitate. Este firesc ca omul să fie popular chiar dacă nu toți ajung la cote mari de popularitate. Simțul firescului este de cele mai multe ori legat se sentimentul de popular. Ceea ce este popular nu poate fii decât şi firesc. Socializarea este un lucru care trebuie făcut şi din punct de vedere religios.[48]

Se spune că la un moment dat la o parohie preotul nu se înțelegea bine cu dirijorul corului parohiei. La început nimeni nu a realizat acest lucru dar pe parcurs acest lucru a devenit din ce în ce mai evident. Când lumea a început să devină conştientă de acest lucru a văzut că într-o duminică preotul a predicat despre ceea ce înseamnă a ne dedica lui Dumnezeu şi a renunța la voința proprie. Dirijorul a cântat la pricească cântarea „Nu, înapoi nu voi da." În duminica următoare preotul a predicat despre zeciuală şi cum se cuvine să dăm tot ceea ce avem lui Dumnezeu. Dirijorul a condus priceasna „fără nici o plată." În duminica următoare preotul a ținut o predică despre bârfă şi cum se cuvine să ne abținem a vorbii de rău pe alții. Dirijorul a cântat la pricească „cântă inimă şi spune toate minunile lui Dumnezeu." Preotul a devenit extrem de fustrat şi a anunțat că vrea să se retragă din acea parohie. Atunci dirijorul a condus cântarea „de ce nu azi Doamne." După o perioadă preotul a plecat din acea parohie. Parohienii au întrebat atunci pe părinte:

- Părinte, de ce ne părăsiți?
- Dumnezeu m-a pus în această slujire şi tot El m-a scos din ea, a răspuns preotul.

În duminica următoare dirijorul a cântat priceasna „Ce prieten şi ce frate am în Iisus Domnul meu."

Evident, de mai multe ori se poate vedea că atunci când oamenii nu se agreează unii pe alții ei nici nu se socializează. Acest lucru a putut fi văzut de mai multe ori. Dar trebuie să spunem că de cele mai multe ori viața socială pe care o ştim noi este departe de a fii socială. După cum am spus, este firesc ca omul să se socializeze. Din acest punct de vedere omul care este lipsit de viață socială ajunge în cele din urmă să fie cât se poate mult nefiresc. Este firesc ca omul să fie social şi să fie în centrul vieții sociale. Devine evident că actul de a ne socializa este unul firesc şi este firesc ca omul să se simtă o ființă socială. Evident, nu toții oamenii sunt la fel de sociabili. Sociabilitatea este un lucru care ține foarte mult de actul iubirii de semenii. Evident, există din acest punct de vedere o definiție cât se poate de evidentă a socializării şi a ceea ce înseamnă a fii social. Omul este o ființă socială. Comuniunea este o dimensiune cât se poate de profundă a socializării. Poate din acest motiv şi împărtăşaniei i se mai spune la biserică cuminecătură fiindcă este în firea lucrurilor să ne împărtăşim unii de alții. Împărtăşania este un lucru cât se poate de mult un lucru sau o realitate care ține de sensul comuniunii între semeni şi cu Dumnezeu. După cum am spus, actul social este un lucru care ține se viața şi de modul în care omul se manifestă pe sine. Simțul unității este un lucru care este firesc sentimentului social.[49] Viața socială a omului are o istorie lungă care a variat prin diferite forme de manifestare istorice. Acestea au fost foarte diverse în istoria lumii. Din acest punct de vedere este cât se poate de evident că lumea se află într-o epocă nouă de descoperiri ale modului de a ne socializa. Este cât se poate de evident că ceea ce noi considerăm în zilele noastre firesc nu era considerat în vechime. Este firesc astăzi să ne socializăm pe internet. Sunt mai multe siteuri de socializare, mai multe chat-uri şi altele de aceste fel. Prin urmare se poate spune că la o viziune profundă a socializării şi a legilor prin care are loc socializarea vom ajunge numai când vom studia bine istoria din punct de vedere social.

O altă dimensiune a firescului este evident dimensiunea fizică. Am spus că la origini termenul de firesc se înrudeşte cu termenul de fizică. Există un firesc fizic şi acesta a fost de mai multe ori arătat şi de mai mulți sfinți părinți. Din punct de vedere fizic există mai multe grade al firescului.[50] Este cât se poate de evident că firescul fizic este de cele mai multe ori o noțiune variabilă. Ce este firesc din punct de vedere fizic? Este firesc fizic mirosul frumos şi este nefiresc mirosul urât sau putoarea. Este firesc din punct de vedere fizic gustul bun. Gustul amar sau acru nu este firesc. Sunt mai multe definiții care se văd din noțiunea de firesc. Firescul este un lucru pe care îl putem vedea de cele

[48] Nicu Gavriluță, *Sociologia religiilor* (Iaşi, 2013).
[49] Ioan Ică jr. şi Germano Marani, *Gândirea socială a Bisericii* (Sibiu, 2002).
[50] Sfântul Nicodim Aghioritul, *Paza celor cinci simțuri* (Galați, 2010).

mai multe ori ca şi sentimentul de plăcere. Este firesc ca omul să caute plăcerea în lume fizică. Căldura este un lucru care aduce plăcere în timp ce frigul aduce neplăcere. Din acest punct de vedere când vorbim despre lumea fizică nu se poate să nu vorbim despre plăcerea simțurilor. Plăcerea este considerată un lucru firesc de om în timp ce durerea este considerată un lucru nefiresc. Se poate spun că de cele mai multe ori simțul firescului nu este însă plăcerea irațională sau plăcerea hedonistă. Acest lucru nu înseamnă că este firesc ca plăcerea să altereze cu durerea. Acest lucru nu este firesc însă plăcerea fizică nu este singura care este scop al vieții după cum cred cei care adoptă un mod de viață hedonist. Plăcerea este un lucru care ține foarte mult de conceptul de raționalitate. Fizica este o ştiință care ne poate duce la o concepția hedonistă a vieții şi a existenței. Ceea ce este fizic este din acest punct de vedere ceea ce este sau ceea ce aduce plăcere. Este plăcut să avem de a face cu lucruri care sunt fireşti. Prin urmare este cât se poate de evident că starea de firesc este de cele mai multe ori un lucru ce poate să îl ducă pe om la o concepție hedonistă. Lumea fizică îi dă omului un simț al firescului. Firescul este un lucru sau o stare care ține foarte mult de sensul şi de expresia a tot ceea ce este plăcut simțurilor. Din acest punct de vedere se poate vedea de ce omul secolului al XXI-lea pune foarte mult preț pe trup şi pe plăcerile trupeşti. Ele sunt fireşti unei viziuni despre lume care se reduce numai la plăcerea fizică. Ca atare se poate spune că de mai multe ori plăcerea poate devenii himerică. În galeria de arte din oraşul Berlin se află un tablou prețios ce reprezintă un călăreț tânăr, care galopează sălbatic pe un drum îngust. Tânărul se avântă după silueta unei fete ce zboară pe un nor şi îl ademeneşte cu cornul belşugului, pe care îl ține în mâini. Cu privirea ațintită către fată, tânărul nu observă că drumul este întretăiat de o prăpastie adâncă, peste care stă aruncată doar o bârnă îngustă. Norul pluteşte pe deasupra bârnei şi tânărul întinde mâna pentru a prinde norocul. Încă puțin, şi călărețul se va prăbuşi în prăpastie. Din acest punct de vedere se poate spune că plăcerea pe care o oferă lumea fizică este de mai multe ori înşelătoare. Alcoolul este un element fizic care de mai multe ori este prezent în cantități mai mici şi mai mari în alte substanțe. Când omul ajunge să fie dependent de alcool el ajunge să fie cât se poate de mult înşelat de plăcerea lumii fizice. Fizicul s-a dovedit de mai multe ori că este cât se poate de mult înşelător în ceea ce priveşte firescul. Avem un sentiment al firescului când vedem că este senin afară şi voim să ieşim din casă, dar se poate că la 30 de minute după ce am ieşit din casă să se înnoreze şi să vină ploaia.

Faptul că unii fiziceni au pierdut simțul firescului când au studiat fizică ne-o spune o întâmplare din viața lui Arhimede, care a fost unul dintre primii fiziceni ai lumii. Arhimede trăia la Siracuza pe vremea când regele cetății era Hieron al II-lea. Acesta dăduse o cantitate de aur unui făurar să-i facă o coroană. Bănuind că meşterul a amestecat aurul cu un metal mai ieftin (argint), regele l-a chemat pe Arhimede şi i-a cerut ca, fără să strice coroana, să-i răspundă la întrebarea dacă a fost furat sau nu. Arhimede nu ştia cum să procedeze. Problema îl chinuia. Într-o dimineață însă, i s-a întâmplat să observe în baie că nivelul apei se ridica pe măsură ce corpul i se cufunda şi că, în aceeaşi măsură, cântărea parcă mai puțin. El s-a întrebat imediat dacă această forță de flotație ar putea fi folosită pentru a da un răspuns întrebării regelui. Aurul are o densitate superioară argintului. Astfel, o coroană de aur pur ar disloca mai puțină apă decât una cu aceeaşi greutate dintr-un aliaj al aurului cu argintul. În acest mod, Arhimede a descoperit legea potrivit căreia un corp scufundat în apă pierde o parte din greutatea sa, egală cu volumul de apă dislocuit (principiu care îi şi poartă numele). Preocupat de ideea sa, Arhimede a sărit din cadă şi a alergat în pielea goală până la palat, strigând:

- "Evrika! Evrika**!"** (Am găsit! Am găsit!).[51]

În cele din urmă vom vorbii din acest punct de vedere despre ceea ce se poate denumii ca şi cum se poate concepe sau cum se poate concepe firescul din punct de vedere economic. Ştim că sunt mai multe genuri de economie. Există din acest punct de vedere economia feudală care a fost tipică pentru evul mediu. Mai apoi avem economie socialistă, economie globală, economie națională, economie comunistă sau economie capitalistă. Toate aceste mari curente economice ni se prezintă ca şi realități fireşti ale economiei. Să fie toate aceste lucruri fireşti în economie? Răspunsul este nu. De mai multe ori avem o credință sau o anumită percepție despre ceea ce este economic şi despre ceea ce este firescul economic. Firescul economiei este atunci când economia este făcută matematic. Când economia este făcută matematic este cât se poate de evident că economia este firească. Din acest punct de vedere firescul economic a variat de la epocă la epocă şi de vreme la vreme. Prin urmare şi cel mai posibil pentru antichitate era firesc

[51] http://istoriiregasite.wordpress.com/2010/03/01/arhimede-i.

de exemplu ca mare parte din comerț să fie făcut pe mare cu corăbii. O corabie în comerțul din zilele noastre este o glumă. Azi sunt mari vapoare care transportă marfă. Prin urmare când vorbim despre firescul ştiinţific al economiei, economia este foarte mult o economie matematică. Aceasta dacă voim să fim cinstiţi şi să recunoaştem acest lucru.

Când vorbim de economie care se referă la om, economia este din acest punct raţională. Omul trebuie să facă economie raţional. De ce este aşa? Fiindcă ştim că lăcomia nu este un principiu raţional. Din acest punct de vedere, toţi cei care ne chivernisim casele noastre facem economie. Orice familie care doreşte să prospere trebuie să facă economie. A face economie nu înseamnă a consuma puţin ci înseamnă a fii raţionali. Raţionalitatea este un lucru care ţine foarte mult de ceea ce se referă a consuma în mod raţional. S-a spus din acest punct de vedere că economia secolului al XXI-lea tinde să devină o economie consumeristă. Se consumă în lumea noastră foarte multe produse în mod iraţional. S-a spus că economia de consum nu este un lucru bun, fiindcă scopul acestei economii nu este satisfacerea persoanei ci consumul în sine. Este bine din acest punct de vedere să precizăm care sunt proporţiile sau cum se manifestă economia de consum. Economia de consum prin urmare nu urmăreşte să sature pe cei care sunt înfometaţi ci urmăreşte să le dea la infinit obiecte de consum. În acest sens omul ajunge la ceea ce se denumeşte saturaţie. Saturaţia de masă este cea care în cele din urmă defineşte sensul şi realitatea ultimă a economiei de consum. Lumea de azi vrea să consume cât mai mult. Acest lucru este bun, dar ce facem atunci când deja ne-am săturat? Auzim de mai multe ori: continuăm să consumăm. Se ştie despre un avar celebru din trecut că veşnic se plângea că nu are ce mânca şi că are bani puţini. Acest om trăia la limita sărăciei. La un moment dat se spune că acest om a ajuns atât de sărac încât într-o zii l-au găsit mort de foame. Când cunoscuţii au venit să verifice casa după ce acesta a fost înmormântat au putut vedea că perenele de pe pat acestea erau solide şi pline nu cu puf sau pene. Când le-au deschis aceste perne erau pline cu monezi de aur şi erau preţul la o avare imensă. Ce se întâmplase? Avarul a preferat să moară de foame decât să strice din preţioasa lui avere.

De mai multe ori s-a spus că economia de consum este cel mai firesc lucru. Acest fapt însă nu este adevărat. Popoarele care au adoptat acest gen de economie sunt mult mai predispuse la obezitate şi la lăcomie. După cum am spus, soluţia nu este economia de consum ci economia raţională. Este firesc să facem economie în mod raţional şi să fim din acest punct de vedere cât se poate de mult conştienţi de ceea ce defineşte şi de ceea ce duce la prosperitatea omului. Consumismul este un lucru obişnuit şi cât se poate de firesc pentru lumea în care trăim. Lumea în care trăim este cât se poate de mult evident că nu face economie în mod raţional. Acest lucru duce la un fel de dezechilibru la scară planetară care este cât se poate de nefiresc. Este nefirească lăcomia de care dau dovadă mai mulţi mari lideri ai lumii noastre. Necesităţile simple ale omului cum ar fii consumul de alimente este absolutizat şi de mai multe ori se ajunge la război şi la omor pentru acest lucru. Se ridică prin urmare întrebarea: este firesc să omori pentru un interes economic? Este mai presus economia decât viaţa umană? Evident, nu. Interesul economic nu poate fii mai presus de viaţa umană. Acest lucru este bine să fie cunoscut şi luat în vedere în zilele noastre când lumea vrea să consume mult şi cât mai mult. După cum am spus, actul consumului nu este un lucru rău. Ceea ce este rău este consumismul sau mai bine spus actul iraţional al consumismului. Economia făcută în mod raţional este firească şi îi dă omului sensul fericirii. Fără nici o îndoială există un sens sau un simţ al firescului în economie. Omul se simte firesc şi bine când economia funcţionează şi el avansează în planul bunăstării. Orice om vrea să prospere şi acest lucru se realizează cât se poate de mult prin faptul de a fii raţionali. Suntem raţionali când consumăm destul de moderat. Poate unul dintre cel mai celebre cazuri de lipsă de firesc exista în Roma antică unde exista aşa numitul vomitoriu. Ce era un vomitoriu? Când un aristocrat roman începea să petreacă la un moment dat el se sătura şi atunci pentru ca să poată consuma s-a instalat un orificiu în casa lui unde acesta mergea şi vomita şi mai apoi continua să mănânce nestingherit. Evident, acest lucru era departe de a fii firesc.[52]

CAPITOLUL AL IV-LEA

ARTELE CA ŞI EXPRESIE A FIRESCULUI

[52] Peter Stearns, *Consumerism in world history: the global transformation of desire* (New York, 2011).

Artele sunt prin excelență mediul în care omul își manifestă căutarea lui după frumos. Dar de ce să nu spunem că în arte omul nu caută numai frumosul şi el caută şi firescul. Din acest punct de vedere, deşi s-au emis mai multe ipoteze contradictorii, firescul este o noțiune pozitivă care este pe acelaşi plan cu binele şi frumosul. Se poate spune că o altă formă de exprimare sau de manifestare a binelui este firescul. Este evident că în artă este firesc ca omul să producă ceea ce este estetic. Prin urmare se poate spune că ceea ce este estetic este şi artistic. Artele din acest punct de vedere găsesc ca fiind cât se poate de firesc cultivarea frumosului şi prin urmare a esteticului. Prin urmare, ceea ce este firesc unei mari capodopere a lumii este fără nici o îndoială esteticul sau frumosul. Fie că vorbim de un tablou, o piesă muzicală, un film sau o sculptură, acestea sunt fireşti atâta vreme cânt sunt estetice. Din acest punct de vedere esteticul îi dă omului un sentiment de firesc în timp ce grotescul şi urâtul nu pot să îi confere omului acest sentiment. Lumea de azi este într-o criză a artiştilor şi a artelor tradiționale şi din această cauză se nasc mai multe capodopere schizoide şi urâte. De ce este aşa? Fiindcă lumea din zilele noastre nu vrea sau găseşte demodat firescul. În arte acest lucru se poate vedea foarte bine. Fie că este grafiti, adică scris pe pereții oraşelor, muzică hip hop sau punk, filme horror, erotice şi pornografice, omul zilelor noastre este cât se poate de evident că găseşte firescul şi ceea ce este firesc ca nefiind artistic. Din acest punct de vedere se cuvine să ne ridicăm astfel problema şi să aducem problematica firescului în arte. În sens estetic artele nu sunt o goană după senzațional ci ele sunt mai mult o goană după firesc. Prin urmare şi la fel de bine se poate spune că artele moderne sunt cele care de cele mai multe ori ne învață şi ne spun extrem de multe lucruri despre senzațional şi tot ceea ce este ieşit din comun fără să ne spună ceea ce este sau cum este firescul. Firescul este o noțiune care de mai multe ori lipseşte din vocabularul artiştilor. Fie că vorbim de muzică, care trebuie să aibă sunete ieşite din comun, de pictură care trebuie să folosească culori care şi ele nu au nimic firesc şi obişnuit în ele, sau fie că vorbim despre cinematografie care pentru a fii de succes ne oferă orice, mai puțin un lucru: firescul. Se poate spune că lumea şi artele moderne sunt într-o criză a firescului. De ce este aşa? Fiindcă artele din cele mai vechi vremuri au considerat esteticul ca fiind orice mai puțin firesc. Esteticul este fără nici o îndoială un lucru firesc şi un lucru cât se poate de natural. Aceasta dacă este să avem o viziune în profunzime a firescului. Firescul este o categorie de acțiune care de mai multe ori iasă din incidența artelor. Artistul nu are menirea de a îi da omului de rând sentimentul firescului ci el trebuie să îi confere sentimentul nefirescului care se manifestă prin senzațional, ceea ce este ieşit din comun, ceea ce uimeşte până la maxim şi ceea ce seduce în mod total. Aceste sentimente extreme de mai multe ori nu sunt fireşti. O viziune a firescului în arte este un lucru care de mai multe ori lipseşte din vocabularul cotidian al artiştilor. Prin urmare vom purcede să arătăm ceea ce este firesc în arte. Se ştie că există şi artă sacră şi prin urmare vom vorbii mai multe lucruri despre ceea ce înseamnă sau ceea ce este şi cum se manifestă firescul în arte. Artele sunt ca atare un lucru care ține de sensul şi de natura firescului. Adevărata artă este cea care ne duce în spre ceea ce este firesc şi ceea ce este natural. În artă omul în sine vrea să se simtă firesc şi el vrea să ajungă la o viziune a firescului. De mai multe ori se poate vedea că firescul lipseşte din arte. Fie că vorbim despre cubismul lui Picasso, armoniile din muzica rock, arhitectura din marile metropole ale lumii sau cinematografia horror se poate spune că de mai multe ori firescul este o noțiune absentă. Prin urmare o capodoperă nu se prezintă şi nu se face pe sine mai de valoare prin evitarea a ceea ce este firesc ci din contră printr-un cumul mai mare de firesc. Firescul este prin urmare un lucru care este de mai multe ori neglijat sau desconsiderat când vorbim despre arte.[53] Din acest punct de vedere se spune de cele mai multe ori că artele eşuează atunci când nu reprezentă firescul şi ceea ce este firesc. Prin urmare este firesc să ne deschidem şi să ne orientăm în spre ceea ce este firesc din punct de vedere artistic. Din acest punct de vedere o viziune generică a firescului ne poate venii numai atunci când ştim ceea ce este şi cum se defineşte firescul. De mai multe ori concepția sau viziunea noastră despre firesc este reprezentată şi modelată de ceea ce este sau cum este perceput în arte şi de modul în care artiştii ne prezentă prin artele lor firescul. Ca atare o viziune a firescului în deplinătate nu este încă definită. Sunt puțini artişti contemporani şi nu numai care se gândesc la arte ca şi la ceva firesc. La ora actuală sunt sute de mii de artişti pe toate meridianele care activează în cadrul artelor fără să ştie exact şi singur cum se defineşte sau ceea ce este firescul în artă. Firescul în artă a fost exprimat prin mai mult curente şi prin mai multe tendințe artistice. Ar fii destul să amintim: baroc, rococo, neoclasic, clasic, expresionism sau impresionism. Aceste curente de cele mai

[53] Bernadette Bensaude, *The artificial and the natural: evolving polarity,* (Hong Kong, 2007).

multe ori s-au pus pe sine în slujba esteticului dar de mai multe ori au uitat să mai fie fireşti. Dacă ne uităm la picturile spaniolului Salvador Dali vom vedea foarte multă ingeniozitate dar este departe să spunem că picturile lui Salvador Dali sunt fireşti. Firescul prin urmare este mai mult decât o simplă problemă de estetică ci el este cel care fondează ontologic artele şi modul în care artiştii concept sau reprezintă artele. Prin urmare, este cât se poate de evident că artele trebuie să fie fireşti şi să aducă acel simț al firescului „consumatorului" de artă. Din acest punct de vedere valoarea unei capodopere artistice nu constă în materialul sau modul în care este făcut ci foarte mult de sufletul sau de valoarea umană pe care un om le pune în arta sa. În acest sens se spune că la un moment dat era un tată care avea un fiu pe care îl iubea foarte mult. Acest tată era forte bogat şi avea o colecție de tablouri foarte prețioase şi scumpe: Rembrandt, Renoir, Davinci, Boticeli şi mulți alții. Aceste tablouri valorau foarte mult. La un moment dat se spune că fiul a fost chemat în război. După mai multă vreme tatăl a primit o telegramă:

- Cu mare durere vă anunțăm că fiul dumneavoastră a murit la datorie în apărarea patriei sale.

Tatăl a fost răvăşit. Mai multă vreme viața nu a mai avut nici un sens pentru el. În cele din urmă într-o zii el a auzit că soneria sună. Când a deschis să vadă cine este a putut vedea un tânăr avea un mână un portret cu fiul său, care i-a spus:

- Domnule eu sunt cel pe care fiul dumneavoastră a murit încercând să îl salveze. Pe front, la un moment dat eu am fost prins în tranşee şi fiul dumneavoastră cu mult curaj a venit să mă salveze. Pe când mă ajuta un glonț l-a lovit şi astfel a murit. Ca şi recunoştință pentru fapta făcută de fiul dumneavoastră v-am adus acest portret al fiului dumneavoastră care şi-a dat viața salvându-mă pe mine.
- Îți mulțumesc. Este un gest frumos ceea ce faci tu, a spus îndureratul tată.

Tatăl a luat tabloul şi l-a pus undeva la un loc de vedere ca orice intra în casa lui să îl poată vedea. În cele din urmă tatăl a murit şi pentru marea lui colecție de tablouri s-a făcut o mare licitație. La licitație primul tablou care a fost scos la vânzare a fost tabloul fiului. Toată lumea a strigat nemulțumită:

- De ce nu trecem direct colecția de Rembrandt?
- Vom trece numai după ce vom vinde acest tabloul. Cine este interesat de el? A spus moderatorul licitației.

În sală s-a făcut linişte. Nimeni nu era interesat de un tablou anonim.

- Nu este chiar nimeni interesat de acest tablou?
- Ofer eu 100 de euro a spus o voce din fundul sălii.
- Mai sunt alte oferte? Nu, atunci tabloul este al domnului din spate pentru 100 de euro. Cu aceasta licitația s-a încheiat şi domnul din spate primeşte toată colecția de tablouri.
- Cum?
- În testamentul proprietarului s-a spus că cine cumpără tabloul cu portretul fiului primeşte automat toată colecția de tablouri.

Cine fusese cel care a cumpătat tabloul? Fusese grădinarul celui care avea colecția de tablouri. Acest grădinar era un om foarte sărac dar de acum acest lucru se v-a schimba pentru totdeauna şi viața lui nu v-a mai fii niciodată la fel.

Am ales să spunem această întâmplare pentru a arăta care este sau cum trebuie privit firescul în arte sau cum se manifestă ceea ce este firesc în arte. Firescul este de cele mai multe ori valoarea sufletească şi valoarea morală pe care un artist o pune în arta sa. Evident, acest lucru trebuie să țină cont de anumite criterii artistice şi de anumite criterii estetice dar în cele din urmă omul este cel care determină valoarea unui obiect de artă. Gioconda lui Davinci nu este un tablou extrem de frumos şi sunt portrete de femei mult mai frumoase decât ea, dar acest tablou are pentru umanitate o valoare mare fiindcă ne aduce aminte de evul mediu. Anumite obiectele artistice pot imortaliza istoria şi anumite perioade istorice. Picturile rupestre sunt cele care au imortalizat pictura primitivă sau mai bine spus primele încercări de pictură ale omului. Mai apoi pictura a avansat şi a evoluat. Acest lucru poate fii văzut şi poate fii cât se poate de mult exprimat şi din punct de vedere istoric.[54] Am ales să vorbim despre firescul în arte fiindcă sunt foarte mulți mari artişti care şi-au dedicat viața artelor şi slujirii frumosului. Acest lucru este prin urmare cât se poate de mult evident şi cât se

[54] Oreste Trafali, *Manual de istoria artelor* (Cartea românească, 1927).

poate de mult adevărat. Unii artişti au renunțat la toate lucrurile din iubire față de artă. Anual sunt sute de mii de elevi şi studenți din întreaga lume care păşesc încrezători în şcoli de arte. Acest fapt nu rămâne fără de nici o implicație de ordin religios. Viața religioasă a omului este ca atare influențată de mai multe ori de conceptele artistice pe care le are omul.

La timpul în care scriem aceste rânduri lumea consideră că există 7 arte principale:

1. Muzica
2. Literatura
3. Sculptura
4. Teatrul
5. Pictura
6. Fotografia
7. Cinematografia

Acestea sunt generic principalele arte ale lumii şi despre ele vom vorbii mai pe larg în rândurile care vor urma. Vom încercat să vedem ceea ce este firesc sau cum se manifestă firescul în arte şi cum se poate ajunge la ceea ce este firesc şi la ceea ce este natural în arte. Fiecare artă are o anumită metodă sau un anumit limbaj de a exprima firescul. Prin urmare ceea cea ce este firesc în pictură nu poate fii firesc în muzică şi ceea ce este firesc în literatură nu poate fii firesc în sculptură. Totuşi, artele sunt cele care de mai multe ori ne duc în spre o cunoaştere a firescului care este proprie numai lor. Adevărul este că în arte se ridică problema firescului foarte rar. Ceea ce este şi cum se manifestă firescul în arte este o temă care nu preocupă pe prea mulți. De ce este aşa? Fiindcă în primul rând sunt puțini cei care consideră că firescul este un lucru pe care artele trebuie să îl exprime. Este adevărat că menirea principală a artelor este de a exprima frumosul. Dar adevărul este că firescul este la fel de important în ceea ce exprimă artele. De ce este aşa? Fiindcă frumosul nu poate să fie decât firesc. Nu poate exista frumos fără de firesc. Ce frumuseţe poate exista într-un tablou estetic dar care nu este firesc sau care nu îi dă omului un sens de firesc. Firescul este o noțiune pe care artele nu o i-au mult în serios. De ce? Fiindcă de cele mai multe ori artiştii consideră că trebuie să fie orice vrea publicul mai puțin decât fireşti. Arta este frumoasă atunci când este firească şi marii artişti au spus de mai multe ori că marile creații vin de la sine şi nu necesită un efort supraomenesc pentru a le realiza. Atunci când artistul ajunge să devină nefiresc arta pe care o produce nu mai este frumoasă. Marea parte a artiştilor se tem să nu creeze opere şi lucruri care să fie fireşti fiindcă acest lucru duce în cele din urmă la o lipsă de interes pentru creațiile lor. Creația artistică trebuie să fie una firească şi frumoasă. Frumosul de mai multe ori poate fii nefiresc. Acest lucru este denumit un oximoron. Viziunea de bază a acestei cărți este că frumosul este fără nici o îndoială o noțiune care ține foarte mult de firesc şi de tot ceea ce este firesc. Cu cât arta şi artele în sine devin mai fireşti cu atât mai bine. În continuare vom vorbii mai multe despre ceea ce este şi cum se manifestă firescul în cele 7 principale arte ale lumii. Această abordare v-a fii una pe care o facem din punctul de vedere ar religiei şi vom arăta că nu se poate vorbii de arte separat sau disparat de viața religioasă. În sine artele sunt chemate să aibă o implicație religioasă adică să exprime legătura pe care omul o are cu Dumnezeu.

În rândurile care vor urma vom vorbii despre ceea ce înseamnă firescul în muzică. Muzica ne-a dat mari compozitori şi mari nume muzicale cum sunt Bach, Bethoween, Mozart, Enescu, Vivaldi şi mulții alții. Din acest punct de vedere se ştie că sunt mai multe genuri de muzică: muzică etnică sau folclorică, muzică clasică, muzică rap, muzică pop, swing, muzică electronică sau muzică de ambient. Aceasta ca să enumerăm numai câteva dintre principalele genuri de muzică. Din acest punct de vedere vom arăta ceea ce este firescul în muzică. Muzica este arta care este menită să îi dea omului inspirație şi să îi aducă un mesaj optimist şi un mesaj care să fie cât se poate de mult pozitiv. Este firesc ca muzica să îi de-a omului un sentiment al liniştii şi al calmului. Din acest punct de vedere este firesc ca în muzică să existe armonie şi cât se poate de mult muzica să sune simfonic. Prin urmare este cât se poate de evident că muzica are un rol terapeutică şi acest lucru trebuie să îl evidențiem. Din acest punct de vedere s-a vorbit şi de terapia prin muzică. Muzica are efecte variate asupra psihicului uman. Dintre toate efectele pe care muzica le are asupra psihicului uman unul dintre cel mai puțin întâlnite este firescul. Muzica îi dă omului stări de euforie, stări de entuziasm, stări de bucurie sau stări de rebeliune. Aceste lucruri se pot realiza prin muzică şi trebuie să vedem că muzica este un

lucru care ne duce de cele mai multe ori la stări negative. Sunt genuri de muzică cum este muzica rock care este de cele mai multe ori o muzică care ne transmite un mesaj negativ şi un mesaj cât se poate de rău. Din acest punct de vedere muzica creată pentru a îi da omului sentimente de război este o muzică negativă. Aceste gen de muzică de mai multe ori duce la ceea ce am putea spune violenţă şi război. Se ştie că în Germania de mai înainte de al doilea război mondial se asculta foarte muzică de război care a dus în cele din urmă la ceea ce se cunoaşte cel de al doilea război mondial. S-a putut vedea că muzica influenţează psihicul omului mai ales la adolescenţi care sunt mult mai receptivi la muzică şi la mesajul muzicii.[55]

Muzica are prin urmare sensul şi de a influenţa şi de a menţine moralul omului. La fel de bine muzica poate stimula în om creativitatea. Dincolo de acestea nu trebuie să uităm că muzica trebuie să îi dea sentimentului firescului omului. Ceea ce nu este firesc din mai multe punct de vedere nu poate fii muzical. Prin urmare adevăratul muzician este privit de mai multe ori ca şi un profet sau ca şi un prooroc. Muziceanul este cel care prin muzica lui trebuie să aducă la cât mai mulţi sensul şi realitatea muzicii sau a creativităţii muzicale. Din acest punct de vedere muzicianul are o menirea extrem de grea. Muzicianul este cel care trebuie să ne inspire şi el este cel care atunci când suntem deprimaţi trebuie să ne aducă buna dispoziţie. Este greu să îi concepem pe muziceni ca şi măscăricii noştii fiindcă în cele din urmă ei sunt chemaţi să ne facă să ne simţim bine. Muzica este un lucru firesc în viaţa unui om. Fie că este vorba de imnul naţional al patriei în care trăieşte, fie că este vorba de coloana sonoră a unui film îndrăgit sau de muzica etnică în care trăieşte, de cele mai multe ori muzica îl face pe om să se simtă firesc şi acest lucru este adevărat atâta vreme cât muziceni îşi fac datoria şi atâta vreme cât ei îşi dau seama de care este rolul şi importanţa muzicii. Muzica este prin urmare un lucru care este menit să fie constructiv şi să îl ducă pe om la ceea ce este bine şi la ceea ce este frumos. Este cât se poate de evident că tot ceea ce ţine de sensul şi de importanţa muzicii ţine în cele din urmă de firesc. Evident muzicieni pot manipula lucrurile şi pot prezenţa nefirescul ca şi fiind firesc. Se ştie că în special la concertele rock nefirescul este firesc. Sunt mai mulţi cântăreţi contemporani care prezintă zbieretele sau strigătele de ură şi de rebeliune ca fiind cât se poate de fireşti şi de naturale. Muzica este prin urmare un lucru care în cele din urmă duce în spre ceea ce se poate denumii ca şi starea ultimă de firesc. Atunci când muzica ne face să ne simţim fireşti deci în largul nostru înseamnă că această muzică este un lucru bun. Muzica este un lucru care după cum am spus ne influenţează şi ne afectează pe toţi într-un fel sau altul. Armonia este cea care îi dă omului simţul firescului şi a frumosului. Din acest punct de vedere se ştie foarte bine că există şi o muzică religioasă. Muzica religioasă de cele mai multe ori o auzim în biserici. Am întâlnit oameni care au început să frecventeze biserica numai după ce au ascultat un cor sau o melodie bisericească sublimă. Din fericire au existat mai mulţi compozitori de muzică bisericească. Se spune că unul dintre cei mai mari cântăreţi de muzică bisericească din toate timpurile a fost Sfântul Ioan Cucuzel care iniţial a fost cantorul sau psaltul patriarhiei ecumenice din Constantinopol. Se spune că atunci când Sfântul Ioan Cucuzel cânta muzică bisericească o cânta atât de frumos şi duios că până şi animalele îl ascultau. Despre aceasta se ştie de caprele din Muntele Athos care îl ascultau cu mare bucurie pe Sfântul Ioan Cucuzel când cânta muzică bisericească. Vedem că şi animalele reacţionează la muzică.

O altă mare artă este literatura. Sunt mai mulţi mari scriitori ai lumii care au scris pagini de literatură nemuritore. Ar fii destul să îl amintim pe Alexandre Dumas, William Shakespeare, Virgil Gheorghiu, Nikos Kazanţakis, Daniel Dafoe, Arthur Conan Doyle, Alphonse Daudet, Homer, Aristofan, Edgar Allan Poe sau Ion Luca Caragiale. Din acest punct de vedere cu toţii avem un anumit gen de literatură care ne place şi în care ne regăsim. Astfel este o modă educaţională să citim marile opere literare ale lumii. Aceste opere ni se spune că sunt cele care ne deschid ochii şi care ne duc la o înţelegere profundă a lumii şi a realităţii în care trăim. Prin urmare gusturile în materie de literatură sunt extrem de diverse. Sunt mulţi care se regăsesc în literatura de aventură, alţii în cărţile de război, alţii în cărţile de SF, alţii în cărţile de dragoste, alţii în cărţile poliţiste şi enumerarea ar putea continua. Marii scriitori ai lumii sunt oameni care ne deschid orizonturi folosindu-se de ceea ce am putea denumii „creativitatea." Sunt mari genii literare dintre care am enumerat numai câţiva mai sus şi care sunt din cât se poate de mult adevărate surse de inspiraţie pentru masele largi de oameni. Prin urmare, unele cărţi devin nemuritoare şi au un impact puternic asupra celui care le

[55] Iosif Sava, *Dicţionar de muzică* (Bucureşti, 1979).

citeşte. Este bine să spunem că fiecare scriitor are un anumit fel de a prezenta sau aborda firescul. Ce este firescul din punct de vedere literar? Este evident că firescul este de cele mai multe ori un lucru care se manifestă şi se exprimă pe sine de cele mai multe ori în mai multe feluri. Firescul este fără nici o îndoială un lucru sau o realitate care ține de modul în care autorul percepe binele şi frumosul. În marea parte a marilor creații literare binele şi răul sunt în contradicție. Muşchetarii lui Dumas sunt în contradicție cu gărzile cardinalului Richeliu, Hamlet este în rivalitate cu cel care i-a otrăvit tatăl şi a luat tronul, Ulise [sau Odiseu] este în rivalitate cu troienii şi alte ființe monstruoase, Faust al lui Goethe este şi el în stare de conflict cu cel rău sau diavolul, sau Johann Moriț a lui Virgil Gheorghiu este în contradicție cu armatele naziste care au invadat Europa. Prin urmare este firesc ca în literatură să se exprime conflictul sau încleştarea ori lupta dintre bine şi rău. Aceasta este poate cea mai celebră sau cea mai cunoscută temă a literaturii universale. Este firesc din acest punct de vedere ca binele să fie în opoziție cu răul.[56]

Aşadar o a doua mare secție a literaturii este poezia. Poezia şi poemul sunt lucruri şi forme literare care de mai multe ori ne dau sensul sau simțul firescului. Munca poetului este mult mai grea decât munca scriitorului fiindcă poetul trebuie să exprime în câteva cuvinte ceea ce un scriitor exprimă uneori în câteva cărți. O altă temă a literaturii care este întâlnită foarte des şi care este firească în literatură este tema iubirii sau a dragostei. Sunt mai multe poveşti de dragoste care au ajuns nemuritoare şi care au fost exprimate de literatură: Romeo o iubeşte total pe Julieta, Don Quijote de la Mancha o iubeşte Dulcinea, Dante o iubeşte pe Beatrix, sau iubirea dintre Scarlet şi Rhett în *Pe aripile vântului.* Din acest punct de vedere literatura de dragoste a avut funcția de a da expresia sau mai bine spus de a exprima cum se manifestă sau cum se arată pe sine iubirea. Se poate spune că iubirea este o temă firească a literaturii. Există mai multe grade ale iubirii. Aceste grade ale iubirii sunt prin urmare cât se poate de fireşti atunci când ele sunt citite şi puse în lectură. Există mulți devoratori de cărți de dragoste şi acest lucru este cât se poate de firesc. Tema iubiri a fost şi v-a fii firească în toate epocile istoriei. De ce este aşa? Fiindcă în sinea lui omul este o ființă care iubeşte. Nevoia de iubire vine concomitent cu nevoia de a exprima această iubire. O formă de a exprima sentimentul iubirii la nivel colectiv este fără nici o îndoială literatura. Poate cele mai bune cărți de literatură sau cele mai bune cărți de poezie au fost cele în care a fost exprimat şi descris sentimentul nemuritor de iubire dintre bărbat şi femeie. Acest sentiment este unul cât se poate de natural şi de firesc. Iubirea este un lucru firesc pentru om şi este firesc ca literatura să exprime acest sentiment al iubirii dintre bărbat şi femeie. După cum am spus, marii scriitori ai lumii s-au întrecut în a elogia modul în care omul exprimă şi modul în care omul simte sau trăieşte iubirea. Paginile lor au rămas nemuritoare. Aceste pagini însă evident au fost inspirate din realitate. Când vorbim însă de exprimarea iubirii în literatură este însă nefiresc să exprimăm această iubire prin cărți de pornografie sau erotice. Sunt mai multe astfel de cărți şi este trist că sublimul iubirii dintre bărbat şi femeie poate degenera la acest nivel sau la acest grad. Iubirea fie că este în literatură sau fie că este în poezie este un sentiment care v-a fii exprimat literar atâta vreme cât v-a fii lumea. De ce este aşa? Fiindcă este în firea omului sau este firesc ca omul să iubească. În cele din urmă există şi o literatură religioasă care se bazează cel mai mult prin ceea ce omul simte atunci când îl caută pe Dumnezeu. Forma Noului Testament este din mai multe punct de vedere o formă literară. Caracterul central al Noului Testament este însuşi fiul lui Dumnezeu, Domnul Iisus Hristos. Cea mai cunoscută şi poate cea mai firească literatură religioasă este literatura creştină. Această literatură este firesc să vorbească şi să Îl exprime pe Dumnezeu.[57]

O altă mare artă a lumii este sculptura. Sculptura este cu adevărat o modalitate estetică de a modela corpurile solide. Fie că este vorba despre metal, lemn, piatră sau masă plastică sunt mai multe genuri de sculpturi. Ceea ce se poate spune din acest punct de vedere este că în istorie au existat mai mulți mari sculptori. Dintre cei mai importanți amintim pe Brâncuşi, Michelangelo, Donatelo, Lorenzo Ghiberti şi mulți alții pe care nu îi putem enumera pe toți din scurtimea timpului. Prjn urmare evident că în sculptură omul caută frumosul. Se ştiu astfel de mai multe sculpturi celebre: Pieta, Venus din Milo, David, Discobolul, Sărutul lui Rodin sau în cele din urmă am putea amintii de Colosul din Rodos care era tot a sculptură gigantică. Din acest punct de vedere este cât se poate de evident că sculptura are un rol de a exprima frumosul. După cum am spus acest frumos este însă firesc. Firescul lipseşte de mai multe ori în

[56] Alexandru Duțu, *Literatura comparată şi istoria mentalităților* (Editura Univers, 1992).
[57] Alexandre Cioranescu, *Principii de literatureă comparată* (Cartea românească, 1997).

sculptură şi vom da numai un caz pentru a exprima acest lucru. În antichitate lumea se închina la idoli. Idolii de mai multe ori erau reprezentați prin statui dar aveau forme monstruoase. Un astfel de caz îl mai avem de pe vremea lui Moise când acesta s-a suit pe muntele Sinai pentru a primii de la Dumnezeu Decalogul sau tablele legii. Se ştie că în timp ce Moise era cu Dumnezeu pe muntele Sinai poporul s-a plictisit şi a făcut un vițel de aur la care se închinau ca şi lui Dumnezeu. Prin urmare, se poate spune că este firesc ca sculptorii să sculpteze dar de mai multe ori aceste sculpturi nu sunt fireşti. Acest lucru a fost văzut de mai multe ori în istorie şi este bine să îl ştim. Prin urmare se ridică întrebarea: când pot devenii sculpturile nefireşti? În primul rând trebuie să ştim că nu oricine are darul s-au capacitatea de a sculpta. Din acest punct de vedere un sculptor trebuie să fie foarte bine pregătit pentru a putea reda frumusețea în sculptura sa. Se ştie în antichitate că în imperiul Bizantin împărații din timpul Sfântului Ioan Hrisostom au impus cultul imperial care era realizat prin statui. Acest cult de cele mai multe ori era o formă de tiranie cum de fapt are loc şi în zilele noastre. Nu este de mirare că în fosta Uniune Sovietică statuile lui Stalin şi Lenin erau peste tot. Astfel, Sfântul Ioan Hrisostom v-a rosti 21 de predici sau omului celebre pe această temă intitulate: Omilii la statui.[58]

Prin urmare statuile şi sculpturile au fost de mai multe ori în centrul atenției lumii şi a umanității. De să nu spunem că de mai multe ori statuile îi însoțesc până şi pe morți. Sunt mai multe statui ale îngerilor în cimitirele noastre şi se pare că în fața morții de mai multe ori omul a avut tendința de a sculpta sau de a face din trecerea din această viață prin moarte un act artistic. Cum se face că mai mulți oameni au poruncit mai înainte de a murii să li se facă statui fie la mormântul lor sau în altă parte? Despre Leonardo Davinci se spune că era elevul lui Verrocchio, şi acesta i-a dat într-o zi să facă un înger într-un tablou de-al lui. Lui Verrocchio, îngerul executat de elevul lui i s-a părut atât de reuşit, încât fermecat şi în acelaşi timp îndurerat că elevul îşi întrecuse maestrul, n-a mai vrut să atingă un penel şi, încetând pentru totdeauna de a mai picta, s-a dedicat întru totul sculpturii. Prin urmare: este firesc a sculpta? Da, se poate spune că este firesc să sculptăm dar de cele mai multe ori acest lucru este cât se poate de mult potrivit celor care au anumite calități sau celor care se exersează în arta sculpturii. Sculpturile sunt cele care fac mediul nostru de viață mai frumos. În zilele noastre sculpturile le vedem de cele mai multe ori la muzeu însă acest lucru nu a fost aşa în vechime. Lumea antică abunda în sculpturi, fie că a fost în Grecia, Egipt, Asia sau insula Paştelui, sculpturile au fost o constantă a lumii antice. Anticii se simțeau mult mai atraşi de sculpturi decât ne simțim noi cei de azi. În cele din urmă sculptura este o realizare a actului creativ al omului. Creat de Dumnezeu, omul simte şi el nevoia de a crea. Sunt prin urmare mai multe sculpturi care sunt făcute din materiale prețiose şi din aur. Aceste sculpturi valorează foarte mult. Sculptura a fost găsită şi în simbolismul biblic. Nabucodonosor are un vis cu o statuie făcută din mai multe metale şi aliaje. Această statuie este distrusă de o piatră desprinsă dintr-un munte mare. Sfântul Daniel este cel care îi spune regelui Babilonului tâlcuirea visului: statua sunt marile imperii ale lumii şi piatra desprinsă din munte este Mesia, sau Domnul Iisus Hristos. Sculpturile sunt fireşti atunci când le folosim pentru a evoca mari evenimente istorice, monumente sau pentru a ne cinstii eroi. Din acest punct de vedere este cât se poate de evident că sculpturile sunt cât se poate de fireşti în localitățile noastre. Sculpturile însă devin nefireşti când sunt folosite în mod abuziv. Acest lucru a fost făcut de mai mulți tirani şi mari dictatori ai lumii care au pus statuile lor peste tot în regiunile unde stăpâneau aducându-şi supuşii la saturație. S-a putut vedea de mai multe ori că atunci când cade o tiranie masele de oameni se descarcă pe sculpturile tiranilor şi a dictatorilor ca şi cum acestea ar fii vii. Evident, acest lucru este nefiresc fiindcă sculpturile nu sunt ființe însuflețite.

O altă mare artă a lumii este teatrul. Teatrul este o îmbinare dintre scriitori şi actori. Din acest punct de vedere se poate vedea că de mai multe ori actorul şi scriitorul pot fii prieteni. Teatrul a dat nume mari lumii şi mai ales scriitori: Aristofan, Sofocle, Jean Racine, Moliere, Eugen Ionescu, Samuel Beckett şi mulți alții. Aceştia au exprimat de mai multe ori în piesele lor diferite mesaje publicului. Prin urmare, ce este firesc sau cum se poate exprima pe sine firescul în teatru? Acest lucru se exprimă prin mai multe feluri. Sunt piese de teatru care exprimă pacea, bunătatea, frățietatea, blândețea sau alte virtuți ale omului. Prin urmare în ultimă instanță putem spune că teatrul este de cele mai multe ori firesc prin mesajul pe care îl trimite. La fel de bine teatrul mai are funcția de a educa auditoriul sau publicul. Pe scenă actorul nu face decât să exprime un rol care a fost scris de scriitor dar acest rol dacă este bine jucat de mai multe ori aduce cu sine efectul scontat. Teatrul a fost folosit de mai multe ori ca şi o armă politică. În secolul al XIX-

[58] Sfântul Ioan Hrisostom, *Omilii la statui* (Bucureşti, 1937).

lea Ion Luca Caragiale a fost cel care s-a folosit de teatru ca şi de o armă politică. În acest sens în celebra sa piesă O scrisoare pierdută Caragiale a ridicularizat foarte mult personajele politice ale timpului său. Acest lucru a fost făcut în Anglia de către William Shakespeare. Acesta a ridicularizat mai multe personaje politice ale timpului său dar şi ale lumii antice. Dintre cei mai importanţi amintim pe Richard al III-lea, Antoniu şi Cleopatra sau Iuliu Cezar. Este cât se poate de clar că teatrul poate atât critica cât şi satiriza. În vremurile noastre însă teatrul nu mai este ceea ce a fost în antichitate. Marile piese de teatru se jucau de cele mai multe ori în antichitate în aer liber pe amfiteatrele din Atena, Tesalonic, Sarmissegetuzza sau Efes. Acum teatrul a intrat într-o nouă epocă. În zilele noastre se vorbeşte de teatrul radiofonic şi de teatrul televizat. Aceste lucruri au schimbat foarte mult teatrul şi sunt mai mulţi care se întreabă dacă teatrul este cu adevărat teatru în forma sa televizată sau în forma sa radiofonică. Teatrul este un firesc al lumii în care trăim şi prin urmare nu cred că există cineva care să nu fii mers la o piesă de teatru în viaţa sa. Este firesc din acest punct de vedere ca marile capitale ale lumii să aibă şi un teatru naţional. Acest teatrul este de cele mai multe ori o oglindă a stării de spirit a naţiunii.[59]

Este firesc ca omul să meargă la teatru? Se poate spune că da. Este firesc ca omul să meargă la teatru. La teatru de cele mai multe ori omul merge să râdă şi de cele mai multe ori cele mai reuşite şi cele mai de succes piese de teatru sunt comediile. Comedia este un lucru pe care teatrul îl are ca şi atu din acest punct de vedere.[60] Teatrul a adus cu sine ceea ce se poate spune o noţiune acceptată din punct de vedere popular a firescului. Ceea ce este firesc pentru unii oameni este foarte mult ceea ce se vede la teatru. De mai multe ori teatrul nu îşi găseşte locul în societatea noastră. Într-o lume în care goana după bani, avuţii şi plăceri trupeşti este laitmotivul existenţei sunt puţini cei care au timpul sau mai bine spus îşi fac timpul pentru a merge la o pisă de teatru. Din acest punct de vedere teatrul este o expresie a frumosului artistic şi după cum am spus este o îngemănare a efortului actorului şi a geniului scriitorului. Se poate spune că de cele mai multe ori teatrul este foarte mult de o valoare culturală. Omul îşi poate îmbogăţii gama de trăiri şi de cunoştinţe când asistă la o piesă de teatru jucată de profesionişti. Firescul teatrului după cum am spus vine prin mesajul care ni-l aduce. Ţinem să precizăm că autorul acestor rânduri nu este un om de teatru dar a asistat pe parcursul timpului la mai multe piese de teatru. De cele mai multe ori omul obişnuit caută în actorii din teatru un model pe care să îl urmeze. Din acest punct de vedere sunt puţini cei care apreciază mesajul teatrului. Este adevărat că în zilele noastre interesul pentru teatru este scăzut dar nu trebuie să uităm că anticii au fost mari devoratori de teatru. Din acest punct de vedere sunt mulţi care consideră că teatrul este un lucru demodat şi învechit şi nu mai este de actualitate pentru zilele noastre. Este interesant să arătăm că adolescenţii şi tinerii se simt de mai multe ori fireşti şi în largul lor atunci când vorbim de teatru. Dar de ce să nu spunem că şi cei mici sunt încântaţi când vorbim de teatrul pentru copii. Sunt copii care după o piesă de teatru pentru cei mici iasă cu zâmbetul pe bune şi sunt plini de veselie pentru că au fost la teatru. După cum am spus, teatrul este un lucru firesc al lumii în care trăim şi el se impune de cele mai multe ori ca şi firesc când jocul actorilor este făcut cu profesionalism. Teatrul a ridicat emoţii singulare şi unice în om pe parcursul timpului. La teatru omul a râs şi a plâns în acelaşi timp. Omul este o fiinţă emoţională şi se poate foarte bine vedea că emoţiile lui se exprimă de multe ori cel mai bine prin teatru.

O altă mare artă a lumii este pictura. Mari pictori ai lumii cum a fost Van Gogh, Rembrandt, Caravaggio, Rubens, Monet sau Grigorescu au creat mari capodopere cu penelul lor. Ceea ce deosebeşte pictura de fotografie care se poate spune că este o formă mai avansată de pictură este că pictura poate reda imaginaţie sau mai bine spus pictura poate reîntrupa istoria. Din acest punct de vedere atunci când un iconar pictează o icoană cu Domnul Iisus Hristos, cu fecioara Maria sau cu un sfânt, el nu are un model în faţa ochiului. Prin urmare, mai toate icoanele pe care le avem sunt aproximări ale realului. Spre deosebire de fotograf pictorul se poate folosii şi de imaginaţie pe care o are pentru a face o pictură. Din acest punct de vedere pictura este un alt lucru firesc al lumii în care trăim. Lumea apreciază frumuseţea culorilor. Marii pictori sunt cei care au pus în tabloul lor frumuseţi cât se poate de evidente. Pictura este un act creator al omului. Când el este făcut bine el poate dăinui pentru totdeauna. Prin urmare, este firesc ca în casele noastre să avem tablouri şi icoane. Acestea sunt din mai multe punct de vedere podoabe pentru locuinţele noastre. Cele mai fireşti

[59] Ovidiu Drâmba, *Istoria teatrului universal* (Editura Saeculum, 2000).
[60] Termenul de comedie a fost folosit pentru prima dată în Grecia antică şi este atribuit în mare lui Aristofan, din grecescul κομοδια.

picturi sunt fără de nici o îndoială peisajele şi portretele. Este evident că pictura s-a înrudeşte foarte mult cu iconografia. Icoanele sunt cele care sunt folosite în cultul Bisericii. S-a spus în acest sens că icoanele au mai multe decât o simplă funcție estetică fiindcă este un arhetipuri ale persoanelor sau evenimentelor sfinte care sunt reprezentare în ele. Se cunosc astfel mai multe icoane făcătoare de minuni care fie se spune că s-au pictat singure sau au influențat viața celor care le-au cinstit. Se poarte afirma după cum s-a spus că icoana este mai multe cât o simplă pictură.[61] Atunci când intrăm într-o biserică creştin ortodoxă vom vedea mai multe icoane. Numai pe iconostas sunt mai multe de 20 de icoane. Din acest punct de vedere pictura joacă un rol important în viața bisericii fiindcă pictura şi iconografia este o educație sau o învățare a omului prin imagini. Prin icoană omul poate afla cine sunt sfinții, care au fost evenimentele centrale din Vechiul şi Noul Testament sau despre faptul că Dumnezeu este o treime de persoane.

După cum am spus ortodoxia a cunoscut mai multe icoane făcătoare de minuni dar poate una dintre cele mai cunoscute este icoana Prodromița de la Prodromu sau Sfântul Ioan Botezătorul, din muntele Athos sau . Această icoană a fost inițial pictată de pictorul român din Iaşi Iordache Nicolau. Acesta a dat mărturie că după mai multe încercări nereuşite de a picta icoana în cele din urmă într-o dimineață a găsit icoana pictată de la sine. Între timp icoana a fost pusă şi sub microscop şi s-a putut vedea că nu există urmă de penel pe ea. Acest lucru a fost acceptat de ortodoxie ca şi o minune. În Biserică icoana are menirea de a fii firească. De ce este aşa? Fiindcă icoana este fără doar şi poate un lucru sau o expresie a firescului. Este firesc ca în casele noastre să avem tablouri şi acest simț al firescului îl avem şi în biserică unde cinstim chipurile sfinților care au fost reprezentați în icoane. Despre icoană s-au scris mai multe lucruri. Din acest punct de vedere este firesc ca omul să îşi exprime iubirea sa de Dumnezeu prin icoane la fel cum atunci când cine iubeşte pe familia s-a îşi v-a pune mai multe poze la birou sau la locul de muncă. Icoana după cum am spus este poate cel mai important punct de legătură pe care arta îl are cu religia şi teologia. Se poate face teologie prin icoană atunci când pictorul este evlavios şi este un om iubitor de Dumnezeu. Dacă am vorbim de icoană v-a trebui să vorbim despre ceea ce este firesc în cazul icoanei. S-a vorbit de mai multe ori că icoanele adevărate sunt icoane bizantine. Acest lucru este fals. Icoanele adevărate prin urmare trebuie să respecte mai multe condiții. Una dintre condiții este ca ele să fie fireşti, adică să nu fie caricaturi. La fel de bine o biserică plină de icoane trebuie să îi dea omului sensul firescului. Omul trebuie să se simtă firesc la biserică şi nu terorizat de măreția lui Dumnezeu după cum se simt mai mulți în bisericile gotice. Din acest punct de vedere icoanele trebuie să fie cu culori blânde şi frumoase şi nu stringente şi bătătoare la ochi. În cazul icoanelor se folosesc mult culorile deschise: albastru deschis, verde deschis, roşiatic, portocaliu şi alte asemenea. În acest mod icoana trebuie să îi dea un sentiment de firesc celui care le priveşte. Icoana prin urmare nu este bizantină ci ea este icoană ortodoxă. Icoanele ortodoxe nu au tentă sexuală ori erotică. La fel de bine trupurile sfinților nu se fac în mod aluziv cu alte conotații decât cele ale evlaviei şi ale cuminţeniei.

Adevărații iconari sunt oamenii care la rândul lor sunt credincioşi şi care pictează din credință. S-a putut remarca că cele mai reuşite icoane sunt cele care sunt pictate de pictori credincioşi şi evlavioşi. Sunt mai multe icoane pictate în zilele noastre cu scopul de a scoate bani de oameni care nu au credință în Dumnezeu. Cei care sunt oameni ai bisericii vor putea sesiza imediat care este o icoană adevărată de ce este o icoană falsă. Prin excelență icoana nu trebuie să fie senzațională ci ea trebuie să îi de-a omului sentimentul firescului. Atunci când privim o icoană a Domnului Iisus Hristos nu trebuie să avem un sentiment al terorii ci mai mult un sentiment al firescului. Acest sentiment este cel care în cele din urmă ne duce la adevărata artă religioasă.

Fotografia este o altă mare artă a lumii în care trăim. Se ştie din acest punct de vedere de iubirea omului de a face fotografii cu cei dragi şi cu cei care sunt scumpi inimii. Câte sentimente de nostalgia nu au adus fotografiile în inimile oamenilor? Fie că a fost o călătorie într-un pământ străin, fie că a fost o fotografie făcută în timp şcolii sau la momentul absolvirii, fie că a fost o fotografie făcută cu o persoană pe care o admirăm mult, de cele mai multe ori fotografiile sunt cele care ne ajută să memorăm momente frumoase din viața noastră. Evident, este firesc sau este în firea lucrurilor să facem fotografii cu momentele frumoase din viața noastră. Ne aducem aminte cu plăcere de o persoană dragă când o vedem într-o fotografie şi parcă retrăim tot ceea ce a fost frumos cu acea persoană. Se fac astfel fotografii şi în viața religioasă a omului: se fac fotografii la botez, fotografii la nuntă, fotografii când mergem în

[61] Sfântul Teodor Studitul, *Iisus Hristos - prototip al icoanei Sale. Tratatele contra iconomahilor*, (Editura Deisis, Alba Iulia, 1994).

pelerinaj într-un loc sfânt, fotografii la o sărbătoare importantă şi la diverse alte ocazii. Despre părintele Paisie Eznepidis din Muntele Athos se spune că era un părinte care nu îi plăcea să fie fotografiat deşi mai mulţi pelerini aveau mare evlavie la el şi îl considerau un sfânt. La un moment dat un pelerin care vroia să aibă o amintire i-a făcut părintelui o poză fără voia lui:

- Ce faci tu acolo? A întrebat părintele.
- O poză cu dumneavoastră părinte.
- Măi, nu ţi-am spus eu că nu vreau să mă fotografiezi?
- Dar ce rău am făcut părinte?
- Monahului îi stă bine fără slavă deşartă.

Acest pelerin neascultător se spune că s-a dus cu aparatul de fotografiat acasă să o developeze. Când a dat să o developeze ca prin minute negativul de pe filmul cu pricina nu avea poza pe care o făcuse părintelui Paisie. Toate celelalte poze erau la locul lor dar această poză nu era. Mai mulţi alţi pelerini care au făcut poze părintelui Paisie Aghioritul au dat mărturie că atunci când făceau poze fără ştirea sau fără voia părintelui Paisie pozele lipseau din aparat ca şi prin minune. Evident, fotografia este o descoperire a lumii contemporane şi trebuie să ştim că acum 300 de ani era imposibil să ne gândim că vom face fotografii. Fotografia este un lucru care ne duce cu gândul la prototipul oricărei imagini. Din acest punct de vedere se poate spune că omul este o „fotografie" a lui Dumnezeu din moment ce Dumnezeu l-a făcut pe om „după chipul şi asemănarea Sa."[62] Fotografia este un firesc la lumii în care trăim. Se poate spune că de mai multe ori trăim într-o lume fotografică. Această lume fotografică este cât se poate de mult o constantă a lumii în care trăim. Se poate spune că fotografia şi imaginea de mai multe ori devine agresivă. Se ştie de imaginile publicitare care de mai multe ori ne asaltează cu ofertele şi reclamele lor. S-a putut remarca din acest punct de vedere că nu tot ceea ce este fotografic este şi bun. Lumea de azi face reclamă fotografică la produse care sunt cât se poate de reprobabile pe care bunul simţ nu ne lasă să ne denumim pe toate. Rolul fotografiei în zilele noastre este uzat până la refuz şi din această cauză de mai multe ori ajungem să fim saturaţi de imagine. De cele mai multe ori fotografia care după cum am spus este o artă în cele din urmă este exploatată în mod erotic şi pornografic. Fotografia are un mare rol în a răspândi pornografia şi erotismul în lumea noastră. Acest lucru este rău şi prin urmare nefiresc. Este nefiresc ca să se facă fotografii cu oameni, bărbaţi şi femei care să fie captaţi în acte obscene. De ce este aşa? Fiindcă de cele mai multe ori aceste imagini smintesc pe alţii şi se spune în Biblie că „vai celui prin care vine sminteala." Vom ilustra faptul că imaginea este firească printr-o poveste. Se spune că la un părinte cu viaţă duhovnicească îmbunătăţită mai obişnuia să vină uneori o femei care se machia şi se farda foarte mult. Pentru a nu o critica direct într-o zii părintele i-a pus:

- Dumneata ştii că eşti o femeie urâtă?
- Dar când am spus eu acest lucru părinte?
- Păi îl spui de fiecare dată când vii la mine machiată
- Păi eu mă machiez fiindcă vreau să fiu frumoasă.
- Eu cred că tu când te machiezi spui tuturor că eşti urâtă.
- Cum puteţi să gândiţi aşa ceva părinte?
- Tu de Gioconda lui Davinci ai auzit?
- Da părinte.
- Ei, dacă eu mă duc la Gioconda care este recunoscută ca şi o capodoperă a lumii şi vezi că îi mai adaug culoare la buze, culoare pe obraz culoare şi la ochi culoare, dar aşa o culoare contrastantă, ce zici Gioconda ar mai fii aşa frumoasă?
- Gioconda este frumoasă în original nu cred că trebuie să mai adăugaţi nimic.
- Ei vezi, aşa eşti şi tu frumoasă în original cum te-a făcut Dumnezeu, atunci de ce te strici singură?

Se spune că femeia a plecat ruşinată şi de atunci a renunţat să se machieze şi se mulţumea numai cu frumuseţea ei naturală şi firească.

---

[62] Sfântul Ioan Damaschin, *Trei tratate contra celor care resping sfintele icoane* (Bucureşti, 1998).

Ultima şi poate cea mai poluară artă a lumii este cinematografia. Când vorbim de cinematografie nu se poate să nu vorbim de Holywood care în ultimii ani a devenit unul dintre cele mai importante centre ale cinematografiei internaţionale. Anual se produc mai mute sute de filme la nivel de lume şi sunt mii de actori din toată lumea care atrag prin filmele lor publicul şi fani. Cu toţii avem un actor sau un film preferat ba mai mult decât atât, lumea şi moda din jur ne face să ne dăm acordul în acest sens. Cinematografia este o lume aparte a actorilor şi la origini ea a evoluat sau s-a dezvoltat din teatru. S-au făcut mai multe liste şi categorii cu cei mai mari actori ai lumii. Cinematografia este prin urmare o artă nouă care a apărut la începutul secolului al XX-lea. Sunt din acest punct de vedere aproximativ 100 de ani de când există cinematografie. A devenit cât se poate de tradiţional ca cei mai buni actori să fie premiaţi în ceea ce se cunoaşte ca şi premiile Oscar. Dintre marile nume ale cinematografiei mondiale amintim pe Charlie Chaplin, Buston Keaton, Anthony Quinn, Laurece Olivier, Robert Powell, Robert Redford, Al Pacino, Peter Iustinov, Rusell Crowe, Tom Hanks, Jeff Bridges, Clinton Eastwood, Antony Hopkins, Chriestopher Reevs, Larry Hackman, Dustin Hoffman, Harrison Ford, Jack Nicholson, Tom Hulce, Daniel Day Lewis, Florin Piersic, Jerome Seinfeld, Tom Cruise, Marcel Iureş sau Michael Douglas. Nu am voit să omitem alte nume mari pe care cinematografia le-a dat lumii, dar nu putem enumera pe toţi mari actori ai lumii din lipsă de timp şi spaţiu [lăsam acest lucru la latitudinea altora].

Din mai multe punct de vedere se poate spune că de mai multe ori cinematografia defineşte imaginea sau modul în care percepem sau firescul. Ceea ce marii actori definesc ca şi firesc de mai multe ori devine acceptat de mai mulţi. Prin urmare misiunea actorilor este extrem de importantă fiindcă actorii au puterea de a influenţa pe mulţi dintre noi. A existat în istoria lumii şi un preşedinte care la origini a fost actor, este vorba de Ronald Reagan, preşedinte al Statelor Unite ale Americii la sfârşitul secolului al XX-lea care în tinereţe a fost actor destul de popular.[63] Dacă un preşedinte al Americii a fost actor evident înseamnă că actoria este cât se poate de mult de interes şi de semnificaţie în lumea noastră. Se cunosc astfel mai multe producţii care au marcat modul nostru de gândire şi modul în care vedem lumea şi universul. Ce este firesc în cinematografie? Evident, primul mare lucru care îl descoperim în cinematografie este foarte mult gustul pentru estetic. Este nefiresc în cinematografie filmul horror. Din nefericire filmul horror are foarte mulţi fani şi adepţi. Groaza şi horrorul sunt lucruri nefireşti şi este tragic că mai multe producţii cinematografice îl cultivă. De ce spunem că este periculos ca horrorul să fie cultivat? Fiindcă de cele mai multe ori sunt mulţi care vor pune în aplicare ceea ce văd în filmele horror. La fel de bine nu este firesc ca în cinematografie să se cultive sau să se propage violenţa şi agresivitatea după cum este făcut în zilele noastre. Cinematografia trebuie să se vadă pe sine nu numai o artă a frumosului ci şi o artă firescului. Firescul este un lucru care de mai multe ori lipseşte în cinematografia internaţională. Se exploatează din acest punct de vedere de mai multe ori senzaţionalul şi se poate vedea că de mai multe ori vedetele de cinema au o ascensiune fulminantă în cinematografie după care ajung să nu mai fie cunoscute de nimeni. Acest lucru este din mai multe puncte de vedere cât se poate de trist.

Se poate spune că atunci când omul păşeşte în sale de cinematograf de cele mai multe ori el vrea să găsească un lucru sau o atmosferă firească. Prin urmare, firescul lipseşte de mai multe ori din cinematografele noastre şi din filmele pe care le vizionăm. O altă misiune a cinematografiei este să dea expresie imaginaţiei omului şi aşa s-a născut SF sau filmul Science Fiction. SF-.urile s-a spus de mai multe ori că sunt basme pentru adulţi. Din acest punct de vedere este bine să ştim cum trebuie să fie simţit firescul în cinematografie. Acest lucru se bazează pe idealuri sau scopuri care ţine de: aprecierea familiei, iubirea sinceră faţă de persoana de lângă tine, că binele iese învingător asupra răului de cele mai multe ori fiindcă răul este prin sine distructiv, cultivarea idei de frumos, pacea dintre popoare, iubirea de patrie şi multe altele de acest fel. Cinematografia este o artă nouă comparativ cu restul artelor şi se poate spune că sunt mai multe tendinţe contradictorii în cinematografie. Este adevărat că cinematograful poate schimba sau cel puţin influenţa viziunea sau gândirea noastră despre firesc. Marea majoritate a actorilor sunt inconştienţi că firescul este o noţiune ontologică care ţine de sensul şi de realitatea ultimă a existenţei. Din acest punct de vedere mai mulţi actori eşuează în misiunea lor de a fii profeţi sau apostoli ai firescului.

CAPITOLUL AL V-LEA

[63] Mark Olsen, *The actor with a thousand faces* (Editura Applause, 2000).

FIRESCUL ÎN CULTURĂ

Fără doar şi poate se poate vorbii de un firesc în cultură. Se poare spune că cultura este totalitatea valorilor materiale şi a celor spirituale create de omenire şi a instituțiilor care comunică aceste valori. În sens generic se poate se spune că un om care are o cultură este un om care are mai multe cunoştințe. Se mai poate spune că cultura este gradul de cunoştințe intelectuale la care poate ajunge un om. Din acest punct de vedere cultura este foarte legată de conceptul de educație. Prin urmare, în această carte vom vorbii foarte mult de cultura intelectuală şi de cultură ca şi un act al educației la care poate ajunge un om. Prin urmare ce este firesc în cultură? Este cât se poate de firesc ca în mod normal omul să aibă o sete de cultură sau mai bine spus să voiască să cunoască cât mai mult. Actul de a cunoaşte este un act firesc în viața omului. Din acest punct de vedere atunci când omul vrea să dobândească o cultură se poate spune că acest act este firesc. Dar se poate vorbii şi de o cultură religioasă. Ce este cultura religioasă? Sunt mai multe lucruri din care este formată o cultură religioasă, dar ea implică cel mai mult actul lecturilor religioase. Se ştie că sunt foarte multe scrieri pe teme religioase. La fel de bine se mai ştie că au fost sfinți părinți care au scris tratate foarte profunde despre viața cu Dumnezeu. Lectura la mai multe cărți religioase se poate spune că duce în cele din urmă la o vastă cultură religioasă pe care o dobândeşte omul. Sunt prin urmare mai mulți care ne spun că actul culturii nu este un act firesc sau un act obişnuit.[64] În cele din urmă se poate spune că fiecare popor are o cultură şi aceste culturi cum sunt cele franceze, japoneze, germane sau româneşti sunt ceea ce sunt denumite culturi etnice. Fără doar şi poate există un element firesc în cultură: acest element este de cele mai multe ori elementul etnic. Din acest punct de vedere se poate spune că este firesc ca omul să aibă o cultură etnică a sa. Din acest punct de vedere, mai multe creații folclorice sunt fireşti în actul cultural. Nevoia de cultură a omului vine de cele mai multe ori pe fondul de a îşi folosii mintea şi pe fondul de îşi extinde cunoştințele şi intelectul. Sunt foarte multe lucruri şi foarte multe realități care țin de creşterea culturală a omului. Un prim factor după cum am spus este factorul educativ. Se poate spune că un om care este educat şi care a făcut mai multe şcoli nu este un simplu om sau persoană ci din mai multe punct de vedere el este cât se poate de mult un om care deține o cultură. Şcoala nu îi conferă omului numai cunoştințe profesionale ci îi conferă acestuia mai multe cunoştințe generice care pot duce de ceea ce defineşte cultura sa.[65] După cum am spus, cultura este un lucru sau un element firesc în viața omului dar sunt mai mulți care îl fac sau care ajung să îl considere ca fiind nefiresc. Prin urmare, ignoranța în plan religios duce de mai multe ori la creația de secte. Mai mulți adepți ai sectelor consideră că adevărul religios aşa cum este el simțit de ei este singurul criteriu al religiei şi ale vieții religioase. Se poate spune că mai multe religii false au apărut din ignoranță şi din lipsa de cultură religioasă. Din acest punct de vedere în Asia se ştie că buddhismul este o formă mai slabă sau mai mică a hinduismului. Buddhişti de mai multe ori se văd pe sine ca şi simpli reformatori ai hinduismului. De ce este aşa? Fiindcă în mare parte buddhişti au voit un fel de separație de ceea ce a fost vechi şi au voit un lucru nou. Buddhismul a apărut pe fondul ignoranței culturii religioase. După cum am spus, cultura este cât se poate de mult un act sau un lucru care ne duce în spre ceea ce este bun şi frumos. Simțul firescului în cultură însă fiecare dintre noi îl simte diferit. Este evident că simțul culturii este simțit diferit şi de mai multe ori el este perceput ca şi un lucru diferit. Grecii antici se simțeau că fac cultură atunci când abordau teme de filosofie. Evreii antici se simțeau că fac cultură atunci când discutau teme de religie. Egiptenii antici se simțeau că fac cultură atunci când discutau teme de arhitectură [ceea ce a şi dus în cele din urmă la realizarea celebrelor piramide], italienii se simțeau în vechime în largul loc atunci când discutau teme sau probleme de drept şi de legislație. Se poate spune că geniul fiecărui popor variază. Fiecare popor dintre cele 200 care există au o anumită ramură a culturii pe care o duc la superlativ. Este important să ne dăm seama ce este cultura şi că cultura nu este un lucru sau ceva care să ne facă aroganți şi orgolioşi. De mai multe ori sunt oameni care nu au simț cultural sau mai bine nu au capacități pentru cultură. În fața acestor oameni nu trebuie să ne lăudăm.

---

[64] Radu Ciobanu, *Mic dicționar de cultură religioasă* (Editura Helicon, 1994).
[65] Sorin Antohi, *Civitas imaginalis: istorie şi utopie în cultura română* (Editura Polirom: Iaşi, 1999).

Proprietarul unui magazin bătea un ultim cui pentru a fixa o mica bucată de lemn în dreptul uşii de la intrare: "Căţeluşi de vânzare". Şi cum astfel de anunţuri au darul să trezească foarte uşor curiozitatea copiilor, nu după multă vreme, în magazin intră un băieţel.
- Cât costă un căţeluş? - îl întreba băieţelul pe vânzător.
- Depinde, răspunse acesta, între 30 si 50 de dolari.
Băieţelul baga mâna în buzunar şi scoase ceva mărunţiş.
- Am doi dolari şi jumătate. Îmi daţi voie să-i vad?
Vânzătorul zâmbi înţelegător şi fluiera scurt. De după tejghea apăru Lady, îndreptându-se grăbita spre stăpânul ei, urmată fiind de cinci căţeluşi. Unul dintre ei ramase mult în urma. Băieţelul observă imediat că puiul avea un handicap la una dintre lăbuţele posterioare.
- Ce are căţeluşul? - se interesa el la vânzător.
Bărbatul îi spuse ca după afirmaţiile veterinarului, căţeluşul avea o malformaţie din naştere şi avea să şchiopăteze toată viaţa.
- Pe asta vreau să-l cumpăr! - exclama băieţelul.
- Nu, nu trebuie sa-l cumperi. Dacă într-adevăr vrei să-l iei, ţi-l dau pe gratis.
Băieţelul se întristă, îl privi pe vânzător drept în ochi şi spuse clar şi răspicat:
- Nu vreau să mi-l daţi pe gratis! E la fel de valoros ca oricare dintre fraţii lui şi vă voi plăti integral pentru el. Vă voi da acum doi dolari şi jumătate şi câte 50 de cenţi în fiecare luna până voi reuşi să-l achit.
Bărbatul insista:
- Nu pot să cred că vrei să-l cumperi! Niciodată nu va fi în stare să alerge, să sară şi să se joace la fel ca ceilalţi căţeluşi.
Băieţelul se aplecă şi-şi suflecă pantalonii, lăsând să se vadă un dispozitiv metalic care-i susţinea piciorul stâng.
- Domnule, nici eu nu prea pot să alerg, iar căţeluşul acesta are nevoie de cineva care să-l înţeleagă.
Stăpânul căţeluşilor îşi muscă buza inferioara, încercând să-şi stăpânească lacrimile.
- Fiule, mă rog şi sper ca fiecare dintre aceşti căţeluşi să aibă parte de un stăpân ca tine.

Am ales să spunem această pildă sau întâmplare pentru a arăta că nu toţii oamenii au cultură şi la fel de bine sunt oameni care nu au fost înzestraţi nativ pentru cultură. În timp ce unii ajung la cunoştinţe de cultură impresionante alţi se poate spune că sunt cât se poate de mediocrii şi de incapabili de mari acte sau de mai performanţe de cultura. În sine sau în cele din urmă, cultura este un act fundamental care ţine de gradul de avansare sau de evoluţie spirituală la care a ajunge cineva? Este adevărat că sunt mulţi care resping cultura. În cele din urmă ce este cultura atunci când vorbim în termeni generici. Cultura este capacitatea omului de a purta o conversaţie pe o anume temă ştiinţifică.[66] De exemplu se ştie că nu toţi sunt muziceni sau muzicologi de profesie. Un om cult sau un om de cultură însă v-a putea purta o conversaţie pe teme de cultură cu un compozitor deşi nu de la egal la egal. Cultura este şi un act sau o acţiune de fraternitate şi de solidaritate cu cei care nu sunt în aceiaşi arie de activitatea cu noi. Prin cultură putem devenii fraterni cu pictorii, cu cei care fac arte plastice, cu sociologii sau cu psihologii. Se ştie din acest punct de vedere că cultura nu este un simplu act care ţine de a ştii matematică, fizică sau chimie la perfecţie ci cultura însemnă a ştii câte puţin din toate. Lumea a cunoscut mai muţi mari omeni de cultură. Ar fii destul să amintim pe Octavian Paler, Alexandru Paleologu, Constantin Noica, Umberto Eco, Rene Guenon şi mulţi alţii. După cum am spus, actul culturii este un act generic şi implică mai multe ramuri ale ştiinţei. Cultura după cum am spus este o necesitate a omului sau mai bine spus nevoie lăuntrică sau internă a omului de a ştii de a îşi lărgii orizonturile şi perspectivele.[67] Din acest punct de vedere atunci când omul face cultură el se simte firesc. După cum am spus, este firesc ca omul să îşi extindă cunoştinţe. Această sete există în toţi oamenii numai că mai mulţi o atrofiază sau mai bine spus nu îi dau curs. Atunci când omul nu dă curs nevoi de cultură el ajunge foarte mult la un reducţionism intelectual. Lipsa de cultură îl duce pe om la ceea ce se poate denumii primitivism. Primitivul este un lucru care nu are nici o implicaţie profundă în sens

[66] Simon Nicoară, *Mentalităţi collective şi imaginar social: istoria şi noile paradigme ale cunoaşterii* (Cluj, 1996).
[67] Viorica Ramba, *Ecologii culturale: repere sintetice din istoria culturii umane* (Camimante, 1997).

cultural. Nu se poate vorbii din acest punct de vedere de cultură în primitivism şi acesta culminează cu canibalismul şi antropofagia. Este cât se poate de evident că actul cultural aduce cu sine din acest punct de vedere mai multe implicații. Dacă natura umană poate decădea atât de mult până la ajunge de acte de canibalism, natura umană se poate înălța pe sine sau se poate ridica pe sine prin acte de cultură. Ce înseamnă o viață culturală sănătoasă? Acest lucru implică mai multe acte sau mai multe definiții. Care sunt acest acte şi aceste definiție? O viață culturală obişnuită implică teatru, biblioteca, sala de conferințe, predicile care se spun în biserică, televiziunea şi emisiunile de cultură, dialogul cu oameni de cultură, lansări de carte şi multe altele de acest fel.[68] După cum am spus, cultura este un act amplu cu mai multe semnificații şi cu mai multe implicații. Aceste acte țin foarte mult de ceea ce se poate denumii ca şi istoria culturii. Se poate spune că prin cultură omul face un pas înainte. Acolo unde nu există cultură de cele mai multe ori omul se îndreptă în spre primitivism şi în spre primitiv. Din acest punct de vedere lumea de azi este bine să ştie ceea ce implică şi ceea ce defineşte firescul în cultură. Este firesc să avem un autor de literatură în care să ne regăsim atunci când îl citim. Este firesc să ne simțim în largul nostru la un concert de muzică cultă sau muzică clasică. Din Prin urmare actul cultural este foarte amplu şi foarte larg şi are mai multe implicații din punct de vedere religios. Când omul are credință în Dumnezeu se poate vorbii fără nici o îndoială de cultura religioasă. Ce este cultura religioasă? Cu când omul are mai multă credință în Dumnezeu, cu atât el ajunge la o şi mai mare cultură religioasă. Cultura religioasă după cum am spus este doar o parte din viața omului dar poate cea mai importantă.

Un profesor de filosofie stătea în fața clasei având pe catedră câteva lucruri. Când ora a început, fără să spună un cuvânt, a luat un borcan mare de maioneza gol, pe care l-a umplut cu mingi de golf. I-a întrebat pe studenți:

- Este plin borcanul

- Da este plin, au răspuns studenții.

Profesorul a luat atunci o cutie cu pietricele pe care le-a turnat în borcan, scuturându-l uşor. Pietricelele au umplut golurile dintre mingile de golf. I-a întrebat din nou pe studenți

- Este plin borcanul?

- Da este plin.

Profesorul a luat după aceea o cutie cu nisip pe care l-a turnat în borcan,. Firesc nisipul a umplut de tot borcanul. I-a întrebat din nou pe studenți cum stătea treaba iar aceştia au răspuns în cor

- Pliiin"!

Profesorul a scos de sub catedra doua ceşti cu cafea pe care le-a turnat în borcan umplându-l de aceasta data definitiv. Studenții au râs.

- Acum, a spus profesorul după ce hohotele s-au domolit, aş dori să înțelegeți că acest borcan reprezintă viața voastră. Mingile de golf reprezintă lucrurile importante pentru voi, familia, copiii, sănătatea, prietenii şi pasiunile voastre, și că dacă totul ar fi pierdut în afară de acestea, viața voastră ar fi tot plină. Pietricelele sunt celelalte lucruri care contează pentru voi, serviciul, casa, maşina, iar nisipul e restul lucrurilor mărunte. Dacă veți începe cu nisipul, a continuat el nu veți mai avea unde să puneți mingile de golf şi pietricelele. La fel şi în viață, dacă îți iroseşti tot timpul şi energia pentru lucrurile mici, nu vei avea niciodată timp pentru lucrurile importante pentru tine. Acordă atenție lucrurilor importante pentru fericirea ta. Joacă-te cu copiii, fă-ți controale medicale periodic, ieşi cu soția în oraş la cina, joaca golf, vei avea suficient timp altă dată să faci curat sau să repari cine ştie ce dispozitiv . Ai, în primul rând grijă de mingile de golf, ele contează cu adevărat. Stabileşte-ți prioritățile, restul e doar nisip.

Unul dintre studenți a ridicat mâna interesându-se

- Ce reprezentau cele doua căni de cafea? Profesorul a zâmbit:

- Mă bucur ca întrebi asta, ele vor doar să arate că, oricât de plină ar părea viața ta, e loc întotdeauna pentru două căni de cafea, împreuna cu un prieten.

Din acest punct de vedere se poate spune că ansamblul vieții de cultură este de mai multe ori cât se poate de amplu şi de divers. De mai multe ori omul caută diversitatea în viața lui şi se poate spune că această diversitate este cea care ține foarte mult de viața culturală pe care o are. După cum se ştie un act important din viața omului şi mai ales din

[68] Rafail Noica, *Cultura duhului* (Alba Iulia, 2002).

viața culturală a omului este cititul. Citim din cărți, citim pe internet, citim la televizor, citim ziare, citim scrisori şi mai citim şi alte lucruri. Cititul este un lucru firesc în viața omului. Cu cât omul citeşte mai mult cu atât el îşi măreşte cultura şi cunoştințele culturale pe care le are. După cum putem vedea actul cultural este amplu şi sunt foarte multe aspecte care țin de ceea ce defineşte sensul final al actului cultural. Din mai multe punct de vedere se ştie că oamenii de cultură sunt superiori oamenilor politici. De ce este aşa? Fiindcă a fii cu adevărat un om politic presupune temeinice cunoştințe şi o cultură amplă. Marea parte a oamenilor politici sunt însă din nefericire neinteresați de acte de cultură şi de alte acte care țin de sensul şi de expresia a cine suntem cu adevărat. Cultura defineşte de mai multe ori calitatea sau importanța unui om. Un om care deține o cultură de cele mai multe ori poate fii denumit cu om superior care are perspective ample asupra vieții şi a existenței. Din acest punct de vedere este bine să ştim care sunt cele mai importante şi cele mai profunde acțiuni care definesc sensul şi realitatea actului de cultură. Cultura este prin sine mai superioară decât politica. Acest lucru este din nefericire contestat de mai mulți dintre noi. Se ştie din acest punct de vedere că pentru a ajunge la o cultură temeinică un om trebuie să treacă prin mai multe eforturi şi încercări. Cultura după cum am spus, este un act care implică mai multe aspecte şi mai multe lucruri care țin de facerea sau formarea spirituală a unui om. Omul ajunge din acest punct de vedere să se desăvârşească sau să se împlinească pe sine de mai multe ori prin cultură. Actual cultural poate fii amplu: el ține de istorie, de ştiințe, de arte sau de psihologia omului. Cultura este prin urmare un lucru care ține de sensul şi de formarea ultimă a omului şi a existenței sale.

Lumea culturii este din acest punct de vedere un lucru care se defineşte de cele mai multe ori ca şi o realitate a evoluției omului sau mai bine spus a creşterii lui spirituale şi intelectuale. Lumea de azi ştie de mai multe lucruri care țin de sensul şi de exprimarea ultimă a culturii şi a actului de cultură. Actul de cultură este antropologic şi îl are pe om în centrul său. Actul de cultură este din acest punct de vedere un lucru care ține de ceea ce înseamnă binele generic al omului. Viața de trib nu este în nici un caz un act de cultură. De ce este aşa? Fiindcă tribul în sine este un act anticultural. Cultura este realitatea ultimă şi supremă prin care omul ajunge la propăşirea lui. Prin urmare se poate spune că țările care sunt cele mai de succes sunt țările care investesc cel mai mult în cultură. Din acest punct de vedere, de mai multe ori cultura este văzută ca şi un act național sau ca şi un act patriotic. Sunt mai multe percepții care explică şi care definesc cultura ca şi un act patriotic.[69] Este cât se poate de adevărat că se poate spune că în secolul al XXI-lea sunt puțini care pun preț pe actul de cultură. Cultura este de mai multe ori prezentată ca şi un act periferic al lumii şi al societății noastre. Actul culturii este de cele mai multe ori un act cât se poate de edificator. Cultura este fără doar şi poate un lucru prin care se poate exprima firescul. Din acest punct de vedere se poate spune că cultura este un act firesc. Ce poate fii mai firesc decât cultura? Ce poate fii mai firesc decât un act cultural? Ce poate fii mai frumos decât a extinde şi a înmulții cunoaşterea? Este evident că Dumnezeu l-a făcut pe om pentru cunoaştere. Cultura şi actul cultural are posibilitatea sau potențialitatea să schimbe lumea. Acest lucru nu se face dintr-o dată, dar odată ce am ajuns la cunoaştere este cât se poate de evident că această cunoaştere este amplă şi ea se poate extinde la cât mai mulți.

O teribilă furtună se abătu asupra mării. Vântul sufla înghețat, brăzdând apa și înălțând-o în valuri uriașe care se repezeau spre mal lovindu-l cu putere și producând curenți care pătrundeau în adânc ca plugurile de oțel și smulgeau din loc viețuitoarele marine, crustaceele și moluștele, purtându-le la zeci de metri de țărm. Atunci când furtuna se potoli, la fel de repede precum se și pornise, apa se domoli și se retrase. Acum plaja era o imensă întindere de noroi unde se zvârcoleau în agonie mii și mii de stele marine. Erau atât de multe încât plaja părea că devenise rozalie. Acest lucru făcu să vină multă lume pe acea parte a coastei. Sosiră acolo și echipe de la diverse televiziuni pentru a filma straniul fenomen. Stelele marine erau aproape nemișcate. Trăgeau să moară. În mulțime, ținut de mână de tatăl său, era *și un copil care privea cu ochii plini de tristețe micuțele stele de mare; apoi luând-o la fugă, le dăduse în apă.* După aceea, se întoarse înapoi și repetă operațiunea. De pe parapet, un om strigă spre el:
-Dar ce faci, măi copile?
-Arunc în apă stelele de mare. Altfel vor muri toate pe plajă, răspunse copilul fără a se opri din fugă.
-Dar pe plaja asta sunt mii și mii de stele de mare: cu siguranță nu ai să poți să le salvezi pe toate. Sunt prea multe, mai strigă bărbatul. Ca să nu mai spunem că la fel se întâmplă pe sute de alte plaje de-a lungul coastei! Nu poți

[69] Tudor Vianu, *Studii de filosofie a culturii* (Editura Minerva, 1979).

schimba lucrurile!
Copilul zâmbi, se apleacă iar și mai culese o stea de mare și, aruncând-o în apă, răspunse:
-Iată că am schimbat lucrurile pentru aceasta.
Bărbatul rămase o clipă mut, apoi se aplecă, își scoase pantofii și șostele și coborâ și el pe plajă. Începu să adune stele de mare și să le arunce în apă. O clipă mai târziu coborâră încă două fete și astfel erau deja patru persoane care aruncau stele marine în apă. După care alte sute, mii de persoane care aruncau stele de mare în apă. Astfel fură salvate toate.

La fel se spune că nu toți oamenii sunt interesați de cultură dar atunci când oamenii își unesc interesele ei pot face ca actul de cultură să fie cât se poate de universal. Se poate spune că nu toții oamenii sunt dispuşi sau au calități de a face cultură. Dar dacă cei care au predispoziție pentru cultură fac acest lucru cunoscut evident ei vor ajunge în cele din urmă ca să crească actul cultural. Cultura este multiplă şi se manifestă în mai multe feluri. Dar este adevărat că nu oricine poate face cultură. Facem cultură atunci când ne putem mişca cu uşurință în universul cunoaşterii. Cunoaşterea este prin urmare principalul combustibil cu care funcționează cultura. Mai multă lume a spus că este o acțiune de lux a face cultură. Acest lucru este fals şi este bine să ştim acest fapt. Cultura este din acest punct de vedere ceea ce susține şi ceea ce dă impusul la mai multă cunoaştere. Nu ajungem să dobândim cultura numai prin a ştii o singură ştiință. Cultura este interrelațională după cum este şi cunoaşterea în sine. Atunci când omul ajunge să facă cât mai multe conexiuni în actul de a cunoaşte se spune că ştim ceea ce este cultura. De cele mai multe ori se poate vedea că sunt puțini cei care pun preț pe cultură şi se poate vedea că în rândul maselor largi există puțin interes pentru cultură.[70] Din acest punct de vedere marile concepte culturale de cele mai multe ori se transmit sau se împărtăşesc prin diferite metode sau prin diferite concepte. Cultura este un act profund care ține de cele mai multe ori de sensul a ceea ce este şi a ceea ce trebuie să cunoască omul. Cultura este cea care defineşte ansamblul de cunoştințe al omului. S-a spus că un om cu o cultură solidă de cele mai multe ori depăşeşte granițele simple ale cunoaşterii şi ajung la mai mult decât atât. După cum am spus se ştie că de cele mai multe ori cunoaşterea este un efort personal al omului. Se ştie din acest punct de vedere că ceea ce ține sau ceea ce defineşte sensul culturii omului este efortul pe care el îl face pentru a ajunge la sensul sau la realitatea cunoaşterii. În secolul al XX-lea, unul dintre cei mai mari părinți ai Bisericii Creştin Ortodoxe a fost părintele Ilie Cleopa care a şi scris mai multe cărți. Este de remarcat că părintele Ilie Cleopa a fost un om care provenea dintr-o familie modestă şi nu a avut posibilități de a îşi extinde cunoaşterea sa mergând la şcoli înalte. În acest sens la mănăstirea Sihăstria unde s-a retras el, a fost dat la o ascultare care dădea puține semne că părintele Cleopa ar fii avut şanse să îşi lărgească cunoştințele şi să îşi formeze o cultură universală şi o cultură religioasă. Ceea ce a făcut părintele Cleopa a fost că lui i s-a dat la mănăstire o ascultare de ordin agricol. El trebuia să aibă de grijă de animalele mănăstirii: vaci, oi şi capre. El însă a luat cu sine mai multe cărți, şi în timp ce animalele erau la păscut el citea. În acest fel părintele Cleopa după cum chiar el a mărturisit a reuşit să dobândească o cultură amplă şi bogată devenind unul dintre cei mai erudiți călugări din mănăstirea lui şi autor la foarte multe cărți care au încântat sute de mii de cititori. Cazul părintelui Ilie Cleopa este un caz care a fost uitat de mult de lume dar noi nu trebuie să îl uităm.

După cum am spus, orice om superior este un om care are o cultură cât se poate de profundă şi cât se poate de amplă. Cu un om cult se poate vorbii de matematică, de astronomie, de ştiințe, de religie, sau chiar şi simple lucruri. Un om de cultură adevărat este capabil să dobândească mari cunoştințe şi în acelaşi timp să nu piardă contactul cu lumea reală. Din viața Sfântului Arsenie cel Mare se ştie celebrul exemplu când mergând pe un drum de țară Sfântul Arsenie s-a oprit şi a stat mai mult timp de vorbit cu un simplu agricultor. Este de remarcat că sfântul Arsenie era un om care provenea dintr-o familie nobilă fiindcă la un moment dat în tinerețea sa a fost slujitor la curtea imperială. După ce a stat mai mult timp la discuții cu acel agricultor simplu Sfântul Arsenie s-a întors înapoi la escorta lui. Unul dintre cei care îl însoțeau l-au întrebat pe Sfântul Arsenie:

- Tu eşti un om cult, ştii ebraică, egipteană., latină şi greacă. Ce ai găsit de vorbă cu acel agricultor? Este un om care nu ştie nimic altceva decât să lucreze pământul?

[70] Shirley, Fedorak, *Pop culture, the culture of everyday life* (Toronto, 2009).

- Este adevărat să eu ştiu latină, greacă, ebraică şi egipteană, dar limba acelui om simplu nu am ajuns să o ştiu, este limba simplităţii.

Această întâmplare este foarte cunoscută în cercurile creştin ortodoxe dar este mai puţin cunoscută în cercurile necreştine şi neortodoxe. Oamenii care au multă cultură sunt de cele mai multe ori oameni modeşti şi care sunt deprinşi cu modestia, în timp ce oamenii care nu au cunoştinţe nu sunt modeşti. Acest lucru se vede cel mai bine din comportament. De ce este aşa? Fiindcă de cele mai multe ori atunci când omul cunoaşte multe îşi dă seama de ceea ce este sau unde este locul său în univers şi în existenţă. Cei care cunosc puţine şi sunt ignoranţi în probleme de cultură de cele mai multe ori au păreri foarte bune despre sine şi se văd pe sine unici. Evident, Dumnezeu nu ne-a lăsat să fim ignoranţi în ceea ce priveşte cultura şi actul cultural. Trebuie să cultivăm cultura şi actul cultural.

Din acest punct de vedere devine cât se poate de evident că cultura este o manifestare importantă a spiritului uman. După cum s-a mai spus sunt mai mulţi care obiectează că cultura este un lucru difuz care susţine că nu poate exista consistenţă în cultură şi în actul cultural. Din acest punct de vedere după cum am spus universul cunoaşterii este un lucru care include cu sine multe lucruri şi nu se rezumă la un singur lucru. Cultura după cum am spus este un bun care atunci când ajunge să fie dobândit ajunge să fie esenţial în viaţa internă sau lăuntrică a omului. Omul ajunge să cunoască astfel mai multe lucruri care sunt în mare problemele care îl preocupă sau mai bine spus întrebările majore care şi le ridică. Cultura prin urmare este un act mai complex care implică cu sine cunoştinţe generice pe care şi le ridică omul. Din acest punct de vedere, se spune că din punct de vedere al culturii, omul ajunge să cunoască mai multe şi astfel să îşi facă o cultură pentru a răspunde la cele 3 mari întrebări existenţiale pe care şi le ridică:

1. Cine suntem?
2. De unde venim?
3. Încotro ne îndreptăm?

Devine cât se poate de evident că există un aspect existenţial şi care ridică cu sine mai multe aspecte ontologice referitoare la existenţă şi la viaţa omului. Este cât se poate de evident că de cele mai multe ori cultura este act profund cu ample implicaţii religioase dar acest lucru nu este în cele din urmă un lucru care este în detrimentul culturii. Lumea în general sau mai bine spus lumea bună iubeşte să stea de vorbă cu oameni culţi care au sau mai bine spus care şi-au însuşit o cultură temeinică. Sensul acestei culturi se manifestă de cele mai multe o prin capacitatea de a dialoga şi prin ale lucruri care sunt cât se poate de fireşti. Din acest punct de vedere este cât se poate de evident că lumea de azi este într-o mare criză culturală. De ce este aşa? Fiindcă trebuie să ştim că cultură nu poate face oricine şi oricum. Sunt mai mulţi care îşi atribuie titlul de oameni de cultură sau de oameni care sunt cât se poate de culţi. Cultura este din acest punct de vedere un lucru care ţine de preocupările fundamentale ale omului de a ajunge la un statut sau la o orientare cât se poate amplu şi diversă. Cultura se poate spune că este şi un act al diversităţii. După cum am spus, setea de cultură este un lucru care ţine de firescul omului. În mod firesc sau în mod natural omul are o sete sau mai bine spus o nevoie de cultură sau de ceea ce este un act cultural. Prin cultură el ajunge din acest punct de vedere să fie cât se poate de mult un om cu o viziune sau o concepţie superioară asupra lumii şi a existenţei. Cultura devine astfel un act de masă. Evident, se poate vorbii de un act al culturii de masă sau mai bine spus al culturii populaţiei.

Într-o anecdota se povesteşte cum un rege tânăr şi dornic de cunoaştere le-a poruncit învăţaţilor din tara sa să adune în scris toate valorile ştiinţifice din lume. După 40 de ani i-au prezentat rezultatele în o mie de volume. Regele, care între timp împlinise 60 de ani, spuse:

- O mie de cărţi nu mai pot citi. Scoateţi esenţialul din acestea.

După zece ani, învăţaţii au rezumat conţinutul în o suta de cărţi. Regele spuse: şi acestea sunt prea multe. Am deja 70 de ani. Scrieţi-mi esenţialul.

Învăţaţii s-au apucat de lucru si au scos esenţialul într-o singura carte. S-au prezentat la rege. Acesta era deja pe patul de moarte si dorea sa afle cel puţin sinteza acestei lucrări a învăţaţilor. Atunci preşedintele comisiei rezuma esenţialul istoriei omenirii într-o singura fraza:

- Ei au trăit, au suferit, au murit. Ceea ce contează şi ceea ce dăinuie este iubirea.

Din acest punct de vedere este cât se poate de evident că cunoaşterea este un act de cultură şi el poate fii sintetizat în mai multe lucruri dar ele se rezumă de cele mai multe ori la sentimentele omului sau la ceea ce simte omul. Cunoaşterea prin cultură de mai multe ori se defineşte pe sine ca şi un sentiment firesc sau mai bine spus ea se umanizează.

Actul culturii după cum am spus devine un act de masă numai când mulţimile îşi dau seama de importanţa sau de semnificaţia culturii în mare. Din acest punct de vedere cultura este cea care contribuie la diversitatea omului şi a lumii în sine. Diversitatea în cultură este un lucru firesc. Poate cel mai firesc lucru din cultură este diversitatea lui. Prin urmare spune că cultura este o muncă pe care o face omul şi pe care trebuie să o desăvârşească. Sunt mai mulţi care fug şi nu stau până la final pentru a îşi realiza cultura lor. Este cât se poate de evident că de cele mai multe cultura este un lucru cât se poate de profund şi de amplu. Din acest punct de vedere este cât se poate de evident că de cele mai multe ori cultura este una cât se poate de profundă şi de amplă care ţine de cele mai multe ori de sensul şi de realitatea existenţei. După cum am spus, cultura este un lucru firesc şi este firesc ca omul să facă cultură. Sunt mai multe grade de a face cultură. Cultura este un lucru care ţine de modul în care omul se defineşte pe sine ca şi fiinţă care a fost înzestrată de Dumnezeu cu capacitatea de a cunoaşte. Cunoaşterea este un lucru care ţine de ceea ce este sensul şi realitatea a tot ceea ce există şi a tot ceea ce defineşte ca nevoia omului de a ştii cât mai mult. Cunoaşterea este din ceea ce defineşte sau ceea ce susţine existenţa omului şi sensul lui de a fii capabili de raţionament. Există un aspect raţional al cunoaşterii. Cunoaşterea este din acest punct de vedere un lucru care defineşte sensul şi modalitatea omului de a cunoaşte şi de a fii în acest capabili de cunoaştere. Este cât se poate de evident că nu se poate face o separaţie dintre cunoaştere, raţiune şi cultură. Cultura este un lucru care este menit să îl îmbogăţească pe om. De cele mai multe ori ajungem la ceea ce se poate spune sensul şi realitatea cunoaşterii prin cultură şi astfel ajungem să de îmbogăţim pe noi înşine. Oamenii politici ne vorbesc de mai multe ori de eliberarea prin actul politic. Din acest punct de vedere auzim de mai multe ori că ni se vorbeşte de ceea ce se denumeşte de actul culturii ca şi un act care ţine de sensul şi de expresia ultimă a omului şi a existenţei sale în cele din urmă.[71]

Cunoaşterea după cum am spus este un act amplu care ţine foarte mult de sensul şi de expresia ultimă a omului ca şi fiinţă intelectuală. Este din acest punct de vedere cât se poate de evident că sensul şi realitatea ultimă a cunoaşterii este un lucru care ţine de sensul şi realitatea finală a culturii. Lumea de azi pune mare preţ pe multe lucruri: faimă, celebritate, senzaţional, plăceri care mai de care mai diverse. Sunt foarte puţini cei care pun preţ pe actul cultural. După cum am spus actul cultural este mai presus sau este superior actului politic. Lumea de azi este de cele mai multe ori condusă de acte şi decizii politice şi de foarte puţine ori de acte culturale. Cultura prin urmare este un lucru care este considerat ca şi ceva mai prejos de politică. După cum am spus, de cele mai multe ori oamenii politici sunt cei care ignoră tot ceea ce ţine de sensul şi de realitatea ultimă a omului şi a existenţei sale. Se poate spune că cartea este prin excelenţă simbolul culturii. Nu putem face cultură fără de carte şi nici nu ne putem dezvolta pe noi ca şi persoane fără de cărţi. Se poate vedea în zilele noastre la nivel generic că de cele mai multe ori cultura este un lucru care se defineşte prin cărţi şi biblioteci. Acest lucru este de cele mai multe ori ignorat şi desconsiderat. Din acest punct de vedere se poate spune că interesul pentru cultură de cele mai multe ori este un lucru cât se poate de evident şi de adevărat. În zilele noastre din nefericire se citeşte foarte puţin. Scriitori sunt prin excelenţă oameni de cultură atunci când îşi fac meseria şi scriu bine. Scrisul este de cele mai multe ori un lucru cât se poate de evident şi de adevărat. Scrisul este un lucru care defineşte de cele mai multe ori marile tendinţe culturale ale lumii şi ale omului. Cultura este un lucru care ne duce de cele mai multe ori la concluzia că avem datoria să înmulţim cunoaşterea. Din acest punct de vedere trebuie să spunem că omul de cultură nu este filosof şi nici gnoseolog. Cultura este un lucru sau un act cât se poate de amplu şi de profund care defineşte cel mai mult actul cunoaşterii în colectiv. De cele mai multe ori cultura este cea care este necesară omului pentru a îşi determina care este sensul şi care este scopul şi sensul şi vieţii şi al existenţei. Lumea de azi de cele mai multe ori este cât se poate de evident un lucru care ţine de sensul şi de realitatea existenţei şi a vieţii noastre generice. Cultura prin urmare este un lucru care defineşte sensul şi scopul pentru care omul îşi determină setea

[71] Dumitru Stăniloae, *Reflecţii despre spiritualitatea poporului român* (Bucureşti, 2004, ediţia a II-a).

de a cunoaşte. Cunoaşterea este un lucru care ţine de sensul şi de viaţa omului şi a existenţei finale a lumii şi a universului.

Cultura după cum am spus se defineşte în cele din urmă ca şi o manifestare a firescului uman sau mai bine spus a ceea ce este firesc şi a ceea ce este obişnuit. Sunt răi cei care răstălmăcesc actul de a face cultură sau de a realiza cultura. Este cât se poate de evident că de cele mai multe ori inculţii sunt cei care ne spun că este cât se poate de adevărat că cultura nu este un lucru firesc. Din acest punct de vedere firescul se poate definii pe sine ca şi o realitate care ţine de ceea ce este firesc. Poate unul dintre cele mai fireşti lucruri pe care le poate face omul dincolo de simplele necesităţi ale vieţii cum ar fii mâncatul şi îmbrăcatul este actul culturii. Actul culturii omul în poate face privat sau în colectiv. Este din acest punct de vedere un act de cultură atunci când cineva citeşte la el acasă una dintre marile opere literare ale lumii: Shakespeare, Homer, Cervantes, Eminescu, Goethe sau Jaroslav Hăşek. Actul cultural de cele mai multe ori are mai multe feluri de a se manifesta sau de a se exprima. Este cât se poate de evident că fac cultură oamenii care ştiu foarte bine ceea ce este cultura şi ceea ce este actul cultural în sine. Cultura este un lucru care se defineşte de tot ceea ce este firesc şi de tot ceea ce este frumos şi bun. Prin urmare cultura nu este numai o expresie a binelui ci este şi o expresie a frumosului. Frumosul este din acest punct de vedere un lucru care de cele mai multe ori defineşte realitatea culturii. Se poate face numai o cultură a frumosului şi a binelui şi în acest sens nu există o cultură a urâtului şi a răului şi dacă ea există se poate spune că ea este o pseudocultură. Pe lângă cultura frumosului şi a binelui evident se mai poate realiza şi o cultură a binelui. Binele este un act cultural care de mai multe ori este definit prin sensul şi prin simţul firescului. Este firesc să facem cultură atunci când suntem în momente de cumpănă. Actul culturii v-a aduce cu sine din nou simţul firescului. Trăim într-o lume care de mai multe ori ne spune că nu este firesc să facem cultură. Este firesc să ascultăm şi să mergem pe la concerte de muzică rock, să ducem un mod de viaţă „disco” care este încă în vogă în zilele noastre. Lumea din jur ne sprijină să facem foarte multe lucruri mai puţin cultură. După cum am spus, ontologic în om există nevoia de a face cultură fiindcă dacă nu el simte că se depreciază şi se autoanihilează. Cultura este prin urmare ceea ce defineşte sensul şi realitatea lumii în care trăim. Cultura este din acest punct de vedere un lucru care defineşte de cele mai multe ori sensul omului de a fii în lume. Sunt oameni care de mai multe ori au ajuns la mari crize existenţiale şi au ajuns să îşi definească existenţa şi modul de a fii prin nevoia de cultură. Cultura a dat sens la mai multe vieţi omeneşti. Un caz celebru a fost în secolul al XX-lea Constantin Noica care a definit cultura ca şi un act ontologic. Din acest punct de vedere cultura a fost o temă care în epocă la preocupat pe Lucian Blaga.[72]

După cum am spus este un lucru firesc a face cultură fiindcă este firesc ca omul să cunoască. Cu cât omul ajunge să cunoască mai mult cu atât el devine din acest punct de vedere mai bine documentat şi mai familiar cu ceea ce înseamnă cultura şi tot ceea ce defineşte sensul culturii şi al cunoaşterii. Cunoaşterea este din acest punct de vedere un lucru care ţine de ceea ce defineşte existenţa şi viaţa omului. Cunoaşterea este fără nici o îndoială un lucru care ţine de sensul şi de finalitatea omului şi a vieţii omului. Cunoaşterea este fără nici o îndoială un lucru care de cele mai multe ori se defineşte pe sine prin tot ceea ce este bun şi tot cea ce este firesc. Firescul este din acest punct de vedere o realitate care ţine şi se defineşte prin tot ceea ce ţine de cunoaşterea omului. Cunoaşterea după cum am spus este un act cultural şi este din acest punct de vedere viziunea generică pe care un om o are asupra existenţei şi a vieţii. Viaţa omului este din acest punct de vedere un lucru care de cele mai multe ori are de a face cu sensul şi realitatea a tot ceea ce este bine şi frumos. Viaţa noastră prin urmare devine mai frumoasă atunci când facem cultură sau mai bine spus când ajungem să realizăm cultura şi tot ceea ce ţine de cultură. Cultura este prin urmare tot ceea ce este mai firesc atunci când omul doreşte să ajungă la cunoaştere. Cultura este formată din mai multe lucruri şi în ea se concentrează mai multe ştiinţe: geografe, matematică, filosofie sau economie. Cultura de cele mai multe ori este ceea ce stabileşte realitatea unui om educat şi a unui om cultivat. Sunt din acest punct de vedere în sens generic două sensuri de a face cultură:

1. cultura personală pe care o realizează un om când de cele mai multe ori el ajunge la ceea ce se poate denumii edificarea personală
2. cultură profesionistă.

[72] Lucian Blaga, *Trilogia culturii* (Minerva, 1985).

De cele mai multe ori fac cultură cei care sunt profesionişti. Cultura este din acest punct de vedere un act cu ample implicaţii profesionale şi persoane. Cei care ajung versaţi în probleme de cultură devin astfel cât se poate de mult cunoscători ai ceea ce este şi a sensului culturii în mare. Cultura se poate spune că este o realitate a lumii noastre şi a lumii în care trăim. De cele mai multe ori nu luăm cultura în serios şi acest lucru duce din de cele mai multe ori la ceea ce se poate denumii realitatea ultimă a culturii. Facem cultură când suntem din acest punct de vedere interesaţi la mod serios de problema cunoaşterii. Cunoaşterea vine în noi prin sensul şi realitatea a ceea ce este cunoscut sau definit ca şi un act al cunoaşterii. Cunoaşterea este prin urmare un lucru firesc dar evident avem nevoie şi de sistematizare şi organizare a cunoştinţelor. Este bine să cunoaştem şi ceea ne oferă cunoaşterea este din acest punct de vedere este o sistematizare a necesităţii de a cunoaşte şi a tot ceea ce ţine de cunoaştere. Cunoaşterea este de cele mai multe un lucru care se defineşte prin nevoia omului de a ieşii din sine spre ceilalţi. Dar de mai multe ori cultura poate fii şi formă de protest. Sunt mai mulţi lideri politici care de mai multe ori ajung să preia puterea politică fără să fie oameni culţi. Acest lucru are loc de cele mai multe ori în cazul tiranilor şi a dictatorilor. S-a putut vedea că cultura a fost şi o modalitate de a rezista în cadrul unor regimuri politice şi sociale dictatoriale şi tiranice. Rezistenţa prin cultură este prin urmare o metodă celebră şi consacrată de a realiza ceea ce se poate definii. O definiţie a binelui este din acest punct de vedere şi o definiţie a culturii. Devine firesc ca omul să poată ajunge din acest punct de vedere o realitate care ţine de sensul şi de exprimarea a tot ceea ce firesc. Este firesc să citim cărţi, să vedem teatre, să ascultăm conferinţe a marilor savanţi sau să scriem chiar noi unele lucruri care îi pot ajuta şi le pot fii de folos celor care sunt pe drumul cunoaşterii. Cunoaşterea este de cele mai multe ori un lucru care devine evident şi adevărat când vorbim de ceea ce defineşte sensul şi realitatea cunoaşterii. Cunoaşterea este de cele mai multe ori un act fundamental al culturii. Facem cultură când descoperim că suntem înzestraţi de Dumnezeu cu mai multe calităţi şi mai multe capacităţi intelectuale. După cum am spus, nu toţi sunt înzestraţi pentru cultură.[73]

Există o altă viziune obscurantistă despre cultură care susţine că în sine şi în sens ultim cultura nu este necesară fiindcă este destul credinţa în Dumnezeu. Această concepţie este una greşită şi eronată şi evident are în vedere deprecierea a ceea ce se poate denumii ca şi cultură. Dumnezeu îl poate chema la Sine la un grad sau nivel primar pe om şi prin cultură. Această chemare pe care o adresează omului nu este deloc una de neglijat. Sunt mai multe forme de a Îl slujii pe Dumnezeu şi cultura este una dintre ele. În secolul al XXI-lea din nefericire de mai multe ori actul culturii sau modalitatea de a face cultură de mai multe ori este considerat un lucru nefiresc. Sunt mai multe imaginaţii care au pierdut contactul cu lumea obişnuită care ne învaţă că acest secol trebuie să fie un secol SF science fiction. Acest secol trebuie să aducă cu sine realizarea individului şi acest lucru nu se face prin cultură ci se face prin roboţi şi robotică. Un mare aport la actul cultural în zilele noastre îl face computerul care prin conecţiile la internet fac ca informaţia să circule extrem de rapid şi extrem de repede.[74] Cultura este din acest punct de vedere un act cât se poate de definitoriu pentru ceea ce înţelegem cunoaştere şi nu informaţie. Sunt mai mulţi care susţin că cunoaşterea se face din acest punct cât se poate mult prin informaţie şi ni se spune de mai multe ori că trăim într-o lume a informaţiei. Este evident că informaţia nu defineşte sensul şi realitatea culturii în sine. Acest lucru este bine să îl ştim şi să îl avem în vedere. Cultura este un act care ţine cel mai mult de realitatea a tot ceea ce este actul cognitiv.

Se mai poate spune că din mai multe considerente cultura este un act al comuniunii sau a ceea ce înseamnă comunitate. Undeva, într-un sat sărac din îndepărtata Japonie, trăiau mai mulţi oameni în vârstă, iar viaţa lor se împărţea între munca la câmp şi discuţiile pe care le purtau când vremea era prea rece pentru a munci. Aşa că zece bătrâni singuri din sat s-au decis să sărbătorească împreună seara Anului Nou, cu o cană de vin cald în mână, ca să se bucure de poveşti şi de vorbe de duh. Dar cum nici unul dintre ei nu avea suficient vin pentru a le da tuturor de băut, ei au vorbit şi au fost toţi de acord să aducă fiecare câte un ulcior de vin, iar apoi să pună vinul laolaltă într-un vas mare, ca să-l încălzească şi să-l bea toată seara împreună. Zis şi făcut. S-au despărţit şi, mergând fiecare spre casa lui, pentru a aduce vinul, fiecare bătrân s-a gândit: “Vinul meu este mult prea bun ca să-l amestec cu vinul lor! Nimeni nu va şti dacă eu nu voi turna în castronul comun vinul meu atât de bun. Nu se va observa nimic şi oricum vinul celorlalţi va fi

[73] Dimitrie Gusti, *Despre cultură* (Fundaţia Dimitrie Gusti, 1996).
[74] David Porter, *Cultura internetului* (New York, 1997).

destul de bun. Va fi bine aşa. Voi duce în schimb o cană de apă." Şi s-au reîntâlnit bătrânii, în ajunul Anului Nou. Fiecare a adus cu el câte un ulcior, au turnat conținutul ulcioarelor, cu mare ceremonie, într-un vas mare, pus pe foc, pentru a-l încălzi. S-au pregătit pentru poveşti şi s-au strâns în jurul vasului, privindu-se pe furiş. Când conținutul vasului s-a încălzit, s-au aşezat pentru a-şi depăna poveştile, fiecare cu câte o cană cu apă fierbinte în mână.[75] Din acest punct de vedere este cât se poate de bine să precizăm că a face cultură este un al comuniunii. Când scriitorul scrie o carte el trebuie să de-a tot ceea ce este mai bun din sine pentru ca astfel cititorii să se poate bucura de cunoştințele pe care el le împărtăşeşte. Cultura este de cele mai multe ori un lucru sau o lucrare care se defineşte şi se realizează prin comuniune.

Cultura ca şi act de comuniune este un alt punct la care foarte puțini se gândesc ca şi la un lucru firesc. Din acest punct de vedere este cât se poate de evident că egoismul nu poate şi nu trebuie să fie un lucru care ne defineşte şi care ne susține prin actele noastre culturale. Cultura este de cele mai multe ori ceea ce a susținut şi ceea ce a dat impulsul creator la mai multe mari capodopere literare şi filosofice ale lumii. Filosofia este din acest punct de vedere un lucru care susține că cea mai bună metodă de al face pe om să devină conştient de ceea ce cunoaşte este foarte mult actul cultural. Prin cultură ne deschidem față de ceilalți la un nivel sau la un grad superior prin mai multe fapte şi mai multe încercări. Este adevărat că se poate face cultură prin comuniune şi din acest punct de vedere dacă comuniune este din acest punct de vedere făcută amplu şi profund se poate spune că ea este cultură. Este firesc ca prin comuniune omul să facă cultură. Cultura este din acest punct de vedere o acceptarea a opiniile celorlalți şi a modului în care ei percep şi văd existența. Existența umană din acest punct de vedere este un act de deschidere şi de comuniune care se poate face sau mai bine spus este firesc să se facă prin cultură. Cultura este prin urmare un act sau o realitate care ține de ceea ce este sau de fondul ultim al omului şi al existenței sale. Cultura este fără nici o îndoială una dintre cele mai importante ramuri ale cunoaşterii şi a înțelegerii de sine a omului. Orice om are un anumit grad de cultură şi din acest punct de vedere unii pot evolua în timp ce alții pot involua. Este bine să facem cultură şi să ne aducem aportul în facerea culturii fiindcă în acest mod facem bine celor din jur. După cum am spus cultura nu este un act religios dar există mai multe implicații religioase ale actului culturii. Facem cultură atunci când voim să ne extindem şi să ne lungim perspectivele şi orizonturile. În acest mod, de cele mai multe ori suntem pe o cale care are foarte multe peripeții.[76]

Este cât se poate de evident că de cele mai multe ori cunoaşterea este din acest punct de vedere un lucru care ne duce în spre realizarea unei culturii şi a unui act religios. Cunoaşterea se măsoară astfel prin cultură. La fel de bine firescul în cultură se poate definii cel mai bine prin nevoia omului de a combina cunoştințele. După cum am spus, la o cunoaştere profundă omul ajunge prin mai multe încercări şi prin mai multe eforturi. A ne face o cultură şi a realiza o cultură religioasă este prin urmare o virtute. Sunt mai mulți care dezvoltă o cultură religioasă. Cultura este din acest punct de vedere un lucru care duce de cele mai multe ori la edificarea persoanei şi a modului în care acea persoană gândeşte şi a modului în care ea simte. Cultura este din acest punct de vedere firească atunci când ea este creştină. Există şi alte culturi care s-au format în jurul altor religii dar se poate spune că aceste culturi nu sunt autentice din punct de vedere religios. Cultura creştină este din acest punct de vedere de cele mai multe ori un lucru care ne duce în spre Dumnezeu. Dumnezeu este Cel care face ca eforturile noastre cultura să fie direcționează în spre Sine.[77] Este cât se poate de adevărat că se poate spune că o cultură se realizează în timp. La fel de bine omul trebuie să iubească cultura pentru a realiza o cultură a sa. Iubirea de cultură se realizează în timp prin şi mai multă cultură.

Era odată o insulă unde trăiau toate sentimentele umane: Buna Dispoziție, Tristețea, Înțelepciunea, Iubirea şi altele. Într-o zi sentimentele au aflat că insula se va scufunda in curând, aşa că şi-au pregătit navele şi au plecat. Doar Iubirea a rămas până în ultimul moment. Când insula a început să se scufunde, Iubirea a hotărât să ceară ajutor. Bogăția a trecut pe lângă Iubire într-o barcă luxoasa şi Iubirea i-a zis:

- Bogăție, mă poți lua cu tine ?
- Nu te pot lua, căci e mult aur si argint în barca mea şi nu am loc pentru tine.

---

[75] http://philean.wordpress.com/2014/02/19/pilde-si-povesti/.

[76] Ene Branişte, *Dicționar enciclopedic de cunoştințe religioase* (Editura Diocezană, 2001).

[77] Alexandru Tănase, *Cultură şi religie* (Bucureşti, 1973).

Atunci Iubirea i-a cerut ajutorul Orgoliului, care tocmai trecea pe acolo:
- Orgoliu, te rog, mă poţi lua cu tine ?
- Nu te pot ajuta Iubire, aici e totul perfect… mi-ai putea strica nava.
Iubirea a rugat mai apoi Tristețea, care trecea pe lângă ea:
- Tristețe, te rog, lasă-mă sa vin cu tine !
- Oh, Iubire, sunt atât de trista încât simt nevoia să stau singură…
Chiar şi Buna Dispoziție a trecut pe lângă Iubire, dar era atât de mulțumita încât nu a auzit că o strigă.
Dintr-o dată o voce a strigat:
- Vino, Iubire, te iau cu mine !
Era un bătrân cel care vorbise. Iubirea s-a simțit atât de recunoscătoare şi plină de bucurie încât a uitat sa îl întrebe pe bătrân cum îl cheamă. Când au sosit pe țărm, bătrânul a plecat.
Iubirea şi-a dat seama cât de mult îi datora şi a întrebat Cunoaşterea:
- Cunoaştere, îmi poți spune cine m-a ajutat ?
- Era Timpul…
- Timpul ? s-a întrebat Iubirea, dar de ce tocmai Timpul m-a ajutat ?
Cunoaşterea, plină de înțelepciune, i-a răspuns:
- Pentru ca numai Timpul e capabil să înțeleagă cât de importantă e Iubirea în viață…[78]

Atunci când omul iubeşte cunoaşterea, în timp el v-a ajunge să dobândească o cultură. Cultura este din acest punct de vedere un act şi o realitate care ține de sensul şi de finitudinea procesului cunoaşterii. Cu cât cunoaştem cu atât mai mult ajungem la o cultură şi cu atât mai mut ne exteriorizăm pe noi în ceea ce este bine şi în ceea ce este frumos.

CAPITOLUL ŞASE

FIRESCUL ÎN CIVILIZAȚIE

S-a spus că se poate vorbii de civilizație atunci când într-o țară apare primul document scris. În rândurile care vor urma vom vorbii despre firesc în civilizație. Ce este firesc în civilizație? În primul rând trebuie să spunem că este firesc să fii un om civilizat şi să duci la propăşirea civilizației. Civilizația este prin urmare un lucru firesc. Este cât se poate de firesc să fii un om civilizat. Printr-un om civilizat se înțelege un om manierat şi la fel de bine un om politicos. Civilizația în sensul firescului mai poate însemna şi a fii cu bun simț şi a avea bun simț. Din acest punct de vedere este cât se poate de mult evident că civilizația este un firesc care a fost de mai multe ori schimbător şi care a variat foarte mult pe parcursul istoriei şi al lumii. Dar oricum, ceea ce trebuie să ştim este că civilizația este un lucru mai superior sau mai presus de cultură. Prin urmare o țară când ajunge să fie puternic dezvoltată ea ajunge să creeze o civilizație. Civilizațiile sunt culturi care domină sau care ajungă să fie cât se poate de mult dominante. Cultura de cele mai multe ori un lucru amplu care are mai multe implicații. Aceste implicații sunt un lucru care ține foarte mult de sensul şi de complexitatea unei anumite culturi. În momentul în care într-o țară se ajunge ca din cele mai multe perspective cultura să devină un lucru dominant sau esențial se poate ajunge la ceea ce se denumeşte o civilizație. Civilizația este un lucru complex care include un complex de aspirații şi năzuințe ale unui anumit spațiu geografic. Din acest punct de vedere cultura şi civilizația se includ de una pe alta.

După cum am spus, după ce o anumită țară sau imperiu ajunge să dezvolte o cultură de cele mai multe ori următorul pas este fără doar şi poate dezvoltarea unui civilizații. Civilizația este prin urmare un bun al tuturor şi el se manifestă prin mai multe lucruri. Aceste lucruri sunt cât se poate de mult cele care definesc sensul şi realitatea civilizației care susțin şi care întregesc simțul civilizației. Prin urare, este firesc ca oamenii să creeze sau să realizeze civilizații. Civilizațiile sunt cele care fac ca mai mulți să beneficeze de avantajele pe care ea le oferă. După cum am spus, civilizația se naşte atunci când în sânul maselor largi de oameni se ajunge al concluzia că cultura este un bun de

[78] http://ascultainima.blogspot.ro/2013/07/timpul-si-iubirea.html.

folos şi se investeşte în cultură. Cultura este un lucru sau un bun pe care mai mulţi în creează şi îl realizează. Civilizaţia este de cele mai multe ori un lucru frumos şi care duce la realizarea de mai multe bunuri spirituale şi materiale: cărţi, picturi, muzică, construcţii, statui sau mari metropole. Omul ajunge să îşi dea seama de binele civilizaţiei numai după ce vede în ea un lucru firesc. Este firesc să susţinem naşterea cu creaţia de civilizaţii.[79]

Civilizaţia nu este un bun de consum dar este fără nici o îndoială un lucru care este un bun spiritual şi este parte din viaţa şi din firescul omului. Marile civilizaţii ale lumii au marcat şi au influenţat omenirea foarte multă vreme. Din acest punct de vedere marile civilizaţii ale lumii de cele mai multe ori au corespuns cu mari civilizaţii care au dus mai departe lumea şi existenţa. S-a mai spus de alţii că civilizaţia este un lucru care se defineşte de cele mai multe ori în cantitatea de săpun şi apă pe care cineva o foloseşte. Este adevărat că civilizaţia de mai multe ori se măsoară în igienă şi se poate spune că igiena este un lucru sau o realitate care ţine de civilizaţie. Acolo unde civilizaţia este puternică este adevărat că şi igiena este puternică. Igiena este un lucru cât se poate de firesc şi din acest punct de vedere este bine să ştim că nu se poate face civilizaţie fără de igienă. Poate punctul primar sau cel mai de jos al civilizaţiei este igiena. La fel de bine un alt aspect al igienei este ceea ce se poate denumii ca şi curăţenia marilor metropole şi a oraşelor. Acest lucru se realizează din mai multe puncte de vedere prin ceea ce se denumeşte sau prin ceea ce este atenţia omului faţă de mediul în care trăieşte. Nu poate exista civilizaţie în mizerie şi acolo unde este murdărie. Este evident din acest punct de vedere că ceea ce este sau ceea ce se denumeşte ca şi civilizaţie este din acest punct de vedere o conştiinţă comună tuturor sau un ideal pe care majoritatea trebuie să îl accepte ca şi un bun şi ca şi un lucru pe care trebuie să îl dobândim. Civilizaţia este o invitaţie deschisă pentru toţi cei care vor să ajungă la desăvârşire şi la ceea ce este frumos şi bine. Civilizaţia este un termen care la origini este latin şi înseamnă oraş, civitas. În zilele noastre însă nu se mai poate vorbii de civilizaţia ca şi de un oraş. Civilizaţia a devenit un bun comun sau un lucru comun pentru mai mulţi şi pentru mai multe categorii de persoane şi de entităţi. Din acest punct de vedere ajung să creeze o civilizaţia ţările care investesc cel mai mult în cultură şi în actul cultural. Cultura este un lucru sau un bun care este comun pentru toată lumea şi pentru toţi. Cultura este de cele mai multe ori forul sau realitatea ultimă prin care se face o civilizaţie. Din acest punct de vedere nu trebuie confruntată civilizaţia cu imperiul. Au fost mai multe imperii în antichitate care nu au creat nici o civilizaţie. Un astfel de exemplu a fost imperiul macedonian. Se ştie însă de o civilizaţie sumeriană, de o civilizaţie mesopotamiană, de o civilizaţie asiriană şi de multe altele. Prin urmare este bine să ştim că nu neapărat un imperiu trebuie să facă o civilizaţie. Civilizaţia este un lucru sau o realitate care ţine de lumea în care trăim şi care defineşte superioritatea unei anumite ţări faţă de cealaltă.

A crea civilizaţie este unul dintre cele mai înalte şi mai frumoase lucruri la care poate spera sau la care poate visa un om sau umanitatea în mare. De ce este aşa? Fiindcă prin creaţia sau facerea civilizaţiei nu facem decât să dăm curs poruncii lui Dumnezeu de a „ne iubirii semenii ca şi pe noi înşine." Facem civilizaţie şi în acest mod ajungem să îl împlinim sau să îl realizăm pe om ca şi o persoană care este înzestrată cu minte şi cu raţionalitate. Civilizaţia este din acest punct de vedere un complex de acţiuni care cresc valoarea unei ţări sau a unui spaţiu geografic. După cum am spus, civilizaţia este cea care presupune ca să fie realizată o acţiune care ţine de sensul şi de forma a tot ceea ce este bun universal. Civilizaţia este ca atare un bun universal care de cele mai multe ori ţine de sensul şi de spiritualitatea la care ajunge un popor.[80] Este cât se poate de adevărat că spiritualitatea la care ajunge un popor este cea care îi defineşte din acest punct de vedere gradul sau nivelul de civilizaţie. S-a vorbit de o civilizaţie creştină sau ceea ce britanicii denumesc ca şi the Christian commonwealth. Se poate spune că ceea ce ţine de o civilizaţie creştină este de cele mai multe ori un lucru cât se poate de evident şi cât se poate de realist. Marile civilizaţii au fost de cele mai multe ori dublate de o spiritualitate puternică. Spiritualitatea este modelul prin care omul ajunge sau mai bine spus îl motivează pe om să ajungă la ideea de civilizaţie. Se creează civilizaţie din acest punct de vedere la mai multe nivele sau în mai multe feluri. Se ştie prin urmare că una dintre cele mai puternice şi mai mari civilizaţii din vechime a fost civilizaţia bizantină. Această civilizaţie a avut de mai multe ori sensul unei profunde evlavii şi pietăţii. Modelul a fost stabilit de împăratul Constantin cel Mare care pe la anul 300 a făcut din creştinism o religie de stat. Acesta a fost începutul unei

---

[79] Radu Teodorescu, *Muntele Athos: loc al civilizaţiei duhovniceşti* (Cugir, 2005).
[80] Alain de Libeira, *Certa universaliilor: de la Platon la sfârşitul evului mediu* (Seuil: Paris, 1996).

perioade din istoria lumii care a durat timp de mai bine de 1000 de ani. Au fost prin urmare mai bine de 20 de ţări care în anul 300 au adoptat creştinismul ca şi religie de stat.

Când vorbim de civilizaţie nu putem să nu vorbim despre civilizaţia bizantină. Bizanţul a lăsat mai multe idei moştenire lumii în care trăim dintre care una dintre cele mai cunoscute este creştinismul ca şi religie de stat. S-a dovedit că în cazul bizantinilor creştinismul a fost un model reuşit. Este de amintit că din punct de vedere oficial creştinismul nu a fost o religie oficială în imperiul roman, italienii adoptând creştinismul ca şi religie oficială după modelul bizantin. Acest model de cele mai multe ori a fost cât se poate de mult un lucru bun şi de fapt marea majoritate a ţărilor creştine nu fac decât să urmeze modelul bizantin. Bizanţul prin urmare a fost prima mare civilizaţie a lumii care a elaborat o spiritualitate profundă şi amplă. Această spiritualitate bizantină este un deliciu în zilele noastre pentru istorici şi pentru care se avântă în studiul istoriei civilizaţiei. Poate una dintre cele mai centrale dar în acelaşi timp şi mai controversate persoane ale civilizaţiei bizantine a fost împăratul Iustinian cel Mare.[81] Iustinian este cel care în secolul al VII-lea a ridicat celebra catedrală Sfânta Sofia din Istambul care este una dintre cele mai frumoase clădiri din toate timpurile şi care la timpul ei în secolul al VII-lea a fost cea mai mare clădire construită de om. Evident, sunt mai multe opinii care îl consideră pe împăratul Iustinian ca şi un tiran dar nu i se poate imputa meritul de a fii construit una dintre cele mai frumoase biserici creştin ortodoxe din toate timpurile. Se şi spune că atunci când Iustinian a intrat în catedrala Sfânta Sofia ar fii exclamat

- Solomon, te-am învins.

Dacă există un merit care poate fii adus bizanţului este cu siguranţă că a fost un imperiu care a creat o civilizaţie. Basilei sau mai bine spus împăraţi, catedrale, călugări şi muzică bizantină sunt sintagmele unei civilizaţii care s-a impus pe sine în lume şi a rămas ca fiind una prolifică în istoria lumii. Când vorbim despre istoria lumii nu se poate să nu vorbim de civilizaţia bizantină pe care mai multă lume o neagă în zilele noastre. Civilizaţia bizantină din acest punct de vedere se extindea la un moment dat din Palestina până în Anglia din zilele noastre. Greu de crezut că englezii de azi au avut o perioadă bizantină în istoria sau trecutul lor. Această perioadă de timp este prin urmare una care de cele mai multe ori ne duce în spre ceea ce se poate denumii un trecut frumos din istoria lumii deci a noastră a tuturor. După cum am spus de mai multe ori civilizaţia a variat în istoria lumii şi a umanităţii. Este cât se poate de evident că se poate vorbii de o istorie a civilizaţiei. Nu trebuie să confundăm civilizaţia cu nevoia omului de cultură. Se poate vorbii din acest punct de vedere de un simţ al culturii bizantine. Din acest punct de vedere în această carte vom vorbii de principalele mari civilizaţii ale lumii: bizantină, sumeriană, egipteană, europeană, americană, asiatică, scandinavă, şi australiană.

Sumeria este una dintre primele civilizaţii ale lumii şi prin urmare ţinem să precizăm că atunci când vorbim de Sumeria vorbim cât se poate de mult de un fel de arhetip al civilizaţiei. Sumeria a fost o ţară care a existat şi care a stat undeva la golful Persic în ceea ce se cunoaşte azi ca şi Irak. Din acest punct de vedere este de remarcat că Sumeria înseamnă în sumeriană „pământul regilor civilizaţii." Primii dintre popoarele lumii care a devenit conştienţi de ideea sau de importanţa civilizaţiei au fost sumerieni. Evident, Sumeria nu mai există azi dar din istorie ştim mai multe lucruri despre sumerieni. Se poate spune prin urmare că prima idee de civilizaţie a fost la nivel colectiv sau la nivel generic una sumeriană. Ei au fost primii care au elaborat în istoria lumii conceptul sau ideea de civilizaţie. Prin urmare, care au fost caracteristicile civilizaţiei sumeriene? Ei sunt printre primii care au elaborat sau care au creat olăritul, porţelanul, la fel de bine sumerienii au fost cei care au elaborat cultura fierului şi au fost printre primii din istoria lumii care au ajuns la cultivarea fierului. Prin urmare, ideea de civilizaţie a apărut pentru prima dată în Sumeria şi de aici s-a extins la mai toate marile popoare. Se poate întreba dacă sumerienii sunt prin urmare inventatori civilizaţiei? Cu siguranţă că ei sunt dar nu putem exclude opinia sau părerea că poate că dacă sumerienii nu ar fii venit cu ideea sau conceptul de civilizaţie nu ar fii fost alţii în locul lor. Sumerienii au fost printre primii care au fost bilingvi fiindcă în Sumeria se vorbeau două limbii: sumeriană şi akadiană.[82] Este bine să ştim că din Sumeria se v-a dezvolta ulterior un alt imperiu sau mai bine spus imperiu akkadian. Sumerienii au fost cei care au creat ceea ce se poate denumii o

---

[81] Asterios Gerosterios, *Iustinian cel mare: sfânt şi împărat* (Editura Sofia: Bucureşti, 2004).
[82] Samuel Noah Kramer, *The Sumerian: their history, culture and character,* (Chicago, 1963).

predilecție în spre arte şi în spre cultură. După cum am spus, pentru standardele de azi civilizația sumeriană este o civilizație cât se poate de mult învechită şi neactuală. Sumeria şi imperiul akkadian care a apărut mai apoi s-a dezintegrat în ceea ce istoria cunoaşte ca şi Mesopotamia. După cum am spus, în rândurile care vor urma nu vom vorbii foarte mult despre istorie şi despre ceea ce a însemnat Sumeria şi cultura sumeriană. Sumerienii au fost cei care pentru prima dată în istoria lumii au folosit irigațiile. Evident, ei nu aveau la acea perioadă de timp sau în acele vremuri ceea ce se poate denumii o istorie bine pusă la punct dar din acest punct de vedere ideea sau conceptul de civilizația a apărut sau a existat din acest punct de vedere în regiunea Sumeriei. În Sumeria au apărut printre primele scrieri din istoria lumii şi a umanității.

În această carte nu vom vorbii despre religia sumerienilor ci ne vom axa cel mai multe pe ideea de civilizație. Ceea ce a fost şi ceea ce este civilizația este din acest punct de vedere un lucru cât se poate de evident şi cât se poate de realist şi nu trebuie să evităm sau să desconsiderăm acest lucru. Au fost mai multe misiuni arheologice care au mers la vechile ruine sumeriene în speranța de a descoperii care a fost esența sau care a fost centrul vieții sumeriene. După cum am spus, este bine să ştim că pentru prima dată în istoria lumii, un grup național sau mai bine spus o comunitate etnică a de venit conştientă sau a început să realizeze ceea ce este şi cum se realizează civilizația în Sumeria. După cum am spus, civilizația este o problemă care îl frământă pe om din antichitate sau din vechime. Au fost extrem de multe încercări în antichitate de a realiza civilizația. Foarte multe dintre ele au fost nereuşite sau eşecuri. În acest sens am menționat imperiul akkadian care a fost o nereuşită în probleme de civilizație. Civilizația evident a fost o temă care a avut originea sau faza incipientă în antichitate. Mai apoi ea s-a extins şi la alte popoare şi alte naționalități. Ideea de civilizație este una antică şi civilizația a fost foarte mult dependentă de modul în care oamenii au fost capabili sau mai bine s-au organizat pentru a avansa. Când vorbim de civilizație, nu putem să nu enumerăm vechile civilizații ale lumii: sumeriană, mesopotamiană, asiriană sau palestiniană. Evident, civilizația este un bun de care toată lumea beneficiază în măsura în care îşi aduce aportul în actul de a crea sau de a perpetua civilizația. Marii creatori de civilizații nu sunt niciodată persoane sau indivizi separați ci sunt foarte mult entități sociale care contribuie la ceea ce se poate spune procesul de civilizație. Civilizația este un lucru care ne face viața şi existența mai frumoasă şi mai bună. Cu cât vom devenii mai civilizați cu atât vom duce umanitatea înainte la o scară generică. În acest sens, omul se simte firesc în civilizație şi nefiresc în ceea ce se denumeşte ca şi viață primitivă sau viața canibalilor. Se ştie că acolo unde lipseşte civilizația de cele mai multe ori se ajunge la viața şi la modul tribal şi primitiv de viață. Antipodul civilizației este canibalismul.

Tot pe fir istoric, o altă mare civilizație antică a fost cea a Egiptului. Egiptul este o țară din Africa şi care este situat pe malul Nilului. Aici a existat în antichitate o mare civilizație care a dat foarte multe lucruri şi din care au mai rămas în zilele noastre celebrele piramide, dintre care cea mai mare este a lui Keops şi sfinxul. La timpul la care evrei sau poporul ales a migrat în Egipt, el era o putere imperială. Se poate vorbii de o civilizație egipteană. Sunt mai multe lucruri care au fost foarte fireşti civilizației egiptene şi care nu mai sunt fireşti în zilele noastre. Un lucru firesc pentru egiptenii antici era munca cu sclavi şi se ştie că piramidele au fost executate cu sclavi. Este de remarcat din acest punct de vedere că în timpul construcției piramidelor, au murit foarte mulți sclavi care au fost exterminați în muncă. Se estimează că numărul de sclavi folosit la facerea piramidelor a fost undeva între 100000 şi 300000. Egiptul după cum am spus, a fost o civilizație înfloritoare în vechime şi mai multă lume a migrat în spre Egipt.[83] Evident, în vechime faraonii erau cei care conduceau regatul egiptean şi în acest sens se ştie de mai mulți faraoni egipteni. Ceea ce era firesc civilizației egiptene era foarte mult piramida şi în al doilea rând egiptenii manifestau o afecțiune mare față de soare şi de lumină. Din acest punct de vedere este de remarcat că Egiptul a fost o civilizație prosperă în antichitate. Ramses, Tutankamon sau Keops sunt nume ale gloriei naționale a Egiptului. Ulterior după ce Egiptul se v-a încreştina el v-a da şi un aport la religie în special prin personalitatea Sfântului Antonie cel Mare.

Un lucru care a caracterizat civilizația egipteană a fost scrisul pe papirus. Mai toate scrierile egiptene au fost realizate pe papirus care a fost foarte mult un fel de precursor al hârtiei.[84] Se poate spune că civilizația egipteană a fost

---

[83] Paul Burton, *Egiptul secret* (Editura Polirom: Iaşi, 2007).

[84] Este de remarcat că piramidele egiptene pot fii văzute de pe lună. Paul Ioan, *Piramida lui Keops şi secretele inițiaților ei* (Editura All, 1997).

o civilizație a papirusului. Se mai știe că Egiptul a fost una dintre cele mai înfloritoare civilizații antice până în jurul datei nașterii Sfântului Moise care a fost chemat de Dumnezeu la eliberarea evreilor înrobiți de faraonii egipteni. Mai toată lumea știe că refuzul faraonilor de a termina sclavia a dus la înecarea armatelor egiptene în Marea Roșie. În cele din urmă Egiptul a fost ulterior cucerit de mai multe ori și a devenit o astfel o civilizație de tranzit. O poveste celebră legată de civilizația egipteană o avem referitor la timpul în care armatele lui Alexandru Macedon se aflau la granița cu Egiptul și doreau cucerirea acestei țări. Se spune că atunci s-a arătat Sfinxul. Între Sfinx, care era simbolul civilizației Egiptene [el era personificat uneori și de preoți care purtau ritual veșminte și măști de sfinx] și Alexandrul Macedon a început astfel un dialog:

- Ce vrei? A întrebat Sfinxul
- Vreau Egiptul.
- Și dacă nu ți-l dau?
- Atunci voi trece pe toți prin ascuțișul săbiei.
- Bine, vei avea Egiptul cu o singură condiție.
- Care este acea condiție?
- V-a trebuie să desfaci nodul gordian. Sfinxul i-a înmânat lui Alexandru un nod gros care era foarte bine împletit.
- Bine o să îl desfac.
- Dacă nu îl vei desface ți se v-a tăia capul.

Dimpreună cu Alexandru mai erau doi generali: Menelau și Lisias. Menelau a încercat să desfacă nodul gordian și nu a reușit și ca atare i s-a tăiat capul. Mai apoi a încercat și Lisias și nici acesta nu a reușit. I s-a tăiat capul și lui. În cele din urmă, Alexandru a scos sabia și a tăiat nodul. În acest mod a reușit să descâlcească nodul gordian și în cele din urmă a reușit să cucerească Egiptul. S-a spus că din punct de vedere literar morala acestei povestiri este că de mai multe ori poezia poate fii mai frumoasă decât proza.

După cum am spus, când vorbim despre civilizația egipteană trebuie să amintim că pentru antichitate Egiptul a fost unul dintre cele mai importante centre de cultură. Din Egipt se putea foarte bine naviga în marea Mediterană și așa s-au făcut foarte multe rute de comerț și de negoț cu multe alte state. Egiptul a fost un stat prosper în antichitate. El continuă să fie de interes în zilele noastre pentru istoria sa și pentru multele lucruri care păreau extrem de firești pentru mentalitatea de pe atunci. De exemplu egiptenii un înmormântau pe morții lor ci îi îmbălsămau sau îi mumificau. Noi și noi descoperi arheologice din Egipt ne aduc mărturie despre o civilizație antică veche și prosperă. Este sigur că a existat o puternică civilizație egipteană și care nu mai există astăzi.

Europa este una dintre cele mai mari civilizații dintre toate câte au existat și atunci când vorbim de civilizație nu se poate să nu vorbim și de Europa. Este cât se poate de evident că de cele mai multe ori civilizația Europei este una care s-a manifestat în mod firesc prin diversitate. Europa este un teritoriu divers care a variat din cele mai vechi timpuri. Diversitatea europeană este o realitate care ține de sensul și de exprimarea actului de civilizație. Civilizația este din acest punct de vedere un lucru sau o realitate care ține de tot ceea ce este mai bun și mai frumos. Firescul în civilizația europeană s-a manifestat în mai multe lucruri: diversitatea lingvistică, monumente, catedrale, biblioteci sau cinematografe. Europa este unul dintre cele mai diverse continente și probabil este un model de diversitate pentru alte continente.[85] După cum am spus, sentimentul firescului este cât se poate de propriu pentru civilizație și a variat pe parcursul timpului. Firescul în Europa este o temă amplă și care se poate definii pe sine prin mai multe realități și mai multe genuri de gândire. Europa s-a dovedit un continent cât se poate de competitiv în care mai multe state și-au disputat supremația. Este firesc în Europa din nefericire lupta pentru supremație. Această luptă s-a manifestat de mai multe ori și a avut din mai multe puncte de vedere consecințe nefaste. Europa a fost pământul în care s-a născut ideea de rasism sau de superioritate genetică a unei rase umane față de alta. Aceste lucruri nu sunt firești și de mai multe ori s-a ridicat problema în ce direcție merge sau se îndreptă Europa? Europa s-a definit pe sine de mai multe ori ca și un

[85] Al Husar, *Ideea europeană sau noi și Europa: istorie, cultură și civilizație* (Institutul european, 1993).

spaţiu creştin şi se poate spune că creştinismul este o facere sau o creaţie europeană. Ceea ce este mai trist este că în Europa există diviziune internă şi sunt mari lupte de interese pe care de mai multe ori europenii simpli le pot resimţii.

Se spune ca la un moment dat Esop era aruncat undeva într-un beci de către împăratul ţinutului pentru că era rău de gură şi îi deranja (adică era închis politic) şi a fost atacată ţara de un duşman străin, care le-a spus:

- Uite, vă las în pace dacă puteţi să-mi spuneţi care dintre capetele acestui ciomag e mai greu.

S-au străduit toţi politicienii vremii de atunci, neştiind, s-au dus la Esop. Şi acesta a spus aşa:

- Băgaţi băţul în apă – capătul care se ridică deasupra apei e mai uşor, celălalt e mai greu.

Răspunsul a fost dat atacatorilor, iar aceştia au înţeles că există totuşi inteligenţă în ţara aia, iar ei nu se încurcă cu inteligenţa, pentru că ştiu că vor mânca bătaie. Şi s-au retras. Aceea a fost înţelepciune.

Am spus această parabolă pentru a evidenţia că de mai multe ori în Europa civilizaţia s-a considerat că se face cu ciomagul în mână. Civilizaţia este din acest punct de vedere un lucru care a ţinut şi care ţine de cele mai multe ori de ceea ce am putea denumii ca şi simţul şi ca şi realitatea a tot ceea ce este frumos şi bun. Mari nume al lumii au fost reprezentante şi au făcut parte din ceea ce se poate denumii ca şi civilizaţia europeană. Este firesc în civilizaţia Europeană să fie create sau să fie realizate mai multe limbi care cum se vorbesc la nivel internaţional. Sunt multe aspecte pe care Europa încă trebuie să le rezolve. Este tipic pentru civilizaţia europeană discriminarea sau a îl susţine pe altul în detrimentul celuilalt. Sunt cunoscute mai multe diversiuni pe pământ european care au avut loc de cele mai multe ori între orient şi occident. Europa este încă divizată de aceste două mari blocuri: oriental şi occidental. Acest lucru s-a manifestat în trecut prin zidul Berlinului care separa Europa în două. Diviziunile sunt un lucru firesc în Europa şi pentru aceasta acest teritoriu a avut mult de pierdut. După cum am spus, civilizaţia europeană este în firescul în ei în scrieri, în poeţi, arhitecţi, jurnalişti sau scriitori. Acestea sunt din acest punct de vedere realităţile care definesc ceea ce se poate spune ca şi civilizaţia europeană. În Europa există din nefericire moda luptei pentru supremaţie care de mai multe ori a fost dăunătoarea: italienii sunt cei care se consideră superiori faţă de toţi restul, englezii se văd pe sine mai buni decât restul, germani au voit să domine de mai multe ori Europa, grecii se văd pe sine de cele mai multe ori defavorizaţi. Este foarte clar că Europa este un spaţiu divizat şi acest lucru nu v-a aduce foarte mult ceva bun. Oricum, este adevărat că civilizaţia a fost văzută de mai multe ori ca şi un lucru firesc sau ca şi o realitate firească în plan european. De cele mai multe ori Europa a voit să realizeze lucruri fără simţul de unitate şi de apartenenţă. Din acest punct de vedere nu se poate preciza cu exactitate care este direcţia în care se îndreptă Europa dar cel mai probabil Europa v-a fii în viitor un spaţiu al descoperirilor tehnice şi ştiinţifice. Ceea ce este cel mai nefinesc în spaţiul european este de cele mai multe ori starea de diviziunea şi de competitivitate lipsită de raţiune şi de logică. Acest lucru a făcut de cele mai multe ori mai multe răutăţi şi mai multe probleme. Este greu din acest punct de vedere să realizăm un firesc al civilizaţiei Europene. Sunt puţini cei care pot definii ceea ce este firesc sau ceea ce este natural în civilizaţia europeană. Firescul civilizaţiei europene este de cele mai multe ori un lucru care ţine de comuniune şi de capacitatea de adaptare la noile condiţii istorice. Acest lucru se poate vedea de cele mai multe ori în ceea ce priveşte civlizaţia europeană prin diferitele tendinţe sociale care există în Europa.

Începând cu anul 1003, anul în care Leif Erickson a pus piciorul în ceea ce el a denumit ca şi Vinland şi istoria cunoaşte acum ca şi America a început să fie cunoscută în lume civilizaţia americană. Această civilizaţie a fost de cele mai multe ori cunoscută ca şi o civilizaţie care a cultivat spiritul libertăţii şi a realizării personale. America este din mai multe puncte o civilizaţie dar este o civilizaţie care trebuie înţeleasă ca şi atare. Ca şi noi continent format, America este de cele mai multe ori o sinteză a mai multor culturi şi a mai multor filosofii. America a voit astfel să fie o civilizaţie a sintezei care să i-a ceea ce este cel mai bun de la toţi şi să îi dea chipul american. Astfel, America este o ţară creştină dar nu este o ţară creştin ortodoxă. Civilizaţia americană a fost astfel extrem de productivă în mai multe mişcări religioase care au simţit firesc de a venii cu noi lucruri în plan religios. Sunt astfel foarte multe curente religioase care au apărut pe continentul Americii de Nord. Aceste mişcări de mai multe ori au degenerat în secte şi obscurantism. Este de remarcat că de cele mai multe ori religia a adus un aport major la facerea civilizaţiei din America. După cum am spus de cele mai multe ori există opinia sau părerea că America este cea mai mare şi cea mai importantă civilizaţie din toate timpurile. Acest lucru însă nu este adevărat. Din punct de vedere cultural, civilizaţia

bizantină a fost superioară civilizației americane prin moştenirea sa culturală. Se poate spune că religios civilizația americană este tributară imperiului bizantin.[86] Aceasta fiindcă de cele mai multe ori civilizația americană se defineşte pe sine ca şi un element cât se poate de creştin. Acesta este din acest punct de vedere un lucru sau ceea ce se poate definitiv ca şi sensul şi motivația civilizației americane. America şi-a impus civilizația sa limitată prin mai multe forme populare: băuturi Coca Cola, mâncare hotdog, filme holywood şi mai multe ale lucruri de acest fel. După cum am spus, America este autoare a unei civilizații care a jucat un rol major în secolul al XX-lea şi din mai multe punct de vedere continuă să joace un rol important şi în prezent. Acest lucru este bine să îl ştim şi să îl avem definit în minte când vorbim despre America. După cum am spus, în acest capitol vom vorbii de ceea ce a dat bun America lumii. După cum am spus, civilizația americană este de cele mai multe ori axată pe simțul unității şi a comunității. Din acest punct de vedere s-a spus că în probleme etnice americanii i-au depăşit pe evrei antici. Este cât se poate de evident că America este o cultură dominantă la ore actuală. În ultimii ani civilizația americană şi-a propus o luptă cu terorismul la nivel mondial. Sunt mai multe grupări teroriste pe care America a voit să le stârpească. Se poate spune că acesta este un lucru bun. Sunt mai multe lucruri care definesc ceea ce este sau cum este concepția Americii despre civilizație. Unii spun că este statuia libertății, alții spun că este Washington DC, alții că este Imperial State Building, şi alte opinii. S-a reproşat Americii că are de mai multe ori o modalitate violentă de a îşi impune crezurile sau convingerile. Este adevărat că se poate vorbii de o civilizație americană şi evident sunt mai multe lipsuri atunci când vorbim despre ceea ce este american şi despre ceea ce nu este.[87]

Este adevărat că civilizația americană este încă tributară la mai multe ale culturi şi mari civilizația ale lumii. Din acest punct de vedere se poate vorbii de o criză a firescului în civilizația americană. Civilizația poate face multe alte lucruri în America şi se ştie că există o mare parte a populației care este împotriva sau anticivilizație. Aceste mişcări sunt manifestate prin viața de trib a ceea ce au fost la origini emigranți eschimoşi. Aceştia au manifestat de mai multe ori repulsie față de conceptul sau înțelegerea idei de civilizație. Civilizația americană după cum s-a mai spus este în proces de definire şi de expansiune. Sunt mai multe centre americane care au voit să fie modelatoare ale idealului sau a conceptului de civilizație. Ar fii destul să amintim nume cu sunt: Harvard, Yale, Princeton, Berkely sau Stanford. Aceste mari centre universitate au avut de mai multe ori rolul de a modela aspirațiile sau dorințele civilizației americane. Se poate spune că civilizația americană are multe lucruri de învățat în ceea ce priveşte pe ceilalți şi pe toți cei care. Evident, sunt mai multe mentalități realiste pe teritoriul Americii care îşi dau seama de ceea ce înseamnă sau ceea ce este America. America este o civilizație de sinteză care a comasat în sine mai multe culturi şi mai multe mentalități. Sunt multe muzee, biblioteci şi şcoli americane care au un mare a aport în a propaga şi a difuza foarte mult civilizația. Civilizația este un bun comun la care America a adus o contribuție semnificativă. Încă mai este posibilitatea de expansiune a civilizației pe continentul american. O mare parte a civilizației americane s-a consumat în lupta împotriva comunismului care a fost considerat un rău în America. Acesta sunt doar considerații generice în ceea ce priveşte civilizația americană. Lăsam la latitudinea altora considerații mult mai vaste şi mai ample.

O altă mare civilizație a lumii este civilizația asiatică. Aceasta este de cele mai multe ori ceea ce se poate denumii sau ceea ce este una dintre cele mai vechi şi care îi include şi pe sumerieni care pentru prima dată în istoria lumii au ajuns la ideea de civilizație. Asia este o civilizație care este de cele mai multe motorul la tot ceea ce înseamnă oriental. Orientalul este în elementul său în Asia şi în civilizația asiatică. Această civilizație este din acest punct de vedere cât se poate de mult un lucru care are ca şi firesc simțul mistic. Este cât se poate de firesc ca Asia să aibă un simț mistic al lucrurilor şi poate din acest motiv şi primul popor ales al lui Dumnezeu mai înainte de creştini a fost în Asia. Asia a dat mai multe nume şi mai multe personalități cât se poate de simbolice pentru ceea ce a însemnat cultura Asiei: Confucius, Ibn Arabi, Ghandi şi mulți alții. Nu trebuie să uităm că Domnul Iisus Hristos a trăit pe teritoriul sau în spațiul Asiei.[88] Cea mai importantă cultură a Asiei la ora actuală este China. China şi definit conturul său de civilizație prin ceea ce se poate denumii zidul chinezesc care este cea mai lungă construcție din lume. Asia este un

[86] Nicolae Iorga, *Bizanț după bizanț* (Editura 100+1, 2002).
[87] David Mauk, *American civilisation: an introduction* (New York, 1995).
[88] Gungwu Wang, *Bind us in time, nationa and civilisation in Asia*, (Times Media, 2002).

pământ de interes din punct de vedere istoric şi din punct de vedere ale civilizației. Sunt mai multe etape din trecutul şi din istoria Asiei care nu mai sunt cunoscute în zilele noastre. Până la începutul secolului al XXI-lea se credea că Troia nu a existat şi a fost o invenție a lui Homer. În urma la mai multe săpături s-a ajung al concluzia că Troia a existat şi este situată în ceea ce este azi estul Turciei. Civilizația asiatică, se poate spune că este de cele mai multe ori o civilizație esoterică care pune foarte mult accept pe universul lăuntric. Buddhismul, hinduismul, islamul şi zoroastrianismul au fost religii care au jucat un rol important în civilizația asiatică. Despre contrastul dintre civilizația orientală şi cea occidentală există o poveste.

Se spune că în New Yok a venit la un moment dat un yoghin pentru a face lecții de yoga. Acesta a reuşit să îşi găsească câțiva adepți prin faptul că a pus mai multe afişe cu oferta şcolii sale. După mai multă vreme ce a stat în New York, într-o seară acesta se întorcea la casa lui şi s-a întâmplat să i se facă foame. A văzut un fast food şi a mers să cumpere un hamburgăr. A întins vânzătorului o bacnotă de 20$. Acesta a luat bacnota şi a pus-o în sertar şi mai apoi i-a dat yoghinului un hamburgăr. Hamburgărul era aproximativ 2$.

- Mulțumesc, dar unde este restul de bani?
- Restul trebuie să vină din interior, a răspuns vânzătorul şi i-a închis acestuia ghişeul.

Este cât se poate de evident că între orient şi occident există o mare diferență de orientare sau de priorități. Lucrurile care sunt de interes în orient nu sunt în occident şi invers. Se poate spune din acest punct de vedere că firescul în civilizația orientală este cât se poate de mult un lucru care ține de meditație, legătura cu Dumnezeu. S-a spus că orientul este mult mai religios decât orient şi acest lucru este poate adevărat. Nu ştim în cele din urmă care v-a fii viitorul civilizației orientale şi acelei occidentale.[89] Este cât se poate de evident că aceste civilizații sunt de mai multe ori în contrast. Este de remarcat că de cele mai multe ori un lucru care este găsit firesc în civilizația Asiei este panteismul. Panteismul este viziunea că omul ajunge la unirea cu Dumnezeu prin faptul că se pierde pe sine în absolutul lui Dumnezeu. Civilizația asiatică este prin excelență o civilizație cu o tentă panteistă. Poate din acest motiv sunt multe lucru de schimbat şi de modificat în Asia şi în spațiul Asiei. Acest simț al panteismul se poate vedea de mai multe ori prin cultura şi civilizația orientală. Este evident că trebuie să vedem în cultura Asiei tot ceea ce este bun şi tot ceea ce este folositor.

După cum s-a mai spus, pentru a face civilizație trebuie să credem în civilizație. Acest lucru se face şi este extrem de important. Asia este o civilizație care a dat mai multe lucruri bune lumii şi la ele trebuie să privim. Aderarea noastră la conceptul de civilizație nu trebuie să fie numai una formală şi trebuie să fie una profundă şi deplină. Se spune că undeva într-o regiune de câmpie a venit într-o vară o mare secetă. Nu mai ploua, nu mai erau fructe şi legume, nu mai era iarbă pe pământ. Atunci, lumea s-a dus la preotul din localitate care era un om cu mare credință în Dumnezeu. Aceştia l-au întrebat:

- Părinte, ce să facem, nu mai plouă.
- Am putea să ne rugăm la Dumnezeu pentru ploaie.
- Când să ne rugăm părinte?
- Mâine la amiază să fie toți cei care vor ploaie în curtea din fața bisericii.

A doua zii la amiază curtea bisericii era plină. Preotul s-a uitat prin mulțime să vadă care sunt credincioşii care au venit să se roage pentru ploaie. Credincioşii au venit cu cărți de rugăciune, metanii în mână, icoane ale sfinților, prapuri şi alte obiecte religioase pentru rugăciune. Privirea preotului însă a fost uimită când a văzut o fetiță de 6 ani care venise cu o umbrelă de culoare roşie şi o ținea pe genunchi aşteptând cu nerăbdare.

Când lumea se decide pentru civilizație vor fii mulți care se vor bucura de beneficiile ei. La fel de bine sunt mulți care ar voit să facă civilizație dar nu au capacitatea necesară. Este bine ca între noi cei care au posibilitatea sau capacitatea de a face civilizație să nu se dea înapoi de la acest act. Se aduc mai multe obiecții în fața actului de a face civilizație. Civilizația este însă un bine care este de folos tuturor.

Oceania este o altă civilizație a lumii care are o populație de mai bine de 36 de milioane de locuitori. Condițiile de viață din Oceania sunt vitrege şi cei din Oceania sunt într-o continuă stare de exil fiindcă trăiesc pe insule. Viața este

[89] Neagu Djuvara, *Între orient şi occident,* (Editura Humanitas: Bucureşti, 2002).

grea în Oceania şi sunt puţini cei care doresc sau voiesc să meargă în aceaste insule. Prin urmare, este firesc în Oceania viaţa maritimă care implică ambarcaţiuni, vapoare şi pescuitul. Civilizaţia se poate face însă şi pe insule. Deşi acest lucru este mai greu el nu este imposibil. Pe insule se pot amenaja biblioteci unde cei care sunt doritori de a citii şi de a studia pot să aibă acces. Unul dintre principalele avantaje pe care îl oferă viaţa pe insulă este de cele mai multe ori liniştea. În linişte omul poate ajunge la meditaţie şi la tot ceea ce este bun şi potrivit din punct de vedere intelectual. După cum am spus, civilizaţia Oceaniei este de cele mai multe ori o civilizaţie maritimă şi este firesc în Oceania ca marea şi oceanul să joace un rol fundamental în tot ceea ce înseamnă existenţă cotidiană. Civilizaţia oceaniană este una particulară care de mai multe ori s-a manifestat printr-un cult al oceanului. Sunt mai multe statui, mai multe sculpturi, muzică şi scrieri oceaniene.[90] Viaţa de pe insulă deşi este mai dificilă ea poate devenii mult mai bogată din punct de vedere mult mai productivă din punct de vedere spirituală. Se ştiu de mai mulţi sfinţi care au ajuns la sfinţenie prin retragerea pe insulă poate unul dintre cele mai celebre cazuri a fost Sfântul Andrei Criteanul. Mai multă lume fuge de viaţa de pe insule fiindcă consideră că această viaţă este plicticoasă. Civilizaţia este cea care face poduri între semeni şi între oameni.

Doi fraţi care trăiau în gospodării alăturate, au avut un conflict. A început cu o mică neînţelegere şi a luat amploare până când s-a produs dezbinarea între cei doi. Totul a culminat cu un schimb de cuvinte dure, urmate de săptămâni de linişte... Într-o dimineaţă, cineva a bătut la uşa fratelui mai mare. Când a deschis uşa, a văzut un bărbat cu unelte de tâmplărie.

- Caut de lucru pentru câteva zile, a zis străinul. Poate aveţi nevoie de mici reparaţii aici, în gospodărie, eu v-aş putea ajuta.
- Da, a zis fratele mai mare. Am ceva de lucru pentru dumneata. Vezi acolo, pe partea cealaltă a râului, locuieşte vecinul meu. Mă rog, de fapt este fratele meu mai mic. Vreau să construiesc un gard de doi metri înălţime, nu vreau să-l mai văd. Eu plec la câmp, la treburile mele, dar aş vrea ca până mă întorc diseară, dacă se poate, să fie gata.

Tâmplarul a muncit mult, măsurând, tăind, bătând cuie. Aproape de asfinţit, când s-a întors de la câmp fratele mai mare, tâmplarul tocmai terminase treaba. Uimit de ceea ce vede, fermierul a făcut ochii mari şi a rămas cu gura căscată. Nu era deloc un gard de doi metri. În locul lui era un pod care unea cele două gospodării peste râu. Tocmai în acel moment, vecinul lui, fratele cel mic, venea dinspre casa lui şi, copleşit de ceea ce vede, şi-a îmbrăţişat fratele mai mare, şi i-a spus:

- Eşti un om deosebit, să te gândeşti tu să construieşti un pod aşa de frumos după tot ce ţi-am spus şi ţi-am făcut! Iartă-mă, frate!

Şi s-au iertat.

Tâmplarul, văzându-şi treaba terminată, începu să-şi adune uneltele, ca să plece întru ale sale.

- Aşteaptă, stai, i-a zis fratele cel mare. Mai stai câteva zile. Am mult de lucru pentru dumneata.
- Mi-ar plăcea să mai rămân, a spus tâmplarul, dar mai am multe poduri de construit...[91]

Menirea civilizaţiei este să facă poduri între oameni şi între popoare şi trebuie să vedem acest lucru ca şi pe un rol sau o misiune benefică. Prin civilizaţie se poate ajunge la mari stadii de avansare dintre oameni. Aceste stadii sunt extrem de benefice şi extrem de folositoare pentru umanitate. Cei care vor să facă lucruri care să ajungă la nivelul de interes pentru întreaga umanitate pot realiza acest lucru prin implicarea în problema civilizaţiei. Civilizaţia este un lucru bun şi de folos pentru toate popoarele şi pentru toate naţiunile. Civilizaţia este un lucru firesc şi o realitate care îl duce pe om în spre ceea ce este firesc şi ceea ce este benefic. Firescul devine evident când lumea este civilizată. Un om civilizat nu poate să nu fie un adept sau o expresie a firescului. Civilizaţia are un mare aport în ceea ce se poate denumii ca şi firesc. Deşi acest lucru este ignorat şi de mai multe ori trecut cu vederea firescul este un lucru sau o realitate care se exprimă prin civilizaţie. Igienă, cultură, educaţie, muzică şi cele asemenea sunt lucruri fireşti atunci când le analizăm ca şi civilizaţie. Civilizaţia este cea care urmăreşte binele întregii umanităţi. Suntem civilizaţi atunci când suntem

[90] Andrew Strathem, *Oceania: an introduction to the cultre and indentities of Pacific islanders* (Carolina, 2002).
[91] http://luminaortodoxiei.com/ro/descopera-ortodoxia/pilde-ortodoxe/item/1490-podul.

fireşti. Acest firesc după cum deja am arătat exclude canibalismul, violenţa sau ceea ce este rău. Firescul este o noţiune care este în curs de noi şi noi modalităţi de exprimare la nivel de cultură. Aceste modalităţi se exprimă şi se manifestă pe sine prin mai multe realităţi.

Ultima şi poate cea mai nouă civilizaţie este civilizaţia australiană. Australia este un continent care după unii ar avea rădăcină în Asiria. Sunt mai multe speculaţii care susţin că numele de Australia vine la origini din Asiria. Aceste ipoteze au fost negate de mai multe ori. Australia este un continent vast care are foarte mult deşert în centrul ei ceea ce a făcut viaţa mai greu de realizat acolo. Australia este un pământ încă în formare care se identifică cu ideile şi idealurile civilizaţiei europene în special cu cele britanice. Este greu de definit care este firescul sau cum percepe firescul civilizaţia australiană. Nu se poate nega că la nivel internaţional Australia nu joacă un rol important. Elementul intern al civilizaţiei Australiene este de mai multe ori însă unul european. Deşi Australia este un spaţiu vast cu numeroase posibilităţi în planul civilizaţiei, este greu să spunem că civilizaţia australiană a fost şi este productivă. Civilizaţia australiană s-a grupat în jurul la două mari metropole: Sydney şi Melbourne. Evident mai sunt şi alte metropole australiene dar acestea sunt cele mai importante. Se poate vedea că Australia este un spaţiu geografic care încă este în căutarea unei identităţi culturale. Această identitate v-a fii descoperită şi pusă în aplicare în cele din urmă. Mai toată lumea ştie de caracterul neutrul al civilizaţiei australiene. Este de remarcat că de cele mai multe ori Australia se revendică pe sine ca şi o extensiune a civilizaţiei europene. Un continent vast Australia a fost de mai multe ori refugiu pentru cei care au căutat libertate. Faptul că Australia este tributară Europei este un lucru ce nu poate fii negat sau contestat.[92]

O tânăra stătea şi aştepta avionul în sala de aşteptare a unui aeroport mare. Pentru cã trebuia sã aştepte mult timp şi-a cumpărat o carte şi un pachet de biscuiţi. Ca sã treacă timpul mai uşor, s-a aşezat în sala de aşteptare VIP şi a început sã citească. Lângă ea, pe scaunul alăturat, erau biscuiţii şi pe următorul scaun era un domn care citea ziarul. Când a început pachetul şi implicit primul biscuit, domnul de alături a luat şi el unul. Ea s-a simţit indignată, dar n-a zis nimic şi a continuat sã citească. În interiorul ei îşi spunea:

- Uite ce fel de persoanã e acest bărbat! Dacã aş avea numai puţin curaj, i-aş face moralã.

Şi aşa de fiecare datã, când ea lua un biscuit, lua şi el unul. Acest lucru o înfuria, dar nu dorea sã fie cauza unei scene. Când a mai rămas în pachet ultimul biscuit, ea gândea:

- Ah, acum vreau sã vãd ce îmi zice când se vor termina toţi!

Bărbatul a luat ultimul biscuit, l-a rupt în douã şi i-a dat jumătate.

- Ah! Asta e culmea! gândi ea şi îşi luã lucrurile, cartea şi geanta şi se îndreptã spre ieşirea sălii de aşteptare.

După ce se aşezã în scaun, în avion, se simţi un pic mai liniştitã, închise cartea şi deschise geanta pentru a pune acolo jumătatea de biscuit rămasa când…surpriză, deschizând geanta vede cã pachetul de biscuiţi era întreg, neatins, în geantã! Se ruşinã de modul în care s-a comportat şi abia atunci înţelese cã pachetul de biscuiţi pe care îl mâncase nu era al ei, ci al domnului de alături. Domn care împărţise cu ea chiar şi ultima bucăţica, fãrã a se simţi indignat, nervos sau superior…în timp ce ea se comportase urât şi îşi simţise orgoliul atins. Şi nici măcar nu avea posibilitatea sã se explice… sau sã-şi ceară scuze”.[93]

De cele mai multe ori când vorbim despre civilizaţie suntem tributari multor altora dinainte de noi. Suntem tributari pentru faptul că religia creştină este o religie de stat bizantinilor, suntem tributari lui Philo Taylor Fransworth pentru invenţia televizorului, suntem tributari pentru ideea de civilizaţie sumerienilor antici, suntem tributari pentru invenţia comediei ca şi artă grecilor antici, şi la fel de multe putem continua şi cu alte exemple. Toate aceste produse ale civilizaţiei noi le luăm de gratis fără să ştim cine le-a realizat. Civilizaţia este un bun universal care duce de cele mai multe ori la realizarea persoanei. Sunt oameni care se realizează şi se împlinesc pe sine prin civilizaţie şi acest lucru trebuie să îl avem în vedere.

[92] Rex Gilroy, *The lost civilisation of Australia* (Publicaţiile URU; 2005).

[93] http://luminaortodoxiei.com/ro/descopera-ortodoxia/pilde-ortodoxe/item/1134-ceea-ce-vezi-nu-e-mereu-%C5%9Fi-adev%C3%A3rul-situa%C5%A3iei.

CAPITOLUL ŞAPTE

VIEȚILE SFINȚILOR CA ŞI EXEMPLE ALE FIRESCULUI

Orice om de bună credință apreciază firescul şi detestă ceea ce este neobişnuit şi ieşit din comun. Atunci când vine vorba de firesc există mai multe grade sau mai multe nivele de firesc. Acest grade şi nivele se stabilesc în funcție de apropierea sau depărtarea de Dumnezeu la care a ajuns o anumită persoană. Sfântul este astfel poate cel mai bun sau cel mai potrivit exemplu de nefiresc. Trăim într-o lume nefirească şi acest lucru îl putem concluziona cel mai bine studiind istoria lumii: revolte, războaie, conflicte, asasinate, comploturi şi multe altele sunt evident emblema unei lumi care nu este firească. De mai multe ori lumea din jur ne face să luăm ceea ce este nefiresc ca şi firesc fiindcă uneori omul poate decădea atât de mult de la chemarea sau vocația sa că nici nu mai ştim cu adevărat ceea ce este firesc.[94] Sunt epoci ale istoriei lumii în care până şi credința în Dumnezeu a ajuns să fie un lucru nefiresc şi prin urmare a fost oprimată. În această stare de confuzie se ridică întrebarea: cine sunt exemplele sau modele de firesc? Fără nici o îndoială vom găsii modele ale firescului întotdeauna în sfinții creştin ortodocşi. Aceşti sfinți sunt cei care ajung să păstreze sau să mențină firescul în categoriile lui obişnuite. Dictatorii, tiranii, asasinii, sabotorii şi cei asemenea fac de cele mai multe ori ca ceea ce este firesc să nu mai fie firesc. Astfel, adevărul devine o noțiune trunchiată şi arbitrară. Este interesant că atunci când lumea trece prin perioade grele şi dificile de cele mai multe ori ea caută firescul sau ceea ce este firesc. Acest firesc îl descoperă la sfinții creştin ortodocşi. Sfinții sunt cei care păstrează firescul şi ei sunt cei care definesc în cele din urmă ceea ce este cu adevărat firescul. În sfânt, nu numai binele şi bunătatea sunt la ele acasă ci şi firescul. Firescul este o noțiune proprie aghiografiei ortodoxe. În sfinți lumea vrea un lucru firesc sau un exemplu. De cele mai multe ori acest exemplu şi lucru lumea nu îl găseşte în lumea din exterior şi sunt mai mulți care revin la Biserica Creştin Ortodoxă fiindcă o găsesc ca şi un lucru firesc.

Dintre principalii sfinți ai ortodoxiei care sunt poate cei mai mari exponenți ai firescului vom vorbii despre Sfântul Ioan Casian, Sfântul Nicolae, Sfântul Isaac Sirul, Sfântul Ambrozie al Milanului, Sfântul Maxim Mărturisitorul, Sfântul Ioan Scărarul, Sfântul Ioan Damaschin, Sfânta Ecaterina, Sfânta Sofia şi Sfânta Elena. Am ales aceste nume de sfinți nu la întâmplare ci pentru a evidenția ceea ce este sau cum se manifestă firescul din punctul de vedere ale vieților sfinților. Viețile sfinților sunt în mare un exemplu sau poate cel mai bun exemplu de firesc. Atunci când vorbim despre esența firescului de cele mai multe ori oameni recurg la psihologie, psihanaliză şi la psihiatrie. Acest lucru este reprobabil fiindcă esența firescului este una de natură spirituală cine ajunge la o spiritualitate puternică ajunge şi la ceea ce se poate denumii ca şi „esența firescului." Suntem puțini dintre noi cei care ne întrebăm sau cei care ne ridicăm la modul serios problema sau originea firescului? De unde vine firescul? Cine stabileşte în cele din urmă firescul? Care sunt criteriile care definesc în sens ultim şi adevărat firescul? Firescul vine din ceea ce se poate denumii viețile sfinților. Ceea ce fac sfinți imitâdul-L sau fiind inspirați de Domnul Iisus Hristos este criteriul ultim şi suprem al firescului. Vom vedea astfel că ceea ce noi denumim firesc în viața de zii cu zii nu este atunci când ne raportăm la viețile sfinților. Cu adevărat fireşti au fost sfinții şi nu noi care din punct de vedere spiritual şi bisericesc ne mulțumim cu jumătăți de măsură. Noi credem că dacă locuim într-o mare metropolă, ne trezim dimineața mergem şi ne suim în metrou şi ieşim în oraş pentru socializare este ceva extrem de firesc. Acest lucru nu este loc firesc în cazul sfinților. Un sfânt nu se trezeşte şi se duce să petreacă timpul în oraş. Sfântul este cel care mai întâi se duce la slujba de dimineață şi mai apoi îşi continuă activitățile zilnice. Ceea ce este firesc în cazul sfinților, nu este firesc în cazul celor obişnuiți cum suntem noi. De cele mai multe ori oamenii se fac că sunt fireşti atunci când vine vorba despre biserică şi despre ceea ce este firesc. De ce să nu spunem că sunt mulți cei care găsesc nefiresc mersul la biserică. Trăim într-o lume care la ora actuală manifestă o mare amestecătură dintre viciu şi virtute. De cele mai multe ori ne spunem că este firesc ca în oraşele noastre barurile să fie amplasate mai în aceleaşi locuri cu bisericile. Cât de nefirească este această asimilare care este atât de obişnuită şi de comună în lumea noastre din aceste timpuri? Adevărul este că în oraşele în care barurile sunt prezente în aceiaşi proporție cu bisericile oamenii nu sunt bisericoşi sau mai bine spus nu țin la biserică. Lumea de azi

[94] Eftimie Atonitul, *Asceți în lume* (Editura Evanghelismos: Bucureşti, 2009).

ne spune că este firesc ca pe aceiaşi stradă să fie o biserică şi un bar. Ce mare minciună este aceasta. Sfinții sunt cei care ne atrag atenția că nu putem facem confuzie dintre minciună şi adevăr. De mai multe ori minciuna devine un lucru firesc. Când minciuna ajunge să fie un lucru firesc vorbim de pervertire şi de perversiune. Atunci vom începe să ne dăm seama că firescul se găseşte la sfinți şi la sfințenie şi nu în ceea ce denumim noi ca şi mode sociale, culturale sau economice. De ce este aşa? Fiindcă sfinții ajung în legătură cu Dumnezeu dincolo de care nu mai poate exista nimic nefiresc.

Sfântul Ioan Casian este un sfânt la origini român şi care s-a născut în ceea ce este astăzi județul Tulcea, localitatea Casimcea în anul 360. Acest sfânt a fost un sfânt al secolului al IV-lea şi a murit în ceea ce este Franța de azi, care pe vremea lui se numea Galia la Marsilia în anul 435. Am ales să vorbim despre Sfântul Ioan Casian care este un model de firesc deşi pentru mai mulți el nu mai este un exemplu actual şi este depăşit. De mic copil se ştie că Sfântul Ioan Casian a manifestat un interes pentru viața religioasă şi în tinerețe v-a face un pelerinaj la locurile sfinte din Palestina. Apoi v-a face un popas în Asia Mică unde se v-a întâlnii cu Sfântul Vasile cel Mare şi Sfântul Ioan Hrisostom. Mai apoi v-a mai face o călătorie în Egipt pentru a se întâlnii cu sfinții Antonie şi Pahomie. După moartea Sfântului Ioan Hrisostom care a fost prietenul său v-a merge la Roma unde v-a fii făcut preot şi de aici v-a merge la Marsilia unde v-a întemeia două mănăstiri. Sfântul Ioan Casian este considerat unul dintre încreştinătorii Franței. De la Sfântul Ioan Casian ne-au rămas foarte multe scrieri. Din aceste scrieri ne putem da seama că Sfântul Ioan Casian a fost un sfânt al firescului. De ce este aşa? Sfântul Ioan Casian a fost printre primii teologi creştini ortodocşi care au susținut că pentru a ajunge la o viață firească omul trebuie să fie firesc şi să fie ascetic. Este firesc pentru Sfântul Ioan Casian ca omul să ducă o viață religioasă din copilărie. Deşi nu se ştiu prea multe lucruri azi despre sfântul Ioan Casian se poate face un portret al său din scrierile care au rămas de la el. Evident puțină lume mai ştie azi sau puțină lume mai citeşte azi pe sfântul Ioan Casian.[95] Lectura Sfântului Ioan Casian aduce pentru om un sentiment al firescului. De fapt atunci când voim să ştim ceea ce este şi cum se manifestă firescul avem în Sfântul Ioan Casian în un îndrumător întotdeauna. Se poate spune că Sfântul Ioan Casian este un sfânt al firescului. El a căutat firescul fiindcă L-a căutat pe Dumnezeu. Toți cei care Îl cauză pe Dumnezeu caută de fapt firescul. Sfântul Ioan Casian ne spune că firescul vine de la Dumnezeu şi că atunci când omul pleacă în căutarea lui Dumnezeu el ajunge la un prim stadiu sau la un prim grad al firescului.

După cum am mai spus, nu toți oamenii experimentează firescul la fel sau identic dar sfinții şi Sfântul Ioan Casian ne poate duce pe drumul şi calea a ceea ce este firesc. Se poate spune că în viața Sfântului Ioan Casian, călătoriile lui au fost nu numai o căutare a lui Dumnezeu ci şi o căutare a firescului. Sfântul Ioan Casian am spus că a făcut multe călătorii: a mers prin Palestina, Asia Mică, Egipt, Italia şi Franța. Aceste călătorii i-au mărit nu numai cunoaşterea ci şi concepția despre ceea ce este firesc în viața lumii sau cum este firescul în viața lumii. Sfântul Ioan Casian a fost adeptul ideii că firescul se poate găsii sau se găseşte numai în religie şi în legătura cu Dumnezeu. Acest lucru duce la dorința de asceză şi de înfrânare. Prin urmare ce este firesc pentru Sfântul Ioan Casian? Vom vedea că ceea ce este firesc pentru Sfântul Ioan Casian nu este firesc pentru noi. Este firesc pentru Sfântul Ioan Casian: postul rugăciunea, nevoința asceza, credința, mersul la biserică şi altele de acest fel. Evident acest lucruri nu sunt fireşti pentru noi toți. Sfântul Ioan Casian a fost un sfânt pentru care firescul a însemnat viața de virtute şi tot ceea ce ne duce la virtute. Pentru a ajunge la virtute Sfântul Ioan Casian a ajuns la concluzia că omul trebuie să lupte împotriva celor 8 păcate principale. El ne-a lăsat astfel rânduri nemuritoare despre lupta ascetului cu cei 8 diavoli ai răutății. Când omul ajunge să biruie aceşti 8 diavoli se poate spune că el ajunge la o experiență sau la o trăire a firescului. Diavolii sunt cei care ne fac să credem că: lăcomia pântecelui, desfrânarea, iubirea excesivă de bani, mânia, tristețea, invidia şi mândria sunt lucruri fireşti. Acest lucru ei îl realizează prin faptul că prin lucrarea lor ei ajung să stabilizeze aceste realități definitiv în viața omului. Astfel, omul devine un motor de propulsie pentru diavoli şi pentru expansiunea lor. Prin patimi, diavolii îşi găsesc astfel metode de subzistență în viața omului. Asemenea unui liliac se poate spune că diavolii trăiesc cu „sângele” pe care îl sug din viața oamenilor care este înseşi viața lor. Prin patimi omul ajunge să nu mai aibă

[95] Personal al intrat în legătură cu scrierile Sfântul Ioan Casian în anul 1995 şi lectura sa îmi aduc aminte că mi-a provocat o bucurie fără de cuvinte. Sfântul Ioan Casian, *Scrieri alese* (Institutul Biblic: Bucureşti, 1990).

viață și viața lui îi aparține diavolului. Sfântul Ioan Casian a fost un luptător împotriva celui rău și al răului. El a scris astfel toate marile sale trăiri și azi le mai avem. Era firesc Sfântului Ioan Casian ca el să se sfătuiască și să caute opinia celor din jur. Pentru aceasta mai multe dintre scrierile Sfântului Ioan Casian sunt conversații. De aici reiese la un nivel generic că Sfântul Ioan Casian a considerat dialogul în probleme duhovnicești și spirituale ca și un lucru firesc. Sfântul Ioan Casian a cărui pomenire se face pe data de 29 februarie este un sfânt uitat care de mai multe ori se consideră că nu mai are nimic să ne mai transmită. Personal cred că sfântul Ioan Casian este actual pentru zilele noastre la fel cum a fost și pentru secolul al IV-lea.[96]

Un alt mare exemplu de firesc și de ceea ce este firescul poate fii considerat și sfântul Nicolae. Sfântul Nicolae este un sfânt care a trăit în secolul al IV-lea și s-a născut în localitatea Patara, Lichia și a murit în anul 345 în localitatea Mira care azi se numește Kocademre. Sfântul Nicolae a fost un sfânt care a luat parte la primul sinod ecumenic din anul 325 la Niceea și a fost cel care a combătut erezia lui Arie care susținea că Domnul Iisus Hristos nu este Dumnezeu adevărat și numai o făptură sau creație a lui Dumnezeu Tatăl. Despre sfântul Nicolae se știe că este sfânt prin faptul că a ajutat pe foarte mulți. El a fost cel care a intervenit pe lângă împăratul Constantin cel Mare pentru trei soldați condamnați la moarte pentru ca ei să nu fie condamnați la moarte. Dorința de firesc în viața Sfântului Nicolae s-a manifestat prin faptul că a optat pentru viața de mănăstire și a fost unul dintre cei mai mari călugări creștini ortodocși ai tuturor timpurilor. Se știe că pentru faptul că a propovăduit credința creștină Sfântul Nicolae a fost bătut, închis în temniță, și a fost chinuit. Atunci când vorbim despre sfântul Nicolae nu se poate să nu vorbim despre ceea ce este drept și ceea ce este firesc. Simțul firescului s-a manifestat la sfântul Nicolae prin setea de dreptate și după cum am spus sfântul Nicolae a fost de mai multe ori un apărător la celor nedreptățiți din timpul vieții sale.[97] O poveste mai puțin cunoscută din viața sfântului Nicolae ne spune că la un moment dat el mergea dintr-o localitate în alta. Pe când mergea pe cal el a ajuns într-un loc cu mlaștină și era pe cale se a se împotmolii și aici a putut vedea pe diavol care a venit să îl înspăimânteze. Nu a reușit acest lucru și atunci diavolul a voit să sperie calul pe care era sfântul Nicolae și cel puțin să îi facă rău aruncându-l în mlaștină. Atunci se spune că Sfântul Nicolae a ridicat glasul și a spus cu mare autoritate:

- În numele lui Dumnezeu pe care îl slujesc îi cer să scoți acest cal și să îi duci la destinație în orașul în care mă duc.

Sfântul Nicolae a spus aceste lucruri cu atât de multă credință că diavolul a fost obligat să i-a calul de căpăstru și să îl ducă până acolo unde i-a poruncit sfântul Nicolae. Această întâmplare ne spune că cel sau diavolul nu iubește sau mai bine spus nu simpatizează cu ceea ce este firesc. Se știu astfel de mai multe păcate nefirești care sunt insuflate sau inspirate de cel rău. Aceste păcate se leagă de cele mai multe ori de perversiune. Nu vom enumera aceste păcate ci vom spune că incestul este foarte mult un păcat care este inspirația celui rău. Tot ceea ce este nefiresc din acest punct de vedere și prin aceasta înțelegem în mare toate marile manifestări ale răului vin de la cel rău. Se poate spune că răul este o manifestare a nefirescului. Răul nu poate firesc. Acest simt al nefirescului de cele mai multe ori este depășit prin diferite tehnici ale seducției care fac ca ceea ce este rău să pară ca și un bine aparent. Sfântul Nicolae a fost un luptător împotriva răului în epoca sa și se poate spune că această luptă el a dus-o prin diferitele forme care s-au manifestat în timpul său. O formă amplă a răului cu care s-a confruntat Sfântul Nicolae a fost erezia. Erezia este un lucru care pare adevărat la prima vedere dar fiind analizat mai serios se poate vedea că este o distorsionare voită a unui adevăr major al religiei și al credinței. Erezia a fost prin urmare un lucru nefiresc pentru Sfântul Nicolae care a văzut în ea o modalitate prin care omul își poate pierde mântuirea. Știm astfel că Sfântul Nicolae a fost un aprig luptător împotriva arianismului care a fost o mare erezie a timpurilor sale la fel poate cum în timpurile noastre sunt Martorii lui Iehova. Aparent Arie și arienii erau foarte mult oameni care susțineau aparent ceea ce este firesc: nu se poate ca în Dumnezeu să fie Tatăl egal cu Fiul. Fiul este mai mic decât Tatăl și prin urmare nu este Dumnezeu ci o creatură a lui Dumnezeu. Arie știa foarte bine adevărul de credință și faptul că în Dumnezeu legile sau normalul care se aplică omului nu se aplică și lui Dumnezeu. Astfel, a creat o erezie și a susținut-o. Prin acesta el chestiona în realitate dacă omul se poate mântui prin credința în Domnul Iisus Hristos. După cum am spus, de la sfântul Nicolae învățăm că ereziile ni se prezintă

---

[96] Columba Stewart, *Casian monahul: învățătura ascetico-mistică* (Editura Deisis: Sibiu, 2000).

[97] Ioan Istrati, *Sfântul Ierarh Nicolae, mirul iubirii lui Hristos* (Editura Pars Pro Toto, 2008).

întotdeauna ca şi un lucru firesc. Ce poate fii mai firesc decât faptul că papa este autoritatea ultimă şi infailibilă în Biserică [sic], ce poate fii mai firesc decât că botezul este cel mai important lucru din toată Biblia cum susțin baptiştii, ce poate fii mai firesc decât că pogorârea Duhului Sfânt peste cei 12 apostoli este cel mai important lucru din Biblie, ce poate fii mai firesc că în această lume totul este predestinat de Dumnezeu după cum susțin calvinii? Enumerarea unor erezii care par fireşti la prima vedere ar putea continua. Când omul ajunge să adere la o erezie sau la o învățătură de credință eronată îşi v-a da seama că la un moment dat un lucru sau ceva nu este firesc. De ce este acest lucru aşa? Fiindcă Dumnezeu nu a făcut credința în El ca şi ceva nefiresc. Dumnezeu îi cere omului tot ceea ce este firesc şi tot ceea ce este obişnuit. Putem spune că Sfântul Nicolae a fost un sfânt al firescului.

Un alt sfânt în care găsim foarte mult ceea ce este firesc sau cum se defineşte pe sine firescul în sens ortodox a fost Sfântul Ambrozie al Milanului. Sfântul Ambrozie a fost un sfânt care a trăit în secolul al IV-lea (340-397) şi a fost german de neam. El s-a născut în localitatea Trier. A fost un om care a provenit dintr-o familie nobilă şi a fost dat la şcoli înalte devenind prefect.[98] V-a studia mai în profunzime credința creştină şi în cele din urmă v-a fii ales episcop de Milan. La fel ca şi sfântul Nicolae şi el s-a confruntat cu problema arianismului. Sfântul Ambrozie a fost un om extrem de popular şi foarte mult smerit care a fost de cele mai multe ori invidiat chiar şi de cei de la curtea imperială. El a avut meritul de a îl converti pe Augustin la credință şi prin el Augustin v-a ajunge în cele din urmă episcop de Hippo. Atunci când citim sau devenim familiari cu Sfântul Ambrozie avem un simț sau un sentiment al firescului. Acest simț sau sentiment ne duce de cele mai multe ori la faptul că a Îl slujii pe Dumnezeu este un lucru sau un sentiment firesc. De la Sfântul Ambrozie aflăm că este un lucru firesc să credem în Dumnezeu şi în Domnul Iisus Hristos. Este firesc să fim creştini şi este firesc să fim buni. De la Sfântul Ambrozie avem moştenire aproape 30 de cărți şi mai multe scrisori şi imnuri creştine care au rămas de la el. Ceea ce aflăm de la sfântul Ambrozie este că întotdeauna este cale de întoarcere în spre Dumnezeu şi în spre firesc. De mai multe ori prinşi de fluxul extern al vieții din jur ajungem să nu mai fim fireşti şi să nu mai trăim cu ceea ce este firesc. Sfântul Ambrozie ne-a spus că atunci când suntem cu credință în Dumnezeu chiar dacă ne mai abatem de la credință şi de la Biserică asemenea lui Augustin există cale de întoarcere.

Atunci când omul care într-un păcat sau într-o patimă se spune că unul dintre primele sentimente pe care le simte este o stare sau un lucru nefiresc. Omul nu se simte firesc după ce a făcut un păcat sau după ce a devenit rob unei anumite patimi. El face atunci mari eforturi să revină la starea de mai înainte. Pentru a revenii la starea de firesc în legătură cu Dumnezeu de cele mai multe ori omul face mari eforturi şi poate să restabilească această stare de comuniune cu Dumnezeu prin pocăință. Se ştie că Augustin a trăit o viață destrăbălată. Mama sa, Monica s-a rugat pentru el şi în cele din urmă Augustin s-a întors din rătăcirea sa. Se spune că unul dintre cunoscuții lui Augustin care ştie de modul destrăbălat de viață pe care îl ducea a venit la Sfântul Ambrozie şi l-a întrebat:

- Cum se poate ca să se întoarcă la Dumnezeu acest om pentru care se părea că nu mai există nici o speranță?
- Nu se putea să se piardă rodul atâtor rugăciuni a mamei sale.

Prin urmare, de la Sfântul Ambrozie învățăm că pocăința este o întoarcere la ceea ce este firesc şi la modul obişnuit de viață. Cu toții avem abateri de la credința în Dumnezeu dar prin pocăință ne putem întoarce la starea primă. Cel rău este cel care ne spune că nu este firesc să avem credință în Dumnezeu. De cele mai multe ori suntem pe drumul pierzaniei şi ne ducem în spre tot ceea ce este străin de Dumnezeu atunci când suntem ignoranți. Unul dintre marile merite pe care le-a avut Sfântul Ambrozie a fost că a avut un aport major în a face credința creştină să fie un lucru firesc lumii. Până la timpul Sfântului Ambrozie credința creştin ortodoxă era privită de cele mai multe ori ca şi un lucru sau ca şi o realitate străină de lume. După sfântul Ambrozie acest lucru a devenit firesc şi deplin acceptat de toată lumea. În sfântul Ambrozie credința în Dumnezeu a devenit şi a fost considerată un lucru firesc şi extrem de bine realizat. La fel de bine tot sfântul Ambrozie a spus că de cele mai multe ori credința este un lucru care este firesc şi celor de rang înalt sau oamenilor care au mari responsabilități publice şi administrative.[99] De mai multe ori aceştia consideră că sunt scutiți de obligații şi de viața de evlavie a oamenilor simplii. În cele din urmă, cei care au funcții şi

[98] Virgil Gheorghiu, *Sfântul Ambrozie al Milanului* (Editura Sofia: Bucureşti, 2013).
[99] Sfântul Ambrozie al Milanului, *Tâlcuiri la Sfânta Scriptură* (Institutul Biblic, Bucureşti, 2007).

ranguri înalte trebuie să fie mult mai credincioşi şi mai evlavioşi decât oamenii simplii fiindcă ei nu trebuie să fie o pricină de sminteală pentru oamenii simplii. Atunci când îl vom citii cu seriozitate pe Sfântul Ambrozie vom vedea că de cele mai multe ori ceea ce noi considerăm ca fiind firesc în realitate nu este. Nu este firesc pentru oamenii politici să fie şi credincioşi şi se ştie de mai mulți mari lideri politici care au fost chiar atei şi care nu au avut nici un fel de credință în Dumnezeu. După cum am spus, lectura temeinică a unor mari sfinți ai trecutului ne poate da alte sensuri şi ale înțelesuri a ceea ce este şi a noțiunii de firesc. Firescul este un lucru pe care îl întâlnim în viața Sfântului Ambrozie. Ea s-a manifestat prin credință, iubire, blândețe, răbdare cu cei pierduți şi multă rugăciune. După cum s-a mai spus, a trecut multă vreme de când a trăit sfântul Ambrozie dar exemplul său a rămas actual pentru timpurile de azi. În sfântul Ambrozie vom găsii o întoarcere la ceea ce este esențial şi la ceea ce este firesc. Sfântul Ambrozie este un exemplu de firesc şi de ceea ce de duce la starea de firesc. Avem nevoi de firesc într-o lume care de mai multe ori ne supune la presiuni, stres şi tensiune. Sfântul Ambrozie v-a fii întotdeauna un exemplu de firesc pentru cei care sunt în căutarea a ceea ce este cu adevărat firesc. Lumea de azi ne oferă mai multe surogate ale firescului şi de acea este nevoie să ne raportăm la sfinți ca să ştim ceea ce este cu adevărat firesc.

Un alt mare sfânt în care putem vedea ceea ce se denumeşte o filosofie creştină a firescului a fost Sfântul Maxim Mărturisitul. Sfântul Maxim s-a născut în anul 580 şi a murit în anul 662 şi a fost bizantin de neam. Secolul în care a activat Sfântul Maxim Mărturisitorul a fost secolul al VII-lea şi el a fost unul dintre vârfurile sau elitele spiritualității bizantine. În sine sfântul Maxim nu este un sfânt numai al bizanțului ci al nostru al tuturor care am venit în legătură cu el. Sfântul Maxim Mărturisitorul este un sfânt aparte care a fost erudit şi care a ştiu filosofie, ştiințe, gnoseologie, dialectică sau retorică. Atunci când vorbim despre Sfântul Maxim Mărturisitorul vorbim poate despre unul dintre cei mai savanți sfinți care au existat în toate timpurile istoriei. Contextul istoric a făcut ca el să fie bizantin de neam dar scrierile sale sunt valabile pentru toate timpurile şi toate epocile. La vârsta de 9 ani rămâne orfan şi v-a fii dus din Asia Mică în Palestina la o mănăstire unde v-a devenii monah. V-a călătorii şi în Africa la Carthagina. Perioada istorică a timpului sfântului Maxim ştim că s-a legat de crea ce istoria a denumit ca şi controversa sau erezia monotelită. Ce este monotelitismul? Este crezul că în persoana Domnului Iisus Hristos nu a existat două voințe ci numai o voință, voința lui Dumnezeu. Sfântul Maxim s-a confruntat cu ceea ce este nefiresc fiindcă în urma faptului că a apărat adevărul de credință ortodox a fost exilat în Tracia de adversarii ortodoxei. Problema monotelitismului a devenit serioasă şi fiindcă el nu a acceptat că în Domnul Iisus Hristos există o singură voință, cea dumnezeiască a fost chinuit şi torturat. Aceste chinuri s-au soldat cu tăierea mâinii drepte şi a limbii. Acest lucru s-a făcut pentru a nu mai putea scrie cu mâna şi a nu ai predica ortodoxia. Din nou este exilat la est de marea Neagră şi acolo în urma chinurilor şi a torturilor avea să moară la vârsta de 82 de ani. De la sfântul Maxim Mărturisitorul ne-au rămas mai multe cărți, poate undeva în jurul la 40 de volume dintre care pe cele mai importante amintim: Mystagogia, Ambigua, Răspunsuri către Thalasie, 100 de capete despre cunoaştere, Cuvânt ascetic şi multe altele.[100]

De ce am ales să îl includem pe Sfântul Maxim Mărturisitorul în cartea noastră despre firescul în religia creştin ortodoxă? Am ales să îl includem şi pe Sfântul Maxim Mărturisitorul nu fiindcă el a fost o personalitate de excepție a secolului al VII-lea ci fiindcă sfântul Maxim a fost prin extensie un apărător la firescului. Ce este sau cum se defineşte firescul în teologia Sfântului Maxim Mărturisitorul? Ea se defineşte prin faptul că este firesc ca omul să aibă o legătură cu Dumnezeu, este firesc ca omul să ajungă la o cunoaştere a lui Dumnezeu, este firesc ca omul să cultive virtuțile. Ceea ce este însă firesc în cazul Sfântului Maxim a fost faptul că a fost firesc pentru el să mărturisească ortodoxia chiar cu prețul chinurilor şi a torturii după cum am arătat în paginile anterioare. Ceea ce merită să reținem din viața Sfântului Maxim este că el nu a făcut nici un fel de compromis în probleme de credință şi a păstrat credința s-a intactă cu riscul că a fost exilat de mai multe ori pe nedrept. Toată viața sa, sfântul Maxim s-a regăsit pe sine şi s-a simțit firesc în viața ascetică. A fost unul dintre cei mai mari asceți ai lumii şi ai tuturor timpurilor. Sfântul Maxim ne-a spus că firescul nu îl găsim în diferitele mode sociale ale lumii care sunt extrem de schimbătoare ci îl găsim în viața credinței şi a Bisericii. Este firesc pentru sfântul Maxim ca omul să ajungă în gnostic în ceea ce priveşte creştinismul şi persoana Domnului

[100] Unul dintre cei mai mari specialişti internaționali în teologia Sfântului Maxim este suedezul Lars Thunberg. Lars Thunberg, *Antropologia teologică a Sfântului Maxim Mărturisitorul* (Editura Sofia: Bucureşti, 2005).

Iisus Hristos. Teologia sfântului Maxim este fără doar şi poate o teologie a firescului şi nu credem că există mulți sfinți părinți care au abordat cu atât de mare uşurință tematica ortodoxă decât sfântul Maxim Mărturisitorul. Viața pe care a dus-o sfântul Maxim Mărturisitorul sunt puțini care o pot duce. A fost un om care a dus o viață aspră şi ascetică. Acest lucru a făcut ca pentru el descoperirile de la Dumnezeu să fie un lucru firesc şi cât se poate de natural. Sfântul Maxim Mărturisitorul este uns sfânt uitat fiindcă el a fost un sfânt al firescului. A scrie şi a exprimat ceea ce este firesc din punct de vedere teologic şi ortodox. Într-o lume nefirească evident Sfântul Maxim Mărturisitorul este o personalitate care este găsit nepotrivit. În scrierile Sfântului Maxim Mărturisitorul vom descoperii ceea ce este firesc din punct de vedere religios. Acest firesc el l-a plătit cu tăierea mâinii drepte şi a limbii. De ce a fost aşa? Fiindcă Sfântul Maxim a predicat lumii firescul şi lumea a găsit că firescul este de neacceptat. Firescul era că în persoana Domnului Iisus Hristos există două voințe: una omenească şi una dumnezeească. Acest firesc a fost în cele din urmă găsit nepotrivit cu lumea secolului al VII-lea. Azi se cuvine să ne amintim de Sfântul Maxim Mărturisitorul ca şi de un sfânt al firescului. De la Sfântul Maxim Mărturisitorul vom putea deprinde şi vom putea învăța ceea ce este firescul şi cum se manifestă el din punct de vedere religios.

Un alt mare sfânt creştin ortodox care are o viziune extrem de profundă asupra ceea ce noi denumim ca şi firesc este Sfântul Ioan Scărarul. Sfântul Ioan Scărarul este un sfânt care a trăit în secolul al VII-lea şi de la care avem o carte celebră pe care el a intitulat-o Scara dumnezeiescului urcuş.[101] În această carte viziunea care o avem despre firesc este că acesta este un lucru care se realizează în etape. Sunt mulți care în momente extrem ale vieții lor vor ca firescul să se instaleze în om şi în lume imediat şi fără de nici o greutate. Sfântul Ioan Scărarul ne spune că acest lucru nu se poate realiza atât de direct. Pentru a ajunge la desăvârşire neofitul sau creştinul trebuie să treacă prin mai multe etape. Aceste etape îi vor arăta în cele din urmă creştinului calea spre mântuirea şi ce trebuie să facă pentru a se mântui. Sfântul Ioan Scărarul se poate spune că a avut o viziunea despre firesc şi cum se defineşte firescul în sens religios dar nu a vorbit direct despre el. La firesc prin urmare, se ajunge progresiv şi evolutiv. Acest proces evolutiv el l-a descris în 33 de trepte sau de paşi majori pe care omul trebuie să îi facă în spre Dumnezeu. Sfântul Ioan Scărarul ne-a spus că nu poate exista firesc în afară de Dumnezeu. Întreaga lui concepție despre firesc este în strânsă legătură cu unirea sau comuniunea cu Dumnezeu. În viziunea sa nu poate exista firesc dincolo de comuniunea cu Dumnezeu lucru care îl duce pe om la originea şi la înțelegerea a tot ceea ce este firesc şi a stării de firesc ultim. Ceea ce este firesc vine de la Dumnezeu. Firescul se defineşte la sfântul Ioan Scărarul prin tot ceea ce este virtute, în timp ce nefirescul se defineşte prin tot ceea ce este viciu. Firescul este pentru el o stare de moralitate şi se leagă foarte mult de ceea ce este moral. Ceea ce nu este moral este nefiresc. Poate cel mai firesc lucru în viața Sfântului Ioan Scărarul a fost comuniunea cu Dumnezeu. El spunea astfel că atunci când omul ajunge la comuniune cu Dumnezeu este cu adevărat ajunge să înțeleagă şi să experimenteze ceea ce este firesc. Lipsa de comuniune cu Dumnezeu duce la ceea ce se poate definii ca şi firesc. Au fost puțini în istoria lumii care au considerat că comuniunea cu Dumnezeu este un lucru firesc. Tot de la sfântul Ioan Scărarul mai învățăm că sunt nivele sau grade de înțelegere a firescului şi a modului în care definim firescul. În viziunea Sfântului Ioan Scărarul mântuirea nu poate fii dobândită fără de lucrarea sau de practicarea virtuților. Este firesc ca omul să se mântuiască dar acest lucru nu se poate realiza fără de aportul omului la acest proces. Mântuirea este un proces care are loc în mai multe etape. Astfel se mântuiesc cei care ajung la o viziune profundă a ceea ce este şi cum se defineşte firescul ca şi virtute.

Scara este o lucrare care se adresează cel mai mult călugărilor şi s-au obiectat că laicii nu se pot folosii de ea. Sunt însă şi laici care au o viață duhovnicească profundă şi prin urmare nu se poate să considerăm că laicii nu pot dobândii un folos din citirea scării. Ceea ce este propriu sfântului Ioan Scărarul este respingerea sa a lumii şi a tot ceea ce se aflâ în lume. Fiindcă lumea este de mai multe ori o realitate care cultivă păcatul şi patima, sfântul Ioan Scărarul respinge lumea în ansamblu lucru care s-a concert şi în viața pe care a ales să o ducă el viețuind mai bine de 40 de ani în pustie. Paradoxal sfântul Ioan Scărarul consideră că la o viziunea a firescului din lume se poate ajunge numai prin renunțarea la lume. Ataşamentul față de lume este considerat de Sfântul Ioan Scărarul un lucru nefiresc. Nu avem cum să fim ataşați de lume şi să trăim în acelaşi timp firescul fiindcă în comportamentul ei ultim lumea este un lucru

[101] Nicolae Corneanu *Scara dumnezeiescului urcuş* (Editura Amacord: Timişoara, 1997).

nefiresc. Acest lucru a fost ceva care a surprins pe foarte mulți atunci când au citit pe Sfântul Ioan Scărarul. Numai renunțând la lume putem ajunge să privim lumea ca şi pe un lucru firesc sau putem să trăim firescul din lume. Această respingere a lumii ca fiind un lucru nefiresc a dus în cele din urmă ca sfântul Ioan Scărarul să nu fie un sfânt extrem de popular. Acest lucru nu înseamnă că el nu este sfânt. Sfântul Ioan Scărarul a adus în discuție opinia că în mare lumea nu a rămas sau nu a menținut starea de puritate originală pe care a lăsat-o Dumnezeu la începuturi. Lumea este astfel de mai multe ori prinsă de tumult, nelinişte, nesiguranță şi viciu. Pentru a aduce ca lumea în ansamblu să fie un lucru firesc, omul trebuie să trăiască o viață a virtuți şi a faptelor bune. Acestea singura pot da un sens al firescului în lumea în care trăim. Cu cât omul devine mai virtuos cu atât lumea şi ea devine mult mai firească. Sfântul Ioan Scărarul este de părere că ierarhia tradițională a valorilor a fost stricată în lume şi pentru acest motiv trebuie ca omul să restaureze lumea. Un mare rol de restaurare a lumii la condiția sa esențială în au călugării care se retrag din lume pentru a se ruga mai mult pentru lume. Din acest lucru Sfântul Ioan Scărarul consideră că unii trebuie să adopte calea sărăciri de bună voie. Lumea a făcut din iubirea de bani şi averi un lucru nefiresc pentru care unii ajung să omoare. Ori viața umană este mai presus de bani şi averi. Cei care vor devenii familiari cu sfântul Ioan Scărarul vor putea vedea că viziunea sa a firescului este autentică şi poate una dintre cele mai autentice. Ceea ce este firesc la foarte mulți dintre noi nu este firesc la Sfântul Ioan Scărarul.[102]

Adevărul este că fiecare dintre noi avem o anumită concepție sau o anumită percepție asupra a ceea ce este firesc. Atunci însă când raportăm ceea ce este firesc la ceea au experimentat sfinții bisericii vom vedea că ceea ce noi denumim firesc nu este. În acest moment reacțiile sunt împărțite. Ştim că la vremea domnului Iisus Hristos, între Sfântul Ioan Botezătorul şi regele Irod Antipa a existat o mare neînțelegere care a culminat cu tăierea capului sfântului Ioan Botezătorul. Pentru regele Irod Antipa, un om învățat cu toate desfătările trupeşti ale acestei lumii, devenise un lucru firesc să trăiască în incest, el se căsătorise cu soția fratelui său şi fratele său era în viață. Ceea era firesc pentru regele Irod Antipa nu a fost deloc firesc pentru Sfântul Ioan Botezătorul. Sunt foarte mulți care atunci când se raportează la sfinții părinți preferă să îşi astupe urechile cu mâinile. În acest sens, un sfânt părinte la care ne putem raporta atunci când voim să ajungem la viziunea profundă a firescului a fost Sfântul Ioan Damaschin. Sfântul Ioan Damaschin este un sfânt care a trăit în secolul al VIII-lea şi este considerat de mai mulți ca şi un exemplu învechit. El nu mai este actual pentru zilele noastre însă acest lucru este numai aparent. Contextul în care a trăit sfântul Ioan Damaschin a făcut ca lumea să se depărteze de la ceea ce este firesc sau de la modul în care definim firescul. Problema centrală cu care s-a confruntat Sfântul Ioan Damaschin a fost trecerea la religia islamică. Această religie care a apărut în secolul al VI-lea era de opinie cu lumea arabă trebuie să renunțe la Domnul Iisus Hristos şi la creştinism şi să treacă la islam şi la credința în Mahomed.[103] Islamul este credința care vrea înlocuirea Domnului Iisus Hristos cu Mohamed şi Sfântul Ioan Damaschin a fost un sfânt care a fost conştient de acest lucru. Sfântul Ioan Damaschin a găsit creştinismul şi credința în Domnul Iisus Hristos ca şi un lucru firesc şi pentru acest lucru sau din acest motiv a ales să apere credința creştină. Acest lucru s-a dovedit un act de mare curaj într-o lume a orientului mijlociu care a de mai multe ori pendula între alegeri extreme. El a apărat astfel creştinismul ca şi o modalitate de a îl mântui pe om. Numele sfântului Ioan Damaschin a rămas actual pentru noi fiindcă el este cel care a scris imnurile pe care azi le avem în Octoih. Aceste imnuri se cântă în toate Bisericile Ortodoxe din toată lumea. În vremuri extrem şi grele, de confuzie şi de persecuție Sfântul Ioan Damaschinul a avut tăria să apere adevărul. Adevărul este prin excelență ceea ce Sfântul Ioan Damaschin a denumit ca şi firesc. Atunci când omul slujeşte adevărul el face un lucru firesc sau defineşte ceea ce este firesc. Minciunea care poate îmbrăca şi forma religioasă prin erezie nu este un lucru firesc. Este firesc să ne raportăm la Dumnezeu şi la credința în Dumnezeu însă o raportare totală ajung de fac şi realizează numai sfinții. De la sfântul Ioan Damaschin nu învățăm senzaționalul gratuit şi ieftin al lumii în care trăim ci ceea ce este firesc şi natural.

Sunt mulți care nu au auzit niciodată despre Sfântul Ioan Damaschin şi consideră că el nu are relevanță la modul lor de viață dar ceea ce trebuie să ştim este că firescul îl vom găsii cel mai bine explicat şi experimentat de sfinți şi de

[102] John Rupert Martin, *The illustration of the heavenly ladder of John Climacus* (Universitatea Princeton New Jersey, 1948).
[103] Andrew Louth, *Ioan Damaschinul. Tradiție și originalitate în teologia bizantină*, traducere de pr. prof. Ioan Ică sn și diac. Ioan I. Ică jr., Deisis, Sibiu, 2010); D. Fecioru, *Viața Sfântului Ioan Damaschin. Studiu de istorie literară creștină*, București, 1935.

părinții bisericii care au ajuns la o viziune ultimă şi definitivă a ceea ce este şi a cum se defineşte firescul. Sfântul Ioan Damaschinul a scris foarte multe cărți dintre care cele mai celebre sunt Dogmatica şi cuvintele pentru apărarea sfintelor icoane. El a fost o persoană care a susținut că este firesc ceea ce se desprinde din viața sau ceea ce experimentăm când suntem în comuniune cu Dumnezeu. Acest lucru a fost făcut de foarte puține ori în istoria lumii şi mai ales în zilele noastre. Sfântul Ioan Damaschin a fost departe de a susține că firescul înseamnă a duce o viață dedicată plăcerilor carnale care parte poate cel mai firesc lucru în zilele noastre. De la Sfântul Ioan Damaschin învățăm că nu trebuie să dăm curs imediat la toate impulsurile de prim moment. Se spune că atunci când vorbea despre Dumnezeu, Sfântul Ioan Damaschin vorbea numai din experiența proprie. Această experiență a fost un factor definitoriu în viața sfântului Ioan Damaschin. Se poate spune că sfântul Ioan Damaschin a apărat firescul chiar cu prețul tăierii mâinii. Ştim din trecut că sfântului Ioan Damaschinul i-a fost tăiată o mână din ordinul împăratului iconoclast [adică care respingea faptul că Dumnezeu poate fii reprezentat în imagini şi mai ales în icoane] Leon III Isaurul. Acesta credea că sfântul Ioan Damaschinul este împotriva lui şi s-a gândit să îl pedepsească. În urma la mai multe rugăciuni în fața icoanei Sfintei Maria, mâna sfântului Ioan Damaschin se v-a lipi din nou la locul în care a fost. Sfântul Ioan Damaschin este cel care ne poate învăța ceea ce este sau cum se poate definii firescul.

O altă mare sfântă care este uitată în zilele noastre a fost sfânta Ecaterina din Sinai care a trăit în secolul al IV-lea. Sfânta Ecaterina a fost martirizată din ordinul împăratului Maximilian care împărtăşea o credință politeistă şi păgână. Am ales să vorbim despre Sfânta Ecaterina care este sfântă de mai multe vreme uitată şi lăsată la o parte fiindcă ea a fost un exponat sau o expresie a firescului. Sfânta Ecaterina dat mărturie sau mai bine spus a mărturisit ceea ce este firesc: credința că mântuirea este un lucru care vine numai din credința în Domnul Iisus Hristos. Sfânta Ecaterina a fost o sfântă care din tinerețile ei a căutat adevărul şi fiindcă a căutat adevărul se poate spune că ea a căutat şi firescul. Acest adevăr şi acest firesc ea l-a găsit în credința în Domnul Iisus Hristos. Nimic nu a fost mai firesc în viața Sfintei Ecaterina decât credința în Domnul Iisus Hristos. Sfânta Ecaterina a fost o persoană care l-a văzut pe Domnul Iisus Hristos şi se ştie că Domnul Iisus Hristos i-a dat un inel ca şi semn al legăturii care există între ea şi Dumnezeu. Acest inel pe care l-a primit Sfânta Ecaterina nu trebuie văzut cum cred unii ca şi o expresia a faptului că Sfânta Ecaterina s-a măritat cu Hristos cel înviat.[104] De fapt prima dată Sfânta Ecaterina l-a văzut pe Hristos într-o descoperire dar fiindcă nu era botezată a ajuns să îl vadă pe Hristos nedesluşit ca şi prunc care stătea în brațele sfintei Maria. Mai apoi după ce s-a botezat ea l-a văzut desluşit pe Domnul Iisus Hristos. Prin urmare, cum s-a manifestat nefirescul în viața Sfintei Ecaterina? Nefirescul de la vremea Sfintei Ecaterina s-a manifestat foarte mult prin credința în idoli. Idoli erau cei care lumea de la vremea sfintei Ecaterina îi cinstea şi îi venera. Faptul că sfânta Ecaterina a găsit acest lucru nefiresc a dus în cele din urmă la condamnarea ei şi la execuție. Era un lucru firesc ca pe vremea sfintei Ecaterina lumea încă să mai creadă nu numai într-un idol ci în mai mulți idoli. Este de precizat că în secolul al IV-lea nu întâlnim culte numai al unui idol ci a mai multor idoli: Dionisios, Minerva, Isis, Osiris, Zamolxe, Afrodita, Odin şi mulți alții. Lumea de la vremea sfintei Ecaterina era extrem de creativă atunci când vedea vorba de idoli şi de idolatrie. Prin urmare, era firesc în vremurile Sfintei Ecaterina ca lumea să se închine la mai mulți idoli. Se poate vedea în viața Sfintei Ecaterina contrastul dintre firesc şi nefiresc. De mai multe ori omul şi lumea din jur ajung să venereze ceea ce este nefiresc ca şi firesc şi astfel să răstoarne ierarhia valorilor. Firescul este un lucru care este stabilit de Dumnezeu dar de mai multe ori omul s-a simțit pe sine în puterea de a stabilii noi coordonate şi noi înțelegeri asupra a ceea ce este firesc şi a cum ar trebui să definit firescul. Ceea ce este firesc este să nu distorsionăm marile adevăruri de credință. Este bine să ne păstrăm intactă credința ortodoxă şi tot ceea cea ce ține de ea. Credința în Dumnezeu este firească atunci când ea este ortodoxă. S-a mai spus că firescul este ceea ce este ortodox şi credința ortodoxă în Dumnezeu de mai multe ori defineşte firescul. Când omul vine la credință de mai multe ori el vrea să vadă acest lucru ca şi o realitate firească sau ca şi un lucru firesc. Este firesc să ne definim pe noi ca şi persoane ale credinței. Cu adevărat când omul vine la credința în Dumnezeu în mod sincer v-a da mărturie că ortodoxia este ceea ce este firesc în raportul care se stabileşte între Dumnezeu şi om. S-a mai spus astfel că Biserica Creştin Ortodoxă este a doua casă a omului şi mai ales

[104] Jaqueline Jekins, *Saint Katherine of Alexandria: text and context in western medieval Europe* (Editura Brepols, 2003).

al omului creştin ortodox. Biserica ne cere să fim fireşti atunci când avem credinţă în Dumnezeu. Sfinţii se remarcă însă ca şi cei care ajung la totalitatea credinţei.

Am ales să vorbim despre sfânta Ecaterina fiindcă a fost o mărturisitoare pentru adevăr şi pentru ceea ce este firesc. Într-o lume nefirească sfânta Ecaterina a adus mărturie despre firesc şi acest lucru a fost găsit ca fiind nefiresc. Sfânta Ecaterina a rămas o mărturie contrastată peste veacuri şi secole. Poate din acest motiv atunci când i s-a tăiat capul fiindcă nu a voit să se închine la dumnezei străini şi a rămas credincioasă Domnului Iisus Hristos, din trupul ei nu a curs sânge ci lapte. Sfânta Ecaterina a rămas şi aşa v-a fii pentru totdeauna o mărturisitoare a adevărului şi a firescului. În zilele noastre sunt puţini ca şi sfânta Ecaterina şi poate din acest motiv se vorbeşte atât de puţin despre ea că a ajuns să fie de mai multe ori uitată. Sfânta Ecaterina a fost fără nici o îndoială una dintre cele mai puternice mărturii asupra faptului că numai sfinţii pot definii ceea ce este firesc şi ceea ce se poate definii ca şi firesc într-o lume care de mai multe ori păşeşte pe căi ciudate şi străine. De mai multe ori când vorbim lumii despre cazurile extreme ale sfinţilor lumea se comportă ca şi cum acest lucruri nu ar fii avut loc. Putem spune că Sfânta Ecaterina nu a fost omorâtă din moment ce acest lucru a avut loc? Sfinţii sunt cei care ne spun că vom găsii firescul acolo unde nu ne-am aştepta sau acolo unde nu ne aşteptăm. Firescul este o realitate care de mai multe ori credem că este cât se poate uşor de realizat. Dacă vom lumea firescul în serios vom vedea că nu este chiar atât de simplu. Firescul este condiţionat de legătura sau de relaţia cu Dumnezeu. Atunci când omul ajunge să aibă şi să menţină o legătură constantă cu Dumnezeu el ajunge să experimenteze firescul. Când ne depărtăm de Dumnezeu şi ceea ce este firesc dispare din viaţa noastră. Viaţa noastră este o viaţă firească când trăim ceea ce este firesc sau ajungem să experimentăm ceea ce este firesc. Când nu trăim firesc sau când nu avem sensul firescului viaţa devine urâtă şi fără de sens.[105]

O altă sfântă care se aseamănă foarte mult cu Sfânta Ecaterina este sfânta Sofia care a trăit în secolul al II-lea şi a fost martirizată de împăratul Adrian. Acest împărat era adept al cultului zeiţei Artemis, cult politeist şi păgân. Împăratul Adrian a cerut ca Sofia să aducă jertfe lui Artemis. Aceasta a refuzat şi pentru ca să sufere, împăratul a poruncit ca cele trei fiice ale sale, Pistis, Elpis şi Agapis să fie omorâte în faţa ei. Când au fost martirizate fetele sfintei Sofia erau doar copii, Pistis avea 12 ani, Agapis 9 ani şi Elpis 10 ani. Mama lor, sfânta Sofia a luat trupurile şi le-a înmormântat şi a stat la mormintele lor timp de 3 zile, când după durerea pe care a avut-o fiindcă fetele ei nu mai erau, a murit şi ea. Ca şi urmare a acestui fapt, sfânta Sofia a fost mărită de creştini. Una dintre cele mai mari biserici creştine din toate timpurile a fost dedicată Sfintei Sofia şi a fost construită în secolul al VI-lea de împăratul Iustinian cel Mare. La fel de bine din anul 1992 sfânta Sofia este ocrotitoarea capitalei Bulgariei care poartă numele sfintei Sofia. Deşi catedrala sfintei Sofia nu mai este în folosită azi din cauza timpului trecut, ea încă mai există ca şi muzeu creştin. Această catedrală a fost trecută mai demult la islam dar în prezent ea este recunoscută ca şi un sălaş creştin. Este surprinzător că de atâta timp şi de atâtea secole catedrala Sfânta Sofia continuă să existe. Deşi au fost mai mulţi sultani şi paşi în timpul imperiului otoman care au voit arderea ei, miraculos, catedrala Sfintei Sofia există şi azi.

Aparent viaţa sfintei Sofia pe care am expus-o mai sus este nesemnificativă, dar se poate spune că ea este un model sau un exemplu de firesc. De ce spunem acest lucru? Spunem acest lucru fiindcă era firesc sau mai bine spus ar fii fost firesc ca Sfânta Sofia să fie lăsată să îşi crească copii care au fost omorâţi cu cruzime la numai vârsta medie de 10 ani. Ceea ce a s-a întâmplat în cazul sfintei Sofia a fost cât se poate de nefiresc. Istoria şi lumea a uitat-o pe Sfânta Sofia care este considerată pentru zilele noastre o persoană care nu are nici o importanţă şi nici o actualitate. Din acest punct de vedere când vorbim de firesc din punct de vedere religios nu se poate să nu vorbim şi despre sfânta Sofia. Mamă a trei fiice, ar fii fost firesc ca ea să fie lăsată să îşi crească copii. Acest lucru nu a fost însă lăsat să aibă loc. Sfânta Sofia ne aduce aminte cât se firească este iubirea sau dragostea mamei pentru copii săi. Sfânta Sofia nu a fost omorâtă şi ea a murit de durere. Acest lucru ne spune că cei care consideră că mamele nu au nici un rost în creşterea copiilor se înşeală. Este firesc ca mamele să aibă un rost sau să se implice în creşterea copiilor. Mama este unul dintre cele mai fireşti lucruri din viaţa unui om şi poate din acest motiv am ales să vorbim despre sfânta Sofia care nu a fost lăsată să trăiască firesc.

[105] James Morton, *The legend of Saint Katherine of Alexandria* (Londra, 1841).

Totuşi, cine a fost zeiţa Artemis pe care sfânta Sofia nu a voit să o recunoască şi să îi aducă jertfe aşa după cum îi cerea împăratul Adrian? Artemis era zeiţa vânătorii şi a pădurilor sau a naturii sălbatice. Este de remarcat că împăratul roman Adrian era conştient că în păgânismul roman mai exista o zeiță care era identică cu Artemis, este vorba de zeiţa Diana. Ori, Adrian manifesta o fixaţie cu Artemis. Ca să înţelegem mai bine cum se punea problema în ceea ce priveşte cultul zeiţei Artemis este destul să spunem că acest cult s-a manifestat cel mai mult în Efes, unde a existat celebrul templul al zeiţei Artemis. La acest templu se considera că prostituţia este un lucru sfânt. Erau aduse femei frumoase şi puse să se prostitueze în numele şi cinstea acestei zeiţe infame. Mai mult decât atât, în zilele de sărbătoare aici avea loc adevărate orgii care implicau toate perversiunile sexuale pe care le poate concepe omul. Devine evident, de ce sfânta Sofia care era creştină a respins acest cult sau să se închine în faţa zeiţei Artemis. După cum am spus, este şi mai de interes faptul că în Grecia, zeiţa avea un nume, în timp ce în Italia avea alt nume. Funcţiile erau esenţialmente aceleaşi. Vom ajunge să o înţelegem şi să o apreciem pe sfânta Sofia numai când ştim acest lucruri. Cel mai probabil această Artemis pe care o adora împăratul Adrian era de fapt un diavol. Numai diavolii nu dau dovadă de nici un fel de înţelegere şi de bun simţ. Sfânta Sofia nu a fost omorâtă în cele din urmă de un om ci de chiar diavolul care a voit ca ea să păşească pe căile lui atât de mincinoase şi nefireşti. Se poate spune că cel rău urăşte ceea ce este firesc fiindcă ceea ce este firesc îi aduce aminte de Dumnezeu care a creat toate. Iadul sau infernul este poate cel mai nefiresc loc dintre toate câte există. Nimic nu este firesc sau natural în iad din moment ce totul este rebeliune, răzvrătire şi violenţă. Din acest punct de vedere iadul a căutat din cele mai vechi vremuri o supapă pentru ca să poată exista sau supravieţui. Această supapă sau combustibil de supravieţuire iadul îl ia din chiar lumea noastră. Diavolii sunt cei care posedă pentru a putea continua să supravieţuiască fiindcă ştim din Noul Testament că ei se înfricoşează la gândul că vor fii trimişi în iad. Acesta a fost motivul pentru care în pământul gherghesenilor au cerut Domnului Iisus Hristos să nu îi trimită în iad ci să îi lase cel puţin să intre într-o turmă de porci pe care ulterior au înecat-o. Sfânta Sofia ar fii vrut o viaţă firească dar din nefericire nu a avut parte de ea. Putem să facem o un lucru bun pomenind-o pe sfânta Sofia şi aducându-ne aminte de exemplul ei fără de nici o asemănare.

În cele din urmă poate unul dintre cele mai celebre şi mai cunoscute exemple de firesc şi de sfinţenie îl avem în persoana Sfintei Elena, mama împăratului Constantin cel Mare. Numele complet al sfintei Elena a fost de Flavia Iulia Elena şi se aproximează că sfânta Elena a trăit între anii 248 şi 329. Sfânta Elena este recunoscută de întreaga lume ca şi împărăteasa care a dat libertate creştinilor şi ca şi cea care a avut un aport major la faptul că creştinismul a devenit o religie de stat. Ea a fost căsătorită cu împăratul Constanţiu şi împreună l-au avut pe fiul lor Constantin cel care avea să dea libertate creştinilor şi care v-a face din creştinism o religie oficială şi legală. Este greu să îi facem un portret sfintei Elena acum după mai bine de un mileniu de la moartea ei, dar ceea ce nu îi poate fii imputat sfintei Elena a fost sfinţenia ei. Poate cel mai concret act care a demonstrat sfinţenia împărătesei Elena a fost faptul că ea a făcut o călătorie în Palestina unde a dat ordin să fie căutată crucea pe care a fost răstignit Domnul Iisus Hristos. Este de remarcat că timp de mai bine de 250 de ani nimeni nu şi-a ridicat problema să caute crucea pe care a fost răstignit Domnul Iisus Hristos. Acest lucru probabil se datorează faptului că crucea era considerată un instrument de tortură şi de ruşine.[106] Din viaţa sfintei Elena se mai ştie o minune care a avut loc în momentul în care a descoperit cele trei cruci de la vremea Domnului Iisus Hristos. Confuză care dintre aceste cruci este cu adevărat cea a domnului Iisus Hristos se spune că sfânta Elena a cerut unui bolnav să se atingă de ea. În când s-a atins de una dintre aceste 3 cruci el s-a vindecat instantaneu lucru care spunea clar că acea a fost crucea pe care s-a răstignit Domnul Iisus Hristos. Am ales să vorbim despre sfânta Elena ca şi un model sau exemplu al firescului fiindcă sunt puţini cei care îşi dau seama de semnificaţia şi de importanţa Sfintei Elena. Sfânta Elena, deşi a fost de rang mare imperial având titlul de împărăteasă nu s-a ruşinat să afirme că este creştină. În acest sens, dacă nu ar fii existat ea probabil că fiul ei Constantin nu s-ar fii încreştinat şi nu ar fii dat libertate creştinilor. Nu poate fii trecut cu vederea faptul că sfânta Elena şi folosit autoritatea ei de mamă pentru a îl face pe fiul ei împăratul Constantin să păşească pe calea crea dreaptă şi să i-a deciziile cele mai bune. În mare parte ei i se datorează că faptul că creştinii au fost eliberat şi nu au mai fost persecutaţi. Acest lucru nu a fost uşor de realizat, în

106 BERGADANO, Elena, *Sfânta Elena-mama lui Constantin cel Mare*, (trad. de Giorgiana Tivdă, Ed. Pauline, Bucureşti, 2004).

contextul în care chiar în acest capitol am dat cele două exemple ale sfintei Ecaterina şi a Sfintei Sofia care au fost omorâte pentru credinţa creştină.

Creştinismul a fost o nouă şansă într-un moment crucial din istoria lumii: la sfârşit de antichitate, şi început de evul mediu, lumea avea nevoie de o credinţă care să depăşească simplul formalism al iudaismului. Prin faptul că a dat libertate creştinismului, sfânta Elena a dat curs la ceea ce este firesc şi la ceea ce este adevărat. Creştinismul era religia care vorbea de superioritatea virtuţilor şi de inferioritatea viciilor. Omul este chemat în mod firesc să cultive virtuţile şi să deteste viciile. Acest lucru a fost contestat de păgânismul şi idolatria antică care considera tocmai invers: viciile sunt cele pe care trebuie să le cultive omul şi nu virtuţile. Într-o lume nefirească în care idolatria şi politeismul erau la ele acasă, Sfânta Elena a avut puterea de a da un alt curs lumii şi a credinţei. De fapt, ea a dat cursul ei firesc. Este firesc ca omul să fie moral şi virtuos atunci când se raportează sau urmăreşte comuniunea cu Dumnezeu. Poate cel mai mare merit pe care l-a avut sfânta Elena fost că a adus înapoi la firesc lumea secolului al IV-lea. În urma deciziei ei şi a fiului ei Constantin, creştinii s-au simţit liberi să practice religia lor şi astfel sau născut mai mulţi sfinţi: Sfântul Ioan Hrisostom, Sfântul Antonie cel Mare, Sfântul Chiril, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie Teologul, Sfântul Teodor Studitul şi mulţi alţii. Creştinismul aşa cum îl ştim astăzi cu bisericile, mănăstirile şi preoţii lui există şi datorită sfintei Elena. Se poate spune că sfinţii au fost cei care au dat lumii sensul firescului atunci când lumea nu mai exista în firesc şi când lumea se îndrepta pe căile pierzaniei şi a incertitudinii. În secolul al IV-lea problema idolatriei şi a păgânismului era o problemă încă de actualitate. Este sfânta Elena cea care a dat o lovitură ultimă şi finală acestor mari deviaţii de religie şi credinţă. Acest lucru a propulsat-o nu numai în istorie ci şi în conştiinţa lumii ca şi sfântă pe împărăteasa Elena. A fost un lucru ieşit din comun ca şi secolul al IV-lea o împărăteasă şi un împărat să se încreştineze şi să ducă o viaţă creştină, într-un context istoric în care temple ale idolilor şi ale zeilor erau în floare. Meritul cel mai mare pe care l-a avut sfânta Elena, născută în provincia de pe atunci Bitinia din Asia Mică a fost că a adus un aport semnificativ ca lumea să revină la ceea ce este firesc. Ce putea fii mai firesc pentru secolul al IV-lea ca lumea să se creştineze? Era firesc ca lumea să menţină crezul în idoli şi în zei care uneori cereau chiar şi jertfe umane? Credem că nu. După cum am spus, răul întotdeauna se prezintă ca şi un lucru firesc dar în realitate nu este şi aşa că de mai multe ori trebuie să facem un efort pentru a descoperi ce este cu adevărat firescul. Firescul este un lucru lăsat de Dumnezeu şi este poate cel mai de preţ lucru atunci când ierarhia valorilor se perverteşte şi se distorsionează. Lumea a distorsionat de mai multe ori adevărul şi aşa că singură şi-a făcut un rău. În timpul sfintei Elena, lumea credea că este firesc să te închini la idoli. Sfânta Elena este cea care folosindu-şi prerogativele de împărătească v-a aduce lumea la firesc care nu era nimic altceva decât creştinarea şi credinţa în Domnul şi Mântuitorul Iisus Hristos.

CAPITOLUL AL VIII-LEA

PATROLOGIA CREŞTIN ORTODOXĂ DESPRE FIRESC

Patrologia creştin ortodoxă este o altă formă de exprimare a legăturii dintre Dumnezeu şi om. În această legătură, ceea ce este central este filiaţia omului în Iisus Hristos. În şi prin Iisus Hristos omul devine fiul lui Dumnezeu. Mai mulţi susţin că acest proces este mai mult o stare de „adopţie." Acest lucru însă este fals şi trebuie să vedem filiaţia omului faţă de Dumnezeu în termenii unui fiul risipitor care se reconciliază cu Tatăl său. Patrologia creştin ortodoxă prin urmare Îl are în centru pe Dumnezeu Tatăl care este esenţa şi scopul principal al acestui obiect de studiu teologic. Patrologia a început ca şi obiect de studiu după Domnul Iisus Hristos care a fost Fiul lui Dumnezeu. Asumarea naturii umane a lui Dumnezeu este ceea ce a făcut şi ceea ce face posibil ca omul să devină din creatură a lui Dumnezeu fiul lui Dumnezeu. Acest lucru are implicaţii şi consecinţe profunde şi descoperă că în cele din urmă chemarea sau vocaţia existenţială a omului este una profundă. Patrologia creştin ortodoxă este cea care îşi propune să studieze tot ceea ce ţine de faptul că Dumnezeu este Tatăl omului şi Tatăl nostru al tuturor. Acest lucru este poate cel mai frumos lucru care poate avea loc în viaţa unui om. Atunci când omul i se adresează lui Dumnezeu cu apelativul de Dumnezeu Tatăl, totul parte firesc pentru om şi omul simte nu numai un firesc ci şi o stare de bucurie şi de fericire ultimă. Omul ajunge astfel

la o stare de comuniune şi de legătură finală şi deplină cu Dumnezeu Tatăl. Este de remarcat că filiația față de Dumnezeu Tatăl este un lucru care se realizează prin persoana Domnului Iisus Hristos.[107] Prin urmare, în persoana Domnului Iisus Hristos devine firesc ca omul să ajungă fiul lui Dumnezeu. Ce schimbă acest lucru? Omul nu îi mai spune lui Dumnezeu numai Dumnezeu ci Dumnezeu Tatăl.

Odată un grup de copii vorbeau despre Dumnezeu. La un moment dat unul dintre copii a zis:

- Iată, fiecare dintre noi are două nume: un nume de familie şi alt nume primit la botez. Dumnezeu de ce are numai un nume? Haideți să-i mai găsim un nume, ca să aibă şi El două nume.

Şi fiecare şi-a dat părerea ce nume să mai poarte Dumnezeu.

- Eu zic să se cheme Dumnezeu Soare, a spus unul, pentru că soarele ne dă lumină şi căldură şi alungă noaptea.
- Eu zic să se cheme Dumnezeu Apă, a spus al doilea copil, pentru că fără apă nimic nu poate trăi pe pământ.
- Eu zic să se cheme Dumnezeu Pământ, a spus un al treilea, pentru că pământul ne dă tuturor de mâncare.
- Eu zic să se cheme Dumnezeu Aer, a spus al patrulea copil, pentru că fără aerul pe care-l respirăm nu putem trăi.

În acel moment trecea un tată cu un copil mic în brațe. Îl legăna, îl dezmierda şi din când în când îl săruta. Văzându-l, ultimul copil a spus:

- Eu zic să se cheme Dumnezeu Tatăl, pentru că Dumnezeu ne iubeşte, aşa cum îşi iubeşte acest tată copilul.

Şi toți au căzut de acord că acesta este numele cel mai frumos care i se poate da lui Dumnezeu.

Evident, această povestire este menită să arate care sunt caracterele şi care sunt dezideratele patrologiei creştin ortodoxe. Sunt mulți sfinți şi teologi care au lucrat la elaborarea conceptului şi a ideii de Dumnezeu Tatăl. Astfel unii au întrebat dacă Dumnezeu este Tatăl şi al celor răi, sau a celor imorali? Sfinții părinți sunt de părere că marea majoritate a oamenilor răi pierd calitatea de fii a lui Dumnezeu. Acest lucru a fost evidenţiat în rugăciunea Tatăl nostru unde ni se spune că „trebuie să facem voia lui Dumnezeu." A face voia lui Dumnezeu, duce în cele din urmă a la ajunge fiul lui Dumnezeu. Ca să istorisim mai bine relația care se stabileşte între Dumnezeu Tatăl şi om vom spune o poveste care denotă că omul trebuie să aibă cu adevărat încredere în Dumnezeu Tatăl.

Într-o noapte izbucni un incendiu la o vilă. În timp ce flăcările cuprinseră casa, părinții şi copiii putuseră să fugă din fața acestui incendiu. Incendiul arăta îngrozitor. Deodată, părinții observară că fiul lor cel mai mic nu era în mijlocul lor. Acesta se speriase de flăcările incendiului şi de aceea se ascunse înăuntru, într-un colțişor. Părinții se uitară în stânga şi în dreapta, dar nu-l văzură. Sus, la etaj, se deschide brusc o fereastră şi băiețelul ceru ajutor. Tatăl îl observă şi-i spuse cu putere:

- Sari! Aruncă-te. Copilul văzu doar fum şi foc, dar auzi vocea tatălui. El îi răspunse:
- Tată, dar nu te văd!

Şi tatăl îi spuse:

- Nu face nimic; te văd eu şi asta-i de ajuns. Sari!

Copilul sări şi îşi găsi salvarea în brațele tatălui care îl prinse.

Patrologia este cea care ne spune că în general trebuie să avem încredere în Dumnezeu Tatăl. Faptul că Dumnezeu este Tatăl nostru ne face să nu ne fie frică de Dumnezeu ci din contră să Îl iubim pe Dumnezeu. Patrologia este prin urmare una dintre cele mai familiare discipline teologice dar este din nefericire poate şi cea mai puțin studiată. Oricine rosteşte rugăciunea Tatăl nostru nu face decât să rostească o sinteză a patrologiei creştine ortodoxe. Această sinteză după se exprimă cel mai bine prin faptul că ontologic omul devine fiul lui Dumnezeu. Nu se putea ca omul să ajungă fiul lui Dumnezeu fără de ajutorul Domnului Iisus Hristos. Fiind înviat Domnul Iisus Hristos devine prin acceptarea Lui calea în spre Dumnezeu în toate timpurile şi în toate epocile. Prin urmare, datorăm voinței însuşi Fiului lui Dumnezeu şansa de a devenii şi noi fii lui Dumnezeu. Este o mare chemare aceasta pe care o avem prin persoana Domnului Iisus Hristos. Evident, patrologia este cea care ne spune ce trebuie să facem sau cum putem menține această legătură cu Dumnezeu. Prin urmare, suntem în acceptați ca şi fii ai lui Dumnezeu în persoane Fiului lui Dumnezeu.

[107] Radu Teodorescu, *Teologia paternității lui Dumnezeu* (Cugir, 2010).

Acest lucru ne face pe toți frații între noi la un nivel generic.[108] Starea de fiu al lui Dumnezeu este prin urmare una dintre cele mai profunde şi mai ample stări de comuniune cu Dumnezeu şi este fără doar şi poate care schimbă toate perspectivele şi orientările creştinismului ortodox. Acestea sunt fără doar şi poate cele mai bune şi cele mai ample chemări la starea de comuniune cu Dumnezeu. În starea de fiu al lui Dumnezeu patrologia a fost cea care a exprimat şi a formulat stările şi experiențele omului care nu mai este o simplă făptură însuflețită a lui Dumnezeu ci a devenit mai mult decât atât. Chemarea pe care o avem în Domnul Iisus Hristos de a devenii fii lui Dumnezeu este înaltă şi extrem de profundă şi sunt multe lucruri pe care omul trebuie să le facă pentru a se menține la această chemare profundă pe care Dumnezeu ne-o adresează. Dumnezeu ne iubeşte şi este dispus să ne accepte ca şi fii Săi dar noi trebuie să realizăm câteva lucruri pentru a fii vrednici de această chemare profundă şi mare pe care ne-o adresează Dumnezeu. Patrologia este prin urmare sinteza învățăturilor şi a experiențelor pe care omul le are atunci când se raportează la Dumnezeu Tatăl. Dumnezeu este prin urmare cel care ne mari speranța şi El este cel care a fost primul dispus să ne accepte ca şi fii Săi. Iubirea de Dumnezeu este prin urmare un lucru care ne duce şi la acceptarea noastră ca şi fi ai lui Dumnezeu.

Iubirea lui Dumnezeu este fără doar şi poate un lucru care defineşte sensul esențial al patrologiei creştin ortodoxe. Aceasta se defineşte pe sine ca şi experiența cea mai profundă şi mai deplină a lui Dumnezeu. Iubirea de Dumnezeu este cea care duce la dorința de a devenii fii lui Dumnezeu. Cum trebuie să fie sau cum trebuie să se comporte un fiu al lui Dumnezeu? Evident, sunt mai multe condiții pe care cineva trebuie să le respecte atunci când cineva devine fiul lui Dumnezeu. Calitatea de a devenii fii lui Dumnezeu este una dintre cele mai profunde şi mai importante pe care le poate avea omului şi pe care le poate realiza. Dumnezeu Tatăl este prin urmare sursa şi realitatea experienței şi a tot ceea ce ține de calitatea omului de fiu al lui Dumnezeu. Evident, un fiu al lui Dumnezeu trebuie să fie un om am virtuților, să fie un om bun care să fie conştient de faptul că tot ceea ce face Dumnezeu se ştie. S-a mai spus, dacă această calitate de fiu al lui Dumnezeu mai poate fii pierdută odată ce ea a fost dobândită? Sfinții părinți sunt de părere că calitatea de fiu al lui Dumnezeu ajunge să fie pierdută atunci când omul nu face sau nu păşeşte pe calea virtuților şi devine viciat. Se poate spune că de cele mai multe ori calitatea de fii ai lui Dumnezeu este un dar sau o răsplată pe care Dumnezeu o face cu omul atunci când omul este vrednic de ea. Se poate spune că de cele mai multe ori omul nu pierde starea sau calitatea de fiu al lui Dumnezeu dacă el se pocăieşte. Pocăința este metoda sistematică de a menține starea de fiu al lui Dumnezeu. Suntem fii lui Dumnezeu atâta vreme cât ajungem să ne pocăim de păcatele noastre şi de relele pe care le facem. Nu toată lumea face acest lucru şi atunci se poate spune că starea de fiu al lui Dumnezeu se pierde. Ştim din pilda fiului risipitor că Dumnezeu l-a primit pe fiul cel pierdut atunci când el s-a pocăit. Evident, este posibil ca şi noi să mergem strâmb în drumul nostru de fii ai lui Dumnezeu dar există întotdeauna posibilitatea de a ne întoarce la Dumnezeu Tatăl prin pocăință.

Din punctul de vedere al patrologiei creştin ortodoxă, pocăința este metoda de a ne reconcilia sau a ne reconecta cu Dumnezeu Tatăl atunci când pierdem această legătură sau relația cu Dumnezeu Tatăl. Dumnezeu Tatăl este prin urmare centrul studiului patrologiei şi patrologia pune mare accent pe relația sau legătura cu El în sensul în care suntem capabili ne a reface legătura cu Dumnezeu Tatăl atunci când este pierdută prin pocăință. Pocăința este cea care ne duce la Dumnezeu şi cea care ne face să ajungem la unirea cu Dumnezeu. Evident, omul este lider să aleagă dacă să devină sau nu fiul lui Dumnezeu dar prin Domnul Iisus Hristos această posibilitate este deschisă oricărui om care doreşte şi vrea acest lucru. Patrologia creştin ortodoxă este o disciplină intelectuală de studiu care de cele mai multe ori se defineşte ca şi o realitate care se exprimă şi se explică prin trăire sau prin experiența lui Dumnezeu. Sfinții prin urmare şi mai ales sfinții părinți au devenit cei mai autorizați în a scrie şi a da mărturie despre cu trebuie trăită şi experimentată legătura sau relația cu Dumnezeu Tatăl. Evident, fiecare dintre noi putem să face acest lucru la o scară mai mică, dar în sfinți vom găsii totalitatea experienței lui Dumnezeu Tatăl. Iubirea de Dumnezeu Tatăl este din acest punct de vedere un lucru pe care Îl realizează sfinții. Sfinți sunt cei care ajung la o comuniune maximă cu Dumnezeu Tatăl.[109] Iubirea de Dumnezeu îşi atinge împlinirea când omul se vede pe sine ca şi fiul lui Dumnezeu. După patrologia creştin ortodoxă,

---

[108] A Sevestre, *Dictionaire de patrologie* (Paris, 1855).
[109] Marcel Dumas, *A la rencontre d'un Dieu amour: Dieu le Pere dans la Bible* (Montreal, 1999).

legătura sau relația dintre om şi Dumnezeu Tatăl începe pe acest pământ dar se v-a desăvârşii numai în lumea care v-a venii. Iubirea de Dumnezeu Tatăl este fără nici o îndoială principiu fundamental pe care este întemeiată sau prin care funcționează patrologia creştin ortodoxă. S-a spus de mai multe ori că accentul pe care ortodoxia îl pune pe faptul că Dumnezeu este Tatăl, acest lucru a adus la concluzia că Dumnezeu este cumva distant şi cumva rece şi poate din acest motiv sunt mulți care găsesc patrologia ortodoxă grea şi dificilă.

În timpul ocupației americane din Filipine, mulți soldați erau pregătiți la bordul unor nave maritime militare să riposteze atacurilor inamicilor. Atacul trebuia să înceapă, când, deodată, geaca militară a unui soldat căzu în apă. Soldatul ceru permisiunea de la comandatul şef de a sări pentru a-şi recupera geaca, dar rugămintea nu i-a fost îndeplinită. Cu toate acestea soldatul sări în apă. Toți credeau că vrea să dezerteze, dar după ce-şi găsi geaca, reveni la bordul navei. Ajuns la bord, i-a fost luată geaca şi a fost închis. După câteva zile se pronunță sentința de condamnare la moarte pentru dezertare. Înainte de a fi executat, generalul care pronunțase sentința îl întrebă:

- Cum ai putut să săvârşeşti o asemenea prostie pentru o geacă atât de zdrențăroasă ?

Soldatul rugă să i se aducă geaca. Apoi, scoțând din buzunarul interior o fotografie şi arătând-o generalului, îi răspunse:

- Am sărit peste bordul navei datorită acestei fotografii, care o reprezintă pe mama mea.

Atunci generalul, foarte mirat, spuse:

- Dacă el şi-a pus viața în primejdie pentru o fotografie a mamei sale, atunci nu poate fi duşman nici al patriei sale. Şi-i iertă fapta săvârşită.[110]

Se poate spune că legătura de iubire cu Dumnezeu Tatăl este atât de profundă că nu se poate ajunge la nici o stare sau la nici o raport egalitate cu nici un alt sentiment de iubire. Iubirea de Dumnezeu este prin urmare un lucru şi o realitate care defineşte de cele mai multe ori sensul şi realitatea de a ne exprima pe noi ca şi persoane sau ființe care iubim pe Dumnezeu. Dumnezeu ne iubeşte şi El este care ne duce la realitatea ultimă care este comuniune cu El care începe în această lume şi se v-a termina numai în cea care v-a să fie. Lumea de aici este un început la comuniunii de iubire pe care îl realizăm cu Dumnezeu Tatăl. Devine central crezul în persoana Domnului Iisus Hristos care de cele mai multe ori ne-a descoperit calea care ne duce în spre realizarea noastră ca şi persoane şi ca şi entități create de Dumnezeu. Iubirea de Dumnezeu ne duce la concluzia că şi Dumnezeu ne iubeşte atunci când suntem buni şi facem voia Lui. Darul cel mai de preț care Îl face Dumnezeu cu noi când suntem buni şi ascultători este faptul că de acceptă ca şi fii Săi legitim. Ce mare cinste şi ce mare chemare avem de la Dumnezeu. Ajungem astfel la intimitatea ultimă şi maximă cu Dumnezeu Tatăl care este Cel care ne-a creat şi Cel care ne şi menține în existență. Când omul ajunge să fie sau să se definească pe sine ca şi Fiul lui Dumnezeu, el ajunge de cele mai multe ori să se determine pe sine ca şi fiind firesc. Relația dintre om şi Dumnezeu trebuie să se definească pe sine ca fiind firească. Ce poate fii mai firesc decât să Îl numim pe Dumnezeu Tatăl nostru. Patrologia creştin ortodoxă vine să ne spună că de cele mai multe ori faptul de a fii fiul lui Dumnezeu aduce cu sine un simț al firescului în care toate preceptele religiei şi toată învățătura creştină ajunge să fie plină de sens. Acest sens creştin al faptului de a fii fiul lui Dumnezeu este de fapt centrul patrologiei creştin ortodoxe. Patrologia creştin ortodoxă este din acest punct de vedere ceea ce se poate denumii ca şi realitatea ultimă şi deplină a firescului legăturii şi a relației dintre fiul lui Dumnezeu omul şi Tatăl său Dumnezeu. Patrologia creştin ortodoxă este cea care ne duce în spre a accepta ca fiind un lucru firesc a fii lui Dumnezeu. A fii fiul lui Dumnezeu este un lucru firesc numai în Domnul Iisus Hristos. Prin Domnul Iisus Hristos şi prin creştinism se ajunge ca faptul de a fii fiul lui Dumnezeu să devină un lucru firesc. Sunt mai multe opiniile care susțin că nu este un lucru firesc să fii fiul lui Dumnezeu. Fără de credința în Domnul Iisus Hristos şi fără de creştinism a fii fiul lui Dumnezeu este un lucru nefiresc şi s-a putut vedea în trecut că au fost foarte mulți cei care au susținut că a fi fiul lui Dumnezeu este de fapt un lucru nefiresc. Centrul creştinismului şi mai ales a creştinismului ortodox este fără nici o îndoială faptul că omul poate sau omului îi este îngăduit să devină fiul lui Dumnezeu. Din acest motiv poate una dintre cele mai celebre rugăciuni din toate timpurile a fost Tatăl nostru.[111]

---

[110] http://ascultainima.blogspot.ro/search/label/Mama.

[111] Alexander Schmemann, *Tatăl nostru* (Crestwood, 2003).

Prin urmare este bine să ştim că patrologia creştin ortodoxă are o definiţie proprie a firescului şi mai ales a firescului religios. Firescul religios este fără doar şi poate ceea ce se poate denumii ca şi un lucru care în patrologia creştin ortodoxă se defineşte ca raportul dintre Dumnezeu Tatăl şi om fiul Său. Prin Domnul Iisus Hristos, fiecare om a primit capacitatea de a fii fiu al lui Dumnezeu însă sunt mai mulţi cei care resping această chemare frumoasă şi sublimă.[112] Patrologia este cea care ne spune că suntem chemaţi să fim fii lui Dumnezeu şi tot ea este cea care ne facem să trăim acest lucru ca şi un fapt firesc dincolo de faptul că este un lucru minunat şi extraordinar. Devenim fii lui Dumnezeu prin Domnul Iisus Hristos cel înviat dar este şi mai important să menţinem această legătură de fii ai lui Dumnezeu. Menţinem această legătură prin faptul că facem voia lui Dumnezeu şi tot ceea ce este plăcut lui Dumnezeu şi tot ceea ce este bine. Nu poate exista astfel raport de fiu al lui Dumnezeu atunci când suntem răi şi facem rele. Acest lucru este mai greu de acceptat care cred că starea de a fii fiul lui Dumnezeu este un lucru mecanic. Starea de fiu al lui Dumnezeu se menţine astfel de cele mai multe ori prin moralitate şi prin tot ceea ce este bine. Binele este lucrul şi starea cea mai deplină şi mai frumoasă dintre toate câte pot exista şi el este cel care atunci când în facem sau îl realizăm ne duce la starea de fiu al lui Dumnezeu este firesc şi este natural să fim fii lui Dumnezeu şi de cele mai multe ori amplificăm starea de fii ai lui Dumnezeu făcând binele în mod firesc. Sunt mai mulţi mari patrologi în ortodoxia care au vorbit şi au scris rânduri nemuritoare despre ceea ce înseamnă starea de a fii fiu al lui Dumnezeu. Mare parte a acestor sfinţi ne spun că nu trebuie să abuzăm de starea de a fi fii ai lui Dumnezeu. Astfel, a devenii fiu al lui Dumnezeu implică o iubire sinceră şi dezinteresată care este mai presus de bani, de averi, de faimă şi prestigiu. A fi fiul lui Dumnezeu este poate cel mai mare şi cel mai frumos lucru care i se poate întâmpla sau care poate avea loc în viaţa unui om.

Suntem fii lui Dumnezeu şi avem astfel şi mai multe responsabilităţi şi obligaţii dintre care prima şi cea mai esenţială este să menţinem această frumoasă chemare pe care ne-o adresează Dumnezeu. Dumnezeu este Cel care prin Domnul Iisus Hristos cel înviat ne cheamă la starea de a fii Săi. Dumnezeu este cel care a făcut primul pas în spre noi şi noi trebuie să răspundem acestui pas pe care Dumnezeu l-a făcut în spre noi. Sunt mulţi care după cum ne spun sfinţii părinţi nu au curaj să se vadă pe sine ca şi fii ai lui Dumnezeu. Acest lucru ne face foarte mult asemănători cu îngerii. De fapt la un anumit nivel se poate spune că şi îngerii devin fii lui Dumnezeu. Evident, au fost şi unii care au respins starea de a fi fii lui Dumnezeu. Se poate spune că prin starea de a fi fii lui Dumnezeu ajungem să avem legătură şi relaţii strânse cu Dumnezeu Tatăl care este Cel care ne-a dat viaţă şi Cel care ne menţine în existenţă. Starea de a fiu ai lui Dumnezeu este o stare care se menţine şi se realizează prin învăţăturile pe care le avem din patrologia creştin ortodoxă. Suntem fii lui Dumnezeu şi acest lucru este cea mai mare cinste pe care ne-o poate face Dumnezeu. Trebuie să ne ridicăm la nivelul şi la importanţa acestei chemări a lui Dumnezeu pe care El ne-a adresat-o odată pentru totdeauna şi pe care o reînnoieşte cu fiecare om care se naşte în lumea noastră. La o stare firească de a fi fii ai lui Dumnezeu se poate ajunge de cele mai multe ori prin bune legătură sau relaţie pe care o avem cu părinţii noştri. Ştim astfel că iubirea faţă de părinţi este foarte mult o prefigurare sau o pregătire pentru iubirea pe care o avem faţă de Dumnezeu Tatăl. Starea de fiu al lui Dumnezeu aduce cu sine o altă perspectivă şi înţelegere asupra stării de fiu al lui Dumnezeu. Această stare se aseamănă foarte mult dintre starea care se stabileşte între părinte şi fiul biologic. Relaţia părinte fiu biologic este foarte mult o prefigurare a relaţiei dintre Dumnezeu Tatăl şi om. Acest lucru se v-a vedea cel mai bine şi v-a fii cel mai mult experimentat în lumea de apoi. Acest lucru nu înseamnă că avem doi taţi ci faptul că tatăl biologic este o pregătire sau o prefigurare cu Dumnezeu Tatăl.

În timp ce mâncau, un agricultor i-a întrebat pe cei trei fii ai săi:
- Ştiţi voi, băieţi, de unde vine mălaiul din care este făcută această mămăligă?
- Da, sigur că da! a răspuns cel mai mic. Din sacul din cămară.
Râzând de el, cel mijlociu îi spuse:
- Nu-i adevărat! Mălaiul e măcinat din porumbul cules de pe câmp; porumbul a crescut din pământul udat de apa ploilor. Deci, pământul şi ploaia l-au făcut.
- Nu ştiţi nimic! zise şi cel mai mare dintre băieţi. Porumbul acesta vine de la Dumnezeu. E adevărat că a crescut din

112 Constantin Galeriu, Rugaciunea *Tatal nostru*, (Bucureşti, Editura Harisma, 2002).

pământ şi că ploaia l-a udat, dar, dacă Dumnezeu nu ar fi dat vreme bună şi ploaie la timp, porumbul nu s-ar fi făcut, iar noi n-am fi mâncat acum mămăligă. Iată cine L-a făcut: Dumnezeu!
Oare avea dreptate vreunul dintre copii? Nu, nici unul!
Tatăl lor a arat şi a semănat pământul, a cules porumbul, l-a măcinat la moară şi a adus mălaiul acasă. Tatăl lor a muncit un an întreg pentru ca fiii lui să aibă ce mânca. A muncit, dar s-a şi rugat. Şase zile pe săptămână a fost pe câmp, dar a şaptea a fost la biserică să se roage pentru sănătate şi spor în casă. S-a rugat mereu ca Domnul să aibă grijă şi de familia lui, iar Dumnezeu, văzând hărnicia omului, i-a ascultat ruga şi l-a blagoslovit cu o recoltă bogată şi, pe drept cuvânt, meritată. Păcat că fiii lui nu vedeau efortul pe care părintele lor îl făcea pentru ei... Cu banii câştigaţi atât de greu, părinţii ar putea să cumpere lucruri pentru ei, dar nu fac astfel! Ei renunţă la tot ce îşi doresc, pentru ca fiii şi fiicele lor să aibă de toate.
Dacă toţi copiii ar avea grijă de lucrurile lor, atunci părinţii ar fi mulţumiţi. Dar, dacă toţi copiii ar avea grijă, în primul rând, de bunul cel mai de preţ pe care l-au primit de la părinţi, adică de viaţa lor, pe care s-o trăiască frumos şi fără păcat, atunci toţi părinţii ar fi, cu siguranţă, fericiţi.[113]

Tatăl nostru biologic şi la fel mama noastră biologică vin de la Dumnezeu Tatăl şi sunt manifestări ale iubirii pe care Dumnezeu o are faţă de noi. Pentru patrologia creştin ortodoxă conceptul de tată este unul fundamental. Acest lucru devine nu numai cu implicaţii de ordin psihologic ci şi cu implicaţii de ordin religios. Dumnezeu ne iubeşte şi de aduce de cele mai multe ori la comuniunea cu Sine la un nivel generic sau primar prin părinţii noştri biologici. Iubirea de Dumnezeu este de cele mai multe ori un lucru care duce la studiul şi experimentarea patrologiei creştin ortodoxe. Acest lucru aduce omului o bucurie firească şi naturală care este o prefigurare a bucuriei raiului şi a veacului care v-a să vină. Această bucurie este fără nici o îndoială ceea ce defineşte patrologia creştin ortodoxă.[114] Bucuria care ne vine din studiu patristicii nu este una de suprafaţă ci este o bucurie şi o stare profundă care se manifestă prin comuniune cu Dumnezeu care este fără doar şi poate ceea ce ţine de sensul şi de raportarea ultimă şi deplină a omului la Creatorul Său care în cele din urmă devine Dumnezeu Tatăl.[115]

Faptul că prin Domnul Iisus Hristos, Dumnezeu este Tatăl nostru nu este o imaginaţie şi nici un miraj. Se spune că la un moment un om a ajuns prin deşert. Fără apă timp de mai multe zile el a ajuns pe pragul morţii. Totul părea pierdut când la un moment dat a văzut o oază de palmieri în care erau mai multe fructe exotice şi un izvor cu apă cristalină şi curată. La început omul s-a bucurat dar mai apoi şi-a spus:

- Nu se poate. Este doar un miraj.

A ajuns până la marginea oazei unde s-a plecat şi la scurt timp a murit de sete.

A doua zii au venit nişte călători şi au găsit cadavrul celui mort de sete la numai câţiva metri de izvorul de apă proaspătă şi curată. Unul dintre ei l-a întrebat pe celălalt:

- Se pare că a murit de sete. Cum se face că tocmai lângă izvor a murit de sete?

- Poate este un om modern cine ştie? a răspuns celălalt.

Sfinţii părinţi şi patrologia creştin ortodoxă ne spune faptul că Dumnezeu Tatăl nu este un miraj şi nu trebuie să fim asemenea celui care l-am enunţat mai sus care a pus la îndoială ceea ce îi putea slava chiar viaţa lui. Spiritul lumii în care trăim este un spirit care pune totul la îndoială şi se îndoieşte de tot ceea ce există şi de tot ceea ce înseamnă credinţă. Trebuie să avem credinţă că Dumnezeu cu adevărat este Tatăl nostru şi El v-a face tot ceea ce este mai bun pentru noi. Nu trebuie să aşteptăm totul de la Dumnezeu Tatăl ci evident trebuie să facem şi tot ceea ce ţine de noi: să postim, să ne rugăm, să mergem la biserică în mod regulat şi să facem fapte bune. Acestea menţin starea noastră de fii ai lui Dumnezeu. Patrologia creştin ortodoxă aduce cu sine o nouă dimensiune în înţelegerea firescului. Omul este firesc sau se simte firesc atunci când ştie că Dumnezeu este Tatăl său. Acest lucru este cel care defineşte înţelegerea ortodoxă a patrologiei creştine. Dar este firesc să ne raportăm la Dumnezeu Tatăl în acest fel numai atunci când suntem persoane ale binelui şi a virtuţilor. Patrologia creştin ortodoxă a condiţionat întotdeauna starea de firesc cu anumite

[113] http://www.poezie.ro/index.php/personals/220703/Pilde_Ortodoxe_%C5%9Fi_Povestiri_cu_T%C3%A2lc
[114] Teodor Baconsky, *Râsul patriarhilor: eseu despre râs în patristica greacă* (Bucureşti, 2008, ediţia a II-a).
[115] Antonie Plămădeală, *Tatăl nostru: nu suntem singuri* (Editura Cartea Ortodoxă, 2006).

condiții care de cele mai multe ori sunt de natură morală. Omul este chemat să fie bun sau un lucrător al binelui, şi în măsura în care el face acest lucru el v-a ajunge şi un fiu al lui Dumnezeu. Prin urmare, ceea ce ne învață patrologia creştin ortodoxă este că starea de fiu al lui Dumnezeu nu este o stare pasivă sau la ea nu se ajunge într-un mod pasiv. Pentru a ajunge la starea de fiu al lui Dumnezeu omul trebuie să facă mai multe lucruri care gravitează în special în jurul noțiunii de moralitate şi de asceză. Starea de fiul al lui Dumnezeu mai poate fii şi sintetizată prin decalogul lui Moise care este şi el un fel de sinteză a ceea ce înseamnă prima fază a faptului de a fi fiul lui Dumnezeu. Atunci când rostim rugăciunea Tatăl nostru nu face decât să ne recunoaştem pe noi fii lui Dumnezeu. Starea de fiu al lui Dumnezeu evident pune mai mult accept pe atribuțiile lui Dumnezeu Tatăl dar nu îl lasă nici o om fără de nici o obligație. Ca şi fiu al lui Dumnezeu omul trebuie să facă toate faptele care mențin această stare şi care nu îl separă pe el de Dumnezeu.

Se spune despre un Egiptean că toată viața a fost musulman. Ca şi musulman el nu credea în creştinism şi la fel de bine credea că propriu zis creştinii cred în trei dumnezei: Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. Acest egiptean la un moment dat a făcut o călătorie. Acolo unde a ajuns a fost găzduit chiar lângă o biserică creştin ortodoxă. La început el nu a dat nici o atenție. Mai apoi el a auzit din acea biserică cântece foarte frumoase în care creştinii îi spuneau lui Dumnezeu Tatăl nostru. Acest lucru a instigat o anumită atenție a lui față de acea biserică. Duminica următoare, acest egiptean a intrat de curiozitate în acea biserică. S-a întâmplat ca preotul slujitor să țină o predică chiar despre Dumnezeu Tatăl în acea zii. Egipteanul musulman a fost extrem de impresionat. Nu mai auzise în viața lui ca Dumnezeu să fie numit Tatăl. În urma acelei predici, egipteanul s-a botezat şi s-a convertit la creştinism.[116] Cu toții când auzim de paternitatea lui Dumnezeu sau că Dumnezeu este Tatăl nostru avem reacții diferite şi divergente. Sunt mulți care cred că acest lucru nu mai este valabil după 2000 de ani de la Domnul Iisus Hristos. Istoria şi trecutul atestă că Domnul Iisus Hristos a înviat şi învierea lui face posibil pentru noi ca starea de fiu al lui Dumnezeu să fie accesibilă în orice timp al istoriei. A devenii creştin înseamnă astfel să devenim fii lui Dumnezeu. Dintre toate religiile care există pe suprafața pământului creştinismul este cel care ne face fii lui Dumnezeu. Starea de fiu al lui Dumnezeu este un lucru care se experimentează privat şi personal. Sunt mulți care cred că starea de fiu al lui Dumnezeu este o realitate care ține de colectiv. S-a putut vedea că atunci când omul este în colectiv el nu este profund marcat de experiența lui Dumnezeu ca şi de Dumnezeu Tatăl.

Poate cea mai mare asigurare pe care o avem de la Dumnezeu Tatăl este că nu trebuie să ne fie frică în fața morții. Sunt mulți care se întreabă: cum poate fii reconciliată starea de fiu al lui Dumnezeu şi faptul că Dumnezeu este Tatăl nostru cu faptul că moartea este atât de crudă şi atât de rea? Ca şi Tatăl nostru, Dumnezeu a schimbat sensul morții care nu mai este un final deplin al vieții ci o trecere în spre o altă stare mai bună decât cea de pe pământ. În patrologia creştin ortodoxă, moartea devine o şansă? Ce şansă? Şansa de a Îl vede pe Dumnezeu Tatăl față către față, sau aşa cum este El. În această lume Dumnezeu este invizibil şi nevăzut şi marea parte dintre noi ajungem la o cunoaştere a lui Dumnezeu numai deductiv. Moartea este astfel cea care ne deschide şansa de a Îl vedea direct pe Dumnezeu Tatăl. În patrologia creştin ortodoxă, moartea nu este pedeapsă ci moartea este o trecere în spre ceva sau un lucru mai bun. Sfinții părinți ne spun că moartea nu a fost intenționată de Dumnezeu. Ea a survenit ca şi o pedeapsă pentru neascultarea omului față de Dumnezeu atunci când după facerea omului, Dumnezeu a interzis acestuia o cunoaştere imediată a diferenței dintre bine şi rău. Omul s-a văzut pe sine atunci prins într-un conflict mult mai vechi decât existența sa: cel dintre Dumnezeu şi Satan.[117] Este evident că nu putem vorbii de Dumnezeu Tatăl separat de experiența proprie pe care o avem. Sunt unii care susțin că patrologia creştin ortodoxă este o temă sau un subiect care este închis istoric şi nu se mai poate adăuga nimic nou la studiul patristic. Acest lucru însă este eronat. Deşi sfinții şi mai ales sfinții părinți sunt cei care ajung la cele mai profunde trăiri ale experienței sau comuniunii cu Dumnezeu Tatăl, sunt mulți alți părinți duhovniceşti care şi ei au avut experiențe mai mult mai puțin importante despre Dumnezeu Tatăl. Atunci când devenim preocupați sau interesați de patrologia creştin ortodoxă devenim interesați de ceea ce se denumeşte ca şi relația noastră cu Dumnezeu Tatăl. Vom vedea că nu suntem primii în istorie care ne ridicăm astfel de

[116] Stylianos Papadopulos, *Patrologie* (Editura Bizantină: Bucureşti, 2006).

[117] Se poate spune că Dumnezeu este şi Tatăl îngerilor fiindcă Dumnezeu este Cel care i-a creat şi Cel care le-a dat viață. Însă nu toți aceşti îngeri L-au acceptat pe Dumnezeu ca şi Tatăl lor. Isaac Ambrose, *War with the devils; ministration and communion with the holy angels* (Glasgow, 1769).

problematici şi că au fost unii din trecut care au fost mult mai avansaţi decât am fost noi.[118] În secolul al XXI-lea suntem de cele mai multe ori moştenitori ai unei tradiţii patristice care s-a extins pe mai bine de 2000 de ani. În aceşti 2000 de ani au fost mai mulţi cei care şi-au pus sau şi-au ridicat serios problema lui Dumnezeu Tatăl. Interesul pentru Dumnezeu Tatăl şi raportul Său cu omul de fiu al lui Dumnezeu este mic în zilele noastre. Sunt puţini cei care i-au în serios acest lucru. De cele mai multe ori rugăciunea Tatăl nostru este rostită formal în zilele noastre şi de ce să nu spunem că chiar şi sectanţii rostesc această rugăciune. Trebuie să ştim că atunci când rostim rugăciunea Tatăl nostru avem nevoie şi de un suport sau un fost ştiinţific. Acest fond este asigurat de patrologia creştin ortodoxă.

Sunt mulţi cei care resping pe Dumnezeu Tatăl şi prin urmare ei resping şi patrologia creştin ortodoxă. Deşi mai nimeni nu respinge pe Dumnezeu Tatăl teoretic, practic acest lucru are loc de mai multe ori. De ce spunem acest lucru? Atunci când omul nu are un comportament creştinesc el nu face decât să l respingă pe Dumnezeu Tatăl. Nu trebuie să uităm că unei invitaţii de nuntă trebuie să îi răspundem cu o pregătire potrivită pentru nuntă şi nu una pentru a înmormântare. La fel, chemării lui Dumnezeu Tatăl de a fi fii Lui, trebuie să îi răspundem potrivit şi adecvat. Acest lucru se realizează prin viaţa creştină şi prin creştinism. Primul interes pe care îl arătăm faţă de Dumnezeu Tatăl este viaţa creştinească. Mai apoi vom fii interesaţi şi de patrologia creştin ortodoxă care sintetizează această viaţă prin rugăciunea Tatăl nostru. Când rostim rugăciunea Tatăl nostru nu facem decât să sintetizăm toată patrologia creştin ortodoxă. Patrologia creştin ortodoxă este cel care îl face pe Domnul Iisus Hristos fratele nostru. Ca şi fratele nostru mai mare Domnul Iisus Hristos ne deschide calea spre Dumnezeu Tatăl.

În fiecare zi, o fetiţă mică îi auzea pe mama sa şi pe tatăl său vorbind despre frăţiorul ei: era foarte bolnav, iar părinţii nu mai aveau bani pentru tratament. Zi şi noapte se rugau Bunului Dumnezeu să facă o minune, daca s-ar fi putut, insă… parcă totul era în zadar. Trebuiau să se mute din casa lor pentru că salariul părinţilor nu le permitea să aibă şi o casă şi bani pentru operaţia care l-ar fi salvat pe frăţiorul ei. Părinţii au cerut bani cu împrumut, însă nimeni nu i-a ajutat.

„Numai un miracol îl mai poate salva de-acum", spunea mama deznădăjduită.

Fetiţa a plecat repede în camera ei, a căutat în spatele dulapului, unde avea puşculiţa cu economiile ei şi a luat tot mărunţişul. L-a numărat foarte atent, de trei ori chiar.

- Iar suma strânsă este frumuşică, se gândea fetiţa, plecând bucuroasă spre farmacie.

A intrat şi a aşteptat bucuroasă ca farmacistul să o bage în seamă. Şi a aşteptat, a aşteptat, a aşteptat… Nici o reacţie din partea farmacistului… acesta părea ocupat cu un client şi nu-i acordă atenţie fetiţei. A început să tropăie uşor pentru a atrage atenţia. Nimic! Şi-a dres glasul… Nimic! Farmacisul era ca de piatră. Pentru că nu mai putea aştepta, fetiţa a luat o moneda şi a bătut în tejghea. În sfârşit, farmacisul a reacţionat:

- Şi ce anume vrei, fetiţo, nu vezi că sunt ocupat? Vorbesc cu fratele meu pe care nu l-am văzut de secole, spuse farmacistul iritat fără să aştepte neapărat un răspuns.

- Vreau să vorbesc cu dumneavoastră despre frăţiorul meu. Este foarte bolnav şi vreau să cumpăr un miracol, ca să se facă bine, a răspuns fetiţa, pe un ton la fel de iritat.

- Ce spui tu, fetiţo?!

- Da, îl cheamă Andrei şi are ceva care îi creşte înăuntru, în cap. I-am auzit vorbind pe tatăl meu şi pe mama mea, că numai un miracol îl mai poate salva şi am venit repede să-l cumpăr. Cât costă un miracol?

- Fugi, de aici, fetiţo! Noi nu vindem miracole?

- Dar am bani să cumpăr, spuse fetiţa întinzând mâna care ţinea strâns bănuţii. Şi dacă nu sunt de ajuns, fac eu rost de alţii. Numai spuneţi-mi cât mă costă.

Fratele farmacistului, un om foarte elegant, a ascultat tăcut discuţia dintre cei doi… apoi s-a aplecat şi a întrebat-o pe fetiţă:

- Stai puţin, fetiţo, despre ce miracol vorbeşti? Ce fel de miracol îi trebuie fratelui tău?

- *Nu ştiu,* a răspuns fetiţa cu ochii scăldaţi în lacrimi... Ştiu doar că mama a spus că fratele meu are nevoie de o operaţie. Iar tata nu are bani pentru această operaţie. Şi vreau să folosesc banii mei pentru a cumpăra miracolul.

---

[118] Pr. Prof. Dr. Ioan Coman, *Patrologie* (Dervent, 2000) ediţia a II-a.

- Şi câţi bani ai?, a întrebat bărbatul.
- Uite, a răspuns ea, întinzând din nou mâna cu cele câteva monede. Şi dacă nu sunt de ajuns, mai fac rost de alţii.
- Ce coincidenţă... spuse bărbatul zâmbind şi cu ochii înlăcrimaţi… sunt de ajuns, este exact preţul unui miracol pentru frăţiori...
Apoi a luat banii într-o mână, iar cu cealaltă a luat-o de mână pe fetiţă si i-a spus:
- Acum du-mă la tine acasă. Vreau să-i cunosc pe părinţii tăi şi să îl văd pe frăţiorul tău. Să-mi dau seama ce fel de miracol îl poate salva… şi să vedem dacă am eu miracolul de care ai tu nevoie.
Coincidenţă sau nu, fratele farmacistului era un renumit neurochirurg. L-a operat pe Andrei fără bani, iar băiatul s-a făcut bine. Părinţii băiatului au aflat abia foarte târziu, cum de s-a ajuns aici.

- Operaţia asta a fost într-adevăr un miracol. Mă întreb cât o fi costat?!, îi auzea fetiţa deseori vorbind. Şi zâmbea, pentru că ea ştia exact preţul... o mânuţă de monede, însoţită de credinţa unui copil.[119]

Cei care avem nevoie de un miracol suntem noi şi Cel care realizează acest miracol este Domnul Iisus Hristos care ne poate face fii lui Dumnezeu. A fii fiul lui Dumnezeu nu înseamnă că ne mai temem de Dumnezeu ci că Îl iubim pe Dumnezeu. Evident, nu toţi avem nevoie stringentă de miracole dar asemenea poveştii de mai sus, de cele mai multe ori credinţa şi raportul cu Dumnezeu Tatăl ne pune la încercare. Trebuie să avem încredere în bunătatea lui Dumnezeu şi acest lucru trebuie să îl facem fără nici un interes. Sunt mulţi care vom beneficii materiale şi financiare imediate. Dacă aceste beneficii nu apar imediat sunt foarte mulţi renunţă la creştinism şi se duc la are religii şi la alte culte fiindcă simt că faptul că Dumnezeu Tatăl este numai o minciună şi numai o falsitate. Acest lucru însă este un lucru mai reprobabil. Se spune, că la un moment dat un tatăl şi fiul său se plimbau printr-o livadă. Încântat de frumuseţea fructelor copilul care nu putea ajunge la copaci copilul îi spunea tatălui:

- Tată, vrea acel fruct.
- Bine fiul meu. Şi tatăl lua din pom şi îi dădea şi copilului.

Au făcut de mai multe ori acest lucru şi în cele din urmă privirea curioasă a copilului a fost atras spre nişte fructe mici [nebunele] care semănau foarte mult cu afinele. Acestea erau otrăvitoare.

- Tată, aş vrea să mănânc din acele fructe mici şi frumoase [nebunele].
- Nu, fiul meu. Acelea nu sunt bune.
- Fiule, nu sunt bune pentru tine. Sunt otrăvite.
- Nu sunt otrăvite.
- Ba îţi spun eu că sunt otrăvite.
- Nu sunt otrăvite. Sunt prea frumoase.
- Nu tot ce străluceşte este aur fiul meu. Acele fructe nu sunt bune pentru tine, sunt otrăvite.
- Eşti un tată rău.

Speriat de dorinţele fiului, tatăl şi-a scos fiul din acea grădină şi a mers mai departe. Evident, în sinea sa, fiul a considerat că tatăl său i-a refuzat nişte fructe care lui i se păreau extrem de gustoase şi a continuat mai multă vreme să creadă că tatăl său este rău şi nedrept. Timpul a trecut şi copilul a crescut mare. Acum era adult. Tatăl său murise între timp. El într-o zii s-a întâmplat să ajungă în *acea livadă în care obişnuia să iese cu tatăl său. S-a uitat la toate acele fructe şi parcă se vedea pe sine cu tatăl său cum era în copilărie. A văzut însă şi nebunele, fructe care seamănă foarte mult cu afinele. Cu mare nostalgie şi-a adus aminte de faptul că tatăl său i-a refuzat dorinţa de a la mânca. Abia acum ca şi adult a înţeles de ce. Tatăl său îi salvase viaţa. Acum îi părea rău că nu a avut niciodată şansa să îi mulţumească. Era prea târziu, tatăl său murise deja.*

De mai multe ori şi noi ne aflăm în situaţia acestui copil. Religia ne interzice multe lucruri şi de mai multe ori aceste lucruri par cât se poate nedrepte şi de nepotrivite. După ce ne maturizăm duhovniceşte vom ajunge să ne dăm seama că există logică şi că de fapt religia cu preceptele ei urmăreşte binele nostru şi tot ceea ce este bine pentru noi. Patrologia creştin ortodoxă este cea care ne învaţă să avem încredere şi să ne lăsam în voia lui Dumnezeu. De mai multe ori din punct de vedere duhovnicesc se poate vedea că omul nu se încrede în voia lui Dumnezeu. Acesta nici

[119] http://www.credinta-ortodoxa.com/cat-costa-un-miracol-pentru-fratele-meu/#more-2908.

când ştie că Dumnezeu este Tatăl său. Dumnezeu a făcut din om şi prin urmare din fiecare dintre noi ființe autonome. Acest lucru ne dă dreptul de a ne încrede sau nu în Dumnezeu Tatăl. În acest sens, se poate spune că Dumnezeu Tatăl este Cel care a murit pentru noi în Domnul Iisus Hristos. În cuibul unui pelican a intrat odinioară un şarpe veninos. Pelicanul nu era în cuib, erau numai puişorii singuri. Şarpele a început să muşte şi să bage veninul lui ucigător în toți puişorii. Când era aproape să-i înghită, s-a ivit şi pelicanul. La zgomotul aripilor lui, şarpele a părăsit cuibul, fără să guste din pradă. Bietul pelican vede cu durere că puişorii lui sunt pe jumătate morți, fiind otrăviți de vrăjmaşul şarpe. Fără să mai stea mult pe gânduri, el se hotărăşte să-i scape cu orice preț. Şi iată anume ce face: îşi găureşte coasta cu ciocul şi cu sângele său adapă pe toți puişorii care sunt amețiți de veninul şarpelui. Sângele lui curat are minunata putere să taie otrava şarpelui şi prin aceasta puişorii lui se înviorează şi scapă de moarte. Pelicanul este o pasăre de pustie cu gâtul lung, ca şi bâtlanul. Când puişorii lui sunt aprinşi de sete sau vătămați de jigănii otrăvitoare, atunci pelicanul îşi răneşte coasta sa şi îi adapă cu sângele său. Iată o pildă minunată de dragoste părintească, care ajunge până la jertfă.[120]

Devine evident că Dumnezeu Tatăl este cel care poate ajunge până al lucruri ultime pentru noi şi El este cel care a voit să fim reconciliați cu Sine prin Domnul Iisus Hristos. Această reconciliere se poate realiza prin Domnul Iisus Hristos. Însă fiecare dintre noi experimentăm într-un mod personal legătura sau relația cu Dumnezeu Tatăl. S-a spus de mai mulți că relația cu Dumnezeu Tatăl este o ficțiune sau o imaginație a omului. Patrologia creştin ortodoxă ne spune că acest lucru nu este o imaginație. Prin Domnul Iisus Hristos, Dumnezeu chiar devine în carne şi oase Tatăl nostru. Sensul patrologiei creştin ortodoxe este să ne facă să înțelegem acest lucru şi această stare de fapt. Suntem fii lui Dumnezeu şi trebuie să ne bucurăm de această chemare pe care ne-o adresează Dumnezeu şi pe care El vrea să o avem cu toții experimentată la un grad şi la un nivel superior. Sfinții părinți sunt cei care dintre noi au luat cel mai serios şi cel mai profund posibil problema existenței şi a raportului lui Dumnezeu Tatăl. Acest lucru nu înseamnă că pentru noi existența lui Dumnezeu Tatăl nu are nici o semnificația şi nici o implicație. Este evident că Dumnezeu Tatăl este realitate care ajunge să fie experimentată la nivel total şi deplin în viețile sfinților. Sfântul Ioan Hrisostom a fost cel care în fața morții a rostit cuvintele:

- Mărire lui Dumnezeu pentru toate.

Aceste lucru arată încrederea totală a sfinților în voia lui Dumnezeu. Toate atributele lui Dumnezeu sunt atributele lui Dumnezeu Tatăl. S-a spus astfel că unul dintre cele mai cunoscute atribute a lui Dumnezeu Tatăl este aseitatea. Ce este aseitatea? Aseitatea este atributul care ne spune că Dumnezeu este existent prin sine şi nu are nici o cauză extremă a existenței cu am celelalte lucruri din lume. Se spune despre filosoful antic Aristotel că la un moment dat avea îndoieli despre Dumnezeu. El se gândea: nu am nici o dovadă personală despre existența lui Dumnezeu şi mai mult, despre existența lui Dumnezeu. Aristotel stătea şi cugeta la aceste lucruri şi era oarecum trist. Deodată a putut vedea cum afară o rafală de vânt a mişcat puternic crengile copacilor. Aristotel s-a luminat la față spunându-şi:

- Am găsit. Acea rafală a fost făcută de mai mulți curenți de aer. Prin urmare, vântul are o cauză. Această cauză trebuie să fie mişcarea aerului. Aerul trebuie să aibă şi el o cauză. Care este acea cauză? Acea cauză trebuie să fie un mişcat nemişcat. Acest mişcat nemişcat nu poate fii altul decât Dumnezeu. Pe cale rațională Aristotel a ajuns la deducția că există Dumnezeu. El l-a denumit pe Dumnezeu mişcatul nemişcat sau Cauză a Cauzelor.[121] La concluzia existenței lui Dumnezeu se poate ajunge prin urmare în mai multe religii. La concluzia existenței lui Dumnezeu se poate ajunge numai în creştinism şi numai în creştinismul ortodox cel mai mult. Sistematizarea învățăturilor despre Dumnezeu Tatăl s-a realizat în creştinism prin elaborarea patrologiei creştin ortodoxe. În sine Biserica Creştin Ortodoxă este cea mai patrologică dintre toate. Patriarhul ecumenic este chipul suprem am lui Dumnezeu în lumea noastră. Se ştiu astfel de mai mulți patriarhi ecumenici.[122] Instituția patriarhatului este cea care a fost desemnată să mențină legătura sau relația cu Dumnezeu Tatăl şi să o actualizeze pentru fiecare generație. Patrologia creştin ortodoxă este pentru patriarhat. Se ştiu astfel de mai multe culte creştine care resping instituția patriarhatului ceea ce duce

[120] http://cristiserban.wordpress.com/2011/10/06/pelicanul/#more-2571.
[121] Franz Brentano, *Despre multipla semnificație a ființei la Aristotel* (Editura Humanitas: Bucureşti, 2003).
[122] Olivier Clement, *Adevăr şi libertate: dialoguri cu patriarhul ecumenic Bartolomeu* (Editura Deisis: Sibiu, 1997).

inevitabil al respingerea lui Dumnezeu Tatăl. Devine evident că nu putem respinge pe Dumnezeu Tatăl şi trebuie să avem o instituție pământească care să certific acest lucru. Acest lucru se realizează prin patriarhie şi prin patriarhat. Acolo unde oamenii îl recunosc pe Dumnezeu Tatăl ei vor avea şi o patriarhie. Istoria a cunoscut mai mulți patriarhi sfinți. Dintre ei amintim pe Sfântul Atanasie patriarh el Egiptului, Sfântul Nifon Patriarh al Constantinopolului sau Sfântul Fotie cel Mare care şi el a fost patriarh al Constantinopolului şi al întregului Bizanț. Secolul al XXI-lea a adus cu sine o răcire a idealului sau a idei de patriarh. Acest lucru se datorează faptului că şi noi am ajuns la o răcire a evlaviei pe care o avem față de Dumnezeu Tatăl. Sunt mai multe rugăciuni de cere, le preamărire şi de mulțumire care sunt adresate lui Dumnezeu Tatăl.

Devine evidentă actualitatea existenței lui Dumnezeu Tatăl pentru timpurile contemporane şi prin extensie pentru secolul al XXI-lea. Dumnezeu Tatăl este la fel de actual şi de prezent pentru toate timpurile şi pentru toate epocile şi El este Cel în care ne vom descoperi pe noi înşine. Lumea de azi se cauză pe sine în mai multe lucruri: tehnică, muzică, arte sau ştiințe. În cele din urmă, lumea se v-a descoperii pe sine firesc în existența lui Dumnezeu Tatăl. Patrologia creştin ortodoxă aduce cu sine un simț sau o experiență a firescului pe care nu o găsim niciunde altundeva. Toți sfinții părinți sunt de acord că Dumnezeu Tatăl este omniprezent. Ceea ce nu poate face omul ca fiind o personală limitată poate face Dumnezeu care este prezent oriunde pe pământ şi univers în acelaşi timp. Dacă Dumnezeu este prezent oriunde în univers ne putem da seama că nu este atât de important ca şi noi să ieşim în univers. Patrologia creştin ortodoxă este conştientă că Dumnezeu Tatăl are mai multe atribute. Poate unul dintre cele mai esențiale este că Dumnezeu este o persoană sau că Dumnezeu este o entitate personală. Dumnezeu Tatăl este: etern, are sfințenie în sine nu numai potențial ci şi real, imanentă, imutabilitate, impasibilitate, impecabilitate, omnibenevolență, bunătate, omnipotență, omniştiință, unicitate, dreptate, transcedență, trinitate şi dreptate. Evident, atributele lui Dumnezeu Tatăl sunt infinite dar acestea sunt cele pe care le percepe omul când începe sau cultivă o relația sau o legătură sistematică cu Dumnezeu.

Ceea ce ne deosebeşte pe noi de Dumnezeu este că bunătatea lui Dumnezeu este firească în mod automat. Acest simț al firescului la Dumnezeu de cele mai multe ori se defineşte pe sine ca şi un lucru cât se poate de adevărat. Bunătatea lui Dumnezeu este prin urmare esențială în timp ce noi moştenim bunătatea de la Dumnezeu ca şi pe o calitate care o avem de la Dumnezeu. Bunătatea lui Dumnezeu este cea care defineşte cel mai mult şi deplin ceea ce înțelegem prin firesc şi ceea ce experimentează omul ca şi firesc este de cele mai multe ori un semn care îi vine din partea lui Dumnezeu. Patrologia creştin ortodoxă mai are multe lucruri de sondat în ceea ce priveşte legătura sau relația care se stabileşte la nivel intim între Dumnezeu şi om. Legătura dintre Dumnezeu şi om este o legătură pe care patrologia creştin ortodoxă o potențiază la gradul maxim. În această legătură omul devine fiul legitim al lui Dumnezeu. Au fost mai mulți care au vorbit de o adoptare a omului de către Dumnezeu dar acest lucru nu este adevărat fiindcă în sine omul nu a fost de la începuturi o ființă orfană. Omul se regăseşte pe sine în patrologia creştin ortodoxă ca fiind fiul lui Dumnezeu. Acest lucru este punctul central şi cel mai esențial al patrologiei creştin ortodoxe. Este bine să ne dăm seama care sunt contururile şi sensul relației dintre Dumnezeu şi om. Părinții Ortodoxiei au fost cei care au voit ca omul să se simtă firesc atunci când i se adresează lui Dumnezeu cu Tatăl. Scrierile sfinților părinți s-au axat pe ideea şi pe conceptul că omul poate să ajungă fiul lui Dumnezeu şi El se poate menține pe sine în această postură pe tot parcursul vieții sale. Sfinții părinți dintre care am enumerat pe unii în această carte sunt modelele care ne arată cu trebuie sau cum ar trebui să ne comportăm ca şi fii lui Dumnezeu. Tema de fiu al lui Dumnezeu este abordată cu mare cinste de sfinții părinți care ne spun că trebuie să vedem în ea un lucru serios şi important. Sunt mai mulți care au desconsiderat calitatea omului de fiu al lui Dumnezeu ca şi un lucru de ruşine şi de ce să nu spunem că sunt şi cei care cred că nu ar trebui să fim fii lui Dumnezeu ci fii celui rău sau ai diavolului. Se ştie astfel de o liturghie neagră în care se rosteşte o rugăciune în care diavolul este numit tatăl sataniştilor. Aceste lucruri sunt grave şi demonstrează că cel rău nu poate sau nu are cum ieşi de sub incidența autorității lui Dumnezeu. Dumnezeu este Tatăl nostru atunci când noi avem un comportament şi facem ceea ce este plăcut lui Dumnezeu. Nu putem să facem lucruri rele şi urâte şi să spunem că suntem fii lui Dumnezeu. Evident sunt mai mulți care contestă acest lucru. Nu putem să ne omorâm semenii fără nici o rațiune şi să considerăm că am făcut un lucru bun şi suntem încă fii lui Dumnezeu. Rugăciunea către Dumnezeu este

astfel o realitate sau un lucru care ne face accesibilă persoana lui Dumnezeu Tatăl. Acest lucru fiecare îl experimentăm în parte dar comunitatea creştină din care facem parte ne oferă posibilitatea să aducem la acelaşi numitor sau la aceiaşi standard ceea ce experimentăm sau ceea ce simțim ca şi fii lui Dumnezeu. La biserică rostim în comun rugăciunea Tatăl nostru şi avem obligația creştinească ne a ne vedea unii pe alții ca şi fii lui Dumnezeu. Acest lucru nu trebui să fie un prilej de mândrie ci un prilej evlavie şi de rugăciune.

CAPITOLUL AL IX-LEA

FIRESCUL CA ŞI ORTODOXIE

Ortodoxia mai poate fii definită ca şi ştiință sau ca şi religie a firescului. Cu bisericile ei sferice, cu fumul de tămâie, cu cântări line şi melodice, cu moaştele sfinților, cu mănăstirile ei retrase şi toate picturile frumoase şi ascetice când devii ortodox ai o senzație sau un simț al firescului şi este şi normal să fie aşa. Biserica şi Catedrala Ortodoxă îți dau un simț şi un gust al firescului.[123] Trăim într-o lume care de mai multe ori ne dezobişnuieşte să gândim în termenii firescului. Firescul este o noțiune care de mai multe ori a plictisit lumea noastră. Este nefiresc să fi firesc în lumea noastră de cele mai multe ori. De ce se întâmplă ca de cele mai multe ori persoane deviate şi care au un comportament agresiv şi instigator ajung să fie extrem de prețuite în zilele noastre în timp ce oamenii credinței şi ai evlaviei sunt desconsiderați şi discreditați? Lumea de azi iubeşte de cele mai multe ori orice este senzațional şi aducător de senzații tari, mai puțin firescul. De mici copii suntem crescuți într-o cultură media în care gesturile obscene şi instigațiile la un comportament violent şi rebel sunt cultivate într-un mod sistematic. S-a spus de mai multe ori că trăim într-o cultură a violenței care se manifestă prin sporturi asiatice cum sunt karatele sau lupte de stradă dintre protagoniştii mai multor clanuri sau găşti. Aceste lucruri sunt nefereşti în sine dar lumea noastră ni le prezintă ca fiind fireşti. În cultura noastră media de zii cu zii este firesc eroul răzbunării, este firesc războiul, este firească explozia, este firesc omorul şi comportamentul agresiv. Ceea ce este cel mai trist este că acest comportament agresiv de cele mai multe ori le este inoculat copiilor şi adolescenților care copie la indigo ceea ce văd că fac cei mari pe micul sau marele ecran.

Se poate spune că atunci când ne întoarcem la ortodoxie revenim la firesc sau suntem adepții firescului. Sunt puțini cei care gândesc ortodoxia în termenii firescului. Ortodoxia este de mai multe ori asimilată în zilele noastre cu ceea ce este arhaic şi ceea ce este învechit. Sutanele preotului aduc aminte mai mult de epoca fanarioților decât de persoana Domnului Iisus Hristos. Din exterior sunt puțini atraşi de ortodoxie care se prezintă ca şi o religie incapabilă să facă față nevoilor şi cerințelor stringente ale omului secolului al XXI-lea. Acest om al secolului al XXI-lea este un om emancipat care atunci când ascultă o predică şi i se pare o idee suspectă rostită de preot poate merge acasă şi verifica pe internet pe google dacă aşa este sau nu. Putem spune că şi ortodoxia este o religie emancipată dar are o emancipare de altă natură. Emanciparea ortodoxiei este una care ține de o percepție şi o definire a conceptului sau a idealului de firesc. Este firesc să fim ortodocşi fiindcă acesta este adevărul ultim şi fundamental care se desprinde din Biblie şi din scriptură. Firescul a fost din cele mai vechi vremuri un lucru care i-a preocupat pe sfinții părinți. Sfinții părinți au fost cei care au dat o definiție a firescului din punct de vedere ortodox ca şi stare de osmoză sau de amestec dintre Dumnezeu şi om. Ortodoxia nu este arhaică. În ortodoxie au existat sfinți, academicieni, cărturari sau împărați care s-au simțit bine şi chiar onorați să fie ortodocşi. Acest simț arhaic al ortodoxiei duce de mai multe ori la renunțarea la biserica creştin ortodoxă şi la aderarea la alte secte. Simțul arhaicului Bisericii Creştin Ortodoxe vine în special la cei care sunt străini de ceea ce este firesc sau nu au o experiență ontologică a firescului. Firescul este o noțiune ontologică şi el este cel care poate fii experimentat în ortodoxie. Ortodoxia şi firescul sunt astfel două noțiuni sinonimice care se condiționează reciproc. Cine îşi ridică la nivel serios problema ortodoxiei v-a ajunge la ideea sau la noțiunea de firesc. Tot ceea ce este firesc din punct de vedere ortodox este firesc şi în sensul laic sau civic.

Ocultul, ateismul, nihilismul şi satanicul nu sunt lucruri fireşti şi acest lucru este bine să îl ştim. Dacă credința în Dumnezeu, acceptarea şi descoperirea lui Dumnezeu sunt lucruri fireşti, tot ceea ține de negația lui Dumnezeu sunt

[123] Peter Gilquist, *Cum am devenit ortodox: o călătorie în spre credința primară* (Editura Reîntregirea: Alba Iulia, 2006).

lucruri nefireşti. Când raportăm noţiunea de firesc la Dumnezeu vom ajunge la ideea sau la conceptul de ortodoxie. Acest concept prin urmare este conceptul religios prin care definim ortodoxia şi tot ceea ce este ortodox. Este ortodox şi este firesc ca să avem credinţă sau mai bine spus o minimă credinţă în Dumnezeu. Acest lucru îl poate face toată lumea şi nu credem că cerem prea mult. Lumea spirituală şi lumea duhovnicească poate fii considerată o lume a firescului şi a tot ceea ce este firesc.[124] Este firesc să ne definim pe noi ca şi persoane credincioase şi care avem credinţă în Dumnezeu şi aşa că ne vom definii pe noi ortodocşi. Ortodoxia nu poate fii concepută afară din cadrele firescului. Ceea ce este firesc şi cum se defineşte firescul în plan religios sau al legăturii cu Dumnezeu este obiectul şi centrul ortodoxiei. Firescul este astfel una dintre temele sau tezele centrale ale ortodoxiei. Acest lucru a fost afirmat şi de mai multe ori susţinut de mari sfinţi părinţi ai trecutului şi de părinţii duhovniceşti actuali. De mai multe ori nefirescul se poate instala în lumea religiei sau în trăirea religioasă şi atunci de îndepărtăm de ortodoxie. Când suntem fireşti şi când facem tot ceea ce ţine de ortodoxie ajungem să fim sau să trăim ortodox. Termenul de ortodox este de mai multe ori inconvenient lumii în care trăim fiindcă după cum am spus de mai multe ori lumea noastră este un lucru sau o realitate nefirească. Omul a înlocuit acest termen cu multe ale surogate: catolic, reformat, luteran, calvin, adventist, baptist sau greco catolic. Este impresionantă gama de surogate religioase pe care lumea de azi ne-o oferă în ceea ce priveşte ortodoxia şi trăirea ortodoxă. Sunt mulţi care ne spun că de fapt ortodoxia ţine numai de trecut şi de ceea ce a fost în trecut şi prin urmare ea este o istorie a creştinismului şi în nici un caz creştinismul adevărat. Ortodoxia încetează de a mai fii actuală când omul nu mai este interesat sau când el renunţă la ceea ce este firesc din punct de vedere religios şi la un nivel mai profund din punct de vedere teologic. Surogatul religios este ceea ce ne oferă lumea de azi în schimbul renunţării la ortodoxie. Acest surogat se manifestă de cele mai multe ori prin diferite concepţii şi diferite ideologii care mai de care mai ingenioase. Se poate spune că este greu să definim firescul ca fiind un lucru care ţine de catolici şi de catolicism. Catolicismul în sine nu este preocupat de problema şi de tematica firescului fiindcă este preocupat mai multe de tema şi de tematica universalului şi într-un anume sens noţiunea de firesc lipseşte sau nu este de interes în catolicism. Este adevărat că noţiunea de universal şi noţiunea de firesc nu sunt atât de mult apropriate, dar principala diferenţă este că noţiunea de firesc poate exista fără de noţiunea de universal. Devine cât se poate de evident că ortodoxia este o credinţă care ne duce în spre Dumnezeu. S-a reproşat astfel că firescul din ortodoxie este o noţiune minimală în timp ce catolicismul este o noţiune maximală. Acest lucru însă este reprobabil. Sunt mai multe argumente din spiritualitatea ortodoxă care ne spun că firescul este cât se poate de mult o noţiune fără de care catolicismul nu ar putea exista. Ceea ce nu se întâmplă invers fiindcă Dumnezeu a dovedit în zilele lui Noe că universalismul nu este un lucru firesc. Lumea din timpul lui Noe era decăzută şi în cele din urmă Dumnezeu a ales să o distrugă. Noe a fost găsit singurul firesc în timpul său.

Firescul înseamnă de mai multe ori a vedea partea frumoasă a lucrurilor sau ceea ce este bine deşi acest lucru nu este întotdeauna cât se poate de evident. Demult, a venit la un călugăr, un om tare necăjit şi l-a întrebat:
- Ce este rău cu mine? De ce nu îmi găsesc liniştea? De ce nu sunt mulţumit de viaţa mea?
Bătrânul călugăr a luat, atunci, o sticlă şi, după ce a umplut-o pe jumătate cu apă, a pus-o în faţa omului şi l-a întrebat:
- Cum e această sticlă?
- Este pe jumătate goală!
- Vezi, i-a mai spus călugărul, eu o văd pe jumătate plină.
În viaţă, trebuie să vezi partea frumoasă a lucrurilor. Nu este greu, mai ales că în toate există ceva frumos. Dacă vom şti să privim natura, vom vedea frumuseţe şi bogăţie. Dacă vom şti să-l privim pe om, în adâncul lui, vom vedea bunătate şi dragoste. Privind astfel viaţa şi oamenii, devenim noi înşine mai frumoşi, mai bogaţi şi mai buni.

Devine evident că trebuie să vedem ortodoxia ca şi un lucru firesc deşi mai multă lume evită să facă acest lucru. Sunt mulţi care nu studiază marile adevăruri de credinţă ale ortodoxiei şi ajung la opinii şi la păreri contrare şi greşite. Dumnezeu este Tatăl nostru şi El este cel care ne face sau El este Cel care ne îndrumă în spre ceea ce este bine pentru noi.[125] Un prim grad de manifestare al ortodoxiei este determinarea firescului. Sunt mai mulţi dintre noi care avem o

[124] Constantin Coman, *Ortodoxia sub presiunea istoriei* (Editura Bizantină: Bucureşti, 1995).
[125] Rene Basset, *Patrologia orientalis,* (Firmin Didtrot, 1909).

noțiune confuză şi nesigură despre ceea ce este firesc şi despre cum putem înțelege firescul. Când omul ajunge să înțeleagă ortodoxia el ajunge să înțeleagă şi ceea ce este firesc sau cum se defineşte pe sine firescul. Este firesc şi simțim firescul când Îl iubim sau când avem dragoste față de Dumnezeu. Firescul înseamnă în această situație a da curs la o stare care exista deja şi pe care noi o exprimăm acum prin faptul că răspundem chemării lui Dumnezeu. Creştinismul ortodox după cum am mai spus nu este singura mare religie a lumii. Totuşi nu poate fii imputat meritul ortodoxiei de a fii religia care se apropie sau care are cel mai mare interes în ceea ce este firesc. Se ştie că sunt păcate obişnuite sau păcate care sunt împotriva firii. Aceste păcate care sunt împotriva firii sunt de cele mai multe ori păcate care sunt nefireşti. Ajungem să ne dăm seama de păcatele care sunt împotriva firii numai când vedem pe unii care au căzut în ele. Spectacolul este unul foarte trist: drepturi egale pentru căsătoriile între persoanele de acelaşi sex, capacitatea de a adopta a copiilor a persoanelor de acelaşi sex, legalizarea prostituției sau traficul de ființe umane. Gama a ceea ce este nefiresc de cele mai multe ori se bazează pe o seducție sau pe ceea ce seduce. Nefirescul seduce de cele mai multe ori printr-o distorsionare a ierarhiei fireşti a lucrurilor. În sine nimeni nu ar practica ceea ce este nefiresc dacă nu ar exista un motiv sau o seducție a ceea ce este nefiresc. Cum seduce nefirescul lumea şi cum se manifestă nefirescul este ceea ce ține foarte mult de lucrarea diavolilor. Ei sunt cei în care nu mai există nimic firesc şi ei sunt cei care vor să extindă această tendință a nefirescului în toată lumea. Lucrarea celui rău are printre mai multe alte obiective a îl aduce pe om la tot ceea ce este nefiresc: tristețe, suferință, durere, boală şi în cele din urmă moartea. Acestea sunt lucrările diavolilor. Ei au fost autorii nefirescului fiindcă Dumnezeu nu a intenționat să facă nimic nefiresc în lumea sau în creația Sa. Dacă lucrarea diavolilor poate fii definită mai simplu se poate spune că nu este numai răul ci şi nefirescul. Cu cât mai nefirească devine persoana şi lumea cu atât mai bine. Toate marile stâlciri ale ființei pe care le suferă omul în timpurile noastre sunt lucrarea directă sau indirectă a diavolilor care ne-au urât de la început.[126] În diavoli nu mai există prin urmare nimic firesc şi scopul lor este să aducă lumea la starea de nefiresc total. Această stare este starea de haos şi de anarhie totală care există şi în iad. Iadul sau infernul este locul nefirescului prin excelență unde nu mai există nici un fel de noțiune de firesc ci chinuri şi suferință eternă.

Firescul este o realitate care în plan religios se defineşte ca şi ortodoxie. Ortodoxia este cea care ne dă simțul că suntem fireşti în relația sau legătura cu Dumnezeu. Ortodoxia după cum am mai afirmat s-a afirmat ca şi o credință care ține foarte mult de ceea ce este firesc sau de o experimentare a firescului. Firescul este teza care afirmă că ceea ce este ortodox este lucrul care ne uneşte cu Dumnezeu. Este evident că de cele mai multe ori firescul este un lucru şi o categorie care nu se concepe şi nu se gândeşte şi nu se concepe în termenii cotidianului. Ştim că cotidianul este de cele mai multe ori un lucru care ține de ceea ce înțelegem noi ca şi firesc. Dar vom vedea că de mai multe ori firescul este un lucru care transcede categoriile sau îngrădirile spațiului cotidianului. Cotidianul este un lucru care de cele mai multe ori ne dă o falsă impresie a firescului. Claxoane de maşină, strigăte, gălăgie, sirene de fabrici sau alarme de la magazine de vânzare de mai multe ori ne scot din ceea ce putem definii ca şi ceea ce este firesc. Firescul este o realitate care ține de o altă ordine a ierarhiei valorilor. Valorile noastre sunt cele care vor definii până la urmă ceea ce este firesc. De mai multe ori vedem că ceea ce este firesc nu este considerat o valoare din dorința omului de trece dincolo de cea ce este obişnuit şi firesc. Devine evident că trebuie să ajungem la o omogenitate a conceptului de firesc. Pe vremea lui Evagrie Ponticul ni se spune că la un moment dat un episcop din părțile Siriei auzind despre înălțimea duhovnicească a părinților Egiptului a venit şi s-a mutat într-o mănăstire egipteană. Aici el a fost considerat ca şi un simplu călugăr. Fără să mai poată rezista mult el a spus la un moment dat părinților mănăstirea sa:

- Părinților, eu cred că voi îmi faceți mie multă nedreptate.
- De ce? Au întrebat călugării acelei mănăstiri.
- Fiindcă eu la mine în părțile Siriei, eram episcop şi aici sunt tratat ca şi un simplu călugăr.
- În părțile Siriei erai episcop dar la noi eşti un simplu călugăr.

Aşa că episcopul a făcut o lecție de smerenie şi a ajuns la concluzia că este bine să fie smerit şi nu îngâmfat. Această poveste ortodoxă ne spune că de mai multe ori suntem speriați de ceea ce poate denumii diferența de percepție a ceea ce înțelegem prin firesc. Firescul este diferit şi de cele mai multe ori înțeles personal sau diferit. Este bine să ştim

[126] Ioan Comăneci, *Puterea farmecelor, a vrăjilor şi lucrările demonilor* (Editura Reîntregirea: Alba Iulia, 2008).

care este sensul ortodox al concepției de firesc. Firescul este ceea ce conferă omului validitatea că religia lui este cea care funcționează şi cea care îl duce pe om la cunoaşterea lui Dumnezeu. Cunoaşterea lui Dumnezeu este un lucru care omul îl realizează în mod firesc atunci când are o viață religioasă şi când crede în Dumnezeu. Firescul este starea de fapt a ortodoxiei. Când ne simțim firesc religios suntem de fapt oameni care experimentează ceea ce este şi ceea ce înseamnă ortodoxia. Ortodoxia mai poate fii şi o stare de spirit. S-a spus de mai multe ori că ortodoxia nu poate fi un concept religios din moment ce el este un concept filosofic. Trebuie să ştim că marii filosofi ai antichității spre deosebire de mai mulți aşa numiți filosofi ai lumii de azi au fost oameni credincioşi şi care l-au căutat sincer pe Dumnezeu. Atât Platon cât şi Aristotel au afirmat că Dumnezeu este sursă a înțelepciunii.[127] Devine evident faptul că înțelepciunea este o temă care ne defineşte sensul de a fii firesc în ortodoxie şi în Biserica Creştin Ortodoxă. Acest sentiment se experimentează de cele mai multe ori prin mai multe modalități şi mai multe feluri. Firescul în ortodoxie are două forme de manifestare:

1. extern
2. intern.

Când vorbim de ceea ce este firesc în plan extern vorbim foarte mult de estetică. Ortodoxia nu este o credință sau o religie care să se manifeste pe sine ca fiind împotriva esteticii.[128] Ceea ce este ortodox este de cele mai multe ori şi ceea ce este frumos şi estetic. Sunt astfel mai multe icoane, melodii sau monumente ortodoxie care ne impresionează prin frumusețea lor. Ortodoxia este estetică şi acest simț al esteticului aduce omului un simț al firescului. De mai multe ori omul se simte firesc în marile catedrale care în ortodoxie nu îi creează omului un sentiment de frică sau chiar teroare ci un sentiment de firesc şi de căldură. O altă formă estetică a ortodoxiei o putem vedea şi prin faptul că ortodoxia are pe aşa numiții călugări care sunt şi ei frumoşi, în greacă călugăr însemnând bătrân frumos. Se poate vorbii în acest sens de o predilecție în spre estetică a ortodoxiei şi a tot ceea ce ține de simțul ortodoxiei. Când vom pune în comparație alte religii ale lumii cu ceea ce oferă sau ceea ce susține ortodoxia ne vom da seama de faptul că ortodoxia este cu adevărat o religie şi o credință care susține şi ne învață firescul sau ceea ce este firesc.

Un tânăr călugăr, porneşte la drum pentru a-şi îmbogăți cunoştințele şi devine ucenicul unui eremit. Într-o zi, ei văd un om bogat călătorind în caleaşca lui somptuoasă, însoțit de un alai de servitori.

– Iată, un om nefericit! spune înțeleptul eremit.
– De ce omul bogat este nefericit?
– Pentru că el este doar deştept, dar nu şi înțelept...
– Cum este înțelepciunea?
– Înțelepciunea este ca simbolul!
– Cum este simbolul?
– Fiecare simbol are unul, două şi mai multe înțelesuri; unele sunt diurne, altele nocturne. Cele diurne sunt faste, cele nocturne, nefaste!

Acest lucru ilustrează că de mai multe ori starea de firesc nu o găsim în aspectele exterioare ale vieții ci pentru a descoperii starea de firesc şi de ceea ce este firesc trebuie să ne interiorizăm şi să ajungem la lumea noastră internă. În interiorul omului se găseşte de mai multe ori sursa şi expresia a ceea ce este firesc şi a ceea ce nu este firesc. Acest lucru a fost mărturisit şi de Domnul Iisus Hristos în Noul Testament când ne spunea că: „din inima omului [din interiorul omului] ies gândurile rele, curviile, furturile, crimele, adultere, lăcomia, răutatea, înşelăciunea, depravarea, ochiul rău, blasfemia, mândria şi prostia. Toate acestea ies din lăuntrul omului şi îl spurcă pe om.” Marcu 7, 21-23. Prin urmare este posibil ca un om să fie sănătos din punct de vedere intern şi să nu fie sănătos din punct de vedere extern sau invers. Sănătatea lăuntrică a omului vine atunci când omul a ajuns la starea de apatia şi nu mai este tulburat de gândurile rele sau de intențiile rele. Părinții greci au denumit aceste porniri lăuntrice ale omului ca şi λογισμος care sunt intenții pe care omul le cultivă în inima sa. De cele mai multe ori starea de firesc lăuntric este dobândită prin liniştea minții care vine prin rugăciune, meditație la Dumnezeu şi uneori pentru cei care avansați chiar contemplație a

[127] Sorin Cerin, *Culegere de înțelepciune* (Editura Eminescu: Bucureşti, 2009).
[128] Mihail Diaconescu, *Prelegeri de estetică a ortodoxiei* (Editura Porto Franco, 1996).

lui Dumnezeu. Evident, în cazul bolnavilor mentali patologic nu se mai poate pune problema unui firesc lăuntric. Cu toții avem o viață internă care este caracterizată de mai multe lucruri: sentimente, voință, gânduri sau rațiune, intenții, vise, imaginație sau aspirații. Aceste lucruri sunt cele care ne alcătuiesc universul sau lumea internă sau lăuntrică. Fără de ele nu putem exista sau nu putem fii ceea ce suntem în eul nostru profund. Aceste gânduri şi sentimente lăuntrice ale noastre de mai multe ori sunt neliniştite şi pot da omului o stare de fustrare continuă pe care psihologii o numesc stres. Stresul este cel care în cele din urmă distruge sau ruinează sănătatea mentală a omului şi el este o maladie foarte des întâlnită în zilele noastre. Formele acute de stres duc la ceea ce psihologia denumeşte angoasă. Angoasa este o formă mai avansată de stres. În stres şi în angoasă omul pierde în plan lăuntric ceea ce se poate denumii ca şi simțul sau starea firească. Omul nu mai poate să se comporte firesc cu semenii săi când este neliniştit şi stresat de gândurile şi intențiile sale. După cum am spus există o stare internă sau lăuntrică a firescului care este fondul fiecăruia dintre noi.

Firescul în ortodoxie este un lucru pe care îl realizează mai mulți şi pe care îl duc la îndeplinire cei care au credință în Dumnezeu. Dumnezeu nu face nimic nefiresc pentru om dar noi între noi de mai multe ori facem lucruri nefireşti. Era un copil necăjit, îmbrăcat sărăcăcios, de care nimeni nu purta grijă. Dar copilul acesta era credincios, mergea la biserică, asculta povețe înțelepte şi încerca să facă voia lui Dumnezeu. Un bogat necredincios, l-a întrebat odată despre ce a auzit vorbindu-se la biserica. Băiatul i-a răspuns:

- Dumnezeu este iubire.
- Dar daca este iubire, după cum spui, de ce tu eşti încă sărac şi nu ai cu ce sa te îmbraci? De ce nu a trimis Dumnezeu pe cineva care să te ajute? îi spuse bogatul.

  Copilul s-a gândit, iar apoi îi răspunde :
- A trimis...Dar omul acela a uitat.

Se poate spune că trebuie să avem în vedere că ceea ce Dumnezeu ne oferă este fără nici o îndoială un lucru sau o realitate care omul o poate distorsiona sau interpreta în mod diferit. De cele mai multe ori firescul este o realitate şi o stare care ține de experiența lui Dumnezeu. Tot ceea ce ne vine de la Dumnezeu este firesc şi tot ceea ce face Dumnezeu nu poate fii decât firesc. Minunile sunt în cele mai multe cazuri reveniri la ceea ce este firesc şi la modul firesc inițial. Dumnezeu nu face nimic nefiresc cu noi însă când noi nu mai facem voia lui Dumnezeu starea de nefiresc se instalează în mijlocul nostru; această stare are mai multe forme sau mai multe moduri de a se manifesta. Haosul, anarhia, revolta continuă, violența, omorul sau răzbunarea din plăcere sunt lucruri care instalează în lumea noastră ceea ce este sau modalitățile în care nefirescul se manifestă. Este evident că în timp ce binele este firesc, răul este nefiresc. Acest lucru a fost aşa de la începuturi. Binele, pe lângă calitatea că este şi frumos mai este şi firesc.[129] Nu se poate definii firescul ca şi o realitate care nu se realizează prin estetică şi prin ceea ce este frumos. Aceste noțiuni sunt cât se poate de mult legate una de alta. Firescul este o stare care ține de ceea ce se poate denumii ca şi „psihologia creştin ortodoxă." La această stare psihologică au ajuns în special isihaştii şi cei care au practicat virtutea liniştii.[130] Firescul este o valoare pozitivă a ortodoxiei şi a tot ceea ce ține de simțul şi de gustul creştin ortodox. Acest lucru este cel mai bine experimentat de sfinți şi de cei care se nevoiesc pentru a ajunge la firesc şi la tot ceea ce ține de firesc. Mai înainte de a fii o persoană a virtuților, sfântul creştin ortodox este o persoană a firescului şi stării de firesc. Acest lucru nu poate fii conceput altfel şi în alt mod. Din cele mai vechi vremuri sfântul creştin ortodox a fost cel care a fost perceput ca şi cel care aduce sau cel care prin credința în Dumnezeu are puterea de a restabilii firescul acolo unde el nu mai există. Minunile după cum s-a mai spus nu sunt lucrări ale senzaționalului ci sunt lucrări ale restaurării firescului. Firescul este starea ultimă şi starea supremă la care poate ajunge un om atunci când îşi ridică al modul deplin şi total problema firescului. Este firesc şi trebuie să recunoaştem că nu putem concepe firescul dincolo de sfințenie. Sfințenia după cum am mai afirmat este un atribut al lui Dumnezeu. Se spune despre un sfânt că s-a dus la un pom fructifer şi i-a spus acestuia:

- Vobeşte-mi despre Dumnezeu.

[129] Mihai Eminescu, *Ortodoxia: o antologie de Fabian Anton* (Editura Eikon, 2003).
[130] Serafim Joantă, *Isihasmul* (Bucureşti, 1994).

În acel moment se spune că pomul a înflorit. După cum am spus, sfinții sunt cei care prin credință în Dumnezeu ajung să restabilească firescul şi ceea ce este firesc. Este firesc ca noi să avem credință în Dumnezeu şi atunci experimentăm primul stadiu al ortodoxiei şi a faptului de a fii ortodox. Mai apoi aceste stadii se pot prelungii şi ele pot avansa. Firescul este realitatea şi stadiul ultim prin care omul ajunge la cunoaşterea lui Dumnezeu. În starea de firesc de cele mai multe ori omul ajunge să experimenteze iubirea intimă care există dintre om şi Dumnezeu. Prin urmare starea de firesc este o stare mult mai amplă şi mai profundă decât credem. Firescul este un lucru care după cum mai afirmat ajunge să fie experimentat deplin şi total numai de sfinți care sunt cei ce devin modele ortodoxe ale firescului. Aceste lucruri nu pot şi nici nu vor putea să fie interpretate altfel. Firescul este starea ultimă de comuniune cu Dumnezeu şi dincolo de el nu se poate concepe o altă stare mai naturală. Aceste lucruri le afirmăm pe fondul unei lumi care de mai multe ori găseşte ortodoxia nefirească. De fapt când găsim ortodoxia nefirească înseamnă că noi înşine suntem într-o criză a firescului. Nu se poate şi nici nu putem concepe în alt fel firescul şi modalitatea de exprimare a firescului. Nu am voit să facem prin faptul că am scris aceste rânduri un tabu din firesc ci am voit să abordăm o temă care de cele mai multe ori este ignorată de mai multă lume din vremea noastră. Acest lucru se poate vedea din faptul că în lumea noastră de mai multe ori ierarhia tradițională de valori este răsturnată şi greşit înțeleasă. Modalitățile prin care afirmăm şi expunem firescul sunt noțiuni pe care marea majoritate a lumii în care trăim le contestă. Sunt mai multe mişcări şi organizații de subteran în lumea noastră care visează la o altă ordine mondială şi socială decât cea firească. Aceste forme de manifestare sunt de cele mai multe ori eronate şi ne duc pe un drum cât se poate de ciudat şi de nefiresc. Nefirescul este cel care aduce şi instalează în lumea noastră o sumă mare de realități care sunt devastatoare: teroare, război, violență, ură şi răutate. Nefirescul are mai multe forme de manifestare dar de cele mai multe ori noi îl percepem ca şi un lucru sau ca şi stare inconvenientă. Este nefiresc ca să nu credem în bine şi în frumos. Aceste noțiuni nu pot fii concepute una fără de cealaltă. Se poate spune că din punct de vedere personal sau la nivelul persoanei de mai multe ori nu avem nevoie sau nu simțim nevoia de firesc. La scară mondială şi la scară planetară se poate vedea nevoia şi se poate simții necesitatea firescului. Firescul este cel care în cele mai multe cazuri aduce cu sine un simț al balanței şi al echilibrului. Noi trăim şi existăm numai atunci când suntem echilibrați şi când ajungem la o stare a echilibrului. Când pierdem acest lucru de cele mai multe ori ne pierdem pe noi înşine. Este evident în acest sens ceea ce se poate denumii necesitatea de a fii în comuniune cu Dumnezeu ca şi o condiție a experimentării firescului.[131] Firescul este o noțiune care nu variază în plan religios. Sunt mai multe lucruri în lumea noastră care variază şi care se schimbă sau se modifică. Dintre aceste lucruri am putea amintii moda, muzica, ideologiile sociale sau curentele politice. Acest lucruri sunt extrem de schimbătoare în lumea noastră şi ceea ce este firesc într-o epocă nu este firesc în altă epocă. Această carte nu este o carte despre cum este sau cum s-a definit firescul în istorie ci despre cum este experimentat şi perceput firescul în religie şi în teologie. Sunt lucruri care sunt extrem de fireşti în religie şi teologice şi am voit să insistăm mai mult asupra lor pentru a le face o anumită popularizare. Lumea de azi este schimbătoare şi ceea ce este şi mai tragic este că ea nu are o concepție uniformă despre firesc sau cum se defineşte firescul. În lumea noastră curentele de gândire şi de filosofie de mai multe ori variază şi sunt schimbătoare de la an la an şi uneori de la lună la lună. Aceste lucruri nu sunt fireşti. Dacă vom căuta în esența profundă a timpului vom găsii o origine a firescului care este chiar Dumnezeu. Dumnezeu este originea firescului dar omul şi umanitatea s-a depărtat de mai multe ori de această origine şi de această percepție a firescului.

Într-o zi, un om bogat dărui un coşuleț plin cu gunoi unui om sărac, aşa, ca să-şi bată joc de el, să vadă cum reacționează. Omul zâmbi şi plecă ținând în mana coşulețul primit. Ajuns acasă, a început să-l curețe, să-l spele şi apoi l-a umplut cu cele mai frumoase flori. S-a întors la omul bogat şi i-a înmânat acestuia coşulețul. Omul bogat ramase surprins şi-l întrebă:

- De ce mi-ai dat atâtea flori frumoase, când eu ți-am dat numai gunoi ?

Omul sărac răspunse :

- Orice persoana dăruieşte ceea ce are în inimă...!

---

[131] Hieroteos Vlahos, *Psihologia existențialistă şi psihoterapia ortodoxă* (Iaşi, 2011).

După cum am spus, starea de firesc este de mai multe ori o stare care se manifestă în sentimentele omului şi în ceea ce omul simte şi în ceea ce omul experimentată ca un act intern. Acest lucru se prelungeşte în starea sau o viaţă externă a omului care de mai multe ori ajunge la starea de firesc şi care o poate definii ca şi o entitate a sa personală. Ceea ce omul concepe ca şi fiind firesc de cele mai multe ori el şi pune în aplicare. Prin urmare, există mai multe concepţii despre firesc pe care fiecare persoană la are la un nivel sau la un grad propriu. Aceste concepte se exteriorizează de mai multe ori în diferite moduri de viaţă şi în mai multe alte feluri de exprimare personală.[132] Am expus în această carte câteva dintre cele mai mari sau cele mai importante concepte care definesc sensul şi rostul idei de firesc religios. Firescul religios a fost denumit din vechime ca şi ortodoxie. Acest firesc este cât se poate de mult un lucru care se explică şi care se manifestă pe sine prin mai multe forme dar forma esenţială este cea ortodoxă. Acest lucru a adus cu sine mai multă invidie şi mai multă antipatie în lume dar nu se poate să prezentăm adevărul în alt fel şi în alt mod. Firescul este ceea ce defineşte şi ceea ce exprimă sensul şi realitatea ultimă a omului şi a modului în care definim şi în care înţelegem binele şi firescul. Sfinţii părinţi nu au vorbit în mod expres despre bine ci de cele mai multe ori au arătat că firescul este starea de apatia sau starea de nepătimire în care omul ajunge să nu mai păcătuiască. Păcatul este în ortodoxie un lucru nefiresc şi atunci când el devine firesc ajunge să îl înrobească pe om. Fie că este vorba de lăcomia pântecelui, de mânie, de iubirea excesivă de bani, de desfrânare, de mândrie, de invidie sau de lene, păcatul este un lucru nefiresc. El ajunge să devină firesc prin înrobirea morală a omului.[133]

De la începuturile ei ortodoxia a afirmat un lucru care este ceea ce defineşte concepţia de firesc religios a creştinismului ortodox: Domnul Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu şi mântuitorul omului. Pe parcursul timpului au existat mai multe concepţii care au definit şi care au afirmat care este şi cum trebuie să fie concepută ideea de firesc în religie şi mai ales în creştinismul ortodox. Starea morală a omului în bine este de cele mai multe ori o stare firească şi care defineşte ceea ce este firesc. Este firesc să credem în Dumnezeu, să ducem o viaţă în care să cultivăm virtuţile şi toate calităţile morale ale omului. Aceste lucruri vor definii în cele din urmă ceea ce considerăm ca şi firesc în creştinismul ortodox. Accentul creştinismului ortodox pe virtuţi şi pe faptele bune ale omului, a fost găsite de mai mulţi ca şi un fapt inconvenient mai ales în cazul lui Martin Luther care a emis celebra sa teorie religioasă a lui „sola fide," mai exact numai credinţa este necesară pentru a ne mântui. Este evident că mântuirea este o stare şi o realitate care se cultivă şi cei care o cultivă nu fac decât ceea ce este firesc. Este firesc ca omul să se mântuiască şi este nefirească damnarea. Firescul ajunge să primească conotaţii diferite atunci când îl raportăm la puterea răului. Răul are o putere aparentă care de cele mai multe ori se manifestă prin distrugere. Răul este distructiv şi el nu poate duce în spre bine şi în spre ceea ce este frumos şi pentru acest lucru el este nefiresc. În ortodoxie starea de bine se poate spune că este primul grad sau primul nivel al firescului. Când omul cade din bine şi devine un lucrător al răului, el devine nefiresc. Marea parte a celor răi ne prezintă firescul ca şi pe un lucru obişnuit şi firesc. Ori ştim bine că nu este firesc. Ce ne spune răul că este firesc? Este firesc să omorâm, să fim violenţi şi agresivi, să instigăm la ură şi să fim noi înşine plini de ură, să comitem acte de terorism, să jefuim, să furăm şi să înjurăm. Se poate vedea din acestea cât de nefiresc este răul în toate manifestările lui.

Mai multe lucruri care noi le considerăm ca fiind fireşti în lumea noastră nu sunt şi ele de fapt sunt lucruri care le moştenim de la cei care au existat mai înainte de noi sau cei care au trăit mai înainte de noi. Poate unul dintre cele mai cunoscute exemple este lupta sau conflictul dintre bine şi rău. Acest lucru este de mai multe ori firesc pentru noi ca şi oameni. După cum am spus, sunt mai multe lucruri şi mai multe situaţii care nu pot fii concepute şi nici redate prin ceea ce se denumeşte firesc. Dacă voim să înţelegem sau să pricepem de unde provine şi de unde este firescul vom ajunge la concluzia că firescul îşi are obârşia în Dumnezeu. Un agricultor cam rău la suflet a găsit, într-o zi, pe păşunea sa, vaca vecinului. Mânios, omul a luat animalul la bătaie, după care l-a legat şi l-a dus înapoi, spunându-i vecinului său:

- Dacă mai găsesc o singură dată vaca ta la mine-n grădină, să ştii că o bat şi mai rău, ai auzit?
A doua zi, însă, vecinul cel dintâi găsi şi el, în bătătura sa, două oi ale celuilalt, ce se strecuraseră printr-o spărtură a

[132] Dumitru Stăniloae, *Trăirea lui Dumnezeu în ortodoxie* (Editura Dacia: Cluj, 1993).
[133] Gheorghe Popa, *Comuniune şi înnoire spirituală în contextual secularizării lumii moderne* (Editura Mitropoliei Moldovei, 2000).

gardului. S-a apucat omul şi a reparat gardul, după care a luat frumos oile şi le-a dus stăpânului lor, celui crud, spunându-i:
- Am găsit la mine-n curte două dintre oile dumnitale. Le-am adăpat şi ți le-am adus acasă. Dacă am să le mai găsesc şi altă dată în curtea mea, să ştii că am să fac la fel: am să le port de grijă şi am să ți le aduc nevătămate.
- Îți mulțumesc, i-a răspuns agricultorul. Puteai să faci la fel ca mine, dar acum îmi dau seama ca eu am greşit. Vei vedea că a doua oară nu se va mai întâmpla! Şi, într-adevăr, agricultorul s-a ținut de cuvânt. Când vrei să-i arăți cuiva că a greşit, nu trebuie să o faci cu răutate, ci cu blândețe şi răbdare şi, atunci, cu siguranță, vei reuşi.

Evident, este bine să nu răspundem în fața nefirescului cu ceea ce este nefiresc fiindcă nu vom reuşii să biruim sau să înfrângem nefirescul în aşa mod. Sunt mai multe grade de înțelegere a firescului şi aceea ce este firesc şi nu toți au acelaşi grad de cuprindere al firescului. Aceste lucruri ne spun că trebuie să avem înțelegere şi mai ales răbdare cu cei care nu sunt adepți ai idei de firesc şi care nu susțin ceea ce este firesc. Aceste lucruri sunt cât se poate de mult realități care țin de sensul şi de experiența a tot ceea ce este şi a tot ceea ce ține de realitatea existenței lui Dumnezeu. Firescul are o dimensiune de manifestare în tot ceea ce este şi în tot ceea ce se manifestă ca ortodoxie şi ca spirit al cunoaşterii lui Dumnezeu. Acestea sunt prin urmare lucrurile care dovedesc ceea ce este firesc atunci când vorbim despre ortodoxie. Omul simplu trebuie să se simtă firesc în Biserica Creştin Ortodoxă. Acest lucru este bine să îl avem în vedere şi nu trebuie să îl uităm niciodată. Aceste lucruri prin urmare sunt lucruri care țin de sensul şi de realitatea ultimă şi deplină a iubirii de Dumnezeu. Iubirea de Dumnezeu este unul dintre cele mai fireşti lucruri pe care le face omul deşi sunt mulți aceia care ne spun altceva decât acest lucru. Aceste realități sunt cele care demonstrează ceea ce este şi cum este experimentat firescul. Firescul este prin urmare un lucru şi o realitate care de cele mai multe ori ține de ceea ce înțelegem prin obişnuit. Când vorbim despre religie şi despre teologie firescul este un lucru care se demonstrează şi care se susține prin tot ceea ce ține de ortodoxie când vorbim despre religie şi despre legătura omului cu Dumnezeu.

Ortodoxia după cum am spus este un lucru care sfinții ne spun că a fost o credință lăsată de Dumnezeu. Atunci când Dumnezeu a lăsat ortodoxia în lume evident el nu a voit ca ea să fie un lucru nefiresc. Ortodoxia a venit astfel ca şi o credință firească care a voit să îl ducă pe om în spre tot ceea ce este firesc şi tot ceea ce defineşte starea de firesc. Acest lucru sfinții au fost cei care l-au exprimat şi l-au definit cel mai bine. De mai multe ori atunci când ne confruntăm cu situații limită sau cu mari crize un prim pas şi poate cel mai important pas pe care îl avem de făcut este să stabilim firescul ori să revenim la ceea ce este firesc. Este firesc să avem gândul sau dorința de a fii fireşti dar când se ridică problema firescului în religie acest lucru nu mai este un firesc pe care îl experimentăm în mod profesional sau la nivel personal. Firescul religios este de cele mai multe ori un lucru care ține de modul în care ne definim şi în modul în care ne realizăm chemarea. Chemarea noastră este de a Îl slujii pe Dumnezeu şi a ne dedica lui Dumnezeu. Ortodoxia a apărut la începuturi mai mult ca şi o realitate care ține de lume şi de filosofie dar mai apoi ea a avansat şi a ajuns să aibă şi implicații religioase. Filosofia este în serviciul lui Dumnezeu şi ea poate să fie de mai multe ori un punct de legătură între Dumnezeu şi om. Se poate spune că de cele mai multe ori ortodoxia s-a definit pe sine ca şi nevoia omului de a exista firesc în lume şi de a evita extremele sau extremismul. Ortodoxia la începuturi a fost o mişcare filosofică care căuta un fel de stare de echilibru în planul vieții şi la legăturii cu Dumnezeu. Această mişcare a apărut aproximativ la timpul vieții pământeşti a Domnului Iisus Hristos. Mai multe dintre aspirațiile şi din dezideratele ortodoxiei au fost similare cu cele ale creştinismului şi prin urmare se poate spune a existat o fuziune dintre ortodoxie şi creştinism.[134]

Evident, de mai multe ori nu putem vedea sau nu putem deslușii ceea ce am putea definii ca şi firescul în lumea în care trăim. De cele mai multe ori cei care caută baze sau principii pentru firesc vor găsii în ceea ce se poate denumii ca şi firesc în religie şi în legătura cu Dumnezeu. Acest firesc de mai multe ori se poate spune că este răstălmăcit.

Se spune că Alex e prins de poliție. La tribunal, doi martori afirmă ca l-au văzut jefuind o bancă la lumina lunii. Avocatul său arată un calendar din care rezultă că în noaptea respectivă n-a fost lună plină. După achitare, avocatul se apropie de Alex şi-i spune:

---

[134] Paul Evdokimov, *Ortodoxia* (Bucureşti, 1996).

- Domnule, onorariul meu este de 8.000 de dolari.
- Păi, numai tipărirea calendarului m-a costat 5.000$...

Cele mai multe religii şi cele mai multe secte nu fac decât să distorsioneze ceea ce este firesc în materie de religie şi să ofere o interpretare eronată şi greşită. Aceste distorsionări în sânul creştinismului au o istorie lungă şi cu mai multe consecințe nefaste. Au existat astfel distorsionări ariene, penvmatomahe, monoteliste, monofizitiste sau iconoclaste. Aceste distorsionări sunt cât se poate de mult depărtare de firesc şi de la ceea ce este firesc. Ele se bazează pe o anumită falsitate care schimbă adevărul în minciună. Este cât se poate de evident că de cele mai multe ori ereziile sunt cele care distrug fondul firescului sau a ceea ce este firesc. Ceea ce este nefiresc sau ceea ce defineşte sensul a ceea ce este firesc este erezia. Erezia este o învățătură de credință care distorsionează în mod voit marile adevăruri de credință. Prin urmare sunt mai mulți cei care ajung în cadrul Bisericii Creştin Ortodoxe, ajung să îi cunoască punctele de vedere, opiniile şi dogmele şi în cele din urmă lovesc biserica prin diferite învățături şi diferite greşeli doctrinare care răstălmăcesc marile adevăruri religioase. Se ştie că la primul sinod ecumenic Sfântul Nicolae a făcut o demonstrație cât se poate de plauzibilă în fața lui Arie şi acesta a refuzat să creadă şi să accepte ortodoxia continuând cu încăpățânare în învățăturile sale. După cum am spus nimeni nu are un interes exact să facă din ortodoxie o credință nefirească dar evident sunt şi minți bolnave care de mai multe ori au distorsionat şi deformat marile adevăruri de credință. Aceste lucruri este bine să le ştim atunci când vorbim despre ceea ce se poate denumii ca şi firescul în ortodoxie. Nu fără nici o semnificație la unul dintre marile sinoade ortodoxe s-a ridicat problema monofizitismului care a fost o problemă care chestiona tema existenței firilor în Domnului Iisus Hristos. Firile Domnului Iisus Hristos sunt foarte mult armonizarea ultimă şi supremă a lui Dumnezeu. Firescul după cum am spus este o noțiune care se poate raporta cel mai mult la ortodoxie şi la ceea ce înțelegem prin ortodoxie.

Ortodoxia a fost de la începuturi o formă de expresie şi de manifestare a firescului într-o lume antică care se închina la idoli, credea în zei şi considera sclavia un lucru obişnuit. Ortodoxia a adus cu sine un alt mesaj. Acest mesaj este unul care v-a aduce lumea la normalitate şi la firesc. Acesta a fost poate principalul lucru cu care ortodoxia a cucerit lumea antică şi de atunci continuă să cucerească inimile şi sufletele la mai mulți care sunt în căutarea lui Dumnezeu. Firescul este una dintre principalele condiții prin care putem definii sau prin care ne putem contura pe noi înşine ca şi ființe care experimentăm fericirea. Aceste lucruri sunt cât se poate de mult realități care definesc sensul şi expresia a ceea ce este firesc şi a ceea ce este obişnuit. Ortodoxia s-a afirmat şi continuă să se afirme ca şi o oază de firesc într-o lume care de cele mai multe ori nici nu îşi ridică problema sau nici nu se preocupă de ceea ce este firesc. Sensul de a fii ortodox este la un prim nivel sensul de a fii firesc şi de a căuta firescul. Firescul nu este un lucru greu de realizat dar atunci când avem de a face cu situații şi persoane limită este greu să realizăm sau să instalăm firescul. Ceea ce este firesc nu poate să nu fie ceea ce este lumea dar de mai multe ori minți bolnave şi persoane iresponsabile au făcut din lumea noastră orice altceva mai puțin un lucru firesc. Este firesc să avem o concepție şi o definiție deplină a firescului. După cum am mai spus nefirescul la nivel de lume este întotdeauna o realitate care se defineşte ca şi demonic şi satanic. Originea nefirescului şi a tot ceea ce este nefiresc prin urmare nu este una umană ci este una diavolească care provine din lumea de dincolo. După cum am mai afirmat formele de manifestare ale nefirescului sunt multiple şi ele vor avea ca şi centru ideea de haos şi de distrugere. Haosul şi distrugerea sunt din cele mai vechi vremuri lucruri nefireşti.[135]

De mai multe în lumea noastră dictaturile, tiraniile, teroarea de masă, conflictele etnice şi războiul au instaurat lucruri sau realități nefireşti şi care nu sunt fireşti. Aceste lucruri sunt cât se poate de mult realități care exprimă ceea ce defineşte şi ceea ce conturează sensul şi afirmația a tot ceea ce nefiresc. Nefirescul este mult mai uşor de întâlnit şi de realizat decât firescul. La fel de bine la ora actuală într-o formă sau alta la nivel mondial sunt mai mulți adepți ai nefirescului decât ai firescului. Aceste lucruri sunt exprimate cel mai bine de ceea ce se poate denumii ca şi sensul şi ca şi forma de exprimare ultimă a răutății omului. O formă de cultivare a răutății este de cele mai multe ori nefirescul. El se poate vedea prin artă, cultură, mas media sau viața socială. Sunt mai mulți care instigă în zilele noastre la ceea ce este nefiresc şi la ceea ce rău. Nefirescul de mai multe ori îi conferă omului o stare de satisfacție lăuntrică care nu poate

[135] Nicolae Basilescu, *Ordinea socială şi adversarii ei: socialism, comunism şi anarhism* (Bucureşti, 1937).

duce niciunde şi care este malefică în cele din urmă. Aceste lucruri sunt de cele mai multe ori ceea ce se poate definii ca şi forma şi modul în care acţionează nefirescul în lumea noastră. Ortodoxia şi-a propus de la începuturile sale să facă lumea să fie firească. Acest lucru după cum am spus se vede numai în situaţii sau în stări ultime sau extreme. Aceste stări sunt de mai multe ori cât se poate de problematice. Ne gândim la cât de multe atrocităţi s-au comis în lumea noastră şi toate acestea sunt dovezi palpabile că nefirescul este cel care lucrează şi cel care face ca lumea să nu mai fie acolo unde ar trebui să fie. Aceste realităţi şi aceste fapte sunt de cele mai multe ori lucruri care ne întristează şi de ce să nu spunem că lumea în ansamblul ei nu este fericită. Este nefiresc în lumea noastră să avem un sentiment de frăţietate cu restul semenilor. Este de ajuns uneori să trecem o graniţă pentru a fii împuşcaţi. Cât de nefiresc a fost pentru o mare parte a secolului al XX-lea că zidul Berlinului separa Europa în două entităţi? O trecere dincolo de zidul Berlinului putea duce la curmarea vieţii. Lumea de azi se laudă cu marile forumuri şi organizaţii diplomatice care fac ca planeta să fie mult mai uşor accesibilă şi mult mai uşor de dialogat. Nu trebuie să uităm că nu au trecut nici 30 de ani de când a fost dărâmat zidul Berlinului şi de mai multe ori zidurile din inimile oamenilor sunt cele mai greu de dărâmat.

Ortodoxia este cea care ne spune că nu putem face o lume firească în care să ne simţim firesc dacă nu avem o legătură sau dacă nu credem în Dumnezeu. Sunt mulţi cei care în lumea noastră sunt adversarii firescului şi ne promit o lume în care nu v-a mai exista nimic firesc. Nazismul secolului al XX-lea a realizat acest lucru aproape deplin. La scară mondială se impune de cele mai multe ori un sentiment sau o necesitate a firescului. Mai înainte de a avea un salariu mare omul vrea să ştie că viaţa lui este firească. Mi s-a întâmplat să port mai multe discuţii cu persoane tinere care se aflau în pragul la mai multe probleme mai toate create de condiţiile de viaţă din secolul al XXI-lea. Am rămas surprins să aflu că toate aceste persoane îşi doreau o viaţă a firescului şi a ceea ce este firesc. Mai mulţi oameni cu care am vorbit pe parcursul timpului mi-au mărturisit că de cele mai multe ori a duce o viaţă firească şi obişnuită este un lucru pe care şi-l doresc mai multe decât a deţine averi şi bani mulţi. Ortodoxia ne spune că timpurile noastre sunt timpuri în care ne aflăm într-o criză a firescului. Ceea ce este şi ceea ce se potrivea ieri nu se mai potriveşte şi nu mai este actual azi. Aceste lucruri se realizează prin faptul că de mai multe ori nu ştim ceea ce este firesc şi avem o concepţie eronată asupra firescului. Fără să ştim să definim firescul de mai multe or luăm surogate din lumea din jur pe care le dăm valoare de firesc. Mai multă lume ştie de experimentul lui Pavlov. Acesta a voit să vadă cum reacţionează omul la stimuli. El a luat un câine şi l-a pus într-o încăpere închisă. Acolo era un bec roşu. Acest bec s-a aprins. Câinele nu a reacţionat. Pavlov i-a adus o bucată de carne. Din nou becul s-a aprins şi câinele nu a reacţionat. Pavlov i-a adus o bucată de carne pe care câinele a mâncat-o cu mare poftă. În cele din urmă becul s-a aprins a treia oară. De această dacă câinele a reacţionat fiindcă saliva sa a început să curgă intens. În această situaţie suntem şi noi de mai multe ori atunci când ne raportăm la lumea din jur. Marile concerne media de mai multe ori se pun pe sine în slujba sau în serviciul a ceea ce este nefiresc. Apoi ele au datoria de a populariza acest nefiresc. Mas media de mai multe ori a devenit un instrument de propagandă de masă în care stimuli persoanei sunt studiaţi şi coordonaţi. Aceste lucruri sunt fără nici o îndoială realităţi care ne duc cu gândul la cât de firească este lumea în care trăim. Lumea în care trăim găseşte de mai multe ori nefirească ortodoxia. Este nefiresc să mergem la biserică când auzim clopotele, este nefiresc să avem sărbători creştine, este nefiresc să îi cinstim pe sfinţi, este nefiresc să avem valori morale şi creştineşti într-o lume care de mai multe ori apucă pe calea hedonismului. Aceste lucruri sunt marile probleme ale lumii noastre de azi.[136]

După cum am spus avem nevoie de mai multe lucruri pentru a ne da seama cum este sau cum trebuie să definim firescul. Firescul este de cele mai multe ori cel care stabileşte un raport exact cu lumea în care trăim. Din viaţa lui Confucius se spune că la un moment dat guvernatorul regiunii în care el locuia cu elevii săi era un om mânios şi într-o zii s-a enervat şi a decis că acesta trebuie omorât. Pentru a face acest lucru a trimis mai mulţi soldaţi care să realizeze acest fapt. Când armata guvernatorului s-a apropiat se spune că elevii lui Confucius au început şi ei să se armeze. Atunci Confucius i-a întrebat:

- Ce faceţi?
- Ne înarmăm împotriva armatei guvernatorului.
- El este guvernatorul nostru nu?

[136] Carmen Costea, *Criza e în noi* (Editura Ase, 2010).

- Da.
- Păi nu el trebuie să ne apare.
- Ba da, dar uite că s-a răzgândit.
- Vom face altceva.
- Ce?
- Luați fiecare un instrument muzical şi îi vom întâmpina pe soldați cu muzică liniştită.
- Ți-ai ieşit din minți? O să ne omoare.
- Faceți ce vă spun.

Elevii au luat toți câte un instrument muzical şi au început să cânte. Soldații se apropriau tensionat şi cu săbiile scoase gata să îi ucidă. Când i-au văzut că aceştia cântă soldații s-au oprit şi au rămas pe loc. Melodia era liniştită şi melodioasă. Soldații s-au gândit că dacă erau cu adevărat oameni periculoşi nu puteau să cânte o melodie atât de liniştită şi frumoasă. În cele din urmă ei şi-au dat seama că Confucius şi elevii săi nu merită să moară şi s-au întors înapoi la guvernatorul lor. Acesta s-a simțit ruşinat când soldații i-au spus că nu este înțelept şi dă ordine rele şi de atunci l-a lăsat pe Confucius în pace.

Atunci când ne confruntăm cu nefirescul nu putem să răspundem cu nefiresc. Trebuie să ne controlăm reacțiile şi să răspundem cu tot ceea ce este firesc şi tot ceea ce este ortodox. Acest lucru îl fac mai puțini oameni şi poate de acea lumea în care trăim este de cele mai multe ori tensionată şi problematizată. Ortodoxia are potențialul de a aduce lumea acolo unde trebuie ea să fie dacă lumea se întoarce la Dumnezeu. Când omul se întoarce sincer la Dumnezeu şi când omul Îl caută sincer pe Dumnezeu nu se poate ca el să nu ajungă la ideea sau la conceptul de ortodoxie. Aceste lucruri sunt definitorii pentru a menține starea de armonie şi starea de înțelegere în lumea în care trăim. Din cele mai vechi vremuri ortodoxia a voit să fie cea care a stabilit şi cea care a definit ceea ce se poate denumii ca şi dinamica firescului. Această dinamică se manifestă şi de experimentează prin ortodoxie. Tot prin ortodoxie ajungem la o concepție potrivită despre existența lui Dumnezeu şi a modului în care îl percepem pe Dumnezeu. Suntem ortodocşi şi pentru acest motiv suntem fireşti şi ne simțim în primul rând fireşti. Fără starea de firesc nu poate să existe fericire. Aceste lucruri se intercondiționează unul pe altul. În mare în rândurile de mai sus am prezentat care este concepția sau care este modalitatea de a vedea şi de a simții ceea ce este şi cum se defineşte ortodoxia când o raportăm la ideea de firesc. Aceste lucruri sunt cele care ne vor face să înțelegem cum trebuie să vedem ortodoxia ca şi o formă de exprimare a firescului.

CONCLUZII

Excursul nostru despre firesc şi problema firescului în creştinismul ortodox se încheie aici. Pe parcursul a mai multor pagini am analizat şi am expus ceea ce este şi cum se poate definii cel mai bine firescul. Am voit să adresăm faptul că ortodoxia şi firescul sunt de mai multe ori noțiuni sinonimice şi sunt noțiuni care se includ una pe alta. Aceste noțiuni sunt de cele mai multe ori realități care se includ una pe alta. Firescul este un lucru pe care marea majoritate dintre noi îl apreciem atunci când nu mai există. Este bine să apreciem firescul şi să îl cultivăm cât mai mult. Aceasta fiindcă după cum am spus există o întreagă spiritualitate a firescului şi nici nu putem vorbii despre ceea ce este firesc fără să fim cei care îl experimentăm în mod direct. Aceste lucruri sunt de cele mai multe ori realități care definesc şi care ajung de cele mai multe ori să susțină sensul şi realitatea de expresie şi de exprimare a firescului. De cele mai multe ori lumea ajunge să se plictisească de firesc şi poate din acest motiv sunt mai mulți care ajung să se plictisească de Biserica Creştin Ortodoxă. Am voit prin aceste rânduri să facem cunoscut faptul că Biserica Creştin Ortodoxă nu este străină de noțiunea de firesc şi de tot ceea ce este firesc. Ortodoxia este înseşi ceea ce defineşte firescul religios şi tot ceea ce este firesc din punct de vedere ortodox. Sfinții părinți au fost cei care au realizat în vechime o filosofie a firescului pe care ei au denumit-o ortodoxie. Această filosofie noi am preluat-o şi se cuvine să o extindem şi să o moştenii. A fii ortodox pentru sfinții părinți de cele mai multe ori a însemnat a fii firesc într-o lume nefirească. De fapt acesta este principalul mesaj pe care sfinții părinți din vechime l-au lăsat prin intermediul Bisericii Creştin Ortodoxe: că

menirea sau chemarea noastră este să fim ortodocşi, adică să menţinem firescul atunci când lumea din jur nu o mai face. Trebuie să menţinem firescul fiindcă fără de firesc nu putem să menţinem ceea ce se poate denumii ca şi integritatea lumii din jur. Putem vedea însă că de mai multe ori lumea a abdicat de firesc şi de fapt de mai multe ori nici nu este interesată de firesc. De fapt, o înţelegere obiectivă a firescului cu foarte mare greutate poate exista în zilele noastre. Marea majoritate dintre noi avem o înţelegere subiectivă şi privată a firescului şi nu ne ridicăm sau mai bine spus refuzăm să ne ridicăm la o înţelegere generică a asupra firescului.[137]

Am vorbit şi am arătat care este firescul în istoria lumii şi care este concepţia lumii despre firesc. Acest firesc de cele mai multe ori a avut mari implicaţii din punct de vedere istoric fiind denumite fireşti perioadele istorice în care lumea a înflorit şi a prosperat. Istoria lumii a fost de mai multe ori o istorie nefirească şi de ce să nu spunem că şi în prezent ea continuă să fie nefirească: discrepanţa dintre cei bogaţi şi săraci, alteritatea raportului dintre dreptate şi nedreptate, regiuni de război şi regiuni de pace, diferenţa dintre lumea întâi şi lumea a treia, gradul avansat al unora de educaţie şi lipsa de educaţia a altora, sunt lucruri care ne plasează de mai multe ori într-o lume nefirească. Cei care iubesc lumea mai înainte de a face o lume fericită trebuie să facă lumea o lume firească. Acest lucru se realizează şi se îndeplineşte prin mai multe metode şi mai multe lucruri. Mai înainte de a aduce lumea l-a firesc trebuie să fim siguri că ştim ceea ce este şi cum se defineşte pe sine firescul. Sunt cei care au cunoştinţe şi experienţe vagi despre ceea ce este firesc şi modul în care se defineşte pe sine firescul şi modul în care îl putem realiza. Pentru acest lucru se poate vedea caracterul schimbător şi efemer al lumii în care trăim şi în care existăm. Aceste lucruri sunt necesare pentru a duce lumea şi civilizaţia umană pe un drum cât se poate de sigur şi de exact. Firescul după cum am spus are o dimensiune universală care de mai multe ori se poate exprima prin ceea ce se denumeşte ortodoxia care este cea care asigură ceea ce se poate denumii starea de obişnuinţă cu Dumnezeu. De fapt de mai multe ori Dumnezeu ne duce în spre Sine prin firesc şi prin tot ceea ce este firesc. Firescul este de cele mai un lucru care nu este pe agenda a mai multor dintre noi. Aceste lucruri sunt cele pe care trebuie să le avem în vedere când vorbim despre ceea ce este firesc. Sunt mulţi care promit firescul lumii în care trăim şi care de mai multe ori nu fac decât să ofere surogate. Acest lucruri sunt cât se poate de evidente din cursul firesc al lumii în care trăim. Am arătat că există o cerinţă cât se poate de evidentă a lumii de azi în spre firesc şi ceea ce este firesc. Aceste lucruri sunt cât se poate de evidente atunci când vorbim că firescul este un lucru care ţine de lumea noastră. Acest fapt trebuie să îl avem în vedere şi să nu îl trecem prea uşor. Trăim într-o lume care în sine este însetată de firesc şi de ceea ce este firesc. Acest lucru fie că este de mai multe ori asimilat cu diferite lucruri: tradiţie, istorie, trecut, memorie colectivă, datini sau obiceiuri. Toate arată nevoia omului sau tendinţa omului de a merge spre firesc şi ceea ce este firesc.

Acestea sunt prin urmare principalele date sau coordonate a ceea ce se poate denumii ca şi firesc. Am arătat că religia nu este o concepţie sau o realitate care este străină de ceea ce este firesc sau de modul în care se defineşte firescul. Ceea ce este firesc şi cum se poate definii firescul sunt lucruri care ţin foarte mult de realitatea a ceea ce se poate definii ca şi dorinţa omului de o viaţă religioasă obişnuită. Omul are nevoie de Dumnezeu şi prin urmare el are nevoie de ceea ce se poate denumii ca şi starea de comuniune cu Dumnezeu. Această stare este de cele mai multe ori o stare cât se poate de evidentă şi de realistă care ne face să simţim că din cele mai vechi vremuri comuniunea cu Dumnezeu este un lucru firesc. Firescul şi ceea ce este firesc nu se poate şi nici nu poate fii desprins de contextul generic al existenţei şi al vieţii. Aceste lucruri sunt cât se poate de mult realităţi care definesc sensul şi legimitatea a tot ceea ce este viu şi a tot ceea ce este firesc. Aceste lucruri sunt prin urmare cele care menţin şi cele care definesc sensul şi expresia a ceea ce este firesc şi aceea ce trebuie să înţelegem ca şi firesc. Aceste lucruri sunt cât se poate de mult evidente şi ţin de ceea ce se defineşte ca şi sensul şi realitatea a tot ceea ce este adevărat şi frumos. Am arătat în această carte că de cele mai multe ori metoda cea mai potrivită de a revenii la firesc şi la ceea ce este firesc este pocăinţa. Pocăinţa este o metodă de a restaurare firescul religios atunci când îl pierdem. Pocăinţa este metoda cea mai eficentă şi cea mai sigură de a ajunge la reconclierea cu Dumnezeu şi la ceea ce este firesc din punct de vedere religios. Suntem reconciliaţi cu Dumnezeu atunci când ne pocăim. Starea de pocăinţă este o stare care de cele mai multe ori se exprimă prin acte de părere de rău dar mai ales prin conştiinţa că omul a greşit în faţa lui Dumnezeu. Pocăinţa este din acest

[137] Dan Ciachir, *Cronica ortodoxă* (Editura Timpul, 2001).

punct de vedere un lucru care de mai multe ori ține de schimbarea lăuntrică a omului şi a stării sale interioare. Această stare de cele mai multe ori este un lucru care se defineşte prin ceea ce se spune şi ceea ce se denumeşte pocăință. Acesta este stadiul ultim şi deplin a ceea ce cunoaştem ca şi starea în care omul se reîntoarce la Dumnezeu atunci când a greşit față de Dumnezeu.

Împăratul bizantin Teodosie cel Mare, în anul 390, a pedepsit o răscoală din Tesalonic cu mai bine de şapte mii de executări. Printre cei pedepsiți cu moartea se afla însă şi mulți oameni de rând, nevinovați. La puțină vreme după trista întâmplare, împăratului a vrut să ia parte la Sfânta Liturghie, spre a se împărtăşi cu Sfintele Taine. În acea vreme slujea la Altar episcopul Ambrozie. Acesta, ieşindu-i înainte, întristat încă de fapta cea cruda a împăratului, l-a oprit la uşa bisericii si i-a zis:
- La păcatul săvârşit, vrei să mai adaugi încă şi un altul, îndrăznind să te împărtăşeşti în mod nedemn ?
Împăratul încerca atunci să îl pună înainte pe Regele David, care şi el căzuse într-un mare păcat.
Văzând cum încearcă să se scuze, Ambrozie îi zise împăratului Teodosie:
- Urmează-i lui David în căință, după cum i-ai urmat în păcat !

În acel moment, împăratul Teodosie a înțeles greşeala pe care era pe cale să o împlinească. Cerând iertare episcopului, el renunță la gândul cu care venise la biserica, anume acela de a se împărtăşi. Din acel moment, pentru o anumită perioadă, împăratul şi-a lepădat toate podoabele, iar timp de mai bine de câteva luni de zile el nu a mai participat la adunările credincioşilor, cănidu-se înaintea poporului întreg. Abia după aceea, episcopul i-a dat dezlegare spre a se împărtăşi cu Sfintele Taine.[138] Aceste lucruri sunt cât se poate de evidente. Foarte puțini dintre noi sunt cei care gândesc la pocăință ca şi la o stare de a revenii la firesc şi la ceea ce este firesc între noi şi Dumnezeu ci mai multă lume vede pocăința ca şi o stare în care nu facem nimic altceva decât să ne dedicăm lui Dumnezeu şi să avem credință în El şi în voința Lui. Aceste lucruri sunt cele care definesc de cele mai multe ori realitatea ființială a ceea ce este şi a ceea ce înseamnă starea de reconciliere cu Dumnezeu. Revenim la Dumnezeu şi acest lucru este cât se poate de evident şi de înțeles. Din cele mai vechi vremuri omul a voit să ştie dacă mai poate revenii la o stare de firesc ca şi cea de mai înainte de el. Acest lucru s-a realizat şi a fost exprimat cel mai bine prin mai multe încercări din partea omului de a ajunge la Dumnezeu. Aceste încercări au fost evident făcute de mai multe ori şi sub mai multe feluri. Starea de pocăință a fost din cele mai vechi vremuri una care ne defineşte şi care ne plasează ca şi fii lui Dumnezeu. Prin urmare, am arătat în această carte că firescul este o temă cu ample implicații religioase şi nu numai sociale, psihologice, culturale sau ştiințifice. Firescul este o noțiune cu mai multe implicații care de mai multe ori are şi implicații etnice. Cele mai reuşite etnii sunt cele care implică cu sine ceea ce se poate denumii ca şi popoarele fireşti şi cele care sunt fireşti sau există ca şi un firesc sau stadiu al firescului. Aceste realități sunt cele care aduc cu sine ceea ce se poate denumii realitatea ultimă şi finală a existenței şi a ceea ce îl duce pe om la o legătură coerentă cu Dumnezeu. Aceste lucruri se realizează şi se duc la îndeplinire de cele mai multe ori prin ceea ce se poate denumii ca şi starea de excelență şi de împăcare cu Dumnezeu. Sunt mai mulți care nu văd sensul pocăinței omului fiindcă ei nu văd nevoia de a avea o legătură cu Dumnezeu. Aceste lucruri sunt esențiale atunci când vorbim despre firesc. Întotdeauna avem şansa sau mai bine spus Dumnezeu ne dă ocazia să restaurăm legătura noastră pierdută cu Dumnezeu prin pocăință.[139]

În această carte am arătat care sunt metodele şi care sunt felurile în care putem restaura legătura cu Dumnezeu şi cum putem să ajungem la starea de comuniune cu Dumnezeu. Aceste lucruri sunt principalele care trebuie să le realizăm în viața noastră. Aceste lucruri sunt cât se poate de evidente şi de realiste şi nu trebuie să le ignorăm. Starea de firesc am arătat că se câştigă şi se găseşte de cele mai multe ori în ortodoxie şi ceea ce ne poate oferii ortodoxia. Acest lucru este cât se poate de evident dar sunt mai mulți cei care îl ignoră. Nu trebuie să uităm că de mai multe ori sunt mai mulți cei care îl caută pe Dumnezeu şi voiesc să ştie ceea ce este firesc în raport cu Dumnezeu. Am arătat în această carte că există o dimensiune ontologică a relației sau raportului cu Dumnezeu. Această legătură şi raport cu Dumnezeu se stabileşte de mai multe ori cu Dumnezeu şi este un lucru şi o realitate care ține de sensul şi de expresia ultimă a legăturii cu Dumnezeu. Aceste lucruri sunt cât se poate de evidente şi de realiste. Legătura cu Dumnezeu este un lucru

---

[138] A se vedea www.crestinortodox.ro.
[139] Dinisie Rusnac, *Cuvânt de folos pentru vremurile de încercare* (Roma, 2011).

care de mai multe ori se realizează şi se menţine prin iubirea de Dumnezeu. Este bine să ştim care sunt formele care ne duc la comuniunea cu Dumnezeu şi la tot ceea ce ţine de Dumnezeu. Aceste lucruri sunt cele care definesc sensul şi semnificaţia a tot ceea ce este firesc şi a tot ceea ce trebuie să facă omul pentru a menţine o relaţie firească cu Dumnezeu.

Sergentul: Mă răcane, da prost mai eşti, mă. Dai în gropi nu altceva. Fraţi mai ai sau eşti singurul dobitoc la părinţi?
Recrutul: Mai am un frate.
Sergentul: Si-i tot tâmpit ca si tine?
Recrutul: Ba încă şi mai şi.
Sergentul: Şi unde-i, moglanule?
Recrutul: A fost făcut sergent de vreo săptămâna la Bucureşti.

După cum s-a mai spus, omul poate devaloriza sensul şi importanţa relaţiei sale cu Dumnezeu. Am menţionat în această carte că din cele mai vechi vremuri a avea o relaţie sau o legătură cu Dumnezeu este un lucru firesc sau ceea ce este cel mai firesc şi mai profund. Aceste lucruri nu trebuie să le ignorăm. Ceea ce este firesc este ceea ce este plăcut în faţa lui Dumnezeu. Aceste lucruri sunt cât se poate de mult realităţi care ţin de expresia şi de sensul firescului. Tot ceea ce este firesc şi tot ceea ce ţine de firesc are de cele mai multe ori o origine religioasă sau o anumită implicaţie religioasă. Acest lucru este evident şi el nu poate fii negat şi nici trecut cu vederea. Aceste lucruri sunt cele care de cele mai multe ori definesc şi exprimă sensul şi realitatea a ceea ce este exprimat şi aceea ce este simţit de om în legătură cu Dumnezeu. Este bine să ştim care sunt sensurile şi care sunt expresiile care ţin de ceea ce definim ca şi firescul în religie şi în legătura cu Dumnezeu.[140] Aceste lucruri sunt cât se poate mult realităţi care ţin de expresia şi de fiinţa ultimă a comuniunii cu Dumnezeu care devine un act firesc în viaţa omului. Sunt mai mulţi care consideră că ceea ce noi denumim comuniunea cu Dumnezeu nu este un lucru firesc. Este firesc să fim în comuniune cu Dumnezeu şi să menţinem comuniunea cu Dumnezeu. Aceste lucruri prin urmare au fost temele esenţiale ale acestui volum şi a cărţii noastre care este o carte de spiritualitate şi de religie creştin ortodoxă. Am voit să prezentăm aceste lucruri care sunt cât se poate de evidente şi de relevante pentru lumea de azi şi pentru timpurile noastre. Acestea sunt cât se poate de mult realităţi care ţin de experienţa existenţială a omului care se află în comuniune cu Dumnezeu. Aceste lucruri sunt de cele mai multe ori realităţi care ţin de expresia şi de finalitatea experienţei omului cu Dumnezeu şi aceste lucruri sunt de cele mai multe ori realităţi cât se poate de evidente şi de concrete. Acestea sunt ceea ce se poate spune lucrurile care definesc sensul şi expresia ultimă a firescului. Am arătat că sunt multe lucruri care sunt fireşti lumii noastre şi ele vin de la origine de la Dumnezeu. Un astfel de lucru este foarte mult politeţea. Ceea ce este politicos este de cele mai multe ori o reflecţie a iubirii pe care o avem faţă de Dumnezeu. Politeţea este un lucru firesc şi ea vine ca şi expresie a cinstirii şi a iubirii pe care o avem faţă de Dumnezeu.

Un servitor care-şi insultase stăpânul a fost dus la judecată şi şi-a primit răsplata. Fiind dată sentinţa, servitorul s-a îndreptat către judecător si i-a zis:
- V-as ruga să mă luminaţi asupra unei nedumeriri: Nu-i voie să spun niciodată stăpânului meu "dobitocule"?
- Nu, niciodată, se înţelege de la sine.
- Dar unui dobitoc aş putea sa-i spun "mărite stăpâne"?
- Desigur c-ai putea-o face.
Atunci servitorul îi spuse fostului sau stăpân:
- Rămâi sănătos, mărite stăpâne.

După cum am spus, politeţea este un lucru care ţine foarte mult şi de gradul de credinţă şi de evlavie la care a ajuns o persoană sau un om. A fii şi a ne exprima în mod politicos este un lucru sau o realitate care de cele mai multe ori se exprimă şi se realizează prin simţul firescului. Nu ne putem respecta părinţii dacă nu simţim acest lucru ca şi fiind firesc. Sunt prin urmare multe lucruri pe care trebuie să le definim ca şi fireşti şi ca şi obişnuite.[141] Este bine din

[140] Hieroteos Vlahos, *Spovedania şi vindecarea sufletului* (Iaşi, 2011).
[141] Asfa Wossen Asserate, *Bunele maniere: mic tratat de supravieţuire* (Editura Nemira, 2005).

acest punct de vedere să vedem care este modalitatea prin care firescul se exprimă şi se manifestă în lumea noastră. Aceste lucruri sunt de cele mai multe ori ceea ce defineşte şi ceea ce menţine sensul şi finalitatea realităţii existenţei omeneşti. Aceste lucruri sunt cât se poate de mult realităţi care ţin de viaţa şi de experienţa noastră ca şi oameni credincioşi. Am arătat în această carte că de cele mai multe ori concepţia şi modalitatea prin care noi concepem şi percepem firescul este exprimată şi modelată de religie şi de concepţiile religioase. În acest sens, ereziile sunt cele care de mai multe ori răstălmăcesc ceea ce este şi cum este sensul religiei şi al gândirii religioase. Aceste lucruri sunt încă de la început ceea ce ţine de modul în care noi experimentăm religia şi credinţa religioasă în lumea noastră. Firescul este o temă care de mai multe ori ne duce în spre ceea ce este bine şi în spre ceea ce este frumos. Aceste lucruri trebuie să le avem în vedere şi să le privim ca şi lucruri care sunt cât se poate de mult actuale şi de interes. După cum am spus în paginile acestei cărţi sunt mulţi cei care fac din firesc nefiresc şi din nefiresc firesc.

Avocatul către un client:

- Ai prezentat datoria dumnitale datornicului?
- Da, domnule.
- Şi el ce ţi-a spus?
- Mi-a spus să mă duc la Cel rău.
- Şi atunci ce-ai făcut?
- Am venit la dumneata.

Este cât se poate de evident că de mai multe ori ajungem să fim înşelaşi de lumea din jur. Există o tehnică a manipulării de masă care de mai multe ori există în lumea noastră. Această tehnică poate face ca ceea ce este firesc să fie de fapt contrariul. În această carte am exemplificat cum de mai multe ori în istorie firescul a fost modificat şi înlocuit cu nefirescul şi ceea ce este nefiresc. Aceste lucruri sunt cât se poate de mult realităţi care ţin de experienţa şi de sensul lumii în care trăim care are o ierarhie de valori distorsionată şi eronată. De mai multe ori lumea de azi caută o definiţie proprie a firescului ignorând secolele de experienţă ortodoxă din trecut. Martorii lui Iehova sunt o sectă care susţin că la a doua venire a lui Domnului Iisus Hristos acesta v-a instaura o împărăţie a lui Dumnezeu care v-a dura 1000 de ani. În vechime în secolul al II-lea a mai existat o sectă care era denumită a hiliaştilor care susţineau acelaşi lucru. După cum am spus lumea noastră de mai multe ori se fixează pe anumite lucruri care sunt nefireşti şi face din ele un absolut şi ceva firesc. Aceste lucruri este bine să le ştim atunci când ne ridicăm serios problema firescului. Firescul este ceea ce defineşte sensul şi chemarea noastră ultimă şi supremă spre Dumnezeu şi spre existenţa Sa. Firescul este o temă periferică a lumii noastre şi ni se spune că fiecare dintre noi are dreptul la un firesc propriu. Dar ce formează şi ce defineşte firescul ca şi o categorie sau ca şi un ansamblu generic în cele din urmă? Firescul se defineşte de cele mai multe ori ca şi setea omului de frumos şi de bine, două noţiuni care trăiesc îngemănate în lumea noastră. Din acest punct de vedere este bine să avem definite aceste noţiuni care sunt cât se poate de complementare.[142]

Pe străzile unui oraş bogat şi înfloritor, un cerşetor bătrân cerea un bănuţ trecătorilor grăbiţi. Dar cum aceştia nu erau prea darnici, el a decis să plece spre un alt loc, sperând să fie mai cu noroc. Pe drum, spre o piaţă, el a găsit pe jos o pungă de piele, pe care, pesemne că cineva o scăpase din neatenţie. Deschizând-o, el a descoperit că aceasta conţinea 100 de monede de aur. Nu-i venea să creadă că cineva putea fi atât de neatent încât să piardă aşa o cantitate mare de bani. Dar tocmai atunci a auzit cum cineva striga:

- Recompensă! O recompensă pentru cel care găseşte o pungă din piele plină cu bani!

Deşi sărac, era un om cinstit, aşa că cerşetorul s-a apropiat de păgubit şi i-a predat punga plină cu monede din aur:

- *Uite punga pierdută. Care este recompensa pentru mine?*

- *Recompensa? Mai vrei recompensă, hoţule?* îi răspunse batjocoritor negustorul, care-şi număra cu lăcomie aurul. Eşti un hoţ! Eu aveam în pungă 200 de monede de aur, când mi-a dispărut. Ai furat deja mai mult decât ai fi meritat ca recompensă! Pleacă din faţa mea sau chem poliţia.

- Minţi, eu sînt un om cinstit!*,* a spus cerşetorul sfidător. Să mergem la judecător şi vei vedea că merit o recompensă.

---

[142] Umberto Eco, *Istoria frumuseţii* (Editura Rao, 2012).

Pentru că piaţa era plină de oameni, care susţineau varianta cerşetorului, negustorul acceptă să meargă la judecător. Acesta, un om drept şi cu experienţă, a ascultat cu răbdare ambele variante ale poveştii şi a spus:

- Eu cred că amândoi aveţi dreptate şi vă cred pe amândoi. Justiţia este egală pentru toată lumea! Tu, negustorule, ai declarat că în punga pe care ai pierdut-o aveai 200 de monede de aur. Dar cerşetorul a găsit o pungă cu doar 100 de monede. Prin urmare, punga găsită de el nu poate să fi fost punga pierdută de tine. Aşa că decid ca punga găsită de cerşetor să îi rămână lui, pentru că nimeni nu a declarat-o pierdută. Iar tu să-ţi cauţi în continuare punga pierdută.

Şi, cu asta, judecătorul i-a lăsat pe cei doi să plece.[143]

Am arătat că de mai multe ori firescul este o noţiune juridică care se defineşte şi prin setea de dreptate a omului. Omul este o fiinţă care de mai multe ori caută dreptatea şi ceea ce este just. Acest lucru nu îl găseşte în jurul său şi pentru acest motiv el recurge la diferite metode de a restabilii dreptatea. În cele din urmă există o profundă corelaţie dintre dreptate şi ceea ce este firesc pe care de mai multe ori o experimentăm în viaţa noastră. Aceste lucruri sunt fără nici o îndoială cele care definesc şi care susţin universul şi esenţa fiinţei şi a vieţii omului. Omul este o fiinţă care a fost creat în sens firesc în legătură cu Dumnezeu. El a întrerupt de mai multe ori legătura cu Dumnezeu şi atunci a devenit o fiinţă care nu a mai cunoscut firescul. Starea de firesc şi de ceea ce este firesc de mai multe ori este greu de definit în avalanşa de trăiri şi de sentimente din lumea noastră. Aceste lucruri sunt cât se poate de evidente şi de concrete din punct de vedere al teologiei creştin ortodoxe. Ajungem să avem o legătură cu Dumnezeu şi numai atunci ne dăm seama că Dumnezeu este Cel care este autor al firescului şi Cel care menţine firescul în viaţa noastră. Acest lucru de cele mai multe ori este ceea ce defineşte şi ceea ce ţine de sensul şi de realitatea a ceea ce noi de mai multe ori luăm ca venind de la sine în timp ce acest lucru venea de la Dumnezeu. Am arătat că firescul nu este o noţiune schimbătoare dar de mai multe ori lumea a schimbat ceea ce este firesc şi ceea ce este conceput ca şi firesc în funcţie de anumite precepte şi anumite concepţii care definesc ceea ce este şi care este sensul a ceea ce noi denumim ca şi firesc. Firescul este fără nici o îndoială un lucru pe care trebuie să îl cultivăm şi să îl menţinem în lumea noastră. Acest lucru de mai multe ori necesită să fim concentraţi şi să ne folosim tot ceea ce ţine de sensul şi de expresia a ceea ce este firesc. Am arătat că există numai o singură noţiune de firesc şi nu sunt mai multe noţiuni de firesc. Am arătat că din punct de vedere religios firescul este cel care de mai multe ori a fost cel care s-a intersectat cu mai multe alte concepţii dar una dintre cele mai esenţiale a fost că firescul nu poate fii conceput şi nici nu poate fii reprezentat de ceea ce este obişnuit şi ceea ce este adevărat.

Firescul este o noţiune progresivă care de mai multe ori a devenit o stratagemă pe care cei mai mulţi o folosesc pentru a camufla sau ascunde unele defecte ale lor. Aceste lucruri de mai multe ori sunt cât se poate de vizibile când vorbim de faptul că fiecare om rău se prezintă pe sine ca şi firesc. Răutatea am arătat că nu este un lucru firesc. Sunt cei care fac din răutate un lucru firesc prin mai multe metode: înşelătorie, hoţie, droguri, corupţie, falsitate sau sperjur. Metodele de a evita şi de a face ca ceea ce este nefiresc să fie firesc sunt multiple şi cât se poate de evidente. Aceste lucruri sunt de cele mai multe ori fapte care ţin de sensul şi de exprimarea a ceea ce este firesc şi obişnuit. Am arătat că de cele mai multe ori nu trebuie să luăm orice lucru sau orice realitate care ni se prezintă ca şi un lucru firesc ci trebuie să avem în vedere cum este şi cum se manifestă firescul în sens generic. Dezideratul cărţii noastre a fost să arătăm că din punct de vedere religios firescul se manifestă ca şi ortodoxie şi tot ceea ce ţine de sensul termenului ortodox.

BIBLIOGRAFIE

Aristotel, *Fizica* (Editura Ştiinţifică: Bucureşti, 1966).

Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate şi comuniune în liturghia ortodoxă* (EIBMBOR: Bucureşti, 2004 reeditare).

Dicţionarul explicativ

[143] http://philean.wordpress.com/tag/pilde/.

Nicolae C. Paulescu, Răzvan Codrescu, *Insticte sociale: patimi şi conflicte; remedii morale* (Editura Anastasia: Bucureşti 1995).
Constantin Noica, *Tratatul despre ontologie: devenirea întru ființă* (Editura Humanitas: Bucureşti 1998).
Martin Buber, *Povestiri hasidice* (Editura univers: Bucureşti, 1998).
Edward Grant, *A history of natural philosophy* (New York, 2007).
Kathleen Crowther, *Adam and Eve in protestant reformation*, (New York, 2010).
Arnold Joseph Toynbee, *Studiu asupra istoriei* (Editura Humanitas: Bucureşti, 1997).
Carl Gustav Jung, *Arhetipurile inconştientului colectiv* (Editura Trei: Bucureşti, 2003).
Ştefan Pascu, Ştefan Ştefănescu, *Jocul periculos al falsificării istoriei* (Editura ştiințifică şi enciclopedică: Bucureşti, 1986).
Christophe Midan, *Carol al II-lea şi teroarea istoriei* (Editura Militară: Bucureşti, 2008).
Ioannis Kotzabasis, Din Tibet în sfântul Munte, la bătrânul Paisie (Editura Cartea Ortodoxă: Bucureşti 2102).
Nicolae Dascălu, Comunicare pentru comuniune: o perspectivă ortodoxă pentru mas media (Editura Trinitas: Bucureşti 2000).
Guy Claxton, Bill Lucas, *The creative thinking plan* (Londra, 2008).
Ioan Petru Culianu, *Gnozele dualiste ale occidentului* (Plon, 1990).
Barry McDonald, *Seeing God everywhere: esseys on nature and the sacred* (Indiana, 2003).
Hohn Sallis, *Being and logos: reading the platonic dialogues* (Universitatea Duqusquene, 1975).
Ana Radu Chelariu, *Metafora metaforei: studiu de mitologie comparată* (Cartea Românească, 2003).
Philiphe Gaudin*, Mari religii*, (Editura Orizonturi: Bucureşti, 1995).
Adrian Gheorghe, *Părintele Iustin Pârvu: o misiune creştină şi românească* (Editura Doxologia, 2013).
Constantin Marin, *Isihasm în mănăstirile din spațiul mioritic românesc: de la palamism la paisism* (Iaşi, 2009).
Marisu Lazurca, *Invenția trupului* (Anastasia: Bucureşti, 1996).
Horia Alexandru, *Vorbirea în şoaptă: eseuri creştine* (Anastasia, 1995).
Pavel Everghetinos, *Everghetinosul* (Veneția, 1783).
Bonaventura, *Itinerarul minții în Dumnezeu* (Editura Polirom: Iaşi, 2012).
Laurențiu Rădvan, *Oraşul din spațiul românesc: între orient şi occident* (Iaşi, 2007).
Sabatino Moscati, *The face of ancient orient* (New York, 1960).
Ioan Groşan, *O sută de zile la porțile orientului* (Editura Polirom: Iaşi, 2007).
Emilian Vasilescu, *Istoria religiilor* (Bucureşti, 1975).
Wihbeh Azzuheli*, Fondations of comparative study of religions,* (Dar Al Marifah, 1993).
Denise Lender Carmody, *Ways to the center,a introduction in world religions* (Wadsworth Pub, 1993).
Petru Popescu, *Între Socrate şi Xantipa* (Editura Eminescu: Bucureşti, 1973).
Ilie Pârvu, *Istoria ştiințelor şi reconstrucția ei conceptuală: o antologie* (Editura ştiințifică şi enciclopedică, 1981).
Anastasios Sotirios Tzavaras, *Amintiri despre bătrânul Porfirie, părintele nostru duhovnicesc,* (Bacău, 1999).
Nicolae Mihăileanu, *Istoria matematicii: antichitatea, evul mediu secolul al XII-lea* (Editura enciclopedică română, 1974).
Arthur Koestler, *Lunaticii: evoluția concepției despre univers de la Pitagora la Newton* (Editura Humanitas: Bucureşti, 1995).
Ambroise Frontier, *Sfântul Nectarie din Eghina: schiță biografică* (Bucureşti, 2004).
Anton Dumitru, *Logica polivalentă* (Bucureşti, 1971).
Nae Ionescu, *Curs de logică* (Bucureşti, 1993).
Nicu Gavriluță, *Sociologia religiilor* (Iaşi, 2013).
Ioan Ică jr. şi Germano Marani, *Gândirea socială a Bisericii* (Sibiu, 2002).
Sfântul Nicodim Aghioritul, *Paza celor cinci simțuri* (Galați, 2010).
Peter Stearns, *Consumerism in world history: the global transformation of desire* (New York, 2011).

Bernadette Bensaude, *The artificial and the natural: evolving polarity,* (Hong Kong, 2007).
Oreste Trafali, *Manual de istoria artelor* (Cartea românească, 1927).
Iosif Sava, *Dicționar de muzică* (Bucureşti, 1979).
Alexandru Duțu, *Literatura comparată şi istoria mentalităților* (Editura Univers, 1992).
Alexandre Cioranescu, *Principii de literatureă comparată* (Cartea românească, 1997).
Sfântul Ioan Hrisostom, *Omilii la statui* (Bucureşti, 1937).
Ovidiu Drâmba, *Istoria teatrului universal* (Editura Saeculum, 2000).
Sfântul Teodor Studitul, *Iisus Hristos - prototip al icoanei Sale. Tratatele contra iconomahilor*, (Editura Deisis, Alba Iulia, 1994).
Sfântul Ioan Damaschin, *Trei tratate contra celor care resping sfintele icoane* (Bucureşti, 1998).
Mark Olsen, *The actor with a thousand faces* (Editura Applause, 2000).
Radu Ciobanu, *Mic dicționar de cultură religioasă* (Editura Helicon, 1994).
Sorin Antohi, *Civitas imaginalis: istorie şi utopie în cultura română* (Editura Polirom: Iaşi, 1999).
Simon Nicoară, *Mentalități collective şi imaginar social: istoria şi noile paradigme ale cunoaşterii* (Cluj, 1996).
Viorica Ramba, *Ecologii culturale: repere sintetice din istoria culturii umane* (Camimante, 1997).
Rafail Noica, *Cultura duhului* (Alba Iulia, 2002).
Tudor Vianu, *Studii de filosofie a culturii* (Editura Minerva, 1979).
Shirley, Fedorak, *Pop culture, the culture of everyday life* (Toronto, 2009).
Dumitru Stăniloae, *Reflecții despre spiritualitatea poporului român* (Bucureşti, 2004, ediția a II-a).
Lucian Blaga, *Trilogia culturii* (Minerva, 1985).
Dimitrie Gusti, *Despre cultură* (Fundația Dimitrie Gusti, 1996).
David Porter, *Cultura internetului* (New York, 1997).
Ene Branişte, *Dicționar enciclopedic de cunoştințe religioase* (Editura Diocezană, 2001).
Alexandru Tănase, *Cultură şi religie* (Bucureşti, 1973).
Radu Teodorescu, *Muntele Athos: loc al civilizației duhovniceşti* (Cugir, 2005).
Alain de Libeira, *Certa universaliilor: de la Platon la sfârşitul evului mediu* (Seuil: Paris, 1996).
Asterios Gerosterios, *Iustinian cel mare: sfânt şi împărat* (Editura Sofia: Bucureşti, 2004).
Samuel Noah Kramer, *The Sumerian: their history, culture and character,* (Chicago, 1963).
Paul Burton, *Egiptul secret* (Editura Polirom: Iaşi, 2007).
Paul Ioan, *Piramida lui Keops şi secretele inițiaților ei* (Editura All, 1997).
Al Husar, *Ideea europeană sau noi şi Europa: istorie, cultură şi civilizație* (Institutul european, 1993).
Nicolae Iorga, *Bizanț după bizanț* (Editura 100+1, 2002).
David Mauk, *American civilisation: an introduction* (New York, 1995).
Gungwu Wang, *Bind us in time, nationa and civilisation in Asia*, (Times Media, 2002).
Neagu Djuvara, *Între orient şi occident,* (Editura Humanitas: Bucureşti, 2002).
Andrew Strathem, *Oceania: an introduction to the cultre and indentities of Pacific islanders* (Carolina, 2002).
Rex Gilroy, *The lost civilisation of Australia* (Publicațiile URU; 2005).
Eftimie Atonitul, *Asceți în lume* (Editura Evanghelismos: Bucureşti, 2009).
Sfântul Ioan Casian, *Scrieri alese* (Institutul Biblic: Bucureşti, 1990).
Columba Stewart, *Casian monahul: învățătura ascetico-mistică* (Editura Deisis: Sibiu, 2000).
Ioan Istrati, *Sfântul Ierarh Nicolae, mirul iubirii lui Hristos* (Editura Pars Pro Toto, 2008).
Virgil Gheorghiu, *Sfântul Ambrozie al Milanului* (Editura Sofia: Bucureşti, 2013).
Sfântul Ambrozie al Milanului, *Tâlcuiri la Sfânta Scriptură* (Institutul Biblic, Bucureşti, 2007).
Lars Thunberg. Lars Thunberg, *Antropologia teologică a Sfântului Maxim Mărturisitorul* (Editura Sofia: Bucureşti, 2005).
Nicolae Corneanu *Scara dumnezeiescului urcuş* (Editura Amacord: Timişoara, 1997).

John Rupert Martin, *The illustration of the heavenly ladder of John Climacus* (Universitatea Princeton New Jersey, 1948).
Andrew Louth, *Ioan Damaschinul. Tradiție și originalitate în teologia bizantină*, traducere de pr. prof. Ioan Ică sn și diac. Ioan I. Ică jr., Deisis, Sibiu, 2010).
D. Fecioru, *Viața Sfântului Ioan Damaschin. Studiu de istorie literară creștină*, București, 1935.
Jaqueline Jekins, *Saint Katherine of Alexandria: text and context in western medieval Europe* (Editura Brepols, 2003).
James Morton, *The legend of Saint Katherine of Alexandria* (Londra, 1841).
BERGADANO, Elena, *Sfânta Elena-mama lui Constantin cel Mare*, (trad. de Giorgiana Tivdă, Ed. Pauline, Bucureşti, 2004).
Radu Teodorescu, *Teologia paternității lui Dumnezeu* (Cugir, 2010).
A Sevestre, *Dictionaire de patrologie* (Paris, 1855).
Marcel Dumas, *A la rencontre d'un Dieu amour: Dieu le Pere dans la Bible* (Montreal, 1999).
Alexander Schmemann, *Tatăl nostru* (Crestwood, 2003).
Constantin Galeriu, Rugaciunea *Tatal nostru*, (Bucureşti, Editura Harisma, 2002).
Teodor Baconsky, *Râsul patriarhilor: eseu despre râs în patristica greacă* (Bucureşti, 2008, ediția a II-a).
Antonie Plămădeală, *Tatăl nostru: nu suntem singuri* (Editura Cartea Ortodoxă, 2006).
Stylianos Papadopulos, *Patrologie* (Editura Bizantină: Bucureşti, 2006).
Isaac Ambrose, *War with the devils; ministration and communion with the holy angels* (Glasgow, 1769).
Pr. Prof. Dr. Ioan Coman, *Patrologie* (Dervent, 2000) ediția a II-a.
Franz Brentano, *Despre multipla semnificație a ființei la Aristotel* (Editura Humanitas: Bucureşti, 2003).
Olivier Clement, *Adevăr şi libertate: dialoguri cu patriarhul ecumenic Bartolomeu* (Editura Deisis: Sibiu, 1997).
Peter Gilquist, *Cum am devenit ortodox: o călătorie în spre credința primară* (Editura Reîntregirea: Alba Iulia, 2006).
Constantin Coman, *Ortodoxia sub presiunea istoriei* (Editura Bizantină: Bucureşti, 1995).
Rene Basset, *Patrologia orientalis,* (Firmin Didtrot, 1909).
Ioan Comăneci, *Puterea farmecelor, a vrăjilor şi lucrările demonilor* (Editura Reîntregirea: Alba Iulia, 2008).
Sorin Cerin, *Culegere de înțelepciune* (Editura Eminescu: Bucureşti, 2009).
Mihail Diaconescu, *Prelegeri de estetică a ortodoxiei* (Editura Porto Franco, 1996).
Mihai Eminescu, *Ortodoxia: o antologie de Fabian Anton* (Editura Eikon, 2003).
Serafim Joantă, *Isihasmul* (Bucureşti, 1994).
Hieroteos Vlahos, *Psihologia existențialistă şi psihoterapia ortodoxă* (Iaşi, 2011).
Dumitru Stăniloae, *Trăirea lui Dumnezeu în ortodoxie* (Editura Dacia: Cluj, 1993).
Gheorghe Popa, *Comuniune şi înnoire spirituală în contextual secularizării lumii moderne* (Editura Mitropoliei Moldovei, 2000).
Paul Evdokimov, *Ortodoxia* (Bucureşti, 1996).
Nicolae Basilescu, *Ordinea socială şi adversarii ei: socialism, comunism şi anarhism* (Bucureşti, 1937).
Carmen Costea, *Criza e în noi* (Editura Ase, 2010).
Dan Ciachir, *Cronica ortodoxă* (Editura Timpul, 2001).
Dinisie Rusnac, *Cuvânt de folos pentru vremurile de încercare* (Roma, 2011).
Hieroteos Vlahos, *Spovedania şi vindecarea sufletului* (Iaşi, 2011).
Asfa Wossen Asserate, *Bunele maniere: mic tratat de supraviețuire* (Editura Nemira, 2005).
Umberto Eco, *Istoria frumuseții* (Editura Rao, 2012).